

Zienswijzennota ontwerp inpassingsplan en ontwerp besluiten

Windpark Horst en Telgt

 provincie
Gelderland

Zienswijzennota ontwerp-inpassingsplan en ontwerpbesluiten Windpark Horst en Telgt

1.	Inleiding	2
2.	Reactie op onderwerpen die in zienswijzen vaker terugkomen	4
3.	Zienswijzen.....	8
4.	Toetsingsadvies Commissie voor de milieueffectrapportage	106
5.	Overzicht wijzigingen ontwerp inpassingsplan, ontwerpbesluiten en MER.....	109

1. Inleiding

Aanleiding

Om het Windpark Horst en Telgt planologisch mogelijk te maken hebben Gedeputeerde Staten van Gelderland besloten een inpassingsplan (provinciaal bestemmingsplan) voor te bereiden. Het ontwerp inpassingsplan omvatte de bouw van 5+2 windturbines onder voorwaarden in het gebied tussen de A 28 en de kernen Horst en Telgt in de gemeenten Ermelo en Putten. De twee oostelijke windturbines waren alleen toegestaan als er mogelijkheden zouden zijn op basis van het toekomstige beleid over de Wespandief. Ook zijn Gedeputeerde Staten voornemens om een aantal besluiten te nemen ten behoeve van realisering van het windpark.

Coördinatieregeling

Voor het windpark zijn meerdere besluiten nodig. Provinciale Staten van Gelderland hebben op 15 november 2023 besloten dat de coördinatieregeling van toepassing is. Dit betekent dat het inpassingsplan en de besluiten die nodig zijn voor realisering van het windpark tegelijkertijd ter inzage worden gelegd. Gedeputeerde Staten van Gelderland treden hierbij op als het coördinerend bestuursorgaan.

Ter inzagelegging ontwerp-inpassingsplan en ontwerpbesluiten

Gedeputeerde Staten van Gelderland hebben op 12 december 2023 het ontwerp-inpassingsplan Windpark Horst en Telgt vastgesteld. Het ontwerp-inpassingsplan, de ontwerpbesluiten en bijhorende stukken, waaronder het milieueffectrapport, hebben van donderdag 28 december 2023 tot en met woensdag 7 februari 2024 voor eenieder ter inzage gelegen. Gedurende deze termijn heeft iedereen een zienswijze in kunnen dienen. Er zijn 97 zienswijzen ingediend.

Beantwoording van zienswijzen en adviezen

Alle reacties (zienswijzen) zijn samengevat en beantwoord in deze zienswijzennota. De zienswijzen zijn als bijlage aan deze nota toegevoegd. Alleen als een begeleidende email bij de zienswijze inhoudelijke gronden bevatte is deze ook toegevoegd. Wanneer een zienswijze aanleiding geeft tot aanpassing van het inpassingsplan, de ontwerpbesluiten, het milieueffectrapport of de onderliggende onderzoeken is dat aangegeven. Het is uiteindelijk aan Provinciale Staten om het inpassingsplan, al dan niet gewijzigd, vast te stellen. Gedeputeerde Staten besluiten over de ontwerp ontheffing en vergunning op grond van de Wet natuurbescherming. De omgevingsdienst Regio Nijmegen (ODRN) is gemandateerd om namens Gedeputeerde Staten de omgevingsvergunning op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht te verlenen. Na het vaststellen van het inpassingsplan en de bijbehorende besluiten worden deze stukken opnieuw zes weken ter inzage gelegd. In deze periode is het mogelijk om beroep in te stellen bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Zienswijzen geanonimiseerd

Zienswijzen van of namens privépersonen zijn om redenen van privacy geanonimiseerd. De zienswijzen zijn ook enkel geanonimiseerd aan de initiatiefnemers van het windpark verstrekt. Alle zienswijzen zijn genummerd. Aan de betrokkenen – in deze zienswijzennota aangeduid als indiener(s) - wordt het nummer van de betreffende zienswijze kenbaar gemaakt, zodat zij de beantwoording van de zienswijze kunnen terugvinden.

Ontvankelijkheid zienswijzen

Er zijn 4 zienswijzen niet ontvankelijk. Zienswijzen 17 en 43 zijn niet-ontvankelijk omdat de adresgegevens ontbreken en ook bij navraag niet zijn aangeleverd. Bij zienswijzen 43 ontbreekt bovendien de zienswijze in de bijlage bij de e-mail. Ook bij zienswijze 60 ontbreekt de zienswijze in de bijlage, waardoor ook deze zienswijze niet-ontvankelijk is. Zienswijze 97 is te laat ingediend. Hiervoor zijn geen verschoonbare redenen aangevoerd, waardoor deze zienswijze niet-ontvankelijk is. Indien mogelijk worden de zienswijzen nog wel beantwoord of wordt verwezen naar eerdere beantwoording.

Leeswijzer

Veel voorkomende onderwerpen zijn in beantwoord in [hoofdstuk 2](#). In Zienswijzen zijn alle zienswijzen samengevat en beantwoord. Als een zienswijze (deels) hetzelfde is als een eerder ingediende zienswijze verwijzen we naar de eerdere beantwoording. [Zienswijze 6](#) is 70 keer ingediend. Daarom wordt ook veel naar deze zienswijze verwezen. In [hoofdstuk 4](#) is het toetsingsadvies van de Commissie voor de milieueffectrapportage opgenomen en van een reactie voorzien. In [hoofdstuk 5](#) is een overzicht opgenomen van aanpassingen van het inpassingsplan, de ontwerpbesluiten, het MER en onderliggende onderzoeken naar aanleiding van de zienswijzen of het toetsingsadvies van de Commissie voor de milieueffectrapportage.

2. Reactie op onderwerpen die in zienswijzen vaker terugkomen

Nr.	Onderwerp	Reactie
1.	Zienswijze 6	Zienswijze 6 is 70 keer ingediend en gaat over 12 onderwerpen. Bij de beantwoording van de zienswijzen wordt vaak naar deze zienswijze verwezen. De zienswijzen gaat over de onderstaande onderwerpen: Détournement de procédure (afstandsnorm uit concept landelijke normen en omgevingswet) Landschap Stilstand Natura 2000 Geluid (afstandsnorm, norm voor piekgeluid, laag frequent geluid en geluid binnenshuis, handhaving jaargemiddelde norm) Laagfrequent geluid (nulmeting laag frequent geluid) Schadelijke stoffen Wespendief Conflicts of interest Voorzorgsprincipe Participatie (financiële participatie en planschade) Locatie (locatie, economische paragraaf, zekerheid aansluiting, duurzame energie doelen)
2.	Nieuwe ontwikkelingen in de buurt van de windturbines	Er is rekening gehouden met autonome ontwikkelingen in de omgeving van het windpark. Dit zijn ontwikkelingen die voldoende concreet en zeker zijn dat ze worden uitgevoerd. Het gaat dan om vastgesteld beleid of definitieve besluiten. Bij nieuwe ontwikkelingen in de omgeving van het windpark die nu nog niet voldoende concreet zijn, dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van het windpark en de daarvoor geldende lokale milieunormen. Voor elke nieuwe ontwikkeling in de omgeving van het windpark zal apart moeten worden beoordeeld of deze ontwikkeling, al dan niet door het stellen van voorwaarden, kan worden toegestaan. Afhankelijk van het type ontwikkeling dient met andere aspecten van de windturbines rekening gehouden te worden. Voor woningbouw geldt dat op nieuw te bouwen woningen in beginsel aan de lokale normen voor geluid en slagschaduw van windpark Horst en Telgt dient te worden getoetst en voldaan. Woningen mogen niet binnen de plaatsgebonden risicocontour PR10-6 van de windturbines worden gerealiseerd (generieke contour is tiphoogte 250 meter). Voor slagschaduw moet er getoetst worden aan de op dat moment geldende regels. Als dat moment na 1 juli 2025 is, zijn de nieuwe landelijke normen mogelijk in werking getreden. Naar verwachting geldt dan een norm van

		maximaal 6 uur per jaar voor nieuwe woningen. Voor bestaande woningen blijft de norm van bijna 0 uur per jaar gelden. Als er wordt voldaan aan de van toepassing zijnde milieunormen is het niet nodig dat de initiatiefnemers van het windpark daar toestemming voor verlenen.
3.	Obstakelverlichting en lichthinder	De rode lampen op windturbines (obstakelverlichting) zijn verplicht vanwege de veiligheid voor de luchtvaart. Tegelijkertijd kan deze verlichting zorgen voor hinder in de omgeving. Om de hinder zo veel mogelijk te beperken hebben de initiatiefnemers toegezegd transponderidentificatie gestuurde luchtvaartverlichting (naderingsdetectie) te willen gaan gebruiken. Dit betekent dat de rode lampen dan alleen aangaan op het moment dat er luchtvaartuigen in de omgeving van het windpark zijn. Hiervoor moet de Inspectie Leefomgeving en Transport wel instemmen op basis van het verlichtingsplan voor het project. Een voorstel voor het aanbrengen van markering en (al dan niet transpondergestuurde) obstakellichten op windturbines en windparken moet voorafgaand aan de realisatie van het windpark ter instemming te worden voorgelegd aan de Inspectie Leefomgeving en Transport. De op dat moment best beschikbare technieken zoals transpondergestuurde luchtvaartverlichting kunnen dus ook in het verlichtingsplan betrokken worden. In de planregels van het inpassingsplan is hierover een regel opgenomen. In artikel 3.3.5 van de planregels van het inpassingsplan zijn gebruiksregels ten aanzien van obstakelverlichting opgenomen. Voordat een windturbine voor energieproductie in gebruik genomen en gehouden mag worden, moet de obstakelverlichting op de turbine gerealiseerd te zijn conform een door Inspectie Leefomgeving en Transport goedgekeurd verlichtingsplan. In de regels is bepaald dat het verlichtingsplan voldoet aan de volgende eisen: 1. het verlichtingsplan is gericht op het zoveel mogelijk beperken van hinder voor de omgeving; 2. de best beschikbare techniek wordt zo mogelijk gebruikt; 3. waarbij de veiligheid van het luchtverkeer niet in gevaar wordt gebracht. Omdat deze voorwaarde in het inpassingsplan is opgenomen hoeft deze niet in de omgevingsvergunning worden opgenomen. Regels voor toepassing obstakel- of markeringsverlichting zijn nog niet geformaliseerd in de Nederlandse wetgeving. Het is al wel mogelijk de naderingsdetectie aan te vragen door de wijziging van het Informatieblad 2023. Met vaststelling van het Besluit windturbines leefomgeving, dat naar verwachting 1 juli 2025 in werking treedt, wordt de toepassing van obstakel- of markeringsverlichting, inclusief radar- en transponderdetectie, ook verankerd in juridisch bindende regels. Het inpassingsplan is getoetst aan de Omgevingsverordening Gelderland uit 2023. Donkerte was nog geen ontwikkeldoel in deze omgevingsverordening. De regels in het inpassingsplan dragen wel bij aan het nastreven van de donkerte.

4.	Natuur	Initiatiefnemer heeft alle ecologische onderzoeken uitgevoerd die volgens de natuurwetgeving nodig zijn. In het kader van ‘soortenbescherming’ is uitvoerig onderzocht wat de effecten zijn op soorten, zoals vogels en vleermuizen (zie Quickscan en Activiteitenplan in bijlage 6 en bijlage 12 bij de toelichting van het PIP). In het kader van ‘gebiedsbescherming’ is uitvoerig onderzocht of significant negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen van nabijgelegen Natura 2000-gebieden als gevolg van de hier geplande werkzaamheden op voorhand kunnen worden uitgesloten (zie Quickscan en Voortoets & Passende Beoordeling in bijlage 6 en bijlage 12 bij de toelichting van het PIP). Op basis van deze ecologische onderzoeken is gebleken dat het windparkproject inpasbaar is als er mitigerende maatregelen worden getroffen (zoals stilstandvoorzieningen). Daarom is de benodigde natuurontheffing verleend voor het windparkproject. Voor ‘gebiedsbescherming’ is gebleken dat door het treffen van de mitigerende maatregelen geen sprake is van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden Veluwerandmeren en de Veluwe. Daarom is de benodigde natuurvergunning verleend voor het windparkproject. Het plan is getoetst aan het inmiddels vastgestelde beleid over de wespandief (aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe). Op basis hiervan kunnen in windpark Horst en Telgt zeven windturbines worden gerealiseerd. De twee oostelijke windturbineposities zijn echter komen te vervallen naar aanleiding van de zienswijzen over landschap, de zienswijze van de gemeente Ermelo en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (zie hoofdstuk 4). Voor de beantwoording van zienswijzen over landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van zienswijze 6 en de beantwoording van zienswijze 33 (onderdeel landschap).
5.	Gezondheid	Windturbines maken geluid. Dat kan op sommige momenten hinderlijk zijn voor omwonenden, zoals dat ook het geval kan zijn bij geluid door andere geluidsbronnen zoals wegverkeer en industrie of geur veroorzaakt door landbouw en veeteelt. De hoeveelheid geluid waar omwonenden mee te maken krijgen hangt af van de windrichting en de windsnelheid. Als de windkracht toeneemt gaat een windturbine harder draaien en neemt het geluid toe. Uit wetenschappelijk onderzoek weten we hoe de hinder toeneemt met de toename van geluid. Daarom worden geluidnormen vastgesteld om te zorgen dat omwonenden zo weinig mogelijk hinder hebben. Deze geluidnormen zorgen er onder meer voor dat nieuwe windparken met grotere windturbines niet leiden tot meer geluid en meer mogelijke hinder. Toch kan het voorkomen dat er perioden en weersomstandigheden zijn waarbij het geluid hinderlijk is. Geluidhinder heeft geen directe invloed op onze gezondheid. Wel kan hinder zorgen voor stress en langdurige stress is niet goed voor onze gezondheid. Of er sprake is van hinder hangt af van persoonlijke en contextuele factoren. Zo kan het betrekken van omwonenden in het lokale besluitvormingsproces en bij de verdeling van de opbrengst van het windpark de ervaren hinder verminderen. Ook andere gezondheidseffecten door wonen in de buurt van windturbines of het geluid van windturbines zijn onderzocht maar niet wetenschappelijk vastgesteld. Over slaapverstoring zijn de onderzoeken onduidelijk, ze laten verschillende resultaten zien.

	Bij het opstellen van de lokale milieunormen voor windpark Horst en Telgt is daarom rekening gehouden met de recente wetenschappelijke inzichten. Het doel van de normen is dat er met het windpark sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. De norm voor geluid in dit project van 45 dB Lden wordt ook aanbevolen door de Wereld gezondheidsorganisatie. Naast de norm van 45 dB Lden zijn er in het project een norm voor de nacht en norm voor tonaal (laagfrequent) geluid opgenomen. Naar aanleiding van de zienswijzen is ervoor gekozen een norm voor het piekgeluid toe te voegen. Ook de slagschaduw van de wieken kan een aantal uur per jaar hinderlijk zijn. Voor windpark Horst en Telgt is een slagschaduwnorm van bijna 0 uur afgesproken. Als omwonenden overlast ervaren kan daarvoor een melding worden ingediend bij de initiatiefnemers. Bij een vermoeden van het overtreden van de normen kan een verzoek om handhaving worden ingediend bij de Omgevingsdienst regio Arnhem. Deze omgevingsdienst voert de handhavende taken uit namens de provincie Gelderland. Voor meer informatie verwijzen we naar het hoofdstuk 6 van het milieueffectrapport, paragraaf 5.5 van inpassingsplan, het <u>expertisepunt wind en gezondheid</u>, de factsheet <u>Windenergie en gezondheid</u> van het RIVM en het onderzoek “Beleving windenergie op land” van <u>TNO</u>
--	---

3. Zienswijzen

Overzicht zienswijzen – klik op het nummer om rechtstreeks naar de beantwoording te gaan

Zienswijze	Indiener	Zienswijze	Indiener
1	Bewoner Harderwijk	25	NewGround Law B.V. (namens Prowind B.V.)
2	Bewoner Putten	26	Bewoner Ermelo
3	Bewoner Harderwijk	27	Buurtvereniging Horst en Telgt
4	Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe	28	Bewoner Monnickendam
5	Bewoner Ermelo	29	Bewoner Monnickendam
6	Bewoner Ermelo	30	Bewoner Ermelo (door 2 adressen ondertekend)
7	Bewoner Ermelo	31	Bewoner Ermelo
8	Bewoner Ermelo	32	Bewoner Putten
9	Bewoner Ermelo	33	College van burgemeester en wethouders van Ermelo
10	Bewoner Ermelo	34	Ruitersportcentrum Ermelo
11	Bewoner Ermelo	35	Bewoner Ermelo
12	Bewoner Ermelo	36	Bewoner Ermelo
13	Bewoner Ermelo	37	Bewoner Ermelo
14	Stichting Natuur- en MilieuPlatform Ermelo	38	Bewoner Putten
15	Bewoner Diemen	39	Wertheim advocatuur b.v. (namens bewoner Putten)
16	Maatschap Ruitenbergh, Putten	40	Bewoner Ermelo
17	onbekend	41	Bewoner Ermelo
18	Bewoner Enschede	42	Bewoner Ermelo
19	Bewoner Ermelo	43	Onbekend (zienswijze ontbreekt)
20	Bewoner Ermelo	44	Bewoner Ermelo
21	Bewoner Ermelo	45	Bewoner Ermelo
22	Nysingh advocaten en notarissen (namens RCN Zeewolde B.V.)	46	Bewoner Ermelo
23	Bewoner Ermelo	47	Bewoner Ermelo
24	Bewoner Broek in Waterland	0	Bewoner Ermelo

49	Bewoner Ermelo	78	Bewoner Ermelo
50	Bewoner Ermelo	79	Bewoner Ermelo
51	Bewoner Ermelo	80	Bewoner Ermelo
52	Bewoner Ermelo	81	Bewoner Ermelo
53	Bewoner Ermelo	82	Bewoner Ermelo
54	Vogelbescherming Nederland	83	Bewoner Ermelo
55	Bewoner Ermelo	84	Bewoner Putten
56	Bewoner Ermelo	85	Bewoner Ermelo
57	Bewoner Ermelo	86	Bewoner Ermelo
58	Bewoner Ermelo	87	Bewoner Ermelo
59	Bewoner Putten	88	Bewoner Ermelo
60	Bewoner Ermelo (zienswijze ontbreekt)	89	Stichting Behoud Veluwsch Landschap
61	Bewoner Ermelo	90	Bewoner Ermelo
62	Bewoner Ermelo	91	Bewoner Ermelo
63	Bewoner Ermelo	92	Bewoner Putten
64	Bewoner Ermelo	93	Bewoner Ermelo
65	Bewoner Ermelo	94	RWE Solar Netherlands B.V.
66	Bewoner Ermelo	95	Bewoner Harderwijk
67	Bewoner Ermelo	96	Bewoner Ermelo
68	Bewoner Ermelo	97	Bewoner Ermelo
69	Bewoner Ermelo		
70	Bewoner Ermelo		
71	Bewoner Ermelo		
72	Bewoner Ermelo		
73	Bewoner Ermelo		
74	Bewoner Ermelo		
75	Bewoner Ermelo		
76	Bewoner Ermelo		
77	Bewoner Ermelo		

1. Zienswijze 1 (bewoner Harderwijk)

Zienswijze	Reactie
Indiener is tegen de komst van een windmolenpark in Ermelo en Telgt. Laat de boeren daar, boeren. Laat de natuur en het weidse uitzicht blijven. Dat wat zo mooi landelijk ligt, waar veel mensen genieten van de rust! Laat het niet ook aan landschapsvervuiling doen en laat de ganzen en andere vogels veilig vliegen.	Met de komst van het windpark is het niet nodig dat boeren met hun bedrijfsvoering stoppen. Zij kunnen blijven boeren. Het windpark Horst en Telgt is een invulling van de Regionale Energie Strategie (RES) van de Noord Veluwe. In deze RES is het gebied langs de A28 ter hoogte van de kernen Horst en Telgt aangewezen als zoekgebied voor windenergie. Zowel de onderzoeken naar de locatie (plan Milieu Effect Rapport) als de effecten van verschillende windopstellingen in het zoekgebied (project Milieu Effect Rapport) laten zien het windpark Horst en Telgt op deze locatie goed kan worden ingepast. Dit betekent dat er ook wordt voldaan aan het beleid en de wet- en regelgeving over natuur. Naar aanleiding van de zienswijzen over landschap in zienswijze 6 en zienswijze 33 en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (zie hoofdstuk 4) zijn de twee oostelijke turbines niet in het definitieve plan opgenomen. Voor een aanvullend antwoord over het onderwerp landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van zienswijze 6 en de beantwoording van zienswijze 33 (onderdeel landschap). Voor een reactie over het onderwerp natuur verwijzen we naar de algemene beantwoording in hoofdstuk 2 onder 4.

2. Zienswijze 2 (bewoner Putten)

Zienswijze	Reactie
Indiener is eigenaar van een perceel grond dat voor hobbymatig houden van paarden of koeien gebruikt wordt. Door het plaatsen van windmolens zal het belevingsgenot van dit perceel ernstig worden aangetast.	Beleving wordt bepaald door verschillende (hinder)factoren zoals geluid en slagschaduw, maar ook zichtbaarheid. Voor een groot deel is de beperking van hinder door de windturbines in hinderbeperkende lokale milieunormen gevat. We verwijzen hiervoor naar bijlage 3 van de toelichting van het provinciaal inpassingsplan. Omwonenden worden door de milieunormen beschermd tegen onaanvaardbare hinder. Maar hinder is voor een deel ook subjectief; de beleving verschilt per persoon en is daarmee niet in objectieve normen of berekeningen te vatten. De Omgevingsverordening van de provincie bevat regels over de inhoud van ruimtelijke plannen die windturbines mogelijk maken; zo moet aandacht zijn voor de kenmerken van het landschap, cultuurhistorie, de inrichting (incl. maat en schaal) en de effecten

	(interferentie en beleving). Het ontwerp-inpassingsplan heeft aan al deze zaken aandacht besteed in paragraaf 4.3 van de toelichting van het inpassingsplan. Over het geheel genomen mag worden geconcludeerd dat het ruimtelijk ontwerp van het windpark van invloed is op (de beleving van) het landschap, vanwege de impact door het windpark op de visuele rust en zichtbaarheid. De effecten zijn (tot op zekere hoogte) inherent aan de ontwikkeling van windenergie in het plangebied. De twee oostelijke windturbineposities zijn echter komen te vervallen naar aanleiding van de zienswijzen over landschap, de zienswijze van de gemeente Ermelo en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (zie hoofdstuk 4). Voor de beantwoording van de zienswijzen over landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van zienswijze 6 en de beantwoording van zienswijze 33 (onderdeel landschap). We willen dus niet beweren dat omwonenden geen hinder kunnen ervaren en dat de windturbines niet van invloed zijn op hun beleving. Wel voldoen de windturbines aan normen voor geluid slagschaduw en externe veiligheid om ervoor te zorgen dat er sprake van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. De turbines moeten voldoen aan lokale geluidsnormen en een strenge norm voor slagschaduw van bijna-o-uur per jaar. De initiatiefnemers hebben toegezegd om de hinder door obstakelverlichting te beperken door naderingsdetectie in hun verlichtingsplan op te nemen. Dit betekent dat de roodbrandende verlichting alleen aangaat als er vliegverkeer in de buurt is. Daarnaast is het ruimtelijk ontwerp van het windpark afgewogen in het kader van onder andere het aspect beleving.
Natuur Er zijn veel beschermde vogels en dieren (buizerds, dassen en vleermuizen) op of in de buurt van het perceel aanwezig. Met de komst van de molens zal voor deze dieren gevaar op verongelukken aanwezig zijn.	Voor een antwoord op deze zienswijze verwijzen we naar de algemene beantwoording in hoofdstuk 2 onder 4.
Stilstand Het voornemen om de windmolens stil te zetten ten behoeve van voorkomen van slagschaduw of de wespendif lijkt indiener in de praktijk onuitvoerbaar en onrendabel.	Een stilstandsregeling voor de windturbines om slagschaduw en aanvaringsslachtoffers te voorkomen is technisch goed in te stellen. Dit wordt vooraf met software in de computer van de windturbine geprogrammeerd. Voor de wespendif geldt dat dit een bepaalde periode wordt ingevoerd. Voor slagschaduw geldt dat bekend is waar de woningen zijn. Verder is de stand van de zon bekend. Op basis van deze gegevens berekent de computer van de windturbine wanneer er slagschaduw op een woning kan optreden. Wanneer de zon schijnt, wordt dit geregistreerd met een zonnensensor en zal daarna de windturbine worden stilgezet. Deze zaken zijn in praktijk goed uitvoerbaar.

	De initiatiefnemers hebben de provincie aangegeven te beschikken over een rendabele businesscase. Voor een antwoord op dit onderdeel van de zienswijze verwijzen we verder naar de beantwoording van zienswijze 6 onderdeel 12.
Waarde van de woning De waarde van woning zal worden beïnvloed door de windmolens. Indiener heeft gelezen dat binnen 750 meter van windmolens niet meer gebouwd mag worden. Dit beperkt de mogelijkheden van zijn perceel.	Voor het onderdeel waardevermindering/planschade verwijzen we naar de beantwoording van zienswijze 6 onderdeel 11. Voor de bouw mogelijkheden in de omgeving van het windpark verwijzen we naar de algemene beantwoording in hoofdstuk 2 onder 2.

3. Zienswijze 3 (bewoner Harderwijk)

Zienswijze	Reactie
Akoestisch onderzoek Indiener vindt het vreemd dat er geen apart onderzoek is gedaan naar laagfrequent geluid omdat laagfrequent geluid veel verder draagt dan normaal geluid en ook nog eens versterkt kan worden door de aanwezigheid van grote wateroppervlaktes. Er is niet gekeken naar de gemeente Harderwijk, terwijl er zich op relatief korte afstand een grote woonwijk (Drielanden-Harderweide) bevindt, die zich bovendien de komende jaren uitbreidt richting het windpark.	In het akoestisch onderzoek (zie bijlage 4 bij het inpassingsplan) en in de motivering van de lokale milieunormen (zie bijlage 3 bij de toelichting van het inpassingsplan) is laagfrequent geluid aan bod gekomen. Bij de berekening van het geluid is rekening gehouden met de invloed van de hardheid van de bodem en de aanwezigheid van water. We verwijzen in dit kader ook naar de beantwoording van Zienswijze 6 (bewoner Ermelo) onderdelen 5 en 6. De kortste afstand van de windturbines tot de bestaande woonwijk Drielanden-Harderweide bedraagt circa 2.3 km. Uit het akoestisch onderzoek blijkt dat geluidsniveaus op de rand van de gemeentegrens van Harderwijk ver onder de waarde van 36 dB Lden zijn gelegen. De windturbines zijn daarom naar verwachting niet hoorbaar ter plaatse van nieuwe of bestaande woningen in de gemeente Harderwijk
Nieuwe landelijke normen Indiener vraagt om de nieuwe regelgeving af te wachten om gezondheidsproblemen bij inwoners te voorkomen. De huidige geluidsnormen zijn nog gebaseerd op lagere en kleinere windmolens. Deze normen zijn niet meer toereikend. Hierdoor is het aannemelijk dat het windpark voor overlast en problemen gaat zorgen voor de woonwijk Drielanden/Harderweide. De eisen voor geluid zullen worden aangescherpt en er zal gewerkt worden met afstandsnormen, wat een betere bescherming biedt voor burgers ten aanzien van geluid.	Zoals hierboven aangegeven zullen de windturbines in de gemeente Harderwijk ter plaatse van nieuwe of bestaande woningen naar verwachting niet hoorbaar zijn. Met een slagschaduwnorm van bijna 0-uur zal er ook geen slagschaduw optreden. We verwijzen verder naar de beantwoording van Zienswijze 6 (bewoner Ermelo) onder 1 en 5.

4. Zienswijze 4 (Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe)

Zienswijze	Reactie
Nut en noodzaak Het voorkomen van klimaatschade sluit aan bij de belangen van de vereniging. Vervanging van fossiele energie door vernieuwbare energie uit zon en wind horen daarbij. De mate waarin de Nederlandse verplichtingen en ambities op dat gebied verwezenlijkt worden is een arbitraire keuze. De nut en noodzaak van het Windpark Horst en Telgt is discutabel. Er worden enkele aanbevelingen gedaan voor transparantie.	Zoals is toegelicht in de ontwerpbesluiten en de bijbehorende onderzoeken van windpark Horst en Telgt, leveren de windturbines van het windpark een bijdrage aan de lokale, regionale en nationale duurzame energiedoelen. Het plan levert het een bijdrage aan de door de Nederlandse overheid vastgestelde doelstellingen gesteld voor de reductie van broeikasgassen door middel van productie van duurzame windenergie. In het Nationale Klimaatakkoord is afgesproken om naast een aandeel wind op zee ook 35 TWh hernieuwbare energie op land te realiseren. Om dit laatste doel te bereiken zijn de regionale energiestrategieën (RES) opgesteld. Het windpark Horst en Telgt maakt onderdeel uit van de RES-bod voor de regio Noord-Veluwe. De uitvoering van de RES-en is een uitgangspunt van het provinciale beleid (oa. de omgevingsverordening en coalitieakkoord). Een ontheffing voor de Wet natuurbescherming kan worden verleend wanneer het windpark in het belang is van minstens één van de in de Wet natuurbescherming opgenomen ontheffingsgronden. Omdat het windpark in het bijzonder bijdraagt aan het inperken van de klimaatverandering en dit in het belang is in het kader van de openbare orde en veiligheid, volksgezondheid en bescherming van flora en fauna is het mogelijk om te stellen dat er sprake is van een belang zoals bedoeld in artikel 3.3 lid 4 sub b, artikel 3.5 lid 5 sub b en artikel 3.10 lid 2 van de Wet natuurbescherming. Volgens vaste rechtspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State mogen deze gronden aan een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming voor windturbines ten grondslag worden gelegd (zie bijvoorbeeld uitspraak van 4 mei 2016, ECLI:NL:RVS:2016:1227 onder 7 en uitspraak van 4 november 2020, ECLI:NL:RVS:2020:2621 onder 13).
1% norm Er worden vraagtekens gezet bij: • De wijze van berekening van 1% norm (ORNIS criterium) • De wijze van toepassing van de 1% norm (t.a.v. soorten, populaties, cumulaties) • De mate waarin behalve met de 1% norm ook rekening gehouden is met SVI's, N2000 instandhoudingsdoelstellingen en –herstelopgaven.	Hieronder wordt antwoord gegeven op de gestelde vragen.

Vragen 1. Wordt onderschreven dat de ruimtelijke schaal waar de 1% norm aan ontleend wordt, idealiter overeen zou moeten komen met de ruimtelijke schaal waarop negatieve effecten gecumuleerd worden en vice versa?	Voor het bepalen van de mogelijke effecten van het windpark op de staat van instandhouding kan worden gekeken naar de landelijke populatie. Vervolgens mag, mede gezien de rechtspraak (ECLI:NL:RVS:2020:1160; ECLI:NL:RVS:2020:238), voor de cumulatieve effecten van het project worden bezien welke activiteiten op lokaal niveau dezelfde soort effecten kunnen hebben op de soorten waarop de ontheffing ziet. Door toepassing van deze systematiek vindt er geen overschatting van de betrokken populaties plaats en ook geen overschatting van de potentiële cumulatieve effecten op die populaties. Voor dit windpark is voor het bepalen van de populatie gekozen voor een provinciale benadering, aangezien de provincie ook het bevoegd gezag is. Indien geen data voorhanden zijn over provinciale aantallen, kan – als eenvoudige benadering – een inschatting worden gemaakt op basis van het provinciale landoppervlak. Deze vraag wordt dus niet onderschreven, aangezien dit vanuit de beoordeling van de effecten op staat van instandhouding niet noodzakelijk is. Niettemin is er naar aanleiding van deze zienswijze een nadere analyse uitgevoerd van de effecten op de lokale populatie op provinciaal niveau. Daarmee is de inschatting van de potentiële effecten op de staat van instandhouding worst-case, doordat een kleinere populatie ook een kleinere 1%-norm inhoudt. Voor meer informatie wordt verwezen naar bijlage 12 van toelichting van het inpassingsplan. In deze oplegger bij het milieueffectrapport zijn de resultaten van de nadere analyse weergegeven.
2. Waarom wordt wat betreft het voorgaande een mengvorm gehanteerd?	Zie de beantwoording van voorgaande vraag. In de nadere analyse is enkel gekeken naar de provinciale populaties, op basis waarvan alsnog wordt geconcludeerd dat de verwachte mortaliteit onder de provinciale 1%-norm blijft. Daarmee zijn er geen gevolgen voor de eerdere beoordeling en conclusies.
3. Kunnen alsnog de effecten van het windpark op de zeearend becijferd worden en (cumulatief) getoetst worden tegen een correcte 1% norm?	Van de zeearend is bekend dat deze regelmatig in aanvaring komt met windturbines, in Nederland en in het buitenland. Omdat op basis van de vogelonderzoeken is gebleken dat het aantal slachtoffers op jaarbasis lager is dan 1 per jaar, is het aannemelijk dat eventuele slachtoffers incidenteel zijn en niet voorzienbaar zijn. Dit betekent dat er in dit geval geen sprake is van een ontheffingsplicht.

	Ter nadere toelichting wordt erop gewezen dat de zeearend hoogstens incidenteel zal rondvliegen in het gebied, zoals in het Activiteitenplan is beschreven. Het plangebied zelf bevat geen waarde voor deze soort. Wel is het niet uitgesloten dat de zeearend over het plangebied heen vliegt. Aangezien dit enkel incidenteel is, en dus niet voorzienbaar, en daarmee de kans van een aanvaringsslachtoffer ook zeer gering en niet voorzienbaar is, hoeft voor deze soort geen ontheffing te worden verkregen. Geconcludeerd wordt dat de potentiële effecten van het windpark op de zeearend afdoende zijn onderzocht en geen ontheffing voor zeearend verkregen hoeft te worden.
4. Kan er een tabel komen, waarin per vogelsoort een overzicht is opgenomen dat aangeeft tegen welke populatie (ruimtelijke schaal, seizoen, teljaar) getoetst is en van welke natuurlijke mortaliteit is uitgegaan?	Er is geen aanleiding om een dergelijke tabel op te stellen. De gevraagde informatie is op deze plekken vindbaar: Ruimtelijke schaal: provinciaal Seizoen: zie tekst in A&W-rapport 19-421 en A&W-notitie 21-370-2 (zie bijlage 6 en 12 bij het inpassingsplan) Teljaar: zie de Sovon website. Natuurlijke mortaliteit: zie de BTO website https://www.bto.org/understanding-birds/birdfacts/about-birdfacts/alphabetical-list-regularly-occurring-uk-bird-species en dan onder het kopje “survival and longevity”. Bijvoorbeeld voor de Buizerd: https://www.bto.org/understanding-birds/birdfacts/buzzard The screenshot shows a section titled '× SURVIVAL & LONGEVITY' with a link to 'View number ringed each year in the Online Ringing Report'. It lists four metrics: Maximum Age from Ringing (30 years 5 months 21 days, set in 2016), Typical Lifespan (12 years with breeding typically at 3 year), Adult Survival (0.9), and Juvenile Survival (0.63 to age 3).
5. Kan een overzicht gegeven worden van het jaar/de jaren waarin de tellingen ten behoeve van de gehanteerde populatieomvang per soort heeft plaatsgevonden en op grond hiervan inzichtelijk gemaakt worden welke bestaande projecten wel en niet betrokken zijn in cumulatieve toetsen?	Informatie over de teljaren per soort is terug te vinden op de website van Sovon (zie ook de verwijzingen in de vogelonderzoeken). In het rapport van de cumulatietoets is uiteengezet welke projecten zijn betrokken (zie Tabel 2.1 in paragraaf 2.1.1 van de notitie ‘cumulatietoets’).

6. Welke betekenis hebben de publicaties van Schippers et al. (2020) voor de beoordeling van windpark Horst en Telgt?	De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State oordeelde dat de alternatieve index uit de studie van Schippers et al. (2020) niet kan worden aangemerkt als algemeen aanvaard wetenschappelijk inzicht tegen de achtergrond waarvan de passende beoordeling kan plaatsvinden (ECLI:NL:RVS:2018:2339). De Afdeling oordeelt wel dat het artikel van Schippers et al. 'aanknopingspunten biedt' voor de conclusie dat het 1%-criterium 'omzichtig moet worden gehanteerd bij populaties die onder druk staan (ECLI:NL:RVS:2020:2384). In het ecologisch onderzoek en de nadere aanvulling is de 1% norm telkens omzichtig gehanteerd.
7. Welke betekenis heeft de publicatie van Bastmeijer (2018) in opdracht van de provincie Gelderland voor de beoordeling van het Windpark Horst en Telgt, zulks in relatie tot de dalende populatieomvang en SVI van een aantal soorten die in het gebied voorkomen?	De publicatie van Bastmeijer is verdisconteerd in de algemene beoordeling van mogelijke effecten van aanvaringsslachtoffers onder vogels en vleermuizen.
8. Waarom wordt bij de ene vogelsoort gekozen voor toetsing tegen een provinciale 1% norm en bij de andere vogelsoort tegen een landelijke 1% norm?	Zie punt 2.
9. Waarom is geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om uit de SOVON-data een schatting te maken van lokale populaties en de daaruit af te leiden 1% norm?	Zie punt 1. Er is een nadere beoordeling gemaakt op basis van de provinciale 1%-norm.
10. Heeft SOVON dit ontraden?	Nee, dit is door SOVON niet ontraden.
11. Waarom wordt (kennelijk) getoetst aan de winterpopulatie van de buizerd en niet aan de broedvogelpopulatie?	Zie ook punt 2. Er is een nadere beoordeling gemaakt op basis van de provinciale aantallen. Voor meer informatie: https://stats.sovon.nl/stats/soort/2870/?prov=GL
12. Waarom wordt getoetst aan de landelijke populatie van de buizerd en niet aan de provinciale, laat staan de regionale populatie?	Zie punt 2.
13. Waarop wordt gebaseerd dat buizerds alleen in windpark Jaap Rodenburg voorkomen en dat daarom niet met andere windparken (op zijn minst die binnen de regio) gecumuleerd behoeft te worden?	In tabel 2.1 van de cumulatietoets (pagina 13) is een overzicht opgenomen van de bestaande/geplande/vergunde windprojecten (voor zover bekend) binnen 15 km van het windpark Horst en Telgt. Op basis van de periode van realisatie (voor/na 2021) en de verwachte effecten op onder de Wnb beschermde soorten (volgt uit ecologische onderzoeken van betreffende parken); is beoordeeld of deze relevant zijn voor de cumulatietoets voor windpark Horst en Telgt.

	Voor de relevante windparken zijn de cijfers over soorten gebaseerd op de beschikbare informatie van deze windparken (zie pagina's 11-12 van de cumulatietoets). Daaruit volgt dat buizerd alleen voor windpark Jaap Rodenburg een relevante soort is in relatie tot cumulatie.
14. Hoe verhoudt de geschatte kans op aanvaringsslachtoffers zich onder de 2-3 buizerdparen met een vaste verblijfplaats binnen en rond het plangebied met een 1% norm, die provinciaal, of beter nog, regionaal wordt bepaald?	Het is bekend dat Buizerds regelmatig slachtoffer worden van windturbines. In A&W-rapport 19-421 (Vogelonderzoek in bijlage 6 van de toelichting van het inpassingsplan) wordt gesteld dat jaarlijks aanvaringsslachtoffers zijn te verwachten (zie pagina 30 in dat rapport). In de geactualiseerde berekening gegeven van de 1%-norm voor Buizerd op provinciaal niveau (zie bijlage 12 van de toelichting van het inpassingsplan). Indien sprake is van 1-2 slachtoffers per jaar wordt de provinciale 1%-norm niet overschreden door het windpark.
15. Waarom wordt het aantal aanvaringsslachtoffers van de buizerd op de ene plek op 1-2 en op andere plekken op 0,06 geschat?	De 0,06 slachtoffers hebben betrekking op het winterseizoen (zie bijlage 12 van de toelichting van het inpassingsplan). De 1-2 slachtoffers hebben betrekking op het broedseizoen.
16. Waarom wordt getoetst aan de (natuurlijke mortaliteit van) winterpopulatie van de aalscholver en niet aan de broedvogelpopulatie?	De aantallen genoemd in de geactualiseerde berekeningen hebben betrekking op het winterseizoen. Er zijn geen tellingen van vliegbewegingen uitgevoerd in het zomerseizoen. Daarom is getoetst aan de natuurlijke mortaliteit van de winterpopulatie van de aalscholver. De focus van het onderzoek lag op de relatie van de niet-broedvogels van het nabijgelegen Natura2000-gebied met het onderzoeksgebied.
17. Waarom wordt getoetst aan de (natuurlijke mortaliteit van) landelijke populatie van de aalscholver en niet aan de provinciale laat staan regionale populatie of de instandhoudingsdoelstelling voor de Veluwerandmeren?	Naar aanleiding van deze zienswijze is voor de niet-broedvogels Natura 2000-soorten een nadere aanvulling gedaan in bijlage 12 van het inpassingsplan Voor het onderdeel Soortenbescherming is nu uitgegaan van de provinciale aantallen. De mortaliteit ligt ruim onder de provinciale 1%-norm. Ten aanzien van Natura 2000: Indien de worst-case aanname wordt gemaakt dat al deze slachtoffers uit het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren komen, wordt de berekening als volgt: de huidige populatie in het N2000-gebied komt op 412 vogels (gemiddelde laatste 5 jaar) https://stats.sovon.nl/stats/gebied/1000076 De 1%-norm komt dan op $0,01 \times 0,12 \times 412 = 0,49$ vogels.

	In dat geval wordt de 1%-norm voor het gebied net niet overschreden door de sterfte als gevolg van het windpark. Deze is afhankelijk van het type en varieert tussen de 0,42 - 0,45.
18. Waarom ontbreekt de aalscholver aan tabel 2.2 (Bijlage III, pagina 14, van Bijlage II van Bijlage 6 van de toelichting?	In deze tabel staan uitsluitend de soorten waarbij minimaal 1 slachtoffer per jaar wordt verwacht. Minder dan 1 wordt gezien als incidentele aanvaringsslachtoffers.
19. Worden de heiwerkzaamheden tussen 1 april en 31 augustus verboden in verband met het broedseizoen (dus inclusief nestfase) van de roerdomp?	De heiwerkzaamheden moeten buiten het broedseizoen (1 maart tot 1 september) uitgevoerd worden. Heiwerkzaamheden mogen alleen overdag uitgevoerd worden. Dit is vastgelegd in de voorschriften van de ontheffing. Hiermee wordt verstoring voor broedvogels en beschermde nesten voorkomen.
20. Wordt verstoring van de roerdomp door heiwerkzaamheden buiten het broedseizoen ondanks de expliciete doelstellingen van het groen kruispunt (t.w. bijdragen aan de wettelijke herstelopgave) toelaatbaar geacht? Zo ja, waarom?	Als broedparen zich in de komende jaren (tussen nu en 2025, waarin de aanleg van het park is voorzien) vestigen, kunnen deze worden verstoord door heiwerkzaamheden in de aanlegfase. Dit heeft negatieve gevolgen voor het broedsucces van de hier aanwezige dieren. Gezien de doelstellingen voor het aantal broedparen in de huidige situatie nog niet worden behaald, kan dit -zonder het nemen van maatregelen- leiden tot (significant) negatieve gevolgen voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor beide soorten in het gebied. Door heiwerkzaamheden geheel buiten de broedperiode uit te voeren worden negatieve gevolgen op broedparen van de roerdomp voorkomen. Buiten het broedseizoen zullen geen negatieve gevolgen optreden voor het broedsucces.
21. Waarom is gebrek aan foerageer- en rustgebied geen verklaring voor de overschrijding van instandhoudingsdoelstellingen van Slobeend, Smient en Tafeleend en wordt tijdelijke verstoring uitdien hoofde toelaatbaar geacht?	Uit de Passende Beoordeling volgt dat voor de soorten tafeleend, brilduiker, smient, slobeend, nonnetje en grote zaagbek onvoldoende rust een knelpunt vormt (Van Riel et al, notitie 'natuurambitie in de praktijk' 7 juli 2017 WUR). De aanleg van het windpark zorgt voor een tijdelijke (één seizoen), maar in oppervlakte beperkte toename van verstoring. De aanleg van elke turbine resulteert nl in een tijdelijke verstoring van maximaal 1% (project) tot 2% (cumulatie) van het totale leefgebied van deze soorten, waarbij er géén verstoring plaatsvindt in de voor vogels belangrijke aangewezen rustgebieden. Hoewel de werkzaamheden dus wel tijdelijk zorgen voor een verstoring van een zeer klein deel van het leefgebied, en dus mogelijk beperkte negatieve gevolgen hebben voor deze niet-broedvogels, zorgen de werkzaamheden voor windpark Horst en Telgt op zichzelf en in cumulatie niet tot significant negatieve gevolgen op de

	instandhoudingsdoelstellingen (foerageergebied en rust- en slaappleatsen) van deze soorten. Hiermee wordt deze tijdelijke en beperkte verstoring toelaatbaar geacht.
22. Waarom wordt voorbijgegaan aan de meerjarige onderschrijding van de instandhoudingsdoelstelling van de aalscholver voor Natura 2000- gebied Veluwerandmeren?	Hieraan wordt niet voorbijgegaan. Bij de bepaling van de potentiële aanvaringsslachtoffers is vastgesteld dat deze beneden de 1%-norm ligt.
23. Waarop wordt gebaseerd dat koperwiek, spreeuw, veldleeuwerik en vink in Windpark Lorentz niet (zullen) voorkomen?	In tabel 2.1 van de cumulatietoets (pagina 13) is een overzicht opgenomen van de bestaande/geplande/vergunde windprojecten (voor zover bekend) binnen 15 km van het windpark Horst en Telgt. Op basis van de periode van realisatie (voor/na 2021) en de verwachte effecten op onder de Wnb beschermde soorten (volgt uit ecologische onderzoeken van betreffende parken); is beoordeeld of deze relevant zijn voor de cumulatietoets voor windpark Horst en Telgt. Voor de relevante windparken zijn de cijfers over soorten gebaseerd op de beschikbare informatie van deze windparken (zie pagina's 11-12 van de cumulatietoets).
24. Is voor wat betreft de toetsing van effecten op wintervogels uitgegaan van (de natuurlijke mortaliteit van) de broedvogelpopulatie of van de winterpopulatie?	De natuurlijke mortaliteit is afkomstig van de BTO, zie https://www.bto.org/understanding-birds/welcome-birdfacts Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt in broed- of winterpopulaties. Voor de referentiepopulatie is dit onderscheid uiteraard wel van belang, en afhankelijk van het seizoen wordt getoetst aan de winteraantallen of broedpopulaties.
25. Wordt de mening gedeeld dat het aantal turbines een betekenisvoller effect op de aanvaringsrisico's voor wespddieven heeft dan het effect van de eventuele afstand van die turbines binnen het windpark Horst en Telgt ten opzichte van westgrens van het Natura 2000-gebied Veluwe?	Vooropgesteld wordt dat de vraag voorligt of het windpark gezien de potentiële effecten daarvan op onder meer het Natura 2000-gebied kan worden toegestaan. In dat kader is de gestelde vraag niet relevant, maar is relevant of, op basis van de passende beoordeling kan worden geconcludeerd dat er geen aantasting van de natuurlijke kenmerken optreedt. Uit de passende beoordeling blijkt dat deze conclusie kan worden getrokken. Niettemin heeft de provincie in het kader van het op te stellen beleid voor de wespddief tevens gekeken naar een bredere inpassing van windturbines rondom de Veluwe. Daaruit blijkt dat beide parameters van belang zijn, zie A&W-rapport 20-140. In het rekenmodel is de mortaliteit 1:1 gerelateerd aan het aantal turbines, dus 20 turbines veroorzaken dan 2x zoveel slachtoffers als 10 turbines. De relatie met afstand is gegeven in figuur 4.6 in A&W-rapport 20-140. Deze relatie verloopt niet lineair en is in die zin dus “zwakker” dan het effect van het aantal turbines.

Conclusie, deze zienswijze leidt tot aanpassingen:

- De mortaliteitsberekeningen en de cumulatietoets (onderdeel van het Ecologisch onderzoek) zijn aangevuld met een nadere analyse van de effecten voor niet-broedvogelsoorten op de lokale populatie op provinciaal niveau. Daarmee is de inschatting van de potentiële effecten op de staat van instandhouding worst-case, doordat een kleinere populatie ook een kleinere 1%-norm inhoudt. Voor meer informatie wordt verwezen naar bijlage 12 van de toelichting van het inpassingsplan.
- De uitkomsten van de nadere analyse zijn ook opgenomen in de toelichting van het PIP (paragraaf 5.6) en de Wnb-ontheffing/vergunning

5. Zienswijze 5 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Ecologisch onderzoek De windmolens staan binnen een straal van 300-750 meter van de Natura 2000-gebied gepland. Het is onverteerbaar dat het beschermde vogel- en habitatgebied buiten beschouwing wordt gelaten. Met het advies om de alternatieven en het VKA ook te beoordelen op de andere vastgestelde instandhoudingsdoelen van nabijgelegen andere Natura 2000-gebieden is onvoldoende gedaan. Indiener verwijst hiervoor naar het MER rapport van november 2023.	In de ecologische onderzoeken en het alternatievenonderzoek zijn de Natura 2000-gebieden 'Veluwerandmeren' en 'Veluwe' betrokken. Overige Natura 2000-gebieden bevinden zich op een afstand van meer dan 3 kilometer van het plangebied. Door de afstand (> 3 kilometer) en de tussenliggende barrières (uitgestrekte agrarisch gebied, grote autowegen, et cetera) zijn directe negatieve effecten (bijvoorbeeld fysieke effecten of effecten door verstoring) op deze gebieden als gevolg van het voornemen bij voorbaat uit te sluiten.
Het ecologisch onderzoek stelt dat er schade kan ontstaan in Natura 2000-gebieden zoals de Veluwe randmeren, doordat de foerageer- en broedgebieden verstoord worden door de windmolens. Zowel de bouw ervan als het aanwezig en in bedrijf zijn daarna. De Wet natuurbescherming stelt duidelijk dat dit absoluut NIET het geval mag zijn.	Op basis van ecologisch onderzoek is vastgesteld dat als gevolg van de aanleg van het windpark sprake is van negatieve gevolgen voor de twee aangewezen broedvogels van Natura 2000-gebied Veluwerandmeren, te weten de roerdomp en de grote karekiet (door verstoring in de aanlegfase). Ook is sprake van negatieve gevolgen voor één van de broedvogels van Natura 2000-gebied Veluwe, te weten de wespandief (door aanvaring in gebruiksfase). Op basis van de Voortoets en Passende Beoordeling is gebleken dat met inachtneming van mitigerende maatregelen (heien buiten broedseizoen in aanlegfase, stilstandvoorziening in gebruiksfase) significant negatieve gevolgen en negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen van deze soorten zijn uitgesloten. Er is daarmee geen sprake van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden Veluwerandmeren en Veluwe. Dit maakt dat er een natuurvergunning op grond van de Wet natuurbescherming verleend kan worden voor onderhavig windproject.

	Voor verdere inhoud wordt verwezen naar (de ontwerp-beslissing op) de aanvraag Wnb vergunning en de bijbehorende Voortoets en Passende Beoordeling (zie bijlage 6 en 12 van het inpassingsplan).
In het ecologisch onderzoek staat dat naast de drie genoemde gebieden van de Gelderse Natura 2000-gebieden alleen de Veluwe aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Dat is onjuist omdat ook het Natura2000-gebied volgens het ministerie van landbouw vogelrichtlijngebied is. In de zienswijze is een screenshot opgenomen met onbekende bron waarin het gebied 76 Veluwerandmeren als Vogel- en habitatrichtlijn is geduid.	De Natura 2000-gebieden ‘Veluwerandmeren’ en ‘Veluwe’ zijn van toepassing voor dit project en beide gebieden zijn als zodanig ook aangewezen als Vogelrichtlijngebieden. Dit staat ook zo vermeld in de Voortoets en Passende Beoordeling die bij de besluiten van dit project horen (zie bijlage 6 bij de toelichting van het inpassingsplan).
De provincie heeft als wettelijke taak de wespendif te beschermen en dit kan niet als er maar 2 maanden door stilstand van de windmolens rekening wordt gehouden met hun vliegbewegingen en zeker niet met de start van nieuw leven van de jonge vogels bij het uitvliegen. Het plan is nu om een detectiesysteem in te zetten. Dit kan alleen wanneer er testrapporten beschikbaar komen over de werking en de snelheid waarmee deze systemen in actie kunnen komen. Pas in 2026 worden de testresultaten bekend. De uitslag van het rapport dient afgewacht te worden en de adviezen van de commissie MER hierover opgevolgd.	Provincie Gelderland onderzocht de effecten van windturbines op de wespendifpopulatie van Natura 2000-gebied Veluwe in verschillende onderzoeken en een apart planMER (milieueffectrapport) om dit in beleid uit te werken. Het ontwerp beleid en milieuonderzoek lagen ter inzage van 5 februari tot en met 17 maart 2024 (www.Gelderland.nl/planmerwindveluwe). Op 23 april 2024 is de “Aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe” vastgesteld met een aanvulling op het bijbehorende milieurapport. De beleidsregels ter bescherming van de wespendif zijn daarmee van toepassing voor het windpark Horst en Telgt. Het inpassingsplan voor windpark Horst en Telgt is hieraan getoetst en waar nodig aangepast. Het instandhoudingsdoel voor de Wespendif dat in de Veluwe behaald moet worden ziet op 100 broedparen (adulte wespendifen). Jonge vogels zijn niet meegenomen in het onderzoek. Jonge vogels tonen niet het vlieggedrag dat de adulte broedparen wel doen gedurende het broedseizoen specifiek in de periode (juli-augustus) dat ze hun jongen groot brengen en daarvoor gedurende de daglichturen veel vliegbewegingen maken op zoek naar voedsel voor de jongen om mee terug naar het nest te vliegen. Hierbij worden geregeld grote afstanden tot de nestlocatie afgelegd. Daarnaast is er onvoldoende kennis over jonge vogels om deze in het beleid mee te nemen. Wat echter wel vaststaat, is dat de juvenielen na het broedseizoen met hun ouders reizen naar Afrika en pas weer terug keren naar Europa als ze geslachtsrijp zijn na 2-3 jaar. Dat betekent dat juvenielen slechts een klein deel van hun juveniele fase in Nederland zijn en derhalve in ieder geval een ander – aanzienlijk lager – aanvaringsrisico hebben dan de volwassen broedparen. Door in het onderzoek uit te gaan van volwassen wespendifen - met een hoger aanvaringsrisico - is dus sprake van een worstcasebenadering.

	Stilstand overdag in juli en augustus reduceert het aanvaringsrisico met ~80%. Dit zijn de maanden dat de soort het meest actief is op zoek naar voedsel om jongen groot te brengen en daarbij grotere afstanden afleggen met verschillen tussen vrouw en man. Door het beperken van het aantal nieuwe turbines in relatie tot de afstand van de Veluwe borgt het beleid de bescherming van de aangewezen wespendif voor dit Natura 2000-gebied. Windpark Horst en Telgt moet stilstand tijdens daglichtperiode in juli en augustus toepassen. Stilstand is voorlopig de enige bewezen methode om aanvaringsrisico te voorkomen. Onderzoeken naar andere maatregelen zijn gestart. Pas als deze bewezen zijn kunnen deze maatregelen worden toegepast en kan het beleid worden aangepast. Zo is dat ook vastgelegd in de voorschriften van de ontwerp-vergunning voor windpark Horst en Telgt.
Nadat is gebleken dat de uitkomsten voor de wespendif niet helemaal volgens de 1% norm uitkwamen is een nieuw rapport gekomen, waarbij is gerekend met een ander principe en wel door een peildatum te gebruiken en windparken die voor die peildatum in bedrijf waren niet mee te rekenen. Dat is echt onacceptabel en derhalve dient de eerste berekening, waarbij met alle windparken in de omgeving wordt meegerekend als leidend beschouwd te worden.	Wij herkennen ons niet in het geschetste beeld. Het milieueffectrapport voor de beleidsregels over de wespendif gaat uit van de meest actuele wetenschappelijke onderzoeken en inzichten, meest actuele populatieschatting en daarop gecorrigeerde berekeningen. Het milieueffectrapport brengt verschillende benaderingen voor cumulatie in beeld. Volgens gangbare rechtspraak zijn de effecten van windturbines die al bestaan in de achtergrond verdisconteerd. Deze effecten behoren in MER-termen gesproken bij de referentiesituatie. De provincie onderbouwt en hanteert een strengere aanpak dan vanuit gangbare rechtspraak bij gebiedsbescherming volgt. Dat doet zij vanuit ecologische beredenering. Daarmee telt zij ook windparken die zijn gerealiseerd na de peildatum mee in de cumulatie omdat hun effect onmogelijk in de populatieschatting kan zijn verwerkt. Het milieueffectrapport voor het windpark Horst en Telgt is aangevuld met de actuele gegevens uit het milieueffectrapport over de wespendif (zie bijlage 12 bij het inpassingsplan). Deze aanvulling is opgesteld naar aanleiding van het toetsingsadvies van de commissie voor de milieueffectrapportage. In zowel het beleid als het inpassingsplan voor het windpark wordt van dezelfde gegevens uitgegaan.
Uit het ecologisch onderzoek blijkt dat er wel degelijk aangetoond is dat er externe werking plaatsvindt voor het Natura2000 gebied Veluwe randmeren. Dit volgt uit het ecologisch onderzoek. Indiener wijst ook op de zorgplicht in de artikel 1.11 lid 1 en 2 van de Wet natuurbescherming.	Op basis van de Voortoets is vastgesteld dat voor een aantal aangewezen vogelsoorten van Natura 2000-gebieden Veluwe en Veluwerandmeren (significant) negatieve gevolgen kunnen optreden door (piek)geluiden van heiwerkzaamheden in de aanlegfase enerzijds en door aanvaringsrisico's bij in gebruik name van de windturbines anderzijds.

	In de Passende Beoordeling zijn de effecten van het voornemen op deze soorten nader bepaald en beoordeeld. Daarin is ook uitgebreid toegelicht welke mitigerende maatregelen er worden getroffen (heien buiten broedseizoen en stilstandvoorziening in gebruiksfase). Voor verdere inhoud verwijzen wij naar de rapportage Voortoets en Passende Beoordeling behorende bij deze besluitvorming (zie bijlage 6 van de toelichting op het inpassingsplan). Initiatiefnemer is bekend met deze wettelijke zorgplicht. De praktische invulling van de zorgplicht wordt uitgewerkt in een latere fase van het project in de vorm van een ecologisch werkprotocol en wordt opgenomen in de uitvoeringsspecificatie van de aannemer (zie pagina 42 van de quickscan in bijlage 6 van de toelichting op het inpassingsplan)
Omgevingsvergunning Indiener vraagt om de doorrekeningen volgens de aanvraag omgevingsvergunning openbaar te maken. De doorrekeningen zijn nodig voor het gevoel van veiligheid van indiener. Het gaat onder andere om de stabiliteitsberekening, palenplan, berekeningen van de constructies, verbindingen en brandwerendheid.	Deze berekeningen zijn er nu nog niet omdat het desbetreffende merk/type etc. windturbine nog niet bekend is. In het besluit zijn voorwaarden opgenomen alvorens met de werkzaamheden een aanvang mag worden gemaakt. Onderdeel van de voorwaarden is het overleggen van statische berekeningen van alle beton- staal- en houtconstructies. Deze dienen ruim voor aanvang ter goedkeuring te worden verstrekt, zodat deze door de omgevingsdienst beoordeeld kunnen worden. Zodra de stukken zijn beoordeeld en akkoord bevonden kan met de desbetreffende onderdelen een aanvang worden gemaakt. Daarna kan met in achtneming van de Wet open overheid worden bepaald welke stukken openbaar gemaakt kunnen worden.
In het ontwerpbesluit omgevingsvergunning staan voorschriften waar de provincie en het overige projectteam zich aan moeten houden. Indiener heeft een screenshot opgenomen van de voorwaarden uit de Wnb vergunning/ontheffing. Over voorschriften 14 t/m 24 worden de volgende vragen gesteld. Wie gaat dit monitoren en wat zijn de sancties indien er niet aan de voorschriften voldaan wordt? En hoe worden de belanghebbenden, zijnde omwonenden, hiervan op de hoogte gesteld? Kunnen omwonenden aanwezig zijn bij de veldcheck, zodat we weten dat er echt goed gekeken is en geacteerd? Hoe wordt aangegeven dat men buiten een straal van 500 meter van burchtlocaties van de das werkt en beweegt? Wat is de actie als er wel een hek geplaatst wordt? Wie grijpt er dan in?	Gedurende de eerste drie jaar na ingebruikname van de turbines moet de activiteit en migratie van vleermuizen gemonitord worden middels akoestische monitoringsmiddelen (zoals een batdetector) op gondelhoogte. Dit gebeurt door de initiatiefnemer, die daar een ecologisch bureau voor in de arm neemt. Ook wordt conform het landelijke monitoringsprotocol voor windparken gemonitord op aanvaringsslachtoffers en wordt de activiteit en gebruik van het leefgebied in de omgeving van het plangebied gemeten. De resultaten worden jaarlijks met de provincie Gelderland gedeeld. Naar aanleiding van de uitkomsten van deze gecombineerde monitoring kan de stilstandvoorziening worden herzien of verder gespecificeerd.

	Daarnaast wordt gedurende de eerste drie jaar na ingebruikname van de turbines het aantal aanvaringsslachtoffers onder vogels gemonitord door ecologisch deskundigen, conform het landelijk protocol voor windparken. Ook vindt er trekvogelmonitoring plaats in het voorjaar en najaar. De resultaten worden na afronding jaarlijks met de provincie Gelderland gedeeld. Ook hiervoor geldt dat de initiatiefnemer verantwoordelijk is voor de uitvoering van de monitoring en dat als de uitkomsten daar noodzaak toe bieden er dan aanvullende mitigerende maatregelen opgelegd kunnen worden. De provincie gaat niet over de vraag of omwonenden bij de veldcheck aanwezig kunnen zijn. Die vraag moet gesteld worden aan de initiatiefnemer, die verantwoordelijk is voor uitvoering van het monitoringsonderzoek. De initiatiefnemer heeft de provincie laten weten dit verzoek te betrekken bij het overleg over het monitoringsprotocol. Het voorschrift dat er buiten een straal van 500 meter van burchtlocaties gewerkt moet worden is beperkt tot werken buiten de gevoelige periode (1 uur na zonsondergang tot een uur vóór zonsopgang, van 1 december tot 1 juli), de aanleg en het gebruik van tijdelijke werkwegen en opslagterreinen binnen 500 m van burchtlocaties. Ook is opgenomen dat er geen hekken langs werkwegen worden geplaatst. De exacte locaties van werkterreinen zijn nog niet bekend. Deze zijn pas bekend in een latere fase, richting de uitvoering. In deze latere fase van de opdracht wordt in een ecologisch werkprotocol opgenomen voor welke werkterreinen maatregelen voor de das nodig zijn. Dit wordt opgenomen in de uitvoeringsspecificatie van de aannemer. Als uit mogelijk locatiebezoek door provinciale handhavers blijkt dat de voorwaarden uit de ontheffing niet worden nageleefd, zal de provincie hierop handhaven. Gezien het feit dat de dichtstbijzijnde burchten op 500 meter of meer liggen zien wij geen reden om hiervoor extra voorschriften op te leggen, temeer daar in het Kennisdocument Das van Bij12, er een voor alle omstandigheden veilige werkafstand van maximaal 200 meter wordt gehanteerd.
De algemene vraag is en blijft wat de consequenties en sancties zijn indien aan een van bovenstaande voorschriften niet volledig voldaan wordt en de uitdrukkelijke aanvulling hierop wat de sancties zijn wanneer blijkt bij jaarlijkse toetsing dat de natuurwet overtreden wordt, qua verstoring van de weidevogels en broedvogels. Oftewel als redelijkerwijs aangetoond kan worden dat ze niet (meer) op het gebruikelijke moment gebruik maken van de	Als de resultaten van de monitoringsonderzoeken daar aanleiding toe geven worden er mogelijk aanvullende maatregelen vereist. Als de initiatiefnemer zich niet aan de voorschriften van een vergunning of ontheffing houdt kan het windpark stilgelegd worden. In de ontheffing soortenbescherming is het aantal aanvaringsslachtoffers als gevolg van het in gebruik hebben van het windmolenpark beoordeeld. Ingeschat wordt dat voor

rust-foerageer-en broedplekken. U heeft de zorgplicht en wettelijke plicht dat dit niet gaat gebeuren om achteruitgang van de flora en fauna te voorkomen.	weidevogels en broedvogels de gunstige staat van instandhouding niet negatief wordt beïnvloed als het aantal aanvaringsslachtoffers binnen de aantallen die beschreven worden in het ecologisch onderzoek blijven. Daarom is er geen aanleiding om extra voorschriften aan de ontheffing te verbinden. Door middel van monitoring wordt in de gaten gehouden of dit uitgangspunt klopt. Met de monitoringsinspanning wordt voldaan aan het zorgplichtvereiste.
Archeologisch onderzoek De uitkomst van het archeologisch onderzoek dien eerst afgewacht te worden alvorens verder gepland kan worden. Dit wordt ook verlangd in de aanvraag omgevingsvergunning.	Voor de milieueffectrapportage heeft archeologisch onderzoek in de vorm van een archeologisch bureauonderzoek plaatsgevonden. Dit bureauonderzoek is uitgevoerd door ArcheoPro in de periode januari – juni 2023 en is gerapporteerd als <i>Exaltus, R. & J. Orbons, 2023: Windpark Horst en Telgt, gemeente Ermelo en Putten, bureauonderzoek ArcheoPro archeologisch rapport nr 22108, Eijsden</i> (zie bijlage 7 bij de toelichting van het inpassingsplan). Op basis van dit bureauonderzoek is vastgesteld dat, voor dit stadium van het project, de beoordeling van de effecten op de archeologie voldoende is. De provincie Gelderland heeft besloten om vervolgonderzoek als voorwaarde aan de omgevingsvergunning te verbinden. Dit vervolgonderzoek bestaat uit het uitvoeren van verkennende en karterende boringen. Het doel van dit onderzoek is om eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen in het gebied op te sporen. Omdat het als voorwaarde aan de omgevingsvergunning is verbonden is voldoende gezekerd dat het onderzoek is uitgevoerd voordat men start met de bouw van het windpark.
Cumulatieve toets Wet natuurbescherming Er dient een cumulatieve toets plaats te vinden zoals de Wet natuurbescherming voorschrijft bij dit soort projecten om de negatieve risico's in kaart te brengen wanneer er een ander windpark in de nabije omgeving staat (Flevoland). Deze toets dient gedaan te worden door een onafhankelijke instelling welke niet verbonden is in welke vorm dan ook aan de Provincie Gelderland.	Voor het project is in opdracht van initiatiefnemer door een ter zake deskundige adviesbureau een cumulatietoets voor het onderdeel gebiedsbescherming en het onderdeel soortenbescherming uitgevoerd. De resultaten van deze cumulatietoets zijn bijgevoegd in een notitie behorende bij deze besluitvorming. Hierin zijn, waar nodig, ook windparken gelegen in de provincie Flevoland betrokken. Voor verdere inhoud wordt verwezen naar deze notitie 'cumulatietoets' (zie bijlage 6 van de toelichting van het inpassingsplan).

Slotopmerking Indiener heeft de indruk dat de opdrachtgever (provincie Gelderland) bepaalt wat er in het rapport wordt onderzocht en hoe dit (naar de provincie toegerekend) vertaald wordt, omdat de provincie de onderzoeken heeft betaald. Dit is een oneerlijke machtspositie die benut wordt. Ook is er te weinig gedaan met de adviezen van de commissie voor de mer. Hierdoor ontbreekt het gevoel dat er echt onafhankelijk en kritisch gekeken en bepaald wordt. Indiener hoopt dat de provincie alle zienswijzen bij elkaar legt en het stoere besluit durft te nemen van deze locatie af te zien en een betere locatie te zoeken waar minder schade voor en mens en natuur zal plaatsvinden.	De initiatiefnemers zijn de opdrachtgever van de onderzoeken. De onderzoeken zijn door de provincie en de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage beoordeeld. De commissie voor de mer heeft onlangs advies uitgebracht over de onderzoeksrapporten. Het advies van de commissie is opgenomen in hoofdstuk 4 van deze zienswijzennota en als bijlage bij deze nota gevoegd. Het is niet duidelijk welke adviezen van de commissie voor de MER volgens indiener niet zouden zijn opgevolgd. Voor de beantwoording van het laatste deel van deze zienswijze verwijzen we naar de beantwoording van zienswijze 6 (onderdeel 12).
---	---

6. Zienswijze 6 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Onderwerp 1: Détournement de procédure Landelijke milieunormen Op basis van het ontwerp Plan-MER voor de landelijke normen kan geconcludeerd worden dat een deel van windturbines niet kan worden gerealiseerd omdat deze niet voldoen aan de afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte. Dit ontwerp Plan-MER voor de landelijke normen biedt een betere rechtsbescherming aan de burgers t.a.v. hinder door de windturbines dan de concept-lokale normen. De overheid is daarom op grond van het verbod op détournement de procedure verplicht te kiezen voor een procedure waarin de nieuwe landelijke normen gerespecteerd worden. Als dat betekent dat de procedure moet worden uitgesteld tot deze definitief zijn dan moet dat uitstel er komen.	Landelijke milieunormen Op 30 juni 2021 heeft de Afdeling een tussenuitspraak gedaan over windpark Delfzijl-Zuid Uitbreiding. Op grond van deze uitspraak mogen de windturbinebepalingen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling niet zonder meer worden gebruikt bij de beoordeling van de ruimtelijke aanvaardbaarheid van een nieuw bestemmingsplan (in deze een provinciaal inpassingplan) en/of de vergunbaarheid van een omgevingsvergunning vanuit het oogpunt van de bescherming van het milieu. Hiervoor worden nieuwe landelijke normen opgesteld. Deze normen zijn echter nog niet in werking getreden. Het is daarom niet mogelijk om er gebruik van te maken. Het is bovendien nog niet zeker of de landelijke milieunormen daadwerkelijk 1 juli 2025 en ongewijzigd in werking treden. De Afdeling geeft in haar uitspraak ook nadrukkelijk aan dat het bevoegd gezag bij het beoordelen van de ruimtelijke aanvaardbaarheid van een plan ten behoeve van het vaststellen van een plan voor een concreet project eigen normen kan stellen ter vervanging van de normstelling uit het Activiteitenbesluit en de -regeling. Daarvoor geldt dat de te hanteren normen moeten worden voorzien van een actuele, deugdelijke,

Omgevingswet De nieuwe Omgevingswet, onder meer door meer en ruimere inspraakmogelijkheden, biedt meer rechtsbescherming dan de huidige regelgeving. Daarom dient door het bevoegd gezag gekozen te worden voor een ter inzagelegging na 1 januari 2024. De provincie Gelderland zou moeten besluiten de nieuwe landelijke normen te gaan hanteren de PIP conform de nieuwe Omgevingswet uit te voeren.	op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering. Die motivering is in het inpassingsplan en bijlage 3 gegeven. Wij zijn van mening dat met het vaststellen van het inpassingsplan met bijbehorende normen voldoende rekening wordt gehouden met de omgeving. Het wachten op de landelijke normen is niet gewenst om tijdig aan doelstellingen voor duurzame energie te kunnen voldoen. Ten overvloede merken we op dat de lokale milieunormen voor het windpark Horst en Telgt grotendeels gelijk of zelfs strenger zijn aan de concept landelijke milieunormen. Net als in de concept landelijke milieunormen is voor windpark Horst en Telgt een jaargemiddelde norm van 45 dB lden en bijbehorende waarde voor de nacht van 39 dB Lnight toegepast. Aanvullend is ook een norm voor tonaal (laagfrequent) geluid en zal ook (naar aanleiding van deze zienswijzen) een handhavingsnorm voor het piekgeluid worden opgenomen. De laatste is niet in de concept landelijke milieunormen opgenomen. De lokale slagschaduwnorm van bijna 0 uur is strenger dan in de concept landelijke milieunormen waar maximaal 6 uur is genoemd. Er is geen afstandsnorm opgenomen. De geluidsnormen zijn bepalend voor de hoeveelheid geluid. Omgevingswet De rechtsbescherming onder de Omgevingswet is gelijkwaardig aan de huidige rechtsbescherming. Daarnaast is de participatie een belangrijk onderdeel van de Omgevingswet. Over het windpark Horst en Telgt heeft uitgebreide participatie plaatsgevonden. In paragraaf 8.2 van de toelichting van het inpassingsplan is daar verder op ingegaan. Wij zijn het niet eens met de stelling dat de Omgevingswet een betere rechtsbescherming biedt en dat gewacht had moeten worden op de inwerkingtreding van de Omgevingswet.
Onderwerp 2: Landschap Het beoogde Windpark Horst&Telgt tast op zijn minst de kernkwaliteit “openheid van het landschap” van het nationaal landschap Randmeerkust uit de omgevingsverordening van de provincie Gelderland in ernstige mate aan. Compensatie leidend tot een verbetering is niet mogelijk. Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark.	In paragraaf 4.3 van de toelichting van het ontwerp inpassingsplan is ingegaan op de toetsing van de effecten op het landschap. Daarbij is ingegaan op de ruimtelijke kenmerken van het landschap, de maat, schaal en inrichting van het landschap, visuele interferentie, cultuurhistorische achtergrond en beleving. Hiervoor is gebruik gemaakt van visualisaties en een beoordeling op verschillende schaalniveaus. Bij het ruimtelijke ontwerp is rekening gehouden met zichtlijnen en landschapselementen, zoals beschreven in het LOP - Landschapsontwikkelingsplan Ermelo en Putten en de Gebiedenatlas van provincie Gelderland, om de landschappelijke impact te beperken.

	Over het geheel genomen mag worden geconcludeerd dat het ruimtelijk ontwerp van het windpark van invloed is op (de beleving van) het landschap, vanwege de impact door het windpark op de visuele rust en zichtbaarheid. De effecten zijn (tot op zekere hoogte) inherent aan de ontwikkeling van windenergie in het plangebied. Naar aanleiding van deze zienswijze, de zienswijze van de gemeente Ermelo (zie zienswijze 33, onderdeel landschap) en het advies van de cieMER (zie hoofdstuk 4) is besloten de 2 oostelijke windturbineposities te laten vervallen. Naar aanleiding van de zienswijzen over landschap, het advies van de cieMER en een onafhankelijk advies van een extern deskundige is het onderwerp landschap nogmaals kritisch bestudeerd. De provincie stelt vast dat in het milieuraapport en de aanvulling is aangegeven dat de opstelling van 5 turbines een aanzienlijke verbetering is ten opzichte van de opstelling met 7 turbines. De ruimtelijke kwaliteit van de enkele lijnopstelling wordt aangetast door er twee extra turbines naast te plaatsen; ze voegen zich niet in de lijn, er is geen logisch ruimtelijk verband in dit ontwerp, hetgeen zorgt voor onrust in het landschapsbeeld. Alleen de opstelling met vijf turbines is voor de provincie landschappelijk acceptabel. Daarnaast stelt ze vast dat de toelichting in het PIP niet strookt met deze bevindingen en dat - zoals de gemeente Ermelo dat in haar zienswijze aangeeft - landschap volwaardiger meegewogen moet worden bij de finale belangenafweging. Hiermee kan volgens de provincie een optimaler evenwicht worden bereiken tussen alle omgevingsfactoren en de energieopbrengst en is sprake van een daadwerkelijk integrale afweging. Het laten vervallen van 2 turbineposities zorgt ook voor minder gevolgen voor de natuur, minder ruimtebeslag en (beperkte) extra milieuwinst; 1 minder te verwachten (ernstig) gehinderde. Ook heeft de provincie meegewogen dat een plan van 5 turbines nog uitvoerbaar is voor initiatiefnemers. De provincie is zich daarbij van bewust dat de locatie niet maximaal voor energieopbrengst wordt benut. Het realiseren van 5 windturbines wordt acceptabel en inpasbaar geacht. Daarmee is er sprake van een zorgvuldig ruimtelijk ontwerp en is het inpassingsplan in overeenstemming met de Omgevingsverordening Gelderland uit 2023. Het plangebied is daarin niet aangeduid als een gebied met landschapskwaliteiten van bovenlokaal belang. Het is geen nationaal landschap en ook niet aangeduid als waardevol open gebied.
--	---

	De indiener(s) verwijst/verwijzen naar de nieuwe regels landschap die per 1-1-2024 in werking zijn getreden. Voor de exacte regels en een toelichting verwijzen we naar de provinciale omgevingsverordening Gelderland, die te vinden is op https://www.gelderland.nl/themas/omgeving/omgevingsverordening. Aangezien het ontwerp inpassingsplan nog voor 1 januari 2024 ter inzage is gelegd, was voor de beoordeling in het PIP de Omgevingsverordening uit 2023 nog van toepassing en kunnen de nieuwe regels formeel buiten beschouwing worden gelaten. Wellicht ten overvloede merken we op dat het windpark ook aan de nieuwe regels voor landschap voldoet. Gelderland is in de nieuwe regels opgedeeld in 11 streken waarvoor dezelfde regels gelden, maar wel verschillende kernkwaliteiten. De locatie van het windpark behoort tot de streek Randmeerkust. Door indiener wordt dit nationaal landschap Randmeerkust genoemd, maar dat is niet correct. Er is een nationaal landschap Veluwe en een nationaal landschap Arkemheen, maar het plangebied behoort tot geen van deze twee nationale landschappen. De nieuwe regels stellen dat je met de kernkwaliteiten van de streek rekening moet houden en als die worden aangetast landschapsversterking dient plaats te vinden en dat die versterking geborgd is. Indiener stelt dat met dit plan de openheid van het gebied wordt aangetast. Voor de streek Randmeerkust worden als open gebieden met name genoemd: de Polder Arkemheen; het gebied tussen Elburg en Harderwijk en de polder Oosterwolde. Voor deze gebieden wordt specifiek als ontwikkeldoel benoemd om de openheid te behouden. Het plangebied van het windpark Horst en Telgt wordt hierbij niet benoemd. Kernkwaliteiten die voor het windpark relevant zijn betreffen de <i>Zichtlijnen op Veluwmassief en Randmeren en Randmeren, inclusief het nieuwe land van Flevoland</i>. Met als bijbehorend ontwikkeldoel: geen storende elementen plaatsen die waardevolle zichtlijnen negatief beïnvloeden. Als het gaat om de zichtlijnen dan is de zichtlijn van het open polderlandschap naar de beboste stuwwalrand van de Veluwe relevant. De windturbines staan dan tussen de A28 en Palmbosweg en de Veluwerand. Deze zichtlijn is door de afstand tót (mede in relatie tot de beperkte hoogte van) de Veluwerand al beperkt beleefbaar en ook de beplanting aan de oostzijde van de A28 beperkt dit zicht in een enkel geval ook nog eens. Op basis van de beoordeling aan de nieuwe regels hoeft geen compensatie plaats te vinden.
--	---

	Feit blijft natuurlijk wel dat de plaatsing van windturbines een stevige toevoeging aan het landschap is. Het landschap verandert en zal daardoor ook wat anders beleefd worden. Daarom moet nog wel getoetst worden aan de algemene regels voor windturbines (art. 5.91), maar deze stonden ook al in de oude verordening en zijn betrokken bij de aangepaste beoordeling in paragraaf 4.3 van het inpassingsplan.
Onderwerp 3: stilstand Windpark Horst en Telgt De voorschriften in de Wnb ontheffing met betrekking tot de stilstand ter bescherming van de rosse vleermuis voldoen niet aan het MER Windpark Horst&Telgt. De voorschriften in de Wnb ontheffing dienen daarom aangepast te worden aan de voorschriften van het MER.	De ontwerp ontheffing is gebaseerd op het achtergrondrapport van bureau Witteveen en Bos “MER Ecologie” p. 65 (zie bijlage 6 van het PIP). Hier is geadviseerd om de stilstandsvoorziening met ingang van 1 april in te laten gaan. De keuze voor 1 april hangt samen met het begin van de voorjaarmigratie van de ruige dwergvleermuis en voor start kraamseizoen (zie onderliggende ecologische onderzoeken van Witteveen+Bos). Mede naar aanleiding van deze zienswijze is besloten om de ingangsdatum van het voorschrift over de stilstand voor vleermuizen te wijzigen van 1 april naar 15 maart.
Onderwerp 4: Natura 2000 Voor het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren dient een passende beoordeling plaats te vinden. Dit is gezien de ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit gebied wel vereist. Voor het Natura2000 gebied Veluwe geldt een verslechteringsverbod, met name ook ten aanzien van de verslechtering door stikstofdepositie. De Aeries berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op Natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect. Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt en de bepaling van de oppervlakte kent onvoldoende en een ondeugdelijke onderbouwing. De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en daadwerkelijke bemesting te worden bepaald op basis van de mestboekhouding. De gemiddelde veldemissie is niet representatief. De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt in de berekening onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt overschat. De conclusie dat een verslechtering kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.	Voor het windpark Horst en Telgt is een Passende Beoordeling uitgevoerd, waarin de Veluwerandmeren betrokken zijn. Deze rapportage is bijgevoegd bij de besluitvorming (zie bijlage 6 bij de toelichting van het inpassingsplan). Voor wat betreft het gedeelte van de zienswijze over stikstofdepositie geven wij de volgende reactie. Uit de berekeningen is gebleken dat er geen sprake is van stikstofdepositietoename van meer dan 0,005 mol/ha/jaar op Natura 2000-gebieden waarvan de habitattypen en leefgebieden reeds (naderend) overbelast zijn. Op basis van deze resultaten is daarom op voorhand uitgesloten dat negatieve effecten op Natura 2000-gebieden optreden ten gevolge van stikstofdepositie. Dit betekent dat het project inpasbaar is binnen de voorschriften van de Wet natuurbescherming en er geen natuurvergunningplicht van toepassing is als gevolg van stikstofdepositie. <i>Wettelijk kader voor het vaststellen van de referentiesituatie</i> De ABRvS heeft in een uitspraak op 12 oktober 2022 over een verleende vergunning op grond van de Wet natuurbescherming een toelichting gegeven op de wijze waarop emissies en effecten van stikstofdepositie ten gevolge van bemestingsactiviteiten in beeld gebracht dienen te worden.

	Voor intern salderen moet de referentiesituatie van bemesten worden bepaald waarbij volgens de ABRvS de volgende vragen moeten worden doorlopen: 1. volgt uit het planologisch regime dat op de referentiedatum van kracht was dat bemesten was toegestaan?; 2. werden de gronden voor de referentiedatum bemest? Dat wordt als vaststaand aangenomen als de gronden op dat moment als landbouwgrond in gebruik waren; 3. is na de referentiedatum een planologisch regime van kracht geworden waaruit volgt dat bemesten niet langer is toegestaan? Op basis van de beantwoording van bovenstaande vragen zijn twee verschillende conclusies mogelijk: • bij een positieve beantwoording van de eerste twee vragen en een negatieve beantwoording van de derde vraag kan een referentiesituatie voor bemesten worden ontleend aan het planologisch regime; • bij een negatieve beantwoording van de eerste of de tweede vraag of een positieve beantwoording van de derde vraag kan geen referentiesituatie voor bemesten worden ontleend aan het planologisch regime. Indien uit de voorgaande stappen volgt dat een referentiesituatie kan worden ontleend aan het planologisch regime, dient in het vervolg de omvang van de referentiesituatie vastgesteld te worden. De omvang wordt bepaald door de hoogste stikstofgebruiksnorm voor enig gewas dat op de gronden planologisch is toegestaan. Dat komt neer op het volgende: staat het planologisch regime sinds 2006 (= het moment dat stikstofgebruiksnormen zijn opgenomen in de mestregelgeving) onafgebroken het gebruik als grasland toe?; • zo ja: de referentiesituatie voor bemesten wordt begrensd door de stikstofgebruiksnorm voor grasland met volledig maaien (de hoogste stikstofgebruiksnorm); • zo nee: als sinds 2006 een planologisch regime van kracht is (geweest) dat het gebruik als grasland weliswaar niet toestond, maar wel ander agrarisch grondgebruik waaraan bemesten inherent is, dan geeft de hoogste stikstofgebruiksnorm voor enig gewas dat op die gronden planologisch is toegestaan de begrenzing van de referentiesituatie. Als voorbeeld: voor gronden die uitsluitend mogen worden gebruikt voor boomkwekerij geeft de
--	--

	stikstofgebruiksnorm voor vaste planten in dat geval de begrenzing (zie: ABRvS 12 oktober 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2874, r.o. 21.2). In de uitspraak van 12 oktober 2022 van de ABRvS is opgenomen dat het niet nodig is om het feitelijk gebruik vanaf de referentiedatum tot heden vast te stellen. De invulling van gebruik met de hoogste stikstofgebruiksnorm voor enig gewas dat op de gronden planologisch is toegestaan, is begrenzend voor de referentiesituatie. De ABRvS heeft in een uitspraak op 3 mei 2023, met betrekking tot het bemesten en/of beweiden zonder natuurvergunning, het vaststellen van de referentiesituatie opnieuw toegelicht. Op basis van (beeld-)materiaal kan aannemelijk gemaakt worden dat de gronden waarop wordt bemest voor de referentiedatum feitelijk in gebruik waren als landbouwgrond. Vervolgens kan aan het planologisch regime een referentiesituatie worden ontleend voor het bemesten. De omvang van de referentiesituatie wordt begrensd door de hoogste stikstofgebruiksnorm voor enig gewas dat op de gronden planologisch is toegestaan. <i>Bepalen en berekenen van de omvang van de referentiesituatie</i> Met beeldmateriaal is aannemelijk gemaakt dat er sprake was van een feitelijk gebruik voor de vroegste referentiedatum. In de bestemmingsplannen (zowel huidig als sinds de referentiedatum) is agrarisch gebruik van de gronden toegestaan en zijn geen regels opgenomen die beperkingen opleggen aan een bepaald type gewas of de maximale hoeveelheid mest. Er mag dus uitgegaan worden van de maximale mestnorm voor enig gewas. De emissieberekening is gebaseerd op een algemeen aanvaarde rekenmethodiek voor NH₃-emissie als gevolg van bemesting. De emissie van ammoniak afkomstig van de landbouwgronden is bepaald aan de hand van het landbouwgrondtype, de maximale stikstofgebruiksnormen, de toegepaste bemestingstechniek, de landbouwoppervlakte, het vervluchtigingspercentage en het gehalte totaal ammoniakaal stikstof. Deze rekenmethodiek is opgesteld door de werkgroep Nationaal Emissiemodel voor Ammoniak (NEMA) van de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet, in opdracht van het ministerie van Economische Zaken. De publicatie heeft de titel 'Ammoniakemissie uit dierlijke en kunstmest in 2011. Berekeningen met het Nationaal Emissiemodel voor Ammoniak (NEMA)'. Deze publicatie is in 2021 uitgegeven door de Universiteit van Wageningen en heeft het kenmerk Wot-werkdocument 330. Het vervluchtigingspercentage is afgeleid van de techniek(en) met de laagste
--	---

	vervluchtigingspercentage (conservatief) en het gehalte totaal ammoniakaal stikstof is gebaseerd op een gewogen gemiddelde van de meest wetenschappelijk inzichten van TAN. De oppervlakte van de bemesting is bepaald op basis van de voorgenomen projectwerkzaamheden, projecttekeningen en luchtfoto's. Het bepalen van de oppervlakte is opgenomen en toegelicht in de notitie 'Stikstofdepositie-onderzoek - hoofdalternatieven'. Voor verdere inhoud wordt verwezen naar deze notitie in bijlage 6 bij de toelichting van het inpassingsplan
Onderwerp 5: Geluid Recente onderzoeken Omwonenden hebben er recht op dat voor het provinciaal inpassingsplan dat nu in ontwikkeling is, gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de meest recente onderzoeken, die ten grondslag liggen aan het ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, zodat zij niet willens en wetens blootgesteld zullen worden aan een mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat dit overmatig en onaanvaardbaar is. Hierbij behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz die ten grondslag liggen aan de ontwerp PlanMER voor de nationale milieunormen.	Recente onderzoeken Voor het windpark Horst en Telgt zijn lokale milieunormen opgesteld en onderbouwd met een actuele, deugdelijke en op de situatie toegesneden motivering. Voor geluid is in de motivering van de lokale normen (bijlage 3 bij de toelichting van het inpassingsplan) op basis van een gebiedsanalyse en het inzicht in het effect van verschillende normen geoordeeld dat een geluidsnorm van 47 dB Lden een goede balans kent tussen de beperking van hinder enerzijds en het belang van de energietransitie anderzijds. Op verzoek van de initiatiefnemer, die tegemoet wil komen aan de wensen van de omgeving en gemeenten, is een norm van 45 dB Lden voor dit project verwerkt in het inpassingsplan en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten. Deze norm is overigens ook voorgesteld door de World Health Organisation (WHO) en ligt 2 dB lager dan de norm die eerder in het Activiteitenbesluit was opgenomen. Aanvullend aan deze geluidsnorm zijn een norm voor de nacht van 39 dB Lnight en een handhavingsnorm voor tonaal laagfrequent geluid opgenomen. Het landelijke plan-MER en bijbehorende onderzoeken bij de ontwerp landelijke milieunormen geven op zich geen richting aan normen, ze geven informatie over milieueffecten van verschillende alternatieven. De wetenschappelijke onderzoeken over de samenhang tussen geluidniveaus en ervaren hinder die zijn gebruikt voor het landelijke plan-MER zijn dezelfde als die zijn gebruikt voor de motivering van de lokale normen in het inpassingsplan. Er is daarmee ook voor de motivering van lokale normen gebruik gemaakt van de meest recente wetenschappelijke onderzoeken (zie hiervoor ook de bronvermeldingen in de motivering van de lokale milieunormen en hoofdstuk 7 in de MER over de verschillende normenkaders). In paragraaf 3.4 van de motivering van de lokale milieunormen stond ten onrechte dat de onderliggende onderzoeken niet zijn

	betrokken. Bedoeld werd dat de landelijke-planMER op zichzelf niet is betrokken, maar de hiervoor gebruikte wetenschappelijke onderzoeken over de samenhang tussen geluidniveaus en ervaren hinder wel. Het rapport van Peutz waar indieners naar verwijzen was bijvoorbeeld al betrokken in de motivering. Naar aanleiding zienswijzen wordt verhelderd dat de wetenschappelijke onderzoeken over de samenhang tussen geluidniveaus en ervaren hinder zijn betrokken bij het opstellen van de lokale milieunormen.
Afstandsnorm Om de omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte, zoals benoemd in het ontwerp Plan-MER windturbinebepalingen leefomgeving, voor Windpark Horst&Telgt gerespecteerd en onverkort toegepast zal worden als basisbescherming. Uit de onderzoeken blijkt dat deze afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle frequenties, ook de lage frequenties, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen. Wordt aan deze afstandsnorm niet voldaan dan lopen de omwonenden van Windpark Horst & Telgt een sterk verhoogd risico op hoge piekgeluidbelastingen, en op hoge belastingen door laag frequent geluid en daardoor geluidsoverlast binnenshuis. Dit doordat er ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis langdurige periodes van stilstand noodzakelijk zijn, en doordat meerdere windturbines altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd zullen moeten worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen. Indieners geven aan dat de turbines een groot deel in een geluidsreductiemodus draaien en verwijzen hiervoor naar het akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder van 3 januari 2023. Hierin wordt duidelijk dat de meest noordelijke turbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 moet draaien om te voldoen aan de 45 dB Lden. Indieners stellen dat deze turbine in potentie 12 tot 16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen en verwijzen hiervoor naar pagina 191 van de plan-MER bij de ontwerp-landelijke milieunormen.	Over de toepassing van concept landelijke milieunormen in plaats van de lokale milieunormen verwijzen we naar onderwerp 1 van deze zienswijze. De geluidsnormen zijn bepalend voor de hoeveelheid geluid die is toegestaan op de gevels van de woningen. De provincie is het niet met de indieners eens dat door mitigatie van de windturbines meer piekgeluid, laagfrequent geluid of geluidsoverlast binnenshuis zal ontstaan. Dit lichten we hieronder toe waar in de zienswijze door indieners wordt gevraagd naar normen voor deze geluidstypen. In het akoestisch onderzoek bij het inpassingsplan is een situatie gemodelleerd waarin geluidmitigatie is toegepast door toepassing van één of meer geluidreducerende modi gedurende een bepaalde tijdsperiode. De geluidmodi verschillen per windturbinefabrikant. Het nummer waarmee een modus wordt aangeduid correspondeert niet met de geluidreductie in dB, zoals reclamant in haar zienswijze aanneemt. Zie onderstaand een reactie op het effect van geluidmitigatie op hinderbeleving.

Norm voor piekgeluid

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor Windpark Horst&Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting binnenshuis essentieel voor de bescherming van omwonenden tegen overmatige en onaanvaardbare geluidsbelasting.

Indieners spreken van een risico omdat vier van de zeven turbines nooit op maximale bronsterkte mogen produceren. De periode van stilstand en mitigatie zullen door exploitanten op volle kracht worden gecompenseerd in periode waarin de windturbines wel mogen draaien. Hiervoor verwijzen indieners naar de voorbeelden op pagina 133 en 191 van de plan-MER bij de ontwerp landelijke milieunormen.

Een jaargemiddelde norm is van origine opgesteld voor een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Indieners stellen dat het gebruik van deze dosismaat niet past bij het Windpark Horst en Telgt. Zij maken zich zorgen dat periode van stilstand worden afgewisseld met periodes van hoge piekgeluidbelasting. Zij verwijzen ook naar de memo's van Arcadis d.d. 9 januari 2024 en d.d. 24 januari 2023 aan de gemeente Ermelo.

Door mitigatie en door periodes met stilstand verandert volgens de indieners de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau. De geluidsnormen dienen daarom in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving naar beneden moeten worden bijgesteld en er dient een aanvullende norm voor piekgeluidbelasting te worden toegevoegd.

Norm voor piekgeluid

De relatief strenge norm voor de jaargemiddelde geluidbelasting van 45 dB Lden (ten opzichte van de grenswaarde van 47 dB Lden die de afgelopen jaren voor windparken is gehanteerd) zorgt ervoor dat omwonenden van Windpark Horst en Telgt goed zijn beschermd tegen geluidhinder.

Zoals in de klankbordgroep uitgebreid is besproken bieden normen voor piekgeluid Laeq en een norm voor laagfrequent geluid geen extra bescherming ten opzichte van een zorgvuldig afgewogen Lden norm. Ze kunnen hoogstens dienen als handhavingsnorm. In de motivering lokale normen, die is opgenomen als bijlage 3 bij het ontwerp-inpassingsplan, is uitgebreid toegelicht waarom voor handhaving geen extra normwaarden en normgrenzen – anders dan voor tonaal (laagfrequent) geluid - voor de door indieners genoemde normen nodig zijn. Arcadis heeft in haar memo van 9 januari 2024 bevestigd dat een norm voor het hoogst optredende equivalente geluidniveau in principe niet meer bescherming biedt dan de norm van 45 dB Lden en 39 dB Lnight. Ook een norm voor geluidsbelasting binnenshuis biedt geen toegevoegde waarde. Het RIVM heeft eerder gesteld dat aan de Deense norm voor laagfrequent geluid (binnenwaarde) wordt voldaan bij een standaard geïsoleerde woning en een norm van 47 dB Lden (zie bijlage 4 van het inpassingsplan). Dat geldt zeker bij een waarde van 45 dB Lden, die geldt als grenswaarde voor Windpark Horst en Telgt, en lagere waarden (bij woningen op grotere afstand). Dit wordt bevestigd in onderzoek van Peutz (Onderzoek naar laagfrequent geluid ten gevolge van windturbines, januari 2023) waarin is gesteld wordt dat bij een waarde van 47 dB Lden of strenger, geen sprake is van relevante hinder ten gevolge van laagfrequente geluidniveaus binnenshuis. De Deense norm voor laagfrequent geluid en de Vercammencurve worden bij een geluidwaarde van 47dB Lden of lager, zowel bij gemiddelde geluidisolatie als beperkte geluidisolatie, niet overschreden.

Indieners stellen terecht dat bij langere perioden van stilstand een windturbine in andere perioden meer geluid kan produceren om ter plaatse van een bepaald ontvangerpunt in de omgeving van het windpark op eenzelfde jaargemiddelde geluidbelasting uit te komen. Het effect van stilstand op de jaargemiddelde Lden is echter zeer minimaal, ook als stilstand gedurende langer periode wordt toegepast zoals stilstand in verband met de wespandief. Voor alle situaties geldt dat een windturbine nooit meer geluid kan produceren dan de maximale bronsterkte. Dat maximale geluidniveau dat de windturbine veroorzaakt, wordt bereikt vanaf een bepaalde

	windsnelheid (bv circa 8 a 9 m/s) en neemt bij hogere windsnelheden niet verder toeneemt (zie figuur 2.3 in bijlage 4 bij het inpassingsplan). Verder is van belang dat de mate van geluidmitigatie afhankelijk is van de bronsterkte van de windturbines. Het te bouwen windturbinetype is nog niet bekend. In het akoestisch onderzoek is uitgegaan van een relatief luid windturbinetype waardoor relatief veel geluidmitigatie nodig is. Arcadis benoemt in haar memo van 9 januari 2024 dat het toepassen van geluidmitigatie van invloed kan zijn op het verschil tussen het hoogst optredende equivalente geluidniveau (het piekgeluid) en de Lden en Lnight waarden. Arcadis acht het niet noodzakelijk om een norm voor het maximale equivalente geluidniveau vast te stellen. Arcadis beveelt wel aan om inzicht in te geven in de geluidniveaus die na mitigatie optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Deze visualisatie is naar aanleiding van dit advies en deze zienswijze aan de motivering van de lokale milieunormen toegevoegd. Bij geluidmitigatie wordt piekgeluid begrensd waardoor het maximale equivalente geluidniveau tijdens de toepassing van een geluidmodus lager ligt dan wanneer de windturbine draait in de standaard geluidmodus. Het maximale equivalente geluidniveau wijzigt echter niet bij toepassing van geluidmitigatie, de windturbine draait immers ook nog perioden in de normale modus. Het antwoord op de vraag van Arcadis is daarom dat na geluidmitigatie geen andere maximale equivalente geluidniveaus optreden dan zonder geluidmitigatie. Het maximale equivalente geluidniveau komt alleen minder vaak voor per jaar bij toepassing van geluidmitigatie. Bij geluidmitigatie wijzigt wel het jaargemiddelde geluidniveau (dat wordt lager). Er is geen informatie bekend over hinderbeleving in relatie tot de verhouding tussen het maximale equivalente geluidniveau en het jaargemiddelde geluidniveau. Er is alleen informatie voorhanden over de hinderbeleving bij een bepaalde jaargemiddelde geluidbelasting. De wetenschappelijk onderbouwde dosis-effectrelatie is gebaseerd op langdurige en herhaalde geluidbelasting over langdurige periodes. Het kenmerk van windturbinegeluid is dat het geluidniveau gedurende ieder etmaal varieert, afhankelijk van de windsnelheid en windrichting. Het is daarom zeer de vraag of het verschil tussen het maximale equivalente geluidniveau met en zonder geluidmitigatie en het jaargemiddelde geluidniveau door omwonenden kan worden opgemerkt.
--	---

Laagfrequent geluid Indieners stellen dat woningen in de omgeving daarnaast veel zwaarder worden belast met lage frequenties door de toepassing van de benodigde geluidsreductiemodus. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties veel minder goed kunnen tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden. Zij verwijzen hiervoor ook naar de onderzoeken in het kader van de landelijke Ontwerp PlanMER. Handhaving jaargemiddelde norm Tenslotte merken indieners op dat de jaargemiddelde norm niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar is. Voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens verstrekt door de windturbinefabrikant en de jaarproductiegegevens verstrekt door de exploitant. Beide zijn bedrijfsgeheim en kunnen vrijwel niet door de overheden zelf worden vastgesteld.	Er is overigens geen informatie bekend over hinderbeleving in relatie tot de verhouding tussen het maximale equivalente geluidniveau en het jaargemiddelde geluidniveau. Er is alleen informatie voorhanden over de hinderbeleving bij een bepaalde jaargemiddelde geluidbelasting. De wetenschappelijk onderbouwde dosis-effectrelatie is gebaseerd op langdurige en herhaalde geluidbelasting over langdurige periodes. Het kenmerk van windturbinegeluid is dat het geluidniveau gedurende ieder etmaal varieert, afhankelijk van de windsnelheid en windrichting. Het is daarom zeer de vraag of het verschil tussen het maximale equivalente geluidniveau met en zonder geluidmitigatie en het jaargemiddelde geluidniveau door omwonenden kan worden opgemerkt. Omdat behoefte bestaat aan een norm die gedurende het jaar op ieder moment en onder alle omstandigheden kan worden gecontroleerd wordt naar aanleiding van deze zienswijze een handhavingsnorm voor het piekgeluid toegevoegd aan de omgevingsvergunning. Het betreft een norm voor het maximale equivalente geluidniveau gedurende een korte periode die onder geen beding mag worden overschreden. Deze norm mag onder alle omstandigheden in geen geval worden overschreden Laagfrequent geluid Er is geen reden om aan te nemen dat woningen door geluidmitigatie zwaarder worden belast met lage frequenties dan in een situatie waarin aan eenzelfde jaargemiddelde geluidniveau wordt voldaan zonder toepassing van geluidsreducerende modus. Er is geen onderzoek bekend waar dat effect uit blijkt. Bij toepassing van een geluidreductiemodus wordt enkel het brongeluid gemaximeerd op een niveau onder het maximale geluidniveau. Het brongeluid is dan gelijk aan het brongeluid dat bij lagere windsnelheden wordt bereikt. Handhaving jaargemiddelde norm Of een windpark aan de jaargemiddelde geluidnorm voldoet kan na afloop van een geheel kalenderjaar wordt berekend. Dan is immers de jaarproductie aan elektriciteit van de windturbines bekend. Deze gegevens moeten op grond van de omgevingsvergunning jaarlijks worden verstrekt aan het bevoegd gezag. In tegenstelling tot wat indieners stellen in hun zienswijze, zijn deze gegevens wel te controleren. Het bevoegd gezag kan overigens ook door toepassing van administratieve handhaving de instelling van de geluidsreducerende modus zelf controleren. Desnoods wordt voor het
---	--

Het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan. Ook zijn Omgevingsdiensten niet in staat de software van de windturbines uit te lezen en met metingen de mitigatie door het instellen van de silent modus qua tijdstippen en effecten te controleren, en daarmee vast te stellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm. Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft hierin veel meer zekerheid voor de burgers.

Berekening jaargemiddelde norm

Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespendif en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

interpreteren van de data afkomstig uit de aansturing van de windturbines een externe deskundige geraadpleegd.

Op basis van langjarige meteogegevens kan vooraf een goede inschatting worden gemaakt van het optredende geluidniveau, met behulp van een geluidmodel. Het is daarbij wel de vraag of het gebouwde exemplaar overeenkomt met de opgave van de fabrikant en dezelfde kenmerken heeft die zijn gebruikt voor de certificering, zoals reclamant ook aangeeft. Om hierover op voorhand meer zekerheid te verkrijgen is in de omgevingsvergunning voorgeschreven dat de vergunninghouder verplicht is om een bronsterktemeting uit te voeren binnen enkele maanden na start van de exploitatie van de windturbines en deze gegevens te overhandigen aan het bevoegd gezag. Die bronsterktemeting wordt niet gedaan door de Omgevingsdienst maar door een deskundig geluidsbureau.

Berekening jaargemiddelde norm

In het akoestisch onderzoek is de toepassing van geluidsreducerende modi berekend zonder rekening te houden met stilstand als gevolg van de wespendif en de rosse vleermuis. In het vastgestelde beleid over de wespendif (de aanvullende beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe) is een voorwaarde opgenomen dat de stilstandsvoorziening voor de Wespendif niet mag leiden tot een grotere geluidsbelasting in de resterende periode van het jaar dan zonder stilstandsvoorziening het geval zou zijn geweest. **We willen zorgen van omwonenden hierover volledig wegnemen. In de omgevingsvergunning moet worden opgenomen en aangetoond dat het windpark aan de geluidsnormen voldoet als de stilstandsvoorziening buiten beschouwing wordt gelaten** Voor het berekenen van de verwachte jaargemiddelde bronsterkte dient uit te worden gegaan van de langjarige gemiddelde windsnelheidsverdeling van het KNMI of gegevens van vergelijkbare kwaliteit. Stilstand als gevolg van mitigatie voor andere milieuthema's dan geluid wordt hierbij niet betrokken. Bijkomend voordeel is dat het windpark dan ook voldoet als in de toekomst blijkt dat andere mitigerende maatregelen kunnen worden toegepast en tot minder stilstand leiden. **Dit houdt in dat aan deze zienswijze tegemoet wordt gekomen.**

Stille windturbine Om omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de initiatiefnemers kiezen voor een stille windturbine met een zo laag mogelijk brongeluid. Immers de hoogte van het piekgeluid kan nooit hoger worden dan het brongeluid van de windturbine. Daarom is het belangrijk dat in de omgevingsvergunning een bepaling wordt opgenomen waarin geregeld wordt dat het brongeluid van de windturbine zodanig afgestemd moet zijn op de maximaal toegestane geluidbelasting dat de jaargemiddelde geluidnorm bereikt kan worden zonder mitigerende maatregelen.	Stille windturbine De definitieve keuze van de windturbine volgt nadat alle omgevingsvergunningen zijn verleend. Dat er nader geluidonderzoek moet worden gedaan nadat de definitieve keuze voor een type windturbine bekend is, is geen grond voor het oordeel dat sprake is van rechtsonzekerheid (volgt uit jurisprudentie). De windturbines worden uitgerust met zogenoemde sound-modes of geluid-modi waarbij het toerental van de draaiende wieken wordt verlaagd zodat het uitgestraalde aerodynamische geluid wordt gereduceerd. Dit is een bewezen techniek en algemeen goed toepasbaar. Volgens het akoestisch rapport kan geconcludeerd worden dat met mitigerende maatregelen ook bij toepassing van windturbines met de hoogste geluidemissie uit de gekozen range kan worden voldaan aan de norm. Ook bij windpark Horst en Telgt bestaat de mogelijkheid dat na de definitieve keuze van de windturbine mitigerende maatregelen genomen moeten worden om aan de geluidnormen van 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} te kunnen voldoen. Uiteindelijk zal aan de gestelde normering wordt voldaan moeten worden zodat de jaargemiddelde geluidniveaus tot een acceptabel niveau voor de omwonenden worden verzekerd. De gestelde geluidnormering is verder controleerbaar en handhaafbaar. Het opnemen van een voorschrift waarin geregeld wordt dat het brongeluid van de windturbine zodanig afgestemd moet zijn op de maximaal toegestane geluidbelasting dat de jaargemiddelde geluidnorm bereikt kan worden zonder mitigerende maatregelen is niet nodig.
Onderwerp 6: Laagfrequent geluid In de ontwerp vergunning is geen voorschrift over laagfrequent geluid (LFG) opgenomen terwijl in de reactienota over de NRD wel is toegezegd dat de monitoring en de nulmeting van de LFG betrokken zal worden in de planuitwerkingsfase. Indieners verzoeken om de nulmeting en een zorgvuldige monitoring van laag frequent geluid (LFG) alsnog in de ontwerp vergunning op de te nemen. En in de omgevingsovereenkomst afspraken op te nemen omtrent terugkoppeling van de uitkomsten naar de omgeving en omtrent handhaving.	In de motivering van de lokale milieunormen is op basis van actuele kennis onderbouwd dat er geen aanleiding is om naast de L_{den} en L_{night} norm een norm voor laagfrequent geluid op te nemen. Geluidnormen voor windturbines zijn net als bij andere geluidbronnen uitgedrukt in dB(A). Voor verreweg de meeste soorten geluid is dat een zeer valide methode omdat de dB(A) uitgaat van de gevoeligheid van het menselijk oor en deze gevoeligheid vertaalt naar de getalsmatige uitkomst van metingen. Laagfrequent geluid maakt deel uit van het geluidsspectrum van windturbines dat met de L_{den}-norm wordt genormeerd. Door aan een geluidnorm van 45 dB L_{den} te voldoen, wordt ook aan de Vercammen-curve en de Deense norm voor laag frequent geluid voldaan. Het stellen van een aanvullende norm heeft geen meerwaarde en biedt geen extra bescherming. Dit wordt ook bevestigd in het actuele onderzoek van bureau Peutz dat is verricht in het kader van de landelijke windturbinebepalingen.

	Er zijn echter situaties, zoals bij windpark N33, waarbij wordt voldaan aan de Lden-norm maar toch sprake is van ernstige overlast. Dat blijkt het gevolg van de aanwezigheid van bromtonen, een fenomeen dat met normering en handhaving van geluidsniveaus in dB(A) niet kan worden aangetoond of gehandhaafd. Om dit te voorkomen ligt een handhavingsnorm voor tonaal laagfrequent geluid voor de hand. In de motivering van lokale normen is daarom onderbouwd dat een norm voor tonaal laagfrequent geluid nodig is om te handhavend te kunnen optreden op het moment dat windturbines tonaal geluid veroorzaken. Om die reden is er ook een voorschrift in de omgevingsvergunning opgenomen. Als tonaliteit is vastgesteld geldt een toeslag van 5dB op het jaargemiddelde geluidsniveau Lden en moeten de turbines worden teruggeregeld totdat de tonaliteit is weggenomen. De methode om de tonaliteit vast te stellen is opgenomen in de vergunning en de meting moet binnen 6 maanden na commerciële ingebruikname van het windpark zijn uitgevoerd. Het advies van de GGD voor een nulmeting van laagfrequent geluid hebben wij met interesse betrokken in ons onderzoek naar maatregelen die ten gunste komen voor een goed woon- en leefklimaat. Daarbij hebben we gekeken naar de verrichte geluidsmetingen in het kader van het windpark Drentse Monden Oostermoer en het windpark Avri. Op basis van deze voorbeelden komen wij tot de conclusie dat met een bronsterktemeting (ook langs een snelweg) goede inzichten kunnen worden verkregen over het aandeel laagfrequent geluid van de windturbines. Ook kan de bijdrage van de turbines met de aanwezige achtergrondgeluiden in beeld worden gebracht. Onzes inziens komen we daarmee tegemoet aan het doel van een nulmeting; namelijk het verschil van (laagfrequent)geluid meten in de situatie met en zonder windturbines. Een dergelijke bronsterktemeting is al voorgeschreven in de omgevingsvergunning. Er hoeft daarom niet apart een nulmeting te worden verricht.
Onderwerp 7: Schadelijke stoffen In de MER over het windpark wordt de invloed van schadelijke stoffen gebagatelliseerd. Indieners vragen zich af of dit terecht is. Om de invloed van schadelijke stoffen te kunnen monitoren is het van belang om in de vergunning de verplichting op te nemen voor: • een nulmeting voor schadelijke stoffen waaronder Bisfenol A, PFAS en andere schadelijke stoffen die mogelijk vrij kunnen komen van en uit windturbines;	In beginsel maakt dit onderwerp geen onderdeel uit van de te toetsen gronden vanuit wet- en regelgeving. In paragraaf 5.5 van de toelichting van het inpassingsplan is dit onderwerp wel toegelicht. Daar wordt ook verwezen naar de rapportages van het RIVM hierover. Op basis van de huidige wetenschappelijke inzichten over toxische stoffen zoals Bisfenol – A (BPA) is er op dit moment geen aanleiding om een voorwaarde aan de vergunning te koppelen. De nieuwe Omgevingswet omvat net als de voormalige Wet bodembescherming een verbod om te verontreinigen. Als er een verontreiniging als gevolg van de windturbines zou plaatsvinden kan op basis van artikel 1.7 van de Omgevingswet handhavend worden opgetreden.

• monitoring door jaarlijkse metingen tijdens de eerste 5 jaar van de exploitatiefase; • bij zowel de nulmeting als de jaarlijkse metingen dient onderzoek van de oppervlakte en tevens het grondwater plaats te vinden, daar in dit gebied mens en dier gebruik maken van uit de bodem opgepompt bronwater; • de resultaten van de nulmeting en de jaarlijkse metingen dienen op een inzichtelijke wijze teruggekoppeld te worden naar de omgeving/omwonenden. Indieners verzoeken om in een omgevingsovereenkomst afspraken vast te leggen over de monitoring en handhaving als er bij metingen in de exploitatiefase schadelijke stoffen worden vastgesteld.	Het is overigens nadrukkelijk ook een belang van de initiatiefnemer van een windpark zelf om erosie aan de windturbinebladen zoveel mogelijk te voorkomen omdat imperfecties aan het rotorblad ook voor een verlies van energieopbrengst zorgen, doordat het rotorblad minder soepel door de lucht heen beweegt. Het laten uitvoeren van een nulmeting en jaarlijkse metingen gericht op schadelijke stoffen (het is onbekend welke precies) geeft geen uitsluitel over de herkomst van eventueel aangetroffen stoffen. Een dergelijke verplichting wordt niet in de vergunning opgenomen.
Onderwerp 8: Wespendif Conform het advies van de commissie mer over de reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport over de wespendif van 30 november 2023 dient ook rekening gehouden te worden met de jonge wespendifen. In het kader van de naleving van het verslechteringsverbod van 6.2 van de Habitatrichtlijn dient uitgegaan te worden van het worst-case scenario en niet van gemiddelden. Omdat er in de rapporten melding wordt gemaakt van een worst-case scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn, en daarmee dus zeer ruim boven de 1% norm uitkomst, kan geen enkele wijze een verslechtering worden uitgesloten. Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek, conform jurisprudentie, waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm. Omdat uit eerdere documenten blijkt dat er een overschrijding van de 1% norm aan de orde is als er meer windparken worden meegeteld, krijgen indieners de indruk dat er naar een resultaat is toegerekend en dat de criteria later zijn bijgesteld.	Provincie Gelderland onderzocht de effecten van windturbines op de wespendifpopulatie van Natura 2000-gebied Veluwe in verschillende onderzoeken en een apart planMER om dit in beleid uit te werken. Het ontwerp beleid en milieuonderzoek lagen ter inzage van 5 februari tot en met 17 maart 2024 (www.Gelderland.nl/planmerwindveluwe). Op 23 april 2024 is de “Aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe” vastgesteld met een aanvulling op het bijbehorende milieuraapport. De beleidsregels ter bescherming van de wespendif zijn daarmee van toepassing voor het windpark Horst en Telgt. Het inpassingsplan voor windpark Horst en Telgt is hieraan getoetst en waar nodig aangepast. Op basis van de toets aan het beleid kunnen in windpark Horst en Telgt zeven windturbines worden gerealiseerd. De twee oostelijke windturbineposities zijn echter komen te vervallen vanwege de zienswijzen over landschap, de zienswijze van de gemeente Ermelo en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (zie hoofdstuk 4). Voor de beantwoording van zienswijzen over landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van deze zienswijze en de beantwoording van zienswijze 33 (onderdeel landschap). Om verslechtering van een populatie tegen te gaan, wordt in Nederland de 1%-mortaliteitsnorm gehanteerd. In het Gelders milieuonderzoek windenergie Veluwe hebben alle onderzochte alternatieve beleidsregels niet meer dan 1% aanvullende sterfte; van een scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn, is geen sprake. In het onderzoek naar de mortaliteit van wespendifen zitten onzekerheden. In het onderzoek wordt beargumenteerd waarom bepaalde parameters een bepaalde waarde krijgen. Hiervoor

	wordt actueel en betrouwbaar onderzoek gebruikt. Waar twijfel is wordt voor een worst-case scenario gekozen; m.a.w. te allen tijde is omzichtig met het 1%-mortaliteitsnorm omgegaan. Daardoor staat buiten twijfel dat de mortaliteitsnorm wordt overschreden. Het beleid zorgt ervoor dat de wespndievendoeelstelling van Natura 2000 Veluwe hierdoor niet in gevaar komt door de windturbines. Het instandhoudingsdoel voor de Wespndief dat in de Veluwe behaald moet worden ziet op 100 broedparen (adulte wespndieven). Jonge vogels zijn niet meegenomen in het onderzoek. Jonge vogels tonen niet het vlieggedrag dat de adulte broedparen wel doen gedurende het broedseizoen specifiek in de periode (juli-augustus) dat ze hun jongen groot brengen en daarvoor gedurende de daglichturen veel vliegbewegingen maken op zoek naar voedsel voor de jongen om mee terug naar het nest te vliegen. Hierbij worden geregeld grote afstanden tot de nestlocatie afgelegd. Daarnaast is er onvoldoende kennis over jonge vogels om deze in het beleid mee te nemen. Wat echter wel vaststaat, is dat de juvenielen na het broedseizoen met hun ouders reizen naar Afrika en pas weer terug keren naar Europa als ze geslachtsrijp zijn na 2-3 jaar. Dat betekent dat juvenielen slechts een klein deel van hun juveniele fase in Nederland zijn en derhalve in ieder geval een ander – aanzienlijk lager – aanvaringsrisico hebben dan de volwassen broedparen. Door in het onderzoek uit te gaan van volwassen wespndieven - met een hoger aanvaringsrisico - is dus sprake van een worstcasebenadering. Volgens gangbare rechtspraak zijn de effecten van windturbines die al bestaan in de achtergrond verdisconteerd. Deze effecten behoren in MER-termen gesproken bij de referentiesituatie. De provincie onderbouwt en hanteert een strengere aanpak dan vanuit gangbare rechtspraak bij gebiedsbescherming volgt. Dat doet zij vanuit ecologische beredenering. Daarmee telt zij ook windparken die zijn gerealiseerd na de peildatum mee in de cumulatie omdat hun effect onmogelijk in de populatieschatting kan zijn verwerkt. Door een stilstandvoorziening voor te schrijven voor de maanden juli en augustus tijdens daglichtperiode is zeker gesteld dat het project - op zichzelf en in combinatie met andere projecten - de instandhoudingsdoelstelling voor de wespndief niet in gevaar brengt.
--	--

Onderwerp 9: Verborgen belangen

Op methodologische en ethische gronden dienen in het MER Windpark Horst&Telgt onderzoeken waarvan de auteurs banden hebben (gehad) met of belangen hebben (gehad) in de windindustrie uitgesloten te worden. Dit geldt des te meer als het verborgen belangen zijn.

In het MER over windpark Horst en Telgt wordt verwezen naar twee RIVM rapporten uit 2017 en 2020. Indieners geven aan dat Dr. Joris J. van Hoof over deze beide rapporten heeft gepubliceerd over verborgen belangen van auteurs van deze rapporten.

In Binnenlands Bestuur wordt Dr. Van Hoof geïnterviewd over een onderzoek dat hij gedaan heeft naar de rol van belangenverstrengeling, Conflicts of Interest (COI (Cost-of-illness)), bij twee rapporten van het RIVM uit 2017 en 2020. In die rapporten presenteert het RIVM de resultaten van systematische literatuuronderzoeken naar de gezondheidseffecten van het geluid van windturbines. Beide rapporten zijn ook als artikelen gepubliceerd in twee wetenschappelijke tijdschriften. In het artikel van Van Hoof wordt het beeld geschetst dat het RIVM-onderzoek beïnvloed zou zijn door de windindustrie.

De onderzoeken van het RIVM waar indieners op doelen is literatuuronderzoek naar de gezondheidseffecten van het geluid van windturbines. Dit is gedaan door alle wetenschappelijke literatuur tussen 2017 en 2020 over de gezondheidseffecten van het geluid van windturbines te analyseren en te evalueren. Er was in Nederland nog niet zoveel onderzoek gedaan naar de gezondheidseffecten van windturbinegeluid. Een systematisch literatuuronderzoek, dat alle relevante internationale onderzoeken omvat, is dan ook een goede methode om de vraag te beantwoorden of windturbinegeluid samenhangt met gezondheidseffecten. Er is geen aanleiding om het literatuuronderzoek, en daarmee alle onderliggende wetenschappelijke studies ter discussie te stellen omdat er ook geen sprake is van verborgen belangen.

Het RIVM kan zich ook niet vinden in de conclusie van Van Hoof (zie: <https://www.rivm.nl/windenergie/reactie-artikel-BB>). De belangrijkste argumenten zijn:

- het RIVM heeft bij deze onderzoeken de standaard wetenschappelijke protocollen gevolgd;
- het RIVM is het oneens met in het algemeen gewekte suggestie dat onderzoek dat is gefinancierd door de overheid of de markt ten principale onbetrouwbaar is;
- het RIVM is het voorts oneens met de gewekte suggestie dat dit onderzoek is beïnvloed door een windlobby. Uit de bekritiseerde artikelen blijkt dat er juist mogelijke effecten op de gezondheid zijn;
- de twee beoordelaars hebben een grote en internationaal erkende reputatie in dit vakgebied;
- het RIVM concludeerde op basis van het genoemde literatuuronderzoek juist dat er nog kennisvragen zijn over de gezondheidseffecten van het wonen in de buurt van windturbines in Nederland.

Onderwerp 10: Voorzorgsprincipe Vanuit het voorzorgsprincipe dient de overheid de burgers te beschermen tegen mogelijke gezondheidsschade door windturbines zolang er geen zekerheid is over de veiligheid van windturbines voor de gezondheid van omwonenden. Indieners verwijzen hiervoor naar artikel 21 en 22 van de Nederlandse Grondwet en; - onderzoeken waaruit volgt dat er een direct verband tussen windturbines en gezondheidsschade (nog) niet bewezen aangetoond kan worden. - onderzoeken waaruit volgt dat windturbines gezondheidsschade kunnen veroorzaken - het ontbreken van onderzoeken waaruit volgt dat windturbines met zekerheid en bewezen géén gezondheidsschade kunnen veroorzaken Indieners verwijzen naar de website www.windwiki.nl	Het is vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak (in meerdere uitspraken over windparken waaronder ECLI:NL:RVS:2023:1433 (Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding), ECLI:NL:RVS:2018:2225 (Windpark Oostpolder) ECLI:NL:RVS:2018:616 (Windpark De Drentse Monden – Oostermoer) ECLI:NL:RVS:2017:3504 (Windpark De Veenwieken), dat het voorzorgsbeginsel niet zover strekt dat enkel op basis van publicaties waarin slechts een mogelijk verband wordt gelegd tussen windturbines en gezondheidsklachten, van de vaststelling van een ruimtelijk plan moet worden afgezien. De omstandigheid dat er publicaties zijn die, om ieder risico bij voorbaat uit te sluiten, een hogere mate van bescherming of een grotere afstand tot windturbines aanbevelen, of dat het wenselijk is dat nader onderzoek wordt verricht, betekent dan ook op zichzelf niet dat het inpassingsplan niet mag worden vastgesteld. Daarbij heeft de Afdeling overwogen dat zulk nader onderzoek jaren vergt en bij voorkeur op landelijke schaal moet worden uitgevoerd. In het kader van het inpassingsplan moet sprake zijn van een goede ruimtelijke ordening. Op basis van de toelichting van het ontwerp-inpassingsplan en onderliggende stukken, waaronder het MER, wordt geconcludeerd dat met de komst van het windpark nog steeds sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Voor geluid slagschaduw en externe veiligheid zijn daarvoor ook lokale milieunormen afgewogen en vastgelegd.
Onderwerp 11: participatie Indieners stellen dat er voorafgaand aan de vergunningverlening duidelijkheid en zekerheid dient te komen omtrent de regelingen voor financiële participatie (omgevingsvergoedingen, omgevingsfonds en 50% lokaal eigendom). De omgeving en omwonenden van Windpark Horst&Telgt verkeren in grote onzekerheid omtrent de financiële schade, en of, en hoe dit vergoed en gecompenseerd zal worden. Hierover zal voorafgaand aan de vergunningsverlening een passend antwoord moeten komen wat volledig recht doet aan de schade die de omgeving ondervindt en nog veel meer zal gaan ondervinden.	In eerste plaats moet worden opgemerkt dat financiële participatie geen juridische voorwaarde is voor medewerking aan het windpark. Wel vindt de provincie het belangrijk dat initiatiefnemers zich zo veel mogelijk inspannen om 50% lokaal eigenaarschap te bereiken. Om dit te bewerkstelligen is een financieel participatieplan opgesteld. In het financieel participatieplan is beschreven op welke wijze de initiatiefnemers financiële deelname willen vormgeven. Tussen ontwerp en vaststelling van het inpassingsplan is het financiële participatieplan (mede naar aanleiding van de ingediende zienswijzen) verder uitgewerkt met nadere afspraken over de omwonendenvergoeding en het omgevingsfonds. Het financieel participatieplan is door de stuurgroep vastgesteld. In de anterieure overeenkomst is afgesproken dat initiatiefnemers handelen conform het financieel participatieplan en dat er voor afwijkingen afstemming met de stuurgroep nodig is. Wanneer omwonenden van mening zijn dat door de vaststelling van het inpassingsplan sprake is van financiële schade, kan hiervoor binnen vijf jaar na van kracht worden van

	het inpassingsplan een planschadeverzoek worden ingediend. De procedure staat beschreven in de planschadeverordening Gelderland. In de klankbordgroep is aan initiatiefnemers verzocht of de planschadevergoeding op voorhand rechtstreeks kon worden uitgekeerd. De initiatiefnemers hebben laten weten deze vraag te beantwoorden nadat de vergunningen onherroepelijk zijn.
Onderwerp 12: Locatie Locatie Windpark Horst&Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied. Met als gevolg extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur. Er is geen sprake van een optimale benutting van ruimte en grondstoffen. Er is voor het bevoegd gezag feitelijk geen redelijke grond op basis waarvan voor dit windpark op deze locatie een omgevingsvergunning verleend zou kunnen worden.	Locatie Het windpark Horst en Telgt is een invulling van de Regionale Energie Strategie (RES) van de Noord-Veluwe. In deze RES is het gebied langs de A28 ter hoogte van de kernen Horst en Telgt aangewezen als zoekgebied voor windenergie. Zowel de onderzoeken naar de locatie (plan-MER) als de effecten van verschillende windopstellingen in het zoekgebied (project-MER) laten zien het windpark Horst en Telgt op deze locatie goed kan worden ingepast. In het plan wordt rekening gehouden met de effecten voor mens en natuur. De turbines moeten voldoen aan lokale geluidsnormen en een strenge norm voor slagschaduw van bijna-o-uur per jaar. De initiatiefnemers hebben toegezegd om de hinder door obstakelverlichting te beperken door naderingsdetectie in hun verlichtingsplan op te nemen. Dit betekent dat de roodbrandende verlichting alleen aangaat als er vliegverkeer in de buurt is. Het is mogelijk om aan het beleid en wet- en regelgeving over natuur te voldoen met onder andere stilstandmaatregelen voor de Wespendief en vleermuissoorten. Het klopt dat er mitigatie moet plaatsvinden ter bescherming van mens en natuur. De provincie stelt zich op het standpunt dat ook met deze mitigatie in de voorgestelde opstelling een goed evenwicht is gevonden tussen bescherming van mens en natuur en energieopbrengst, waarbij (negatieve) effecten voor mens en natuur zo veel mogelijk worden beperkt. Met de voorgestelde opstelling voor 5 draagt het plan bij aan het RES-bod van de regio Noord-Veluwe.

Economische paragraaf

In het geval van Windpark Horst&Telgt is het belangrijk dat de provincie als bevoegd gezag het plan financieel-economisch laat controleren door bijvoorbeeld TNO, omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien, hetgeen van grote invloed is op de te realiseren energieopbrengst.

Zekerheid aansluiting

In dat kader dient het ook voorafgaand het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan gegarandeerd zeker te zijn dat Liander op tijd een bij de te verwachten elektra-opbrengst passende aansluiting kan realiseren, daar zonder terugleverings- en verkoopmogelijkheden van de geproduceerde electra de economische paragraaf geheel op losse schroeven zal komen te staan.

Economische paragraaf

In hoofdstuk 7 van de toelichting van het inpassingsplan is ingegaan op de financieel-economische uitvoerbaarheid van het inpassingsplan. Het initiatief wordt volledig gefinancierd door de initiatiefnemer. De investeringen voor de aanleg van de windturbines, toegangswegen, kabels en transformatorstations, maar ook plankosten, planschade, bijdrage gebiedsfonds en benodigde mitigatie worden gedragen door de initiatiefnemer. De initiatiefnemer verdient de investeringen terug door de verkoop van de opgewekte elektriciteit. Voor de totstandkoming van dit windpark wordt ook een subsidie op grond van de Subsidieregeling Duurzame Energie (SDE++) aangevraagd, waarmee de zogeheten onrendabele top van de elektriciteitsproductie van dit windpark via een bedrag per aan het elektriciteitsnet geleverde kilowattuur wordt gecompenseerd. Met de SDE++ vult het Rijk de elektriciteitsopbrengsten voor de initiatiefnemer aan tot het basisbedrag dat nodig is om de investering terug te kunnen verdienen binnen een redelijke termijn.

Voor onderhavig project is er sprake van forse benodigde mitigatie voor geluid, slagschaduw en natuur (wespendief en vleermuizen), die ten koste gaat van de elektriciteitsopbrengst van het windpark. De benodigde mitigatie wordt per aspect apart gegeven in de desbetreffende onderzoeksparagrafen, gedeeltelijk overlapt deze mitigatie met elkaar dus de totale benodigde mitigatie en daarmee het productieverlies is minder dan een optelling van alle aparte productieverliezen. De initiatiefnemer heeft beoordeeld dat er ondanks de benodigde mitigatie nog steeds sprake kan zijn van een uitvoerbare businesscase. Ook met 5 turbines is dit het geval. De provincie heeft de financiële uitvoerbaarheid op hoofdlijnen beoordeeld. Voor de provincie is er derhalve geen aanleiding om te veronderstellen dat het inpassingsplan om financieel-economische of andere redenen op voorhand niet uitvoerbaar is. **Naar aanleiding van deze zienswijze is de tekst van hoofdstuk 7 op dit onderdeel aangepast.**

Zekerheid aansluiting

De initiatiefnemers hebben een contract met Liander over een aansluiting. Op basis van het contract en de gesprekken met Liander zien zij geen reden dat zij niet op tijd kunnen terugleveren. Hier komt bij dat de initiatiefnemers een transportindicatie moeten overleggen op het moment dat zij de subsidie aanvragen. Zonder transportindicatie kan geen subsidie worden aangevraagd.

Duurzame energie doelen Te meer daar de doelstelling uit het Klimaatakkoord voor 2030, te weten 35 TWh op land inmiddels al volledig is behaald.	Duurzame energie doelen Het windpark Horst en Telgt maakt onderdeel uit van de projecten die bijdragen aan het nationale doel om 35 terawattuur (TWh) duurzame energie op land te produceren. Dat het doel behaald lijkt te worden is ook gebaseerd op de projecten die nog op de uitvoeringsplanning staan, zoals Windpark Horst en Telgt. Het behalen van de doelstelling betekent dus niet dat de benodigde zon- en windprojecten allemaal al zijn uitgevoerd, maar ook dat over een deel ervan afspraken zijn gemaakt voor uitvoering in de komende jaren. Het project Horst en Telgt is met een bijdrage van 0,14 TWh vastgelegd in de Regionale Energie Strategie Noord-Veluwe. Het plan met 5 turbines draagt daar met 0,08 TWh aan bij. Op 7 december 2023 publiceerde het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) de monitor van de RES. Het doel uit het Klimaatakkoord om in 2030 35 terawattuur TWh elektriciteit uit zonne- en windparken op land te produceren is volgens het PBL goed haalbaar, maar de benodigde groei voor doelen op de langere termijn stagneert. Wind- en zonneparken op land zullen in 2030 naar verwachting 34 tot 44 TWh elektriciteit produceren. Daarmee zal het doel van 35 TWh zeer waarschijnlijk gehaald worden.
---	--

Conclusie: deze zienswijze heeft geleid tot de volgende aanpassingen:

- **Onderwerp 2: landschap.** Naar aanleiding van deze zienswijze zijn de twee oostelijke turbines komen te vervallen. De toelichting en verbeelding van het PIP worden daarop aangepast. De omgevingsvergunning wordt verleend voor maximaal 5 turbines.
- **Onderwerp 3: stilstand voor vleermuizen.** De ingangsdatum van de stilstandvoorziening voor vleermuizen in de Wnb ontheffing wordt gewijzigd van 1 april naar 15 maart
- **Onderwerp 5: geluid.** In de motivering van de lokale milieunormen (bijlage 3 van de toelichting van het PIP) wordt geactualiseerd met betrekking tot een norm voor het piekgeluid, een visualisatie van het piekgeluid en het gebruik van de onderzoeken. In de omgevingsvergunning wordt een handhavingsnorm voor het piekgeluid opgenomen en een voorwaarde die voorschrijft dat het windpark aan de geluidsnormen voldoet als de stilstandvoorziening buiten beschouwing wordt gelaten
- **Onderwerp 11: het financieel participatieplan** is aangevuld met nadere afspraken over de omwonendenvergoeding en het omgevingsfonds

- **Onderwerp 12: Hoofdstuk 7 van het PIP is aangepast. De provincie heeft de financiële uitvoerbaarheid op hoofdlijnen beoordeeld. Voor de provincie is er derhalve geen aanleiding om te veronderstellen dat het inpassingsplan om financieel-economische of andere redenen op voorhand niet uitvoerbaar is.**

7. Zienswijze 7 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

8. Zienswijze 8 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

9. Zienswijze 9 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

10. Zienswijze 10 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

11. Zienswijze 11 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is voor de eerste 12 onderwerpen gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6
Aansluiting op energienetwerk Het zonnepark aan de Buitenbrinkweg kan door het overvolle energienetwerk nauwelijks stroom leveren. Indiener vraagt zich af waarom het windpark dat wel zou kunnen en wil een verklaring van Liander en Tennet dat er aansluitvoorwaarden zijn en dat de energie verkocht kan worden.	Zie beantwoording bij onderwerp 12 van zienswijze 6

Duurzame energie De landelijke doelen voor de duurzame energie zijn al behaald tot 2030. Dus zijn de windmolens niet nodig.	Zie beantwoording bij onderwerp 12 van zienswijze 6
Natuur Boeren in Ermelo krijgen momenteel subsidies voor het plaatsen van pompen voor plassen voor de trekvogels en andere dieren. Dit is precies op de plek waar de windmolens komen. Indiener vraagt waarom de dieren eerst aangetrokken worden en men daar geld voor krijgt, om vervolgens weer weg te moeten.	Er zijn op een perceel in de nabijheid van een van de turbines in recente jaren twee plasdrassen gerealiseerd met subsidie via het agrarisch natuurcollectief BoerenNatuur Veluwe. De maatregel is m.n. gericht op kievit. BoerenNatuur Veluwe is voornemens de subsidie voor een nog nader te bepalen termijn voort te zetten, als de resultaten van de maatregel daar aanleiding voor geven. Bij het voortzetten van de subsidietermijn worden de effecten van de turbines op de effectiviteit van de maatregel betrokken bij de beoordeling. Aanvullend: voor windpark Horst & Telgt is gebiedsgericht vogelonderzoek uitgevoerd. Hierbij is in het veld gekeken welke soorten gebruik maken van het plangebied. Op basis van deze gegevens is bepaald wat de invloed van het windpark is op de staat van instandhouding van populaties van soorten. Voor soorten die profiteren van plasdrassen (zoals de kievit) is het risico op aanvaring laag. Uit de beoordeling volgt dat het windpark geen invloed heeft op de staat van instandhouding. Er treedt geen toename van verstoring. De verwachte sterfte voor kievit tussen de 0 en 1 vogel per jaar. Dit wordt als incidentele sterfte beschouwd. De aantallen slachtoffers liggen (ruim) onder de 1 %- norm en ondanks de matige ongunstige staat van instandhouding kunnen negatieve effecten worden uitgesloten. Dat is terug te lezen in het Activiteitenplan, paragraaf 5.1.2.

12. Zienswijze 12 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

13. Zienswijze 13 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Locatie Dit onderdeel is opgenomen in zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 (onderwerp 12)

14. Zienswijze 14 (Stichting Natuur- en MilieuPlatform Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Wespendief In de MER Windpark Horst & Telgt worden de mitigerende maatregelen ter bescherming van de wespendief en de vleermuizen beschreven. Als maatregel is stilstand van de windmolens aangegeven. Dit zou moeten leiden tot een mortaliteit onder de 1% voor de wespendief. In de berekeningen is geen rekening gehouden met de in het jaar nog jonge wespendieven. Daarnaast is onvoldoende rekening gehouden met de effecten van andere windparken in en om de Veluwe.	Zie beantwoording van zienswijze 6 (onderwerp 8)
Vleermuizen In de tekst wordt met regelmaat gesproken over “naar verwachting”. Blijkbaar is er nog veel onduidelijkheid over het gedrag van vleermuizen en de mortaliteit als gevolg. Zo ook over de vliegbewegingen in de omgeving van het windpark Horst & Telgt. Gepleit wordt dit zorgvuldig te onderzoeken.	De ontwerpbesluiten voor het windpark Horst en Telgt zijn gebaseerd op degelijk uitgevoerd vleermuisonderzoek. Dit lichten wij verder toe. Om inzicht te krijgen in de risico's van het windpark ten aanzien van vleermuizen, is in het voorjaar, zomer en najaar van 2020 een vleermuisonderzoek uitgevoerd. Hiermee is in beeld gebracht wat de huidige functie van het plangebied is voor deze dieren. Op basis van de resultaten van dit veldonderzoek is vervolgens beoordeeld wat het effect van het windpark is op de relevante soorten en wat de consequenties zijn. Om de gevolgen voor relevante vleermuissoorten zoveel mogelijk te beperken, worden er zogeheten ‘mitigerende maatregelen’ getroffen. Dit betreffen stilstandvoorzieningen voor de turbines (zie nadere toelichting in paragraaf 4.2.2 van het Activiteitenplan in bijlage 6 bij de toelichting van het inpassingsplan). Dit betekent dat de turbines niet draaien in de kwetsbare perioden van aanwezige vleermuizen. Verder wordt op basis van monitoringsgegevens in de gebruiksfase beoordeeld welke aanvullende of aangescherpte maatregelen nodig zijn (zie nadere toelichting in hoofdstuk 7 van het Activiteitenplan en de ontwerp-ontheffing). Deze mitigerende maatregelen voorkomen een aantasting van de lokale staat van instandhouding van de soorten. Jaarlijkse sterfte van 1 of enkele individuen als gevolg van het in werking treden van het windpark kan echter nooit worden uitgesloten. Daarom is er door initiatiefnemer een ontheffing aangevraagd voor het ‘opzettelijk doden’ (artikel 3.5 lid 1 Wet natuurbescherming) van individuen van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis. Deze aanvraag voldoet aan de eisen van Wet natuurbescherming en is daarom verleend.

	Voor verdere inhoud verwijzen wij naar het Activiteitenplan en het vleermuisonderzoek behorende bij onderhavige besluitvorming (zie bijlage 6 bij de toelichting van het inpassingsplan).
1% mortaliteitsnorm Bij de vleermuizen, en met name bij de rosse vleermuis, wordt bij de uitvoerbaarheid een overschrijding aangegeven van de 1% mortaliteitsnorm. Onderaan pagina 171 staat: “Overigens is een overschrijding van de 1% mortaliteitsnorm niet per se verboden.” Dit baart zorgen. Gevraagd wordt wat de consequenties zijn als deze norm wordt overschreden.	De additionele mortaliteit als gevolg van de realisatie van een windpark wordt als verwaarloosbaar beschouwd indien deze lager is dan 1 % van de natuurlijke mortaliteit. De 1 %-norm is geen wettelijk vastgestelde drempelwaarde, maar wordt gebruikt als ‘alarmbel’. Indien deze 1 %-norm wordt overschreden, moet nader worden onderzocht hoe de additionele mortaliteit zich verhoudt tot de populatietrend en de gunstige staat van instandhouding. Dit is ook gedaan voor windpark Horst & Telgt (zie passende beoordeling en vleermuisonderzoek). De 1 %-norm is erkend door de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (bijvoorbeeld uitspraak ABRvS2000801465/Rw, 1 april 2009).

15. Zienswijze 15 (bewoner Diemen)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

16. Zienswijze 16 (Maatschap Ruitenbergh, Putten)

Zienswijze	Reactie
Indiener geeft aan bang te zijn voor geluidsoverlast van de windmolens, ook al wordt in het rapport 36 decibel aangegeven. Ook is indiener van mening dat zijn bedrijfsvoering wordt beperkt omdat Prowind toestemming moet geven voor bouwprojecten.	Voor het onderdeel geluid verwijzen we naar de algemene beantwoording hoofdstuk 2 onder 5 (gezondheid) en de beantwoording van zienswijze 6 onderwerpen 5 en 6. Over de gevolgen voor nieuwe bouwprojecten verwijzen we van naar de algemene beantwoording in hoofdstuk 2 onder 2.

17. Zienswijze 17 (adres onbekend)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	De adresgegevens ontbreken bij deze zienswijze. Deze gegevens zijn opgevraagd maar niet toegezonden. Deze zienswijze is daarmee niet-ontvankelijk . Zie beantwoording van zienswijze 6 .

18. Zienswijze 18 (bewoner Enschede)

Zienswijze	Reactie
Indiener ondersteunt haar familie tegen de windmolens in hun gemeenschap.	Wij hebben kennisgenomen van deze reactie.

19. Zienswijze 19 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

20. Zienswijze 20 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

21. Zienswijze 21 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Algemeen De ambitie voor opwerk van duurzame energie leidt tot te veel projecten en projecten op de verkeerde plekken. We moeten nog kritischer zijn op de locaties waar de duurzame energie opgewekt moet en kan worden. Er is geen noodzaak meer voor deze locatie, het landelijk doel voor wind op land (35 TWh) is al gehaald. Indiener maakt zich zorgen over het landschap, het natura 2000-gebied Veluwerandmeren, geluids- en slagschaduwaspecten, de wespandief en de locatie. Windmolens op deze locatie is een slechte en onverantwoorde keuze.	Voor de beantwoording van de vraag over duurzame energie verwijzen we naar de beantwoording van onderwerp 12 van zienswijze 6 . Bij de beantwoording van zienswijze 6 is ook ingegaan op de overige genoemde onderwerpen (landschap, natura 2000, geluid, wespandief en de locatie). Voor slagschaduw geldt dat er een lokale norm van bijna-nul-uur van toepassing is. Daarnaast verwijzen we naar onderdeel 5 van hoofdstuk 2 waar we ingaan op de gezondheidsaspecten.

Overig Het overige deel van de zienswijze is gelijk aan de betreffende onderwerpen van zienswijze 6.	Zie beantwoording bij de betreffende onderwerpen van zienswijze 6 Détournement de procédure (zie onderwerp 1), Landschap (zie onderwerp 2), Stilstand (zie onderwerp 3), Natura2000 (zie onderwerp 4), Geluid (zie onderwerp 5), Laag frequent geluid (zie onderwerp 6), Wespandief (zie onderwerp 8), Conflicts of interest (zie onderwerp 9), Participatie (zie onderwerp 11) en Locatie (zie onderwerp 12).
--	---

22. Zienswijze 22 Nysingh advocaten en notarissen (namens RCN Zeewolde B.V.)

Zienswijze	Reactie
Formeel gebrek artikel 7.12 Wet milieubeheer Op grond van artikel 7.12 van de Wet milieubeheer dient uiterlijk op de dag van de terinzagelegging van het ontwerpplan (28-12-2023), het MER ter advisering aan de commissie voor de milieueffectrapportage te zijn overlegd. Dit volgt niet uit de stukken die ter inzage zijn gelegd en niet uit de website van het Windpark Horst & Telgt.	Op 14 december 2023 is de Commissie voor de milieueffectrapportage op de hoogte gebracht van het vastgestelde ontwerp inpassingsplan en de bijbehorende milieueffectrapportage. Zij zijn in dezelfde email verzocht een advies uit te brengen. Daarmee wordt voldaan aan artikel 7.12 van de Wet milieubeheer. Het advies van de commissie is in hoofdstuk 4 van deze zienswijzennota opgenomen.
Landschap Het windpark doet afbreuk aan de ruimtelijk – visuele kenmerken van het bestaande landschap. Het windpark maakt deel uit van de Gelderse streek “Randmeerkust”. Artikel 5.42 van de Omgevingsverordening Gelderland geeft aan dat de kernkwaliteiten van de Randmeerkust niet mag worden aangetast. Uit het plan blijkt niet hoe het windpark rekening houdt met de vastgestelde kernkwaliteiten en ontwikkeldoelen en hoe zij hier een bijdrage aan levert. Daarnaast is onduidelijk hoe de windturbines zich verhouden tot de mogelijkheid die wordt geboden in het bestemmingsplan “Strand Horst” voor een hotel met een hoogte van 60 meter. Ook is onduidelijk hoe de windturbines passend zijn binnen de huidige landschappelijke setting. Bij de standpunten voor de landschappelijke beoordeling (figuur 11.2 van het MER) wordt een standpunt aan de overzijde van het water gemist. Dit ondanks het uitgangspunt van de commissie MER dat er waarnemingen gemaakt moeten worden op plekken waar (veel) mensen wonen of verblijven, waaronder de wijze waarop recreanten het nieuwe windpark beleven.	Landschap Voor de beantwoording over het onderwerp landschap wordt verwezen naar onderwerp 2 van zienswijze 6 . In het inpassingsplan en MER is rekening gehouden met de mogelijkheid van realisatie van een hotel en evenementenhal bij Strand Horst. Deze (autonome) ontwikkeling staat de realisatie van het windpark Horst en Telgt niet in de weg. In hoofdstuk 11 van het MER is hierover het volgende gezegd: “Bij de effectbeoordeling zijn meerdere steekproeven gedaan (zie voetnoot 130 in hoofdstuk 11) om te controleren of Windpark Horst en Telgt vanuit Flevoland zichtbaar zal zijn. Behalve vanaf enkele recreatieve routes over de Nulderdijk en plekken aan de kust zoals bij Scoutinglandgoed Zeewolde, zal het windpark vanuit Flevoland waarschijnlijk niet of nauwelijks zichtbaar zijn. In hoofdstuk 19 van het MER over het VKA is naar aanleiding van de vooroverlegreactie van de gemeente Zeewolde een visualisatie opgenomen vanuit Flevoland (zie figuur 19.1). Het betreft het zicht ter hoogte van het RCN terrein.

Slagschaduw

Indiener constateert (bijlage 4, onderzoek geluid en slagschaduw, pagina 538 VKA 5) dat er sprake is van slagschaduw, ook binnen het recreatie-seizoen, op zijn terrein. Uit het MER volgt dat recreatieterreinen niet worden beschouwd in het kader van slagschaduw. In de omgeving van het windpark liggen enkele recreatieparken. Deze zijn als deels slagschaduwgevoelige objecten beschouwd (pagina 123). Gevraagd wordt welke juridische status deze objecten hebben en wat het nader onderzoek naar deze terreinen heeft opgeleverd.

Bij de “invoergegevens referentiewoningen bij VKA 5” is de woning aan de Dasselaarweg 1A als woning opgenomen en daarmee als slagschaduwgevoelig object gekwalificeerd. Gelet op artikel 3.3.2 van de planregels (slagschaduw en lichtschittering) mag er op de ramen van een slagschaduwgevoelig object 0 uur aan slagschaduw per jaar optreden (uitgezonderd afschakelen windturbine). Indiener verzoekt om bevestiging en daarmee zekerheid dat er ten aanzien van het vakantiepark voldaan wordt aan de stilstandvoorziening, zodanig dat er sprake is van 0 uur aan slagschaduw.

Slagschaduw

Zowel op grond van het overgangsrecht onder de Omgevingswet als het nu geldende Besluit kwaliteit leefomgeving zijn recreatieterreinen geen geluidgevoelige objecten. Tot aan de uitspraak Delfzijl-Zuid Uitbreiding werden geluidgevoelige objecten beschermd tegen slagschaduw. Sinds de uitspraak Delfzijl Zuid Uitbreiding gelden geen landelijke windturbinebepalingen voor windparken van 3 of meer windturbines en kunnen lokale (projectspecifieke) normen worden opgesteld. Daarbij moet niet alleen de hoogte van de norm worden gemotiveerd, ook moet worden bepaald op welke objecten deze van toepassing is. In de projectspecifieke normen voor Windpark Horst en Telgt is bepaald dat voor recreatieterreinen geen specifieke slagschaduwnorm worden opgenomen. Ter plaatse van slagschaduwgevoelige objecten (gebouwen die bedoeld zijn voor permanent verblijf van personen (zoals woningen en zorginstellingen), voegt windpark Horst en Telgt maximaal 0 uur slagschaduw per jaar toe. Ter plaatse van deels slagschaduwgevoelige objecten (gebouwen waar gedurende langere tijd personen aanwezig kunnen zijn, maar niet permanent verblijven (zoals scholen, kantoren en recreatiegebouwen) is derhalve geen extra bescherming noodzakelijk. De objecten hebben al verminderde slagschaduwduur door de stilstandvoorziening op gevoelige objecten.

De woning aan Dasselaarweg 1A heeft volgens het BAG een woonfunctie en is daarom beschouwd als slagschaduwgevoelig object in de onderzoeken. Ter plaatse van deze woning zal door middel van een stilstandvoorziening de slagschaduw worden teruggebracht tot 0 uur. Voor andere objecten op het vakantiepark geldt dat alleen als de objecten voldoen aan de definitie van een slagschaduwgevoelig object. Andere objecten op het vakantiepark profiteren mee van de mitigatie op de woning naar maximaal 0 uur slagschaduw per jaar.

Geluid

Uit bijlage 4 “onderzoek geluid en slagschaduw” blijkt dat het grootste deel van het terrein van indiener binnen de geluidscontour van 36 dB ligt. Is hierbij rekening gehouden dat geluid over het water verder kan dragen? De Rijksweg A28 is als enige relevante geluidsbron voor cumulatie met windturbinegeluid beschouwd. Daarmee is het geluidsonderzoek gebrekkig tot stand gekomen, omdat het bestemmingsplan “Strand Horst” het realiseren van een evenementenhal en evenemententerrein mogelijk maakt. Bij evenementen binnen en buiten de hal is (elektronisch) versterkte muziek mogelijk. In combinatie met het geluid van de windturbines zal dit leiden tot extra geluidsoverlast.

De landelijke windturbinebepaling ten aanzien van geluid wordt waarschijnlijk strenger dan de eerdere norm van 47 dB Lden uit het Activiteitenbesluit. Indien direct omwonenden te maken krijgen met deze strengere norm en hun woon- en leefklimaat verbetert, zal ook de situatie voor indiener verbeteren. De vastgestelde lokale norm voor geluid is daarmee mogelijk in het nadeel van indiener.

Er is een norm van 45 dB Lden voor dit project verwerkt in het provinciale inpassingsplan en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten. Indiener wil benadrukken dat dit een jaargemiddeld geluidsbelasting betreft. Is hierbij ook rekening gehouden dat de windturbines verplicht een stilstandvoorziening kennen voor slagschaduw om het een aantal slachtoffers te voorkomen? Feitelijk zal sprake zijn van veel hogere geluidsnormen op de dagen dat de windturbines wel aan mogen staan.

Ook is ten onrechte in de motivering van de lokale normen (bijlage 3 van het MER) niet opgenomen dat aan de overzijde van de A28 in overwegende mate sprake is van de bestemming “recreatie”. Ook het terrein van indiener is ten onrechte niet aangeduid als gebiedstype ‘recreatie’, maar als ‘natuur’. Vervolgens wordt in tabel 1 van de motivering van lokale normen gesproken over “extensieve recreatie”. Dit terwijl in het bestemmingplan “Strand Horst” 2 hotels kunnen worden gerealiseerd. En in het geval van indiener is er al

Geluid

In het geluidsonderzoek is rekening gehouden met verschillende typen ondergrond en de invloed daarvan op de overdracht van geluid. Zo ook de wateroppervlakten. In het akoestisch onderzoek wat is bijgevoegd bij het bestemmingsplan “Strand Horst” wordt geconcludeerd dat de geluidniveaus als gevolg van het realiseren van een evenementenhal en evenemententerrein ruimschoots lager zijn dan de geluidniveaus van het wegverkeerslawaaï (minimaal 17 dB Lcum verschil). Derhalve is deze geluidbron buiten beschouwing gelaten.

Voor windpark Horst en Telgt wordt een strengere norm dan 47 dB Lden en 41 dB Lnight aangehouden, namelijk 39 dB Lnight en 45 dB Lden. Daarmee wordt meer bescherming geboden ten opzichte van de grenswaarde zoals die voorheen gold op grond van het Activiteitenbesluit.

Het is van belang dat een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden geen daadwerkelijk optredend geluidniveau is maar een rekenkundige normwaarde waarbij een straftoeslag wordt gehanteerd voor de avond en nachtperiode. Het daadwerkelijk optredende gemiddelde geluidniveau op een ontvangerpunt waar wordt voldaan aan de waarde 45 dB Lden bedraagt 39 dB(A). De variatie rond dat gemiddelde geluidniveau is niet groot omdat een windturbine een groot deel van de tijd op maximale bronsterkte draait. Dat maximale geluidniveau wordt bereikt vanaf 8 a 9 m/s. Het maximale geluidniveau dat optreedt wanneer het gemiddelde 39 dB (A) is, ligt circa 2 tot 4 dB(A) hoger.

Stilstand vanwege beperking van slagschaduw of vermindering van aanvaringskansen met vogels en vleermuizen heeft nauwelijks effect op het jaargemiddelde geluidniveau uitgedrukt in Lden. Belangrijk is om te vermelden dat een windturbine ook niet meer geluid kan produceren dan het maximale brongeluid. Dat niveau wordt vanaf een bepaalde windsnelheid behaald en neemt vervolgens niet verder toe, energieopbrengst en bronsterkte blijven gelijk. In het vastgestelde beleid over de wespandief (de aanvullende beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe) is een voorwaarde opgenomen dat de stilstandsvoorziening voor de Wespandief niet mag leiden tot een grotere

jarenlang sprake van een recreatiepark. Van recreatie waarbij relatief weinig mensen aanwezig zijn is dus allerm minst sprake. Indiener betwist de gekozen lokale normen voor geluid. Overheden kunnen geen beroep meer doen op de landelijke windturbinenormen (zie uitspraak ECLI:NL:RVS:201:1395 windpark Delfzijl uitbreiding). Het besluit is niet met de vereiste zorgvuldigheid voorbereid en bevat daarom geen deugdelijke motivering.	geluidsbelasting in de resterende periode van het jaar dan zonder stilstandsvoorziening het geval zou zijn geweest. We verwijzen in dat kader naar de beantwoording van onderdeel 5 van zienswijze 6. In het inpassingsplan zijn geluidnormen gesteld en gemotiveerd. Omdat de motivering moet zijn toegespitst op de lokale situatie is in de motivering een gebiedsanalyse gemaakt waarbij gebiedstypen zijn onderscheiden. Deze typen schrijven niet voor welke functies mogen voorkomen of niet, ze geven aan welke kwaliteit van de leefomgeving in de huidige situatie naar verwachting aanwezig is en een rol speelt bij het stellen van normen voor windturbines. Recreatieobjecten, zoals hotels, zijn in beginsel niet geluidgevoelig. Voor deze objecten zijn dan ook geen geluidnormen gesteld. Overigens ligt het recreatieterrein van indiener ruim buiten de 36dB Lden contour. In het kader van een goede ruimtelijke ordening is rekening gehouden met de toename van het cumulatieve geluidniveau in de gehele omgeving van het windpark waarbij ook voor overige objecten inzicht is gegeven in de toename van het cumulatieve geluidniveau. Voor wat betreft slagschaduw is ter plaatse van recreatieterreinen zoals dat van indiener, de schaduwduur berekend en is afgewogen of een aanvullende norm voor recreatieterrein nodig is. Dat blijkt niet het geval vanwege de zeer geringe schaduwduur per dag (enkele minuten). Omdat ten tijde van de voorbereiding van het inpassingsplan en gecoördineerde besluiten geen landelijke windturbinebepalingen gelden, is voorzien in lokale normen. Deze normen zijn voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de lokale situatie toegesneden motivering (zie bijlage 3 bij het inpassingsplan).
Obstakelverlichting Op grond van artikel 3.3.5 van de planregels moeten de windturbines worden voorzien van obstakelverlichting die voldoet aan een aantal eisen. Onder andere een verlichtingsplan gericht op het zoveel mogelijk beperken van hinder voor de omgeving. In de toelichting op de aanvraag omgevingsvergunning is aangegeven dat de windturbines worden uitgerust met een innovatief verlichtingssysteem dat alleen in werking treedt als een vliegtuig de turbines nadert. Een radarsysteem? Mocht deze juridische basis ontbreken, dan is niet duidelijk wat voor soort en type obstakelverlichting wordt toegepast. In hoeverre is de initiatiefnemer bereid om naar boven gerichte obstakelverlichting toe te passen en/of het dimmen van de obstakelverlichting bij goede weeromstandigheden? Dit leidt tot onduidelijkheid en rechtsonzekerheid. Het enige dat indiener leest in de MER is dat de initiatiefnemer de windturbines zal voorzien met obstakelverlichting	Obstakelverlichting Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen we naar algemene beantwoording in hoofdstuk 2 onder 3.

dat continu moet branden, hetgeen negatief wordt beoordeeld in het MER (pagina 293). Ook is onduidelijk hoe het ontwikkeldoel “donkerte” uit de omgevingsverordening Gelderland behouden kan blijven. Door het directe zicht op het windpark heeft indiener groot belang dat de obstakelverlichting zo min mogelijk lichthinder zal veroorzaken. Ondanks een verzoek, is in de ontwerp omgevingsvergunning geen voorschrift opgenomen, waarin wordt gesteld dat de keuze voor een verlichtingssysteem uiterlijk 3 maanden voorafgaand aan de start van de bouw gemeld dient te worden.	
Vergunning Wet natuurbescherming Er is bijzondere aandacht voor de natuur nodig, gezien de ligging van het windpark tussen het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren en het Natura 2000 gebied de Veluwe. Deze ontbreekt. In de plantoelichting en de passende beoordeling bij het MER is onvoldoende onderbouwd dat het provinciaal inpassingsplan geen significant negatieve effecten zal hebben op de 2 bovengenoemde Natura 2000-gebieden. Om deze reden is het plan in strijd met artikel 2.8, 3e lid van de Wet natuurbescherming vastgesteld. Uit onderzoek van de universiteit Wageningen (Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000, herziening 2023) blijkt dat de stikstofproblemen op de Veluwe groter zijn dan gedacht. Met name ter plaatse van het windpark is een strengere norm nodig. Hiermee heeft de provincie Gelderland geen rekening gehouden bij de ontwerp-vergunning Wet natuurbescherming.	Vergunning Wet natuurbescherming In het kader van dit project zijn alle wettelijk vereiste ecologische onderzoeken uitgevoerd. Dit lichten wij verder toe. Als eerste stap is in 2020 een ecologische quickscan uitgevoerd om inzicht te krijgen in de beschermde natuurwaarden waarop het voornemen een mogelijk effect heeft. Uit deze quickscan is gebleken dat het voornemen mogelijk negatieve gevolgen heeft voor beschermde soorten, specifiek das, vogels en vleermuizen, en aangewezen natuurwaarden van beschermde Natura 2000- gebieden. Ten aanzien van beschermde natuurwaarden van nabijgelegen Natura 2000-gebieden is in de quickscan bepaald dat het voornemen zorgt voor verstoring (geluid, licht, trillingen, schaduwslag, optische verstoring) zowel in de uitvoering- als in de gebruiksfase en daarmee mogelijk significant negatieve gevolgen heeft voor aangewezen soorten meervleermuis en verschillende (niet-)broedvogels van de nabijgelegen Natura 2000-gebieden Veluwerandmeren en Veluwe. Daarnaast kan in de aanlegfase sprake zijn van een toename in stikstofdepositie, met mogelijke gevolgen voor nabijgelegen stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden. Op basis van de quickscan kon niet worden bepaald in hoeverre deze verstoringaspecten significant negatieve gevolgen hebben voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van de nabijgelegen Natura 2000- gebieden. Hiervoor is nader onderzoek uitgevoerd in de vorm van een stikstofberekening, de voortoets en passende beoordeling. Op basis van de voortoets is vastgesteld dat voor een aantal aangewezen vogelsoorten van Natura 2000-gebieden Veluwe en Veluwerandmeren (significant) negatieve gevolgen kunnen optreden door (piek)geluiden van heiwerkzaamheden in de aanlegfase enerzijds en door aanvaringsrisico's bij in gebruik name van de windturbines anderzijds. In de passende beoordeling zijn de effecten van het voornemen op deze soorten nader bepaald en beoordeeld. Als er sprake is van significant negatieve gevolgen, kan de passende beoordeling aangevuld worden met mitigerende maatregelen om de significant negatieve gevolgen te voorkomen. Op basis van de voortoets en passende beoordeling voor

	onderhavig project is gebleken dat met inachtneming van mitigerende maatregelen significant negatieve gevolgen en negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen van deze soorten zijn uitgesloten. Er is daarmee geen sprake van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden Veluwerandmeren. Dit maakt dat er een natuurvergunning op grond van de Wet natuurbescherming kan worden verleend voor onderhavig project. De uitgebreide onderbouwing van de effectbeoordeling en mitigerende maatregelen voor onderhavig project is opgenomen in de bijgevoegde rapportage voortoets en passende beoordeling (zie bijlage 6 bij het inpassingsplan). Voor verdere inhoud wordt verwezen naar (de beslissing op) de natuurvergunningaanvraag en de bijbehorende voortoets en passende beoordeling. Met betrekking tot stikstof lichten wij het volgende toe. In de aanlegfase vindt, door de inzet van materieel, een toename van stikstofdepositie plaats. Deze toename is tot 0,00 mol N/ha/jr gebracht door intern salderen met bemeste landbouwgronden die uit gebruik genomen worden. Voor het intern salderen is aan alle juridische voorwaarden voldaan. De stikstofdepositieberekeningen zijn met het wettelijk rekeninstrument AERIUS uitgevoerd. Hierin zijn de vigerende gegevens opgenomen in relatie tot stikstofgevoelige Natura 2000 habitattypen en leefgebieden. Voor verdere inhoud wordt verwezen naar bijlage I van de Voortoets en Passende Beoordeling (beiden zijn opgenomen in bijlage 6 bij de toelichting van het inpassingsplan).
Ontheffing Wet natuurbescherming In de aanvraag voor de ontheffing Wet natuurbescherming en in de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming is de hoogte van de windturbines niet vermeld dan wel vastgelegd. De hoogte van de turbines is van invloed op de aanvaringsslachtoffers. Het ontwerpbesluit is daarmee in strijd met de rechtszekerheid. Verwezen wordt naar ABRvS 17 augustus 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2334, r.o.14.2) Er moet nog nader beleid worden opgesteld voor de Wespendif. Het voorstel van de provincie Gelderland ziet alleen toe op volwassen broedparen. De impact van sterfte onder jonge wespendifen dient ook meegenomen te worden. Verwezen wordt naar het advies van de commissie MER van 30-12-	Ontheffing Wet natuurbescherming In de bijlage bij de aanvraag voor de ontheffing Wet natuurbescherming is op pagina 5 de maatvoering (in een bandbreedte) van de beoogde windturbines toegelicht. In de ontheffing is op pagina 3 aangegeven dat de aanvraag onderdeel uitmaakt van de ontheffing. Om te verduidelijken dat de ontheffing betrekking heeft op de aangevraagde maatvoering, zal de tabel ook in de beschikking worden opgenomen. Zie voor beantwoording van de zienswijze over de wespendif de beantwoording van zienswijze 6 (onderwerp 8)

2023 met projectnummer 3759). Dit betekent dat niet is uit te sluiten dat er met het windpark een conflict wordt veroorzaakt met de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied de Veluwe. In de ontheffing zijn verschillende diersoorten niet opgenomen als aanvaringsslachtoffer, terwijl wel meer dan incidentele sterfte wordt veroorzaakt bij een aantal specifieke vogelsoorten. Als specifiek voorbeeld wordt de Aalscholver aangehaald. Indiener constateert dat de ontwerp ontheffing Wet natuurbescherming onvolledig is en daarmee onzorgvuldig is opgesteld.	Voor windpark Horst en Telgt is een vogelonderzoek uitgevoerd. Op basis van dit vogelonderzoek is gebleken dat voor een aantal soorten meer dan incidentele sterfte van vogels wordt voorzien door het voorgenomen windpark. Voor deze soorten heeft initiatiefnemer daarom een ontheffing aangevraagd voor het overtreden van verbodsbepalingen genoemd in artikel 3.1 lid 1 van de Wnb. Ter onderbouwing van de ontheffingsaanvraag is een lijst opgesteld van de soorten waarvoor meer dan incidentele sterfte wordt voorzien en deze sterfte is getoetst aan de gunstige staat van instandhouding van de betrokken populaties. Op basis van verspreidingsgegevens, habitatvoorkeur, vlieggedrag en monitoringsdata uit andere windparken is een lijst samengesteld van 161 soorten waaronder potentiële aanvaringsslachtoffers kunnen vallen. Op basis van de resultaten van het gericht vogelonderzoek is het aanvaringsrisico onder vogels voor beide windparkalternatieven berekend. Hieruit is gebleken dat in de gebruiksfase sprake is van een aanvaringsrisico met mogelijke sterfte van vogels tot gevolg, maar dat het aantal aanvaringsslachtoffers niet boven de 1 %-mortaliteitsnorm van de relevante vogelsoorten uitkomt. Het windpark leidt op zichzelf, alsook in cumulatie met relevante projecten, niet tot negatieve effecten op de staat van instandhouding van deze vogelpopulaties. Voor verdere inhoud wordt verwezen naar onderhavige besluitvorming en de bijbehorende ecologische rapportages. Zie bijlage 6 van het inpassingsplan. We verwijzen voor de beantwoording van dit deel van de zienswijze ook naar zienswijze 4. Naar aanleiding van zienswijze 4 is het ecologisch onderzoek aangevuld met een nadere analyse. Deze is toegevoegd aan bijlage 12 van het inpassingsplan.
Planschade Als het windpark er komt, is indiener voornemens om een beroep op nadeelcompensatie te doen, vanwege inkomstenderving en waardedaling van vastgoed. Hebben de initiatiefnemer(s) van het windpark voldoende rekening gehouden met deze kosten?	In de anterieure overeenkomst is vastgelegd dat initiatiefnemer(s) eventuele planschade aan de provincie vergoeden wanneer planschade wordt vastgesteld. Initiatiefnemers hebben rekening gehouden met planschade in hun businesscase. Voor de beantwoording van het overige deel van deze zienswijze verwijzen we naar de beantwoording van zienswijze 6 onderdeel 11.

Conclusie: deze zienswijze heeft geleid tot de volgende aanpassing:
In de ontheffing Wnb wordt een tabel met de aangevraagde maatvoering van de turbines opgenomen.

23. Zienswijze 23 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

24. Zienswijze 24 (bewoner Broek in Waterland)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

25. Zienswijze 25 NewGroundLaw B.V. (namens Prowind B.V.)

Zienswijze	Reactie
Ontwerp omgevingsvergunning In de ontwerp omgevingsvergunning voor de activiteit 'bouwen van een bouwwerk' staat ten aanzien van de redelijke eisen van welstand een voorschrift waarmee Prowind niet kan instemmen. Verzocht wordt om dit voorschrift te laten vervallen. In het voorschrift is als voorwaarde opgenomen dat het definitieve model van de windturbines een elegante en slanke uitstraling dient te hebben. Daarnaast mag pas met de bouwwerkzaamheden worden gestart nadat goedkeuring door de ODRN is afgegeven.	Naar aanleiding van deze zienswijze blijkt dat een vergunning voor 25 jaar als tijdelijk moet worden beschouwd. Het is dus inderdaad zo zijn dat welstand geen toetsingscriterium is en er dus ook geen voorwaarden opgelegd kunnen worden. Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 29 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1781, r.o. 219.1), hoeven tijdelijke bouwwerken op grond van artikel 2.10, eerste lid, aanhef en onder d, van de Wabo niet aan redelijke eisen van welstand te voldoen. De omgevingsvergunning voor de activiteit bouwen is in dit geval verleend voor een termijn van 25 jaar. Dit betekent dat de vergunde windturbines tijdelijke bouwwerken zijn. De windturbines hoeven dan ook niet te voldoen aan redelijke eisen van welstand. Conclusie: deze zienswijze leidt tot aanpassing van de omgevingsvergunning. Het voorschrift omtrent de noodzaak welstand en uitvoeringsvoorwaarde welstand kan komen te vervallen.
Aangezien er sprake is van een tijdelijk bouwwerk zijn de redelijke eisen van welstand niet van toepassing bij de verlening van de omgevingsvergunning. Als gevolg daarvan bestaat er ook geen mogelijkheid om op basis van artikel 2.22, lid 2 Wabo vergunningvoorschriften te verbinden aan de omgevingsvergunning.	Voor de beantwoording van dit onderdeel van de zienswijze verwijzen we naar het bovenstaande.

Nu het niet gaat om een belang die blijkens de bij de beslissing op de aanvraag te hanteren toetsingskaders bij de vergunningverlening moet worden afgewogen, mag hierover geen voorschrift aan de omgevingsvergunning voor het bouwen worden verbonden.	Voor de beantwoording van dit onderdeel van de zienswijze verwijzen we naar het bovenstaande.
Het is onduidelijk hoe dit voorschrift nageleefd kan worden. Er is op voorhand namelijk geen kader voor toetsing of en wanneer aan dit voorschrift wordt voldaan, doordat geen duidelijkheid is gegeven wanneer sprake is van de gewenste slankheid. Het voorschrift is hierdoor in strijd met de rechtszekerheid.	Voor de beantwoording van dit onderdeel van de zienswijze verwijzen we naar het bovenstaande.
De omgevingsvergunning bevat geen motivering van de noodzaak dit vergunningvoorschrift op te leggen. Het opleggen van dit vergunningvoorschrift is zowel in strijd met het motiveringsbeginsel als onzorgvuldig voorbereid. Het voorschrift is ook onevenredig gezien de beperkingen die dit oplegt.	Voor de beantwoording van dit onderdeel van de zienswijze verwijzen we naar het bovenstaande.

Conclusie: deze zienswijze leidt tot aanpassing van de omgevingsvergunning. Het voorschrift omtrent de noodzaak welstand en uitvoeringsvoorwaarde welstand kan komen te vervallen.

26. Zienswijze 26 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

27. Zienswijze 27 (Buurtvereniging Horst en Telgt)

Zienswijze	Reactie
Landschap De omgevingsverordening schrijft voor dat de kernkwaliteiten, zoals die zijn gedefinieerd, niet mogen worden aangetast en dat, als er activiteiten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, er compensatie moet zijn dusdanig dat er een verbetering is. Het beoogde Windpark Horst & Telgt bevindt zich binnen dit nationaal landschap Randmeerkust. Het beoogde Windpark Horst & Telgt tast de kernkwaliteit “openheid van het landschap” in ernstige mate aan. Compensatie dat leidt tot een verbetering van deze kernkwaliteit moet onmogelijk worden geacht. Op grond hiervan kan feitelijk	Zie beantwoording van zienswijze 6 (onderwerp 2).

geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark op de voorgenoemde locatie.	
Participatie De omgeving en omwonenden van Windpark Horst & Telgt verkeren in grote onzekerheid omtrent de financiële schade en of, en hoe dit vergoed en gecompenseerd zal worden. Ook ontbreken concrete maatregelen omtrent het handhaven van de vergunningsvoorwaarden. Hierover leven onder onze leden veel vragen waarop voorafgaand aan de vergunningverlening een passend antwoord moet komen dat volledig recht doet aan de schade die de omgeving van Windpark Horst & Telgt ondervindt en nog meer zal gaan ondervinden. Het verlenen van de vergunning voordat er concrete afspraken zijn rond handhaving en financiële compensatie voor de belanghebbenden ondergraft hun onderhandelingspositie in ernstige mate.	Zie beantwoording van zienswijze 6 (onderwerp 11). Wanneer de voorschriften van de omgevingsvergunning worden overtreden kan handhavend worden opgetreden. Hiervoor kan een verzoek worden ingediend bij de Omgevingsdienst Regio Arnhem. Voor vermeende overtredingen van de natuurvergunningen kan een verzoek bij de provincie worden ingediend. In het participatieplan voor de bouw- en beheerfase hebben de initiatiefnemers beschreven hoe de omgeving wordt betrokken in de uitvoeringsfase. Hierin staat ook opgenomen dat zij een meldingenloket gaat inrichten. De afhandeling van financiële schade staat los van de vergunningverlening.

28. Zienswijze 28 (bewoner Monnickendam)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

29. Zienswijze 29 (bewoner Monnickendam)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

30. Zienswijze 30 (bewoners Ermelo, door 2 adressen ondertekend)

Zienswijze	Reactie
Economische paragraaf In het geval van Windpark Horst&Telgt is het belangrijk dat de provincie als bevoegd gezag het plan financieel-economisch laat controleren door bijvoorbeeld TNO omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien, hetgeen van grote invloed is op de te realiseren energie-opbrengst. In dat kader dient het ook voorafgaand het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan gegarandeerd zeker te zijn dat Liander op tijd een bij de te verwachten elektra-opbrengst passende aansluiting kan realiseren, daar zonder terugleverings- en	Zie beantwoording bij onderwerp 12 van zienswijze 6 . Initiatiefnemers kunnen overigens alleen subsidie aanvragen als ze beschikken over een zogenoemde transportindicatie van de netbeheerder. In een transportindicatie staat dat er nog ruimte op het elektriciteitsnet beschikbaar is om het project aan te sluiten. Ook ontvangt een initiatiefnemer een indicatie als er ruimte ontstaat binnen de realisatietermijn die de subsidieverstrekker aan het project stelt.

verkoopmogelijkheden van de geproduceerde electra de economische paragraaf geheel op losse schroeven zal komen te staan. Dit dient in de omgevingsvergunning als eis c.q. voorschrift opgenomen te worden.	
Aantasting kernkwaliteit openheid van het landschap Het beoogde Windpark Horst&Telgt tast de kernkwaliteit “openheid van het landschap” volgens de omgevingsverordening in ernstige mate aan. Windpark Horst& Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied. Met als gevolg extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur. Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark op deze locatie.	Zie beantwoording bij onderwerp 2 van zienswijze 6
Klimaatdoelstelling wind op land reeds ruim behaald Inmiddels is het doel van het Klimaatakkoord voor 2030 reeds bereikt. Indien 35 TWh/jaar aan duurzame opwek op land is voltooid, zou het eventueel meerdere op zee gerealiseerd worden, dat is de afspraak in het klimaatakkoord. Ook provincies zijn onderdeel van het Klimaatakkoord, maar kunnen er dus niet langer een taakomvang uit ontleen. Vanuit die taak-gedachte kan de Provincie Gelderland de gemeente Ermelo en Putten niet overrulen, omdat het Klimaatakkoord nu juist uitgaat van Bottom-up vorming van plannen. Indien dus Ermelo en Putten in principe geen windmolens in hun gemeente (meer) willen, ook al is dat een wijziging ten opzichte van eerdere RES-bieding, heeft de provincie geen enkele taak van hogerhand om een windpark erdoor te drukken, omdat de Provincie zelf niet degene is die het dichtst bij de beoogde Bottom staat, dat zijn juist de gemeenten in een RES regio.	Zie beantwoording bij onderwerp 12 van zienswijze 6 Er is geen sprake van dat de provincie de gemeenten overruled. De provincie heeft op verzoek van en samen met de gemeenten Ermelo en Putten een inpassingsplan voorbereid.
Subsidies ter bevordering plas- en drasgebied Telgt Het is gebleken dat in buurtschap Telgt een aantal subsidies zijn toegekend om weilanden onder water te laten lopen van februari tot en met juni om het gebied aantrekkelijk te maken voor weidevogels en deze populatie te versterken en daarmee de natuur. Hoe is het toekennen van deze subsidies in 2023 en voor 2024 (en verder) te verenigen met een windmolenpark aangezien de Provincie het gebied ook als waardevol voor weidevogels aanmerkt, anders zou subsidie niet zijn toegekend.	Zie beantwoording van zienswijze 11 onder natuur.

Mortaliteit In alle rapporten wordt vooral gekeken naar de mortaliteit (wat ook heel belangrijk is), maar veel minder op de belangrijke taak om de natuur in stand te houden en te verbeteren. Dit gaat zeker niet gebeuren met windmolens in dit weide- en broedvogelgebied.	Initiatiefnemer heeft alle ecologische onderzoeken uitgevoerd die volgens de natuurwetgeving nodig zijn. In het kader van ‘soortenbescherming’ is uitvoerig onderzocht wat de effecten zijn op soorten, zoals vogels en vleermuizen (zie Quicksan en Activiteitenplan in bijlage 6 bij de toelichting van het inpassingsplan). In het kader van ‘gebiedsbescherming’ is uitvoerig onderzocht of significant negatieve gevolgen op de instandhoudingsdoelstellingen van nabijgelegen Natura 2000-gebieden als gevolg van de hier geplande werkzaamheden op voorhand kunnen worden uitgesloten (zie Quicksan en Voortoets & Passende Beoordeling). Op basis van deze ecologische onderzoeken is gebleken dat het windparkproject inpasbaar is als er mitigerende maatregelen worden getroffen (zoals stilstandvoorzieningen). Daarom is de benodigde natuurontheffing verleend voor het windparkproject. Voor ‘gebiedsbescherming’ is gebleken dat door het treffen van de mitigerende maatregelen geen sprake is van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden Veluwerandmeren en de Veluwe. Daarom is de benodigde natuurvergunning verleend voor het windparkproject. Overigens heeft het gebied geen officiële status meer als weidevogelgebied omdat het gebied van beperkte ecologische status is voor weidevogels.
Algemeen Het windpark wordt op een verkeerde plaats ingepland. Door de vele nadelige gevolgen voor mens en natuur is en blijft deze locatie een bijster slechte keuze. De molens worden te hoog voor een relatief kleine oppervlakte en het worden er teveel. Ook het de locatie een hele slechte keuze gezien het feit dat er zoveel trucage uitgehaald moet worden qua stilstand, mitigatie, etc. dat het onmogelijk een rendabel project kan zijn.	Zie beantwoording van zienswijze 6 (onderwerp 12)

31. Zienswijze 31 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

32. Zienswijze 32 (bewoner Putten)

Zienswijze	Reactie
Algemeen Indiener maakt bezwaar tegen het windpark vanwege het landschap, de natuur, de uitstoot van stikstof en dat de windmolens de komende jaren nieuwe plannen in de weg zit. Zoek alternatieven, zoals het huren van windmolens in Zeewolde of meer zonnepanelen op daken.	Voor de onderdelen landschap en stikstof verwijzen we naar onderwerpen 2 en 4 van zienswijze 6. Voor het onderdeel nieuwe plannen verwijzen we naar de algemene beantwoording in hoofdstuk 2 onderdeel 2. Bij de energietransitie gaat het niet om “of...of”.. maar om “en...en”. Met alleen wind op zee, zon op daken, zon op land of een kerncentrale kunnen de doelen niet bereikt. Bovendien zijn nog niet alle technieken op korte termijn beschikbaar om in 2030 aan de klimaatdoelen te voldoen. Hiervoor is het nodig om óók wind op land realiseren. Dit hebben we ook met elkaar afgesproken in het Klimaatakkoord en de besluiten die hieruit zijn voortgekomen, zoals de Regionale energiestrategieën. Om aan deze afspraken te voldoen is het niet mogelijk om turbines elders (zoals in Zeewolde of op zee) te huren. De opbrengst van de turbines telt dan niet mee voor de regio Noord-Veluwe.

33. Zienswijze 33 (College van burgemeester en wethouders van Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Het college waardeert dat er ten behoeve van de omwonenden een lage geluidsnorm van 45dB Lden is vastgesteld, de norm voor laagfrequent (tonaal) geluid en dat de slagschaduwnorm naar bijna nul uur is vastgesteld.	De provincie beschouwt dit als een succesvol resultaat van de participatie over het project.
Het college is van mening dat zeven windmolens een te grote ingreep en inbreuk is. Het college vraagt om het aantal windmolens terug te brengen naar vijf. Vijf windmolens zijn acceptabel en dragen voldoende bij aan een (deel)oplossing voor de netcongestie en maken een ECOPark A28 mogelijk. Hierbij komt het college tegemoet aan de belangen van de omwonenden, verduurzaming en toekomstbestendig maken van bedrijven door realisatie van een Ecopark A28. De vrijkomende ruimte van uitplaatsing van bedrijven kan benut worden voor woningbouw. Het belang van de Provincie om een duurzame en stabiel energienetwerk kan worden geborgd en gerealiseerd.	Het Ecopark is geen autonome ontwikkeling en er hoeft formeel gezien geen rekening gehouden te worden met de realisatie van het bedrijventerrein. Ook is nog onbekend waar het beoogde Ecopark exact moet komen te liggen, wat de beoogde omvang is en maakt het beoogde Ecopark geen onderdeel uit van het Regionaal Programma Werklocaties. Voordat dat het geval is zal er nog een nadere uitwerking, onderbouwing en afstemming moeten plaatsvinden. De provincie is hierover in overleg met de gemeente Ermelo. Uit o.a. het milieuonderzoek en ook uit het advies van Arcadis dat in opdracht van de gemeente Ermelo is opgesteld, blijkt dat het windpark het beoogde bedrijventerrein niet hoeft te belemmeren. Wij staan daarnaast op het standpunt dat de windturbines de ontwikkeling van een bedrijventerrein juist kan versterken

	omdat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen ook afhankelijk zijn van een (duurzame) energievoorziening. In het provinciale coalitieakkoord hebben we opgenomen dat nieuwe stedelijke ontwikkelingen alleen mogelijk zijn met een oplossing voor (duurzame)energie. Voor het toekennen van ruimte voor bedrijventerreinen is de beschikbaarheid van energie ook een belangrijk criterium. Met de huidige netcongestie is de benodigde netaansluiting voor een ontwikkeling van een bedrijventerrein niet vanzelfsprekend.
Om een gefundeerde onderbouwing aan te leveren voor het terugbrengen van het aantal molens heeft het college, Arcadis om advies gevraagd. Dit advies leidt ertoe dat het college van burgemeesters en wethouder van Ermelo een zienswijze indient met de volgende punten: 1. Op basis van een goede landschappelijke inpassing, vijf windmolens te vergunnen in plaats van vijf + twee. De commissie ruimtelijke kwaliteit heeft een advies afgegeven over het voorkeurs alternatief (VKA) en het PIP. De commissie heeft in het advies erop gewezen dat de gekozen opstelling vijf plus twee tot een onregelmatig beeld leidt dat de openheid, herkenbaarheid en de landschapsbeleving verstoort. De commissie adviseert om vijf windturbines in één parallelle opstelling langs de A28 te plaatsen. Het college is van mening dat het advies van de commissie onvoldoende is meegewogen en wil graag dat er vijf windmolens in lijnopstelling worden vergund en dat de twee oostelijke molens komen te vervallen. Vanuit een goede ruimtelijke ordening geniet de lijnopstelling van vijf windmolens de voorkeur.	Naar aanleiding van deze en andere zienswijzen over landschap en het advies van de cieMER is het onderwerp landschap nogmaals kritisch bestudeerd. De provincie komt in de eerste plaats tot de conclusie dat de toelichting van het PIP niet strookt met de bevindingen uit het milieuonderzoek. In het PIP wordt gesproken over een “beperkte verbetering van het landschappelijk beeld” en dat “zowel 5 als 7 windturbines acceptabel en inpasbaar worden geacht”. Een lijnopstelling met 5 windturbines is een <u>aanzienlijke</u> verbetering van het landschappelijke beeld ten opzichte van het ontwerp met 7 turbines. Ten tweede kan niet gesproken worden van een zorgvuldig ontwerp met 7 turbines omdat er geen goed verband is met de landschappelijke structuur en geen logisch herkenbare ruimtelijke opstelling gehanteerd wordt waardoor verrommeling ontstaat. Er wordt daarbij afbreuk gedaan aan het ruimtelijk ontwerp. In de derde plaatst constateert de provincie dat het landschaps-onderdeel tot zover nog onvoldoende is meegewogen in de belangenafweging. Artikel 2.62 van de Omgevingsverordening benadrukt het belang van een volwaardige beoordeling van de effecten van de windturbines op het landschap.) Hier heeft de gemeente Ermelo ons terecht op gewezen. Er wordt een optimaler evenwicht bereikt tussen alle omgevingsaspecten (mens, natuur én landschap) en energieopbrengst als ook het onderdeel landschap volwaardig wordt meegewogen. Bij de opstelling met 5 turbines is er sprake van een landschappelijk logisch ruimtelijk ontwerp; de gebogen lijnopstelling volgt de richting van het Nulder nauw en de A28 en sluit daarmee aan op de hoofdlijnen van het landschap. Deze oriëntatie – en het feit dat het een enkelvoudige lijnopstelling is - creëert rust en eenvoud in het landschapsbeeld. De ruimtelijke kwaliteit van de enkele lijnopstelling wordt aangetast door er twee extra turbines naast te plaatsen; ze voegen zich niet in de lijn, er is geen logisch ruimtelijk verband in dit ontwerp, hetgeen zorgt voor onrust in het landschapsbeeld.

	Het laten vervallen van twee turbineposities zorgt ook voor minder hinder voor mens en natuur en heeft minder ruimtebeslag tot gevolg. Hierdoor blijft er meer ruimte voor eventuele toekomstige ontwikkelingen rondom het windturbinepark. Al deze bevindingen leiden tot de conclusie dat de optimale belangenafweging, waarbij landschap volwaardig wordt meegewogen, betekent dat de lijnopstelling van 5 windturbines i.p.v. de opstelling met 7 windturbines wordt gerealiseerd. De 2 oostelijke turbines in het inpassingsplan komen daarom naar aanleiding van deze zienswijze te vervallen.
2. Om in de toekomst een zo ruim mogelijke ontwikkelmogelijkheid voor het bedrijventerrein te bieden, vijf windmolens te vergunnen in plaats van vijf + twee. Het college heeft in de omgevingsvisie Ermelo en het hybride coalitieakkoord haar ambities voor een EOPark A28 uitgesproken. In het advies van Arcadis wordt aangegeven dat er onzekerheden zijn over de gevolgen van de lokale normen en de landelijke normen. Met het laten vervallen van de twee oostelijke molens worden de risico's op mogelijke beperkende ontwikkelmogelijkheden door landelijke normen bij ontwikkeling van het EOPark A28 grotendeels weggenomen. Met het laten vervallen van de twee oostelijke molens worden de ontwikkelmogelijkheden niet onnodig belemmerd en is er een grotere kans op een financieel haalbare businesscase voor het EOPark A28.	Aanvullend op de bovenstaande beantwoording en de beantwoording in onderdeel 2 van hoofdstuk 2 merken we op dat voor de realisatie van het bedrijventerrein Eopark met name de regels voor externe veiligheid van belang zijn. De lokale milieunormen voor het windpark Horst en Telgt zijn hierin bepalend. De lokale milieunormen zijn onderbouwd met een actuele deugdelijke en op situatie toegesneden onderbouwing (zie bijlage 3 van het inpassingsplan). De regels voor externe veiligheid zijn daarnaast opgenomen in de regels van het inpassingsplan. De “vrijwaringszone – windturbine” komt overeen met de PR 10-5 contour. Op grond van artikel 8.1.1 van de planregels zijn daar geen kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten toegestaan. Dat betreft een afstand van ca 85 meter vanuit het middelpunt van de fundering van de windturbine. De “veiligheidszone-windturbine” komt overeen met de PR 10-6 contour. Op grond van artikel 8.2.1 zijn géén kwetsbare objecten toegestaan. Beperkt kwetsbare objecten zijn in deze veiligheidszone wél toegestaan. Het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving kent een andere systematiek voor de beoordeling van de externe veiligheid van windturbines. Het Ontwerpbesluit windturbines leefomgeving is echter nog niet vastgesteld en het is daarom ook nog onbekend hoe de definitieve landelijke milieunormen er voor dit onderwerp uit gaan zien. Dit geldt ook voor de afwijkingmogelijkheden en het overgangsrecht voor de situaties dat er lokale normen zijn vastgesteld. Met deze onzekerheden kunnen we geen rekening houden in het voorliggende plan. Hoewel de daadwerkelijke ontwikkeling én de precieze locatie van het Eopark nog onzeker zijn, staan de lokale milieunormen een ontwikkeling van een Eopark niet in de weg. Bij de ontwikkeling zijn alleen binnen de vrijwaringszones geen

	kwetsbare én beperkt kwetsbare objecten toegestaan. In de veiligheidszone zijn geen kwetsbare objecten toegestaan, maar beperkt kwetsbare objecten zijn daar expliciet wél toegestaan. Om de gemeente tegemoet te komen in haar zienswijze is naar aanleiding van deze zienswijze een afwijkingsbevoegdheid opgenomen om beperkt kwetsbare objecten toe te staan binnen de plaatsgebonden risicocontour PR10-5 met gebiedsaanduiding ‘vrijwaringszone - windturbine’ en kwetsbare objecten binnen de plaatsgebonden risicocontour PR10-6 met gebiedsaanduiding 'veiligheidszone-windturbine als blijkt dat de specifieke contouren van de definitief gekozen en te realiseren windturbine kleiner is dan vastgelegd in het PIP.
3. Onzekerheden betreffende de wespandief (natura 2000 Veluwe) en het beperken van overige negatieve effecten fauna in plaats van vijf + twee, vijf windmolens te vergunnen. De twee oostelijke windmolens kunnen nu nog niet vergund worden omdat er nog onduidelijkheden zijn met betrekking tot de wespandief en de verdeling van de ruimte van de wespandief in de regio. Gezien de onvoorspelbaarheid van de processen waaronder de MER wespandief, pleit het college om deze twee windmolens te laten vervallen. Het college meent dat ter bescherming van de natuur en dus vanuit een goede ruimtelijke ordening, de twee oostelijke windmolen niet gerealiseerd moeten worden. Dat geeft duidelijkheid en brengt meer evenwicht in de balans tussen de natuurwaarde en de verstoring daarvan.	Provincie Gelderland onderzocht de effecten van windturbines op de wespandiefpopulatie van Natura 2000-gebied Veluwe in verschillende onderzoeken en een apart planMER om dit in beleid uit te werken. Het ontwerp beleid en milieuonderzoek lagen ter inzage voor zienswijzen van 5 februari tot en met 17 maart 2024 (www.Gelderland.nl/planmerwindveluwe). Op 23 april 2024 is de “Aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe” vastgesteld met een aanvulling op het bijbehorende milieuraapport. De beleidsregels ter bescherming van de wespandief zijn daarmee van toepassing voor het windpark Horst en Telgt. Het inpassingsplan voor windpark Horst en Telgt is hieraan getoetst en waar nodig aangepast. Op basis van de toets aan het beleid kunnen in windpark Horst en Telgt zeven windturbines worden gerealiseerd. Er heeft bestuurlijke afweging plaatsgevonden en in een bestuurlijk bovenprovinciaal overleg op 8 april 2024 is geen bezwaar gemaakt tegen de realisatie van windpark Horst en Telgt met 7 windturbines. De twee oostelijke windturbineposities zijn echter komen te vervallen naar aanleiding van de zienswijzen over landschap, de zienswijze van de gemeente Ermelo en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (zie hoofdstuk 4). Voor de beantwoording van zienswijzen over landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van zienswijze 6 en de beantwoording van deze zienswijze 33 (onderdeel landschap).

	Door een stilstandvoorziening voor te schrijven voor de maanden juli en augustus tijdens de daglichtperiode is zeker gesteld dat het project - op zichzelf en in combinatie met andere projecten - de instandhoudingsdoelstelling voor de wespandief niet in gevaar brengt.
4. Het PIP windpark Horst en Telgt en de omgevingsvergunning laten vervallen op het moment dat het windpark niet binnen een termijn van drie jaar tot ontwikkeling komt. De termijn ingaande vanaf de onherroepelijke status van het PIP en de omgevingsvergunning. Het opnemen van een maximale termijn sluit het risico uit dat de locatie van het windpark ruimtelijk gezien beperkt blijft voor nieuwbouw (woningen, bedrijven). Het college wil voorkomen dat een mogelijk volgende initiatiefnemer, die minder oog heeft voor de belangen van belanghebbenden, de gemeente machteloos moet toezien hoe inwoners en de gemeente Ermelo, wel de lasten en niet de lusten van het windpark moeten dulden. Het college verzoekt de provincie om een maximale realisatietermijn van drie jaar aan de onherroepelijke vergunning te koppelen. Daarnaast vragen we om de vergunning te laten vervallen, indien initiatiefnemer besluit om in deze periode zijn aandeel over te dragen.	De voorwaarde die wordt verzocht is naar ons standpunt niet nodig omdat het al bij wet geregeld is de omgevingsvergunning in te trekken. Volgens artikel 2.33 Wabo kan een omgevingsvergunning worden ingetrokken indien: 1. er gedurende 3 jaar geen bouwactiviteiten hebben plaatsgevonden; 2. de verkeerde gegevens zijn ingeleverd bij het aanvragen van een vergunning; 3. er onvoldoende gegevens zijn ingediend bij het aanvragen van een vergunning; 4. er niet wordt gehouden aan de voorschriften; 5. bevoegd gezag ervoor gekozen heeft om de vergunning in te trekken. Door de inwerkingtreding van de Omgevingswet gaat het inpassingsplan onderdeel uitmaken van het tijdelijk deel van het omgevingsplan. Tijdens de overgangsfase tot eind 2031 krijgen gemeenten de tijd om het tijdelijk deel van het omgevingsplan om te vormen tot een omgevingsplan voor de hele gemeente. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de bouw- en gebruiksregels van de windturbines met bijbehorende voorzieningen volgens het inpassingsplan. Als de omgevingsvergunning is ingetrokken kan de gemeente het Omgevingsplan overeenkomstig aanpassen. De omgevingsvergunning is een zaakgebonden beschikking, hetgeen inhoudt dat de vergunning kan worden overgedragen aan een rechtsopvolger. In de anterieure overeenkomst is bepaald dat initiatiefnemer vooraf toestemming moet vragen. Partijen kunnen voorwaarden verbinden aan deze toestemming.

5. Het college vraagt de provincie te onderzoeken, in verband met de juridische onzekerheid, of een andere slagschaduwnorm voor nieuwbouw gehanteerd kan worden. Met als doel om zo min mogelijk beperkingen voor nieuwbouw (woningen en bedrijven) op te werpen.	Voor de beantwoording van deze zienswijzen verwijzen wij de beantwoording in hoofdstuk 2 onder 2. De lokale norm voor slagschaduw is strenger dan de concept normen uit het ontwerpbesluit windturbines leefomgeving. In de vergunning is geen onderscheid gemaakt tussen bestaande en nieuwe woningen. Omdat de lokale milieunormen niet als voorwaardelijke verplichting zijn vastgelegd voor nieuwe woningen zal – op het moment dat de landelijke milieunormen in werking zijn – getoetst moeten worden aan de landelijke normen. Naar verwachting is deze slagschaduw norm minder streng (max 6u per jaar).
6. Het beter onderbouwen van de beoordelingsmethode laagfrequent geluid. Laagfrequent geluid wordt in de regel als een probleem ervaren door omwonenden. Hoewel niet altijd aanwijsbaar, komen in de omgeving van windmolenparken regelmatig klachten van omwonenden dat zij overlast ervaren van (laagfrequent) geluid. De bekende bromtoon is daar een voorbeeld van. Belangrijk is dat van tevoren helder is hoe de beoordeling gaat plaatsvinden. Het college vindt het belangrijk dat er sprake is van een goed woon-en leefklimaat in de omgeving van de windmolens. Daar horen ook objectieve normen en beoordelingscriteria bij. Het college verwacht dan ook dat deze alsnog worden opgenomen.	Arcadis adviseert in haar memo van 9 januari 2024 om de beoordelingsmethode voor laagfrequent geluid nader te onderbouwen. Tonaal geluid (bromtonen) mag niet voorkomen bij windturbines. Als dat toch het geval is moet daarop handhavend worden opgetreden. Daarvoor moet de aanwezigheid van tonaal (laagfrequent) geluid eerst worden aangetoond. Arcadis vindt het meer voor de hand liggen om daarvoor aan te sluiten bij een internationale standaard zoals de ISO 1996-2:2017, in combinatie met de ISO/PAS 20065. Voor windpark Horst en Telgt is een beoordelingsmethode voor laagfrequent geluid voorgeschreven die tot op heden nog niet voor andere windparken is voorgeschreven. De methode is gebaseerd op de meest actuele inzichten als het gaat om het aantonen van laagfrequent geluid. In de praktijk, bij metingen die zijn verricht oa. bij windpark N33, is namelijk gebleken dat tot nu toegepaste meetmethoden (zoals conform ISO 1996-2:2017) niet in alle gevallen toereikend zijn om tonaal (laagfrequent) geluid aan te tonen. De methode die is beschreven in de Handreiking industrielawaai is gebaseerd op waarneming en metingen en is ook niet toereikend. Om die reden is voor windpark Horst en Telgt een nieuwe methode voorgeschreven zodat het tonaal geluid beter kan worden aangetoond. Deze normgrens is objectief en de metingen zijn navolgbaar en herhaalbaar. Dat de meetmethode niet begrijpelijk is voor leken is niet bijzonder, dat geldt bijvoorbeeld ook voor bronsterktemetingen die worden verricht volgens het Reken- en meetvoorschrift windturbines en is op zichzelf geen reden om een methode aan te passen.

Conclusie deze zienswijze leidt tot een aanpassing:

- naar aanleiding van deze zienswijze zijn de twee oostelijke turbines komen te vervallen. De toelichting en verbeelding van het PIP worden daarop aangepast. De omgevingsvergunning wordt verleend voor maximaal 5 turbines.
-

- naar aanleiding van deze zienswijze is een afwijkingsbevoegdheid opgenomen om beperkt kwetsbare objecten toe te staan binnen de plaatsgebonden risicocontour PR10-5 met gebiedsaanduiding 'vrijwaringszone - windturbine' en kwetsbare objecten binnen de plaatsgebonden risicocontour PR10-6 met gebiedsaanduiding 'veiligheidszone- windturbine als blijkt dat de specifieke contouren van de definitief gekozen en te realiseren windturbine kleiner is dan vastgelegd in het PIP. Dit zijn aanpassingen van de regels en toelichting van het PIP

34. Zienswijze 34 (Ruitersportcentrum Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

35. Zienswijze 35 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Algemeen Indiener is teleurgesteld en boos over het hele proces. De overheid heeft geen oog voor haar bewoners. De RES doelstelling voor de provincie Gelderland zijn al lang gehaald, dus daar hoeven we de turbines niet voor neer te zetten. De infoavonden en klankbordgroep was alleen maar voor de Bühne. Vogels zullen worden afgeslacht als ze langs deze turbines vliegen. Onderzoeken worden verdraaid en alle input van de inwoners wordt van tafel geveegd. Het programma Zembla heeft de effecten van windturbines voor omwonenden aangetoond. Het landschap is al verstoord door het zonnepark en dan krijgt dit gebied ook nog eens windmolens. Indiener heeft de volgende vragen: • Waarom heeft de overheid geen oog voor haar bewoners? • Klopt het dat de RES doelstellingen van de provincie gehaald zijn en dat dit windpark helemaal niet gerealiseerd hoeft te worden? • Waarom wordt dit park er doorheen gedrukt terwijl er nieuwe regels aankomen om de bewoners te beschermen? • Waarom wordt er een gebied voor vogels dichtbij de windmolens gerealiseerd? • Waarom geeft de overheid niets om het zicht van dit gebied?	We vinden het uiteraard jammer om te lezen dat de indiener teleurgesteld is over het proces en zich niet gehoord voelt. We hebben ons maximaal ingespannen om de ideeën en zorgen van de omgeving bij het plan te betrekken. We zijn het echter niet met de indiener eens dat de overheden geen oog hebben voor de bewoners. In het participatieproces hebben we alle belangen op tafel willen brengen zodat een zorgvuldige afweging gemaakt kon worden en ook het belang van omwonenden is betrokken in de afwegingen van het project. Mede dankzij de inbreng van de klankbordgroep en omwonenden: - is er een geluidsnorm van 45 dB Lden voor het windpark vastgesteld en - zijn er aanvullende geluidsnormen voor tonaal (laagfrequent geluid) en geluid in de nacht opgenomen. - is er is een strengere slagschaduwnorm van toepassing; bijna 0-uur per jaar. - hebben de initiatiefnemers afgesproken om naderingsdetectie aan te vragen om de hinder als gevolg van obstakelverlichting te beperken. Dit betekent dat de roodbrandende verlichting op de windturbines alleen inschakelt als er vliegverkeer in de buurt is. Deze afspraak is opgenomen

• Heeft een boer in Flevoland zijn land beschikbaar gesteld voor deze 7 windturbines? • Hebben boeren onder druk moeten tekenen om afstand te doen van land omdat ze anders niet in aanmerking kwamen voor een vergoeding?	in de toelichting van het PIP. De uiteindelijke toepassing van naderingsdetectie is afhankelijk van de goedkeuring van de ILT. Naar aanleiding van de zienswijzen worden vervolgens nog een norm voor het piekgeluid toegevoegd en een voorschrift dat de stilstand niet meetelt voor het bepalen van het jaargemiddelde geluid. Wij zijn dankbaar voor de kritische inbreng en tijd die de omgeving daaraan heeft besteed. Uiteindelijk is de besluitvorming over het windpark gebaseerd op een brede belangenafweging waarin alle relevante belangen (oa. natuur, omwonenden, energieopbrengst, landschap) zijn betrokken nadat eerst de effecten in uitbreid onderzoek in beeld zijn gebracht. In het onderzoek is de kennis betrokken dat volgens de wetenschappelijke spelregels tot stand is gekomen. Voor het aspect gezondheid verwijzen we ook naar de algemene beantwoording in hoofdstuk 2 onderdeel 5. We zijn niet bekend met gronden die ter beschikking gesteld zouden zijn voor de beoogde turbines in Horst en Telgt. Overigens zou een windpark in Flevoland niet meetellen voor de energiedoelen van de regio Noord-Veluwe. We zijn ook niet bekend met grondcontracten die onder druk tot stand zouden zijn gekomen. Voor overige onderdelen van deze zienswijze (toepassing lokale milieunormen, bereiken van de energiedoelen, natuur en landschap) verwijzen we naar de onderwerpen 1, 2 en 12 van zienswijze 6 en onderdeel 4 uit hoofdstuk 2
Vergoeding op voorhand Indiener heeft zijn woning laten taxeren op de bestaande situatie en na realisering van het windpark. De waarde van de woning zal dalen. Indiener wil als het windpark doorgaat vooraf deze schade ontvangen.	Zie beantwoording bij onderwerp 11 van zienswijze 6.
Overig Voor de overige onderwerpen is deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6.

36. Zienswijze 36 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

37. Zienswijze 37 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

38. Zienswijze 38 (bewoner Putten)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

39. Zienswijze 39 Wertheim advocatuur (namens bewoner Putten)

Zienswijze	Reactie
Algemeen De korte afstand tot de windturbines maakt dat de realisatie van windpark Horst en Telgt voor een ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van indieners zorgt. De turbines komen in een gebied dat zich kenmerkt door openheid. Op die openheid maken de turbines een ernstige inbreuk en indieners zullen uitzicht krijgen op 7 enorme windturbines.	Zie beantwoording onderdeel 2 van zienswijze 6 .
Geluid De dosisnormen middelen de optredende geluidsniveaus over een heel jaar. Luidere perioden kunnen met stillere perioden worden gecompenseerd. Gelet op planvoorschrift 3.3.4 moeten de windturbines in juli en augustus overdag stil staan. Met een jaargemiddelde dosisnorm kan dus in de overige maanden extra veel lawaai worden gemaakt. Exploitant kan qua geluid zijn gang gaan en de normen bieden geen bescherming. Indieners verwachten ernstige geluidhinder, ernstige overlast (oa in de vorm van slaapproblemen) en als gevolg daarvan gezondheidsproblemen te ontwikkelen.	Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen we naar onderdeel 5 en 6 van zienswijze 6 en onderdeel 5 van hoofdstuk 2 .

Slagschaduw Volgens tabel 5.5 in de plantoelichting is de te verwachten slagschaduwduur in de situatie zonder mitigatie bij indieners nul. Indieners hopen dat dit juist is. Zij verzetten zich tegen elke vorm van slagschaduwhinder.	De woning van indiener (woning met 0 uur slagschaduw per jaar in tabel 5.5 plantoelichting) is dusdanig ten zuiden van het windpark gesitueerd dat er geen slagschaduw op kán treden. Ten zuiden van het windpark treedt geen slagschaduw op omdat de zon nooit in het noorden staat.
Ongevallen Er is angst voor ongevallen met windturbines. Bijvoorbeeld losrakende wieken. De effecten kunnen groot zijn. Verwezen wordt naar een incident met een afgebroken windturbine in Zeewolde. Ook wordt de overweging gegeven om niet langer uit te gaan van de risicobenadering, maar meer van een effectbenadering. De gehanteerde faalfrequenties dateren van voor 2012 en zij zijn mogelijk niet meer representatief.	Bij de voorbereiding van het inpassingsplan en omgevingsvergunningaanvraag zijn de externe veiligheidseffecten op gebouwen, personen en risicorelevante bedrijfsactiviteiten beoordeeld. Bij de beoordeling is uitgegaan van faalstatistieken die zijn aangereikt in de Handreiking Risicozonering Windturbines dat wordt uitgegeven door RVO. De gehanteerde faalfrequenties dateren inderdaad van 2012 en daarom is in 2022 door het RIVM een actualisatie van deze cijfers uitgevoerd. Onderzocht is wat er kan gebeuren en hoe vaak dat gebeurt. De reden voor de update is dat windturbines de laatste jaren technisch verder zijn ontwikkeld. Ze zijn bijvoorbeeld groter geworden. Ook zullen vanwege de overgang naar duurzame energie meer windturbines worden geplaatst. Uit het onderzoek van RIVM blijkt dat de kans op een ongeluk klein is: op de ongeveer 2000 windturbines in Nederland op land wordt ongeveer één ongeluk per jaar verwacht. Over het algemeen zijn de nieuw berekende kansen iets kleiner dan eerder is ingeschat. De gehanteerde faalfrequents uit 2012 zijn dus zeker representatief, in die zin dat ze een worst-case weergave zijn. Er is een wijziging van de Handreiking Risicozonering Windturbines in ontwikkeling met de nieuwe faalfrequenties, maar hier diende nog met de oude faalfrequenties gerekend te worden.
Natuurwaarden De windturbines zullen leiden tot aantasting van de natuurwaarden ter plekke. Er is een voorschrift in verband met de wespandief, maar het is niet duidelijk in hoeverre voldaan kan worden aan de voorgestelde “aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe”.	De toets aan de aanvullende beleidslijn vindt plaats voordat het PIP ter vaststelling wordt aangeboden. Zie verder de beantwoording bij onderdeel 5 van zienswijze 6 en voor natuur naar onderdeel 2 van hoofdstuk 2.
Verontreiniging Windturbines, met name de wieken, bevatten chemicaliën die na verloop van tijd kunnen afbladderen of uitlogen. Gelet op de nabijheid kunnen gevaarlijke stoffen, al dan niet via de lucht, het oppervlaktewater of het grondwater bij indieners komen.	Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen we naar onderdeel 7 van zienswijze 6
Waardedaling en evenredigheidsbeginsel Woning en overige panden van indiener zullen in waarde dalen. De windturbines dragen in het grote geheel slechts in geringe mate bij aan duurzame energieopwekking. Tegenover de geringe bijdrage staan de grote	Zie voor beantwoording van de vraag over waardedaling ons antwoord bij onderdeel 11 van zienswijze 6.

negatieve gevolgen voor landschap, natuur en omwonenden. Die gevolgen zijn niet evenredig in verhouding met de doelen die met de ontwerpbesluiten worden nagestreefd. Hiermee voldoen deze niet aan het evenredigheidsbeginsel van artikel 3:4, 2e lid van de Algemene wet bestuursrecht en speciaal wat het PIP betreft, evenmin aan het criterium van een goede ruimtelijke ordening.	Windpark Horst en Telgt is noodzakelijk voor het behalen van de energiedoelstellingen zoals opgenomen in de RES Noord-Veluwe. Het betreft een geschikte locatie voor het realiseren van windenergie. Onzes inziens zijn alle belangen goed tegen elkaar afgewogen en is er sprake van een goede ruimtelijke ordening. Daarbij is sprake van een afweging tussen het algemeen belang voor het realiseren van duurzame energie en het individueel belang van omwonenden. De gevolgen voor omwonenden zijn niet onevenredig in verhouding tot het belang voor het realiseren van duurzame energie. Ook na het realiseren van het windpark is er sprake van een aanvaardbaar woon- en leefmilieu.
PIP Indieners zijn tegen de bestemming “Bedrijf-Windturbinepark” (planvoorschrift 3) en de daarbij behorende aanduidingen van artikel 8. De bestemmingsvlakken van “Bedrijf-Windturbinepark” hebben een diameter van zo'n 30 meter. Dat is te groot en laat te veel variatie in de plaatsing van de turbines toe. Bovendien kan het gehele vlak worden gevuld met bijvoorbeeld een fundering van 4 meter hoog (artikel 3.2.1. onder h). Daarnaast is de oppervlakte en bouwhoogte van een inkoopstation te ruim bemeten (artikel 3.2.2.) en worden er palen en masten en overige bouwwerken, geen gebouw zijnde toegestaan met een te grote bouwhoogte van 6 meter respectievelijk 3 meter (artikel 3.2.3).	Het bestemmingsvlak met de bestemming 'Bedrijf – Windturbinepark' is neergelegd op de gronden waar de fundering van de windturbine moet komen. De fundering van een windturbine van de omvang als in het PIP wordt geregeld heeft gangbaar een fundering met een diameter van circa 26-30 meter, afhankelijk van het te kiezen windturbintype. Daarom is een bestemming met een diameter van maximaal 30 meter vastgelegd voor windturbine met fundering. Theoretisch betekent dat indien er een windturbine wordt gerealiseerd met een kleinere fundering dan maximaal past er een schuifruimte ontstaat van maximaal circa 2-2,5 meter naar alle kanten, dit zorgt niet voor andere milieueffecten. Dit wordt ook nader toegelicht in paragraaf 6.2.2. van de plantoelichting. Er is dus weinig ruimte voor variatie in de plaatsing van de windturbines, anders dan indiener verondersteld. De fundering mag inderdaad maximaal 4 meter boven het maaiveld komen zodat er ook daarin flexibiliteit is voor de wijze van uitvoeren van de concrete windturbine en bijbehorende fundering. De afmeting voor het inkoopstation is gangbaar als maximale afmeting als er sprake is van één inkoopstation voor het gehele windpark. De afmeting is noodzakelijk om voldoende flexibiliteit te hebben voor de concrete uitwerking van het benodigde inkoopstation en dat deze in ieder geval passend is. Een afmeting van 6 meter voor palen en masten is nodig voor bijvoorbeeld het kunnen realiseren van bewaking of verlichting.

De ruimtelijke inpassing van de windturbines is onvoldoende. Ook met het versterkingsplan in bijlage 7 van de plantoelichting. De masten dienen aan de onderkant aan het zicht onttrokken te worden door groenvoorzieningen van enige hoogte.	Bij de rangschikking van de windturbines is zoveel mogelijk rekening gehouden met zichtlijnen en landschapselementen, om de landschappelijke impact te beperken. Het is echter onmogelijk om een windmolen aan het zicht te onttrekken. Groenvoorzieningen aan de voet van de molens zullen de molens enkel accentueren.
De aanduiding “overige zone – parkinfrastructuur” is op korte afstand gesitueerd. De toegangsweg naar de windturbines loopt vlak langs de percelen van indieners. Dit zal met name in de bouwfase leiden tot onaanvaardbare overlast.	De aanduiding “overige zone – parkinfrastructuur” is opgenomen voor de toekomstige onderhoudswegen van het windpark die gebruikt worden door onderhoudsbusjes. De bouwwegen moeten nog worden vastgelegd in een tijdelijke vergunning. Mogelijk overlappen de onderhouds- en bouwwegen elkaar maar dat is nog niet zeker. Voordat de bouw van het windpark start gaan initiatiefnemers met omwonenden in overleg om te kijken overlast beperkt kan worden. Tijdens de uitvoeringsfase zijn in er ook wettelijke regels (Besluit Bouwwerken Leefomgeving) van toepassing. Hierin zijn regels opgenomen ten aanzien van onder andere stof, geluid en trillingen etc.
Ontwerp omgevingsvergunning Activiteit bouwen. Ten onrechte wordt het windturbinetype in het midden gelaten. Marges in de bouwhoogte vergunnen past niet in het wettelijk systeem, dat veronderstelt dat een concreet bouwwerk wordt vergund. Er kan niet gesteld worden dat “aannemelijk is gemaakt dat het plan voldoet aan de voorschriften van het Bouwbesluit” (pagina 6/34). De lichtgrijze/witte kleurstelling past niet in de omgeving. Er moet een kleurstelling komen die de turbines meer doet opgaan in het landschap, bijvoorbeeld door voor te schrijven dat de onderkanten van de masten in groentinten moeten worden uitgevoerd. Op pagina 8/34 is aangegeven dat “de beoordeelde tekeningen nog enigszins een indicatief karakter hebben, maar worden gekenmerkt door een elegante en slanke uitstraling. Het is van belang dat het definitieve model deze slankheid benadert, hetgeen als voorwaarde wordt meegegeven”. Onduidelijk is hoe dit als voorwaarde wordt meegegeven.	Het is niet vereist dat in de vergunningaanvraag en bij de vergunningverlening al een keuze wordt gemaakt voor het type windturbine of voor een precieze as- of tiphoogte. Dat is reeds meermaals bevestigd door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Verwezen wordt naar de uitspraken van 12 april 2023, ECLI:NL:RVS:2023:1446, 14 december 2016, ECLI:NL:RVS:2016:3331 (windpark Autena), 4 juli 2018, ECLI:NL:RVS:2018:2225, (windpark Oostpolder) en ook naar de uitspraak van 19 juni 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1947 (Windpark Oude Maas, r.o. 39.2). Het college van gedeputeerde staten kan dus volstaan met het verbinden van een voorschrift aan de vergunning dat voor aanvang van de bouwwerkzaamheden alle constructietekeningen en berekeningen ter controle moeten worden ingediend en dat deze gegevens voor aanvang van de werkzaamheden door het bevoegd gezag moeten zijn goedgekeurd. Tevens biedt artikel 2.7 van de Mor de mogelijkheid dergelijke gegevens later aan te leveren. Het bouwplan is voor zover mogelijk getoetst aan het Bouwbesluit ‘Overige Gebruiksfunctie’ tijdelijke bouw. Zoals hierboven ook al is aangegeven zijn er nog een aantal zaken die op een later moment beoordeeld (mogen) worden. Vooralsnog zien wij in ieder geval geen reden om te concluderen dat er niet kan worden voldaan aan het Bouwbesluit 2012. Ook in deze zienswijze is dat verder niet aannemelijk gemaakt.

	Naar aanleiding van zienswijze nr. 25 zal het voorschrift over welstand uit de definitieve vergunning worden gehaald. Tijdelijke bouwwerken hoeven niet getoetst te worden aan redelijke eisen van welstand en daarom mogen wij ook geen voorschriften opleggen die betrekking hebben op welstand.
Activiteit milieu. Volgens pagina 18/34 is vergunning gevraagd voor de duur van 25 jaar na de commerciële ingebruikname. Dat is te lang. Volgens voorschrift 2.1.4. moet een windturbine voldoen aan de veiligheidseisen opgenomen in NEN-EN-IEC 61400-1. Blijkens informatie op InfoMil zijn turbines die voldoen aan de eisen, ontworpen voor een levensduur van ten minste 20 jaar, maar dus niet voor een termijn van 25 jaar of langer. In de ontwerpvergunning staat geen verplichting tot afbraak van de windturbines na 25 jaar. Dit moet wel. Bovendien dient er financiële zekerheid te zijn voor het geval de exploitant niet in staat is aan de afbraakverplichting te voldoen. Wat eerder is opgemerkt over geluid, externe veiligheid, slagschaduw en verontreiniging geldt ook over de ontwerp omgevingsvergunning.	Een turbine heeft een levensduur van <u>tenminste</u> 20 jaar, dit kan daarmee ook 25 jaar zijn. Los daarvan, is in voorschrift 2.1.1 van de omgevingsvergunning opgenomen dat een windturbine ten minste eenmaal per kalenderjaar door een deskundige beoordeeld moet worden op o.a. de noodzakelijke beveiligingen. Uit de beoordelingen zal blijken hoe lang een turbine veilig gebruikt kan worden. In voorschrift 2.1.2 van de omgevingsvergunning is opgenomen dat een windturbine buiten gebruik moet worden gesteld bij (het vermoeden van) een gebrek. In de omgevingsvergunning opgenomen dat het bouwwerk na de termijn van 25 jaar niet langer in stand worden gehouden en moet de voor de verlening van deze omgevingsvergunning bestaande toestand worden hersteld. In de anterieure overeenkomst is opgenomen dat Prowind is verplicht om binnen 24 maanden na afloop van de gebruiksduur het windpark op eigen kosten te verwijderen en de situatie terug te brengen in de staat zoals die is bij het tekenen van de overeenkomst. Daarbij is ook afgesproken dat er na 15 jaar een bedrag in depot wordt gestort om er zeker van te zijn dat de situatie in de oorspronkelijke toestand wordt hersteld. De lokale milieunormen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid zijn vertaald in de omgevingsvergunning. Voor het aspect verontreiniging verwijzen we naar de beantwoording van onderdeel 7 van zienswijze 6.
Ontwerp natuurvergunning Voor de wespendif hanteert de ontwerp natuurvergunning een 1% mortaliteitsnorm van 0,34-0,36, maar het cumulatieve effect is zonder stilstand 0,48 (dus meer dan de norm) en met stilstand (in juli en augustus overdag) 0,34. Dat is dus bijzonder krap.	Provincie Gelderland onderzocht de effecten van windturbines op de wespendifpopulatie van Natura 2000-gebied Veluwe in verschillende onderzoeken en een apart planMER om dit in beleid uit te werken. Het ontwerp beleid en milieuonderzoek lagen ter inzage zienswijzen van 5 februari tot en met 17 maart 2024 (www.Gelderland.nl/planmerwindveluwe). Op 23 april 2024 is de aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe vastgesteld met een aanvulling op het milieuraapport. De beleidsregels ter bescherming van de wespendif zijn

Er is kritiek op de 1% mortaliteitsnorm. Verwezen wordt naar P. Schippers e.a. Verwezen wordt ook naar de zienswijzen die door buurgenoten van indieners zijn opgesteld. Zienswijze Natura 2000 ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst & Telgt.	daarmee van toepassing voor het windpark Horst en Telgt. Het inpassingsplan voor windpark Horst en Telgt is hieraan getoetst en waar nodig aangepast. Het 1%-criterium dat door indiener wordt genoemd is niet meer actueel. Het milieuonderzoek gaat uit van een recentere populatieschatting waaruit een 1% mortaliteitsnorm van 0,31-0,33 volgt. Ook zijn de berekeningen geactualiseerd. Uit het milieuonderzoek en ontwerpbeleid volgt dat er ruimte is voor nieuwe windturbines met stilstand tijdens daglicht in juli en augustus. Het aantal aanvaringsslachtoffers onder de wespendif als gevolg van windpark Horst en Telgt in combinatie met andere windparken komt uit op 0,28. Door een stilstandvoorziening voor te schrijven voor de maanden juli en augustus tijdens daglicht is zeker gesteld dat het project - op zichzelf en in combinatie met andere projecten - de instandhoudingsdoelstelling voor de wespendif niet in gevaar brengt. De Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State oordeelde dat de alternatieve index uit de studie van Schippers et al. (2020) niet kan worden aangemerkt als algemeen aanvaard wetenschappelijk inzicht tegen de achtergrond waarvan de passende beoordeling kan plaatsvinden (ECLI:NL:RVS:2018:2339). De Afdeling oordeelt wel dat het artikel van Schippers et al. 'aanknopingspunten biedt' voor de conclusie dat het 1%-criterium 'omzichtig moet worden gehanteerd bij populaties die onder druk staan (ECLI:NL:RVS:2020:2384). In ons beleid over de Wespendif gaan we omzichtig om met de 1% mortaliteitsnorm. Dit blijkt uit de provinciale uitgangspunten voor o.a. cumulatie, waarbij, in tegenstelling tot gangbare rechtspraak, windturbines die na de laatste populatieschatting geplaatst zijn, meegenomen worden in cumulatie. Een ander uitgangspunt voor toepassing van omzichtig gebruik is dat wij de meest strikte ontwijkingskans van 95% hanteren voor de wespendif, terwijl uit wetenschappelijk onderzoek een bandbreedte blijkt van 95-99,5% voor roofvogels. Voor de beantwoording van de zienswijze van buurgenoten, wordt verwezen naar de beantwoording van zienswijze 6.
--	---

Ontwerp natuuronthefing Ook in dit ontwerpbesluit wordt een mortaliteitsnorm van 1% gehanteerd. Verwezen wordt naar eerdere opmerkingen hierover. Er wordt nauwelijks ingegaan op de vereiste wettelijke belangen. Er wordt volstaan met “Het doel van het project is het bouwen en exploiteren van windturbines om daarmee een bijdrage te leveren aan de Nederlandse doelstelling om in 2030 te streven naar 49% CO2 reductie (en 95% in 2050). Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan de beperking van klimaatverandering.” (Pagina 19 van 21.) Deze onderbouwing is volstrekt onvoldoende. Volgens artikelen 3.3, lid 4 en 3.8, lid 5 en 3.10 lid 2 Wet natuurbescherming (oud) moet aan allerlei voorwaarden voldaan worden, waaronder de voorwaarde dat ontheffing nodig is voor de behartiging van de in die artikelen genoemde belangen.	Verwezen wordt naar bovenstaande beantwoording. Als wettelijke belangen worden in de ontheffing genoemd: onder Artikel 3.3 lid 4b onder 1 van de Wnb: in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid; onder Artikel 3.8 lid 5b onder 3 van de Wnb: in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten; en onder Artikel 3.10 lid 2: in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten. Het nemen van maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan, zoals in dit geval maatregelen om een CO2- en NOx-vrije opwekking van elektriciteit te bewerkstelligen wordt gezien als in het belang van volksgezondheid en openbare veiligheid op lange(re) termijn.
Bijlagen bij zienswijze zijn gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

40. Zienswijze 40 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

41. Zienswijze 41 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

42. Zienswijze 42 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

43. Zienswijze 43 (adres onbekend)

Zienswijze	Reactie
De zienswijze is niet bij de e-mail gevoegd.	Indiener is gevraagd om de zienswijze alsnog in te dienen, maar daarop is geen reactie ontvangen. Deze zienswijze is daarom niet-ontvankelijk .

44. Zienswijze 44 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

45. Zienswijze 45 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

46. Zienswijze 46 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Geluid Dit onderdeel is gelijk aan onderwerp 5 van zienswijze 6	Zie beantwoording bij onderwerp 5 van zienswijze 6 .
Natuur Er worden in 2024 subsidies verstrekt om diverse landbouwgronden onder de geplande windmolens en aangrenzend onder water te pompen voor de natuur en de weidevogels.	Zie beantwoording bij onderdeel natuur van zienswijze 11

47. Zienswijze 47 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

48. Zienswijze 48 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 11.	Zie beantwoording van zienswijze 11

49. Zienswijze 49 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

50. Zienswijze 50 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

51. Zienswijze 51 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

52. Zienswijze 52 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 35.	Zie beantwoording van zienswijze 35

53. Zienswijze 53 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

54. Zienswijze 54 Vogelbescherming Nederland

Zienswijze	Reactie
Voorkeursopstelling Voor het windpark is een voorkeursopstelling vastgesteld van 5 windturbines, plus 2 onder voorwaarden. In de planregels en de ontwerpvergunning Wnb staat niet wat de specifieke voorwaarden zijn ten aanzien van deze 2 windturbines.	Voorkeursopstelling Voor de twee oostelijke windturbines was vanwege de wespandief door middel van de functieaanduiding 'specifieke vorm van bedrijf - windturbines onder voorwaarden' een bouwregel opgenomen in het ontwerp PIP. De twee windturbines mogen gebouwd worden wanneer de in ontwikkeling zijnde "Aanvulling Beleidslijn Windenergie - Windenergie op en rondom de Veluwe" dit toestaat. In de ontwerp Wnb-vergunning is rekening gehouden met de realisatie van 7 windturbines. Inmiddels is het plan voor het windpark getoetst aan het vastgestelde beleid over de wespandief. Op basis van de toets aan het beleid kunnen in windpark Horst en Telgt zeven windturbines worden gerealiseerd. Naar aanleiding van de zienswijzen over landschap, de zienswijze van de gemeente Ermelo (zie zienswijze 33, onderdeel landschap) en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (zie hoofdstuk 4) zijn de 2 oostelijke windturbineposities komen te vervallen. Voor de beantwoording van zienswijzen over landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van zienswijze 6 en de beantwoording van zienswijze 33 (onderdeel landschap).
Vogelslachtoffers Om vogelslachtoffers zoveel mogelijk te voorkomen bestaat de mogelijkheid gebruik te maken van een doelmatig detectiesysteem, zodat individuele grotere vogels en groepen van vogels (bv gedurende periode van trek) minder gevaar te duchten hebben van de windturbines. Waarom is dit niet toegepast?	Initiatiefnemer onderzoekt of dit systeem voor windpark Horst & Telgt toegepast kan worden. Mogelijk wordt dit eerst op enkele windturbines als experiment toegepast. Hiermee wordt ingezet op een verlaging van het aanvaringsrisico en draagt het park tegelijk bij aan de experimentele dataverzameling omtrent de effectiviteit van deze maatregel. Wanneer blijkt dat de maatregel effectief is kan deze worden uitgebreid naar de overige turbines van het park. Vooralsnog is deze maatregel echter niet bedoeld als mitigerende maatregel in het kader van de ontheffingverlening.
Lepelaar In het onderzoeksrapport wordt voor de lepelaar niet ingegaan op de kans op aanvaringen bij passages van het windpark en de mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 200 gebied Randmeren.	Deze soort is niet waargenomen tijdens het onderzoek dat is uitgevoerd. Daarnaast is aantal waarnemingen binnen het onderzoeksgebied zeer beperkt (NDFF – 3 maal in de laatste 10 jaar). Hiermee is de kans op aanvaring voor deze soort verwaarloosbaar klein waarmee er geen effect is op de instandhoudingsdoelstellingen.

Zeearend Er zijn waarnemingen van de zeearend bekend boven het poldergebied Telgt/Horst. Passages van het windpark van en naar de randmeren zijn aannemelijk. Al bij 1 slachtoffer is sprake van een aanmerkelijk effect op de regionale populatie. Dit aspect is onderbelicht.	Aangezien het voorkomen van de zeearend in het plangebied uiterst incidenteel is, en dan in die incidentele situatie ook een aanvaringsslachtoffer moet vallen, zijn dergelijke slachtoffers niet voorzienbaar. Om die reden is er geen sprake van een ontheffingsplicht voor de zeearend. In het Activiteitenplan is met betrekking tot de zeearend aandacht besteed in paragraaf 5.1.2 (effecten in de gebruiksfase) en paragraaf 5.2.2 (mitigatie in de gebruiksfase).
Afspraken NIEWHOL Is het plan getoetst aan de notitie Bouwstenen voor het akkoord van NIEWHOL? In het inpassingsplan en ontwerpvergunning Wnb worden concrete afspraken over monitoring niet benoemd.	In de ontwerp-ontheffing is opgenomen dat we conform het landelijke monitoringsprotocol voor windparken monitoren op aanvaringsslachtoffers en wordt de activiteit en gebruik van het leefgebied in de omgeving van het plangebied gemeten. De nadere uitwerking van de monitoring voor vogels en vleermuizen wordt beschreven in een monitoringsprotocol, dat minimaal 1 maand voorafgaand aan de start van de exploitatie van het windpark aan de provincie Gelderland ter goedkeuring wordt overlegd.
Verbeelding Op de verbeelding zijn de 2 windturbines die vallen onder de extra voorwaarden bij de voorkeursopstelling niet specifiek aangeduid. Bij de onderste windturbine stopt de dubbelbestemming “Archeologie L” bij de gemeentegrens tussen Ermelo en Putten. Dit lijkt niet tot stand te zijn gekomen op basis van actueel onderzoek.	Voor de twee oostelijke windturbines is vanwege de wespandief door middel van de functieaanduiding ‘specifieke vorm van bedrijf – windturbines onder voorwaarden’ een bouwregel opgenomen. Deze aanduiding is inmiddels vervallen omdat de twee oostelijke turbines geen onderdeel meer uitmaken van het plan. De gemeente Ermelo heeft haar archeologische waarden niet vertaald in het onderliggende bestemmingsplan Buitengebied waardoor eventuele archeologische waarden niet juridisch-planologisch beschermd zijn, maar alleen door de algemene zorgplicht uit de Erfgoedwet worden beschermd. Omdat exacte uitvoering van werken bij het windpark nog niet duidelijk zijn, en nu ook geen onnodige onderzoekslast op te leggen zijn de waarden van de gemeentelijke beleidskaart voor het gehele plangebied in de gemeente Ermelo overgenomen als dubbelbestemming in het PIP. Daarvoor zijn een dubbelbestemmingen 'Waarde - Archeologie H' en 'Waarde – Archeologie L', zoals ook toegepast in andere bestemmingsplannen in de gemeente Ermelo opgenomen voor een hoge verwachtingswaarde (H) en lage verwachtingswaarde (L). Voor de plaatsing van de windturbine in Putten, waar een nieuwe bestemming wordt toegekend is de dubbelbestemming ‘Waarde – Archeologie 2’ wel overgenomen, voor het overige blijft de onderliggende dubbelbestemming gelden op basis van het onderliggende gemeentelijke bestemmingsplan buitengebied.

Planregels in ontwerp inpassingsplan Artikel 1.24 Aanvulling beleidslijn Windenergie – Windenergie op en rondom de Veluwe. Op welke wijze is rekening gehouden met wespendieven die broeden in het nabijgelegen Flevoland (Horsterwold) die mogelijk voedselvluchten maken buiten het bosgebied richting Gelderland. Deze vogels zijn namelijk, evenals die van de Veluwe, van belang wanneer het gaat over landelijke instandhoudingsdoelstellingen van de wespendief. Noord-Veluwe is een hotspot voor de wespendief. Hier mogen dan ook relatief gezien voor meer wespendieven verre voedselvluchten verwacht worden, die juist ook gaan in richting van de op te richten windmolens. Het is niet duidelijk op welke wijze hier rekening mee is gehouden.	Provincie Gelderland onderzocht de effecten van windturbines op de wespendiefpopulatie van Natura 2000-gebied Veluwe in verschillende onderzoeken en een apart planMER om dit in beleid uit te werken. Het Gelderse ontwerp beleid en milieuonderzoek lagen ter inzage zienswijzen van 5 februari tot en met 17 maart 2024 (www.Gelderland.nl/planmerwindveluwe). Op 23 april 2024 is de “Aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe” vastgesteld met een aanvulling op het bijbehorende milieuraapport. De beleidsregels ter bescherming van de wespendief zijn daarmee van toepassing voor het windpark Horst en Telgt. Het definitieve inpassingsplan voor windpark Horst en Telgt is hieraan getoetst en waar nodig aangepast. De wespendieven die broeden buiten de Veluwe vallen niet onder de gebiedsbescherming van Natura 2000-gebied Veluwe. Het (ontwerp)beleid voor de Veluwe volgt vanuit gebiedsbescherming omdat de wespendief een aangewezen doelsoort van Natura 2000-gebied Veluwe is. Het (ontwerp)beleid is alleen van toepassing op de Veluwse broedparen. De toetsing voor gebiedsbescherming is in dit geval kritischer dan die aan de soortenbescherming. Dat komt omdat de populatie die wordt meegenomen in de gebiedsbescherming kleiner is. Het gedrag van wespendieven buiten de Veluwe is niet vergelijkbaar met dat van de Veluwse vogels omdat die veel foerageren buiten de Veluwe. Er is geen betrouwbaar beeld van gebiedsspecifiek vlieg- en eetgedrag van de wespendief. Daarom gaat het milieuonderzoek uit van een worstcase benadering van een gelijkdekkend voorkomen van wespendieven over de gehele Veluwe met een gelijke verspreiding naar gebieden rond de Veluwe en terug.
Artikel 3.3.4. Wespendief. Waarom is de maand juni niet meegenomen in de stilstandvoorziening? Het is niet duidelijk hoe wordt geanticipeerd op andere maanden dan juli en augustus waarbinnen ook sprake kan zijn van minder voedselbeschikbaarheid op de Veluwe en vogels genoodzaakt zijn tot het maken van verdere voedselvluchten.	In het milieuonderzoek bij het beleid over de wespendief zijn verschillende mogelijke beleidsregels onderzocht en vergeleken. Ook met langere stilstand. Er is gekozen voor het toepassen van stilstand in juli en augustus tijdens de daglichtperiode. Deze maanden is het vlieggedrag van de broedparen voor voedselvluchten het meest intensief. In juni broedt de soort veelal nog op het nest. Met stilstand in de maanden juli en augustus wordt het aanvaringsrisico van nieuwe windturbines aanzienlijk (met ~80%) verminderd. Tegen een aanvaardbaar

Aangegeven is dat de windmolens tijdens de maanden juli en augustus moeten worden stilgezet gedurende de dag. Over welke uren hebben we het dan? In de regels/vergunning dient te worden opgenomen om welke tijdspanne het gaat. Ook ten behoeve van de handhaving.	energieverlies per windturbine. Dit geeft invulling aan de wens van Gedeputeerde Staten om beleid te ontwikkelen die én de natuur beschermt én de energietransitie mogelijk maakt. Het inpassingsplan en vergunning zijn aangepast aan het definitief vastgestelde beleid. In het beleid staat dat daglicht de periode van een half uur voor zonsopgang t/m een half uur na zonsondergang is.
Artikel 3.4 Afwijken van de gebruiksregels. Het bevoegd gezag is bevoegd af te wijken van het bepaalde in artikel 3.3.4 om significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de wespendif te voorkomen indien: • er een cameradetectiesysteem beschikbaar is en is geïnstalleerd dat het voorkomen van de wespendif detecteert en de windturbines alleen stilzet bij detectie van de wespendif, of; • er andere mitigerende maatregelen beschikbaar zijn en ingesteld zijn om significante effecten op de wespendif te voorkomen. Volgens indiener moet er staan dat de exploitant met toestemming van het bevoegd gezag mag afwijken van het bepaalde in artikel 3.3.4. Ten aanzien van sub a wordt opgemerkt dat het systeem bij voorkeur ook andere grote vogels detecteert t.b.v. tijdelijke stilstand bij aanwezigheid. Zoals de zeearend en evt. verdwaalde gieren. Ten aanzien van sub b wordt verzocht specifiek aan te geven dat het moet gaan over andere “bewezen” mitigerende maatregelen. Deze maatregelen moeten ook benut worden om aanvaringen van andere grotere vogels en bij voorkeur van groepen vogels te voorkomen.	De planregel in art. 3.4 geeft bevoegd gezag een bevoegdheid om bij apart besluit af te wijken van hetgeen is geregeld in art. 3.3.4 van de planregels. In art. 3.3.4 staat dat bij de windturbines van het windpark stilstandsvoorziening moet worden getroffen. Uit deze systematiek volgt evident dat in het besluit tot afwijking daarvan een andere verplichting kan worden opgelegd aan de exploitant, namelijk het treffen van een cameradetectiesysteem of een andere mitigerende maatregel. Het is dan ook niet nodig om nader aan te geven dat deze toestemming wordt gegeven aan de exploitant. Er bestaat geen aanleiding om voor te schrijven dat de te treffen maatregelen ook andere vogels dan de wespendif detecteert. Uit het ecologisch onderzoek ten grondslag aan de besluitvorming volgt namelijk niet dat voor die andere vogelsoorten ook mitigerende maatregelen nodig zijn. Dit neemt niet weg dat de maatregel ten behoeve van de wespendif potentieel ook tot minder slachtoffers bij andere vogelsoorten kan leiden, maar dit is niet voorwaardelijk voor de besluitvorming over de te treffen maatregel. Wat betreft het verzoek om op te nemen dat het moet gaan om “bewezen” mitigerende maatregelen, is het niet nodig deze verduidelijking op te nemen. Uit de systematiek van de planregel volgt dat enkele mitigerende maatregelen die voldoen aan de eisen voortvloeiende uit rechtspraak voor het meenemen in een passende beoordeling, een grondslag vormen om toepassing hieraan te geven. Bij dergelijke mitigerende maatregelen moet wetenschappelijk zeker zijn dat die effectief zijn. Als gevolg daarvan is voldoende geborgd dat deze maatregelen zijn bewezen.

Artikel 5.2. Natuurversterkingsplan.

Aangegeven is dat er regulier gerapporteerd moet worden over het natuurversterkingsplan. Wie wordt aangemerkt als opdrachtgever t.a.v. de uitvoering van deze rapportage? Zijn daar sluitende privaatrechtelijke afspraken over gemaakt?

Er is geen vegetatiekartering verplicht gesteld. Er wordt niet ingezet op een specifiek beheertype. Welke kwaliteit natuur wordt er dan gegarandeerd met het natuurversterkingsplan en op welk moment kan men optreden omdat er niet voldaan wordt aan een bepaalde natuurkwaliteit? Een vegetatiekartering en faunaonderzoek zijn nodig om te kunnen beoordelen of de verplichte maatregelen om te komen tot kruidenrijk grasland en grasklaverland inderdaad het beoogde resultaat opleveren. Wat is de relatie van grasklaverland met de beoogde natuurdoelen van de Groene Ontwikkelingszone?

Opgemerkt wordt dat er niet concreet wordt ingezet om het leefgebied voor weidevogels te verbeteren, te meer daar recent nog sprake was van een beschermd weidevogelgebied in deze polder. Ook valt op dat geen invulling wordt gegeven aan het GO-ontwikkeldoel om de barrière vanwege de A28 richting de randmeren te verminderen. Deze barrière wordt door het windpark versterkt.

De uitvoering van het natuurversterkingsplan is geborgd via een voorwaardelijke verplichting in de planregels (zie artikel 3.3.7). De rapportage wordt opgesteld in opdracht van de initiatiefnemers en beoordeeld door de provincie. Er wordt na 2 jaar en 5 jaar na oplevering van de versterkingsmaatregelen gemonitord.

Bevindingen uit de monitoring worden bij deze beoordelingsrondes gerapporteerd aan het bevoegd gezag, te weten de provincie. Hierbij worden ook adviezen gegeven voor aanpassingen van de inrichting of het beheer, indien dit noodzakelijk geacht wordt. Provincie kan optreden als in de periode van vijf jaar na versterking een duidelijke negatieve verandering optreedt in de hiervoor genoemde parameters voor monitoring. Bijsturen van beheer kan naar aanleiding van deze monitoring in overleg tussen provincie en vergunninghouder plaatsvinden. **Om te verhelderen dat de monitoring zoals voorgeschreven in het versterkingsplan ook valt onder de voorwaardelijke verplichting in de planregels wordt dit naar aanleiding van deze zienswijze aan artikel 3.3.7 van de planregels toegevoegd.**

Er wordt met kruidenrijk grasland ingezet op versterking in de vorm van ‘droge natuurgraslanden’, wat met voetnoot ‘1’ is aangegeven in par. 4.3.1. van het versterkingsplan (bijlage 2 van de Regels). Voorbeelden van droge natuurgraslanden zijn natuurbeheertypen droog schraalland, kruiden- en faunarijk grasland en glanshaverhooiland.

De verordening stelt geen specifieke regels over de invulling van de verplichte monitoring van de GO-versterking. Dat is maatwerk. De GO kent een minder strikte natuurbescherming dan het GNN, wat een globalere invulling van de monitoring o.b.v. standplaatsfactoren, ruimtelijke condities en –samenhang en natuurlijkheid rechtvaardigt. Specifiek voor het kruidenrijke grasland wordt bij monitoring gekeken naar het percentage kruiden en vlinderbloemige gewassen. Hiertoe worden dezelfde normen gehanteerd als die van RVO voor de eco-regel Grasland met Kruiden, te weten: minimaal 25% kruiden en vlinderbloemige gewassen, verdeelt over de strook. Mochten er niet voldoende kruiden meer in de vegetatie aanwezig zijn, wordt deze opnieuw ingezaaid. Dit staat toegelicht in paragraaf 4.3.1 van het versterkingsplan.

	De relatie van grasklaverland met de kernkwaliteiten en ontwikkelingsmodellen van de Groene Ontwikkelingszone is onderbouwd in paragraaf 4.3.2 van het versterkingsplan, onder punt 4. Het draagt bij aan leefgebied voor de das, waarvan burchten in de nabijheid van het plangebied bekend zijn. De versterkingsopgave van de Groene Ontwikkelzone wordt o.a. bepaald door de impactfactor van het voornemen. De impactfactor kwantificeert de impact van de nieuwe activiteit of ontwikkeling op actuele en potentiële natuur- en landschapswaarden als gevolg van fysiek ruimtebeslag, verstoring van de omgeving door bijvoorbeeld geluid, licht en fysieke aanwezigheid en ligging. Hieronder vallen ook het barrière-effect en verstoring. Dit is toegelicht in par. 3.2 van bijlage IV van het MER Ecologie ('Beoordeling Groene Ontwikkelingszone'). Initiatiefnemers zijn vervolgens vrij om invulling te geven aan de versterkingsopgave voor de GO, mits de regels uit de provinciale verordening in acht worden genomen. Ze zijn dus vrij om te bepalen bij welke kernkwaliteiten en ontwikkelingsdoelen wordt aangesloten. Het is niet verplicht om aan alle kernkwaliteiten en ontwikkelingsdoelen van het betreffende deelgebied bij te dragen. Het klopt dat met de invulling van de versterkingsopgave voor Horst & Telgt niet wordt bijdragen aan de kernkwaliteit 'karakteristieke openheid en weidevogels dicht langs de kust' en het ontwikkelingsdoel 'verminderen barrièrewerking A28'. In dit geval gekozen om bij te dragen aan andere kernkwaliteiten en ontwikkelingsdoelen. Overigens is door het vervallen van de 2 oostelijke windturbines de versterkingsopgave, zoals aangegeven in het versterkingsplan, aangepast. Het bijdragen aan de 'karakteristieke openheid en weidevogels dicht langs de kust' was overigens ook niet logisch geweest. Zoals in par. 4.2 van het MER Ecologie is te lezen, was het gebied van de windturbines eerder aangeduid als weidevogelgebied. Dit is echter in de huidige situatie niet meer aan de orde. Ondanks het uitvoeren van agrarisch weidevogelbeheer is het namelijk niet gelukt om de weidevogelstand in verschillende gebieden op peil te houden, waardoor in 2014 door Gedeputeerde Staten besloten is om dit gebied te schrappen als weidevogelgebied. Na het aflopen van de bestaande contracten heeft het plangebied sinds 2022 niet langer de status als weidevogelgebied.
--	--

Regels monitoring en evaluatie. In de planregels/voorschriften wordt een verplichting tot uitvoering van onderzoek en monitoring en rapportage van de bevindingen over aantallen en soorten die eventueel betrokken zijn bij aanvaringen met de windturbines gemist. Dit is van belang om te kunnen beoordelen of de maatregelen werken en of de toestemming op grond van de Wet natuurbescherming gehandhaafd kan blijven of moet worden aangepast. Dit komt ook voort uit de notitie bouwstenen Niewhol.	Uitvoering van onderzoek en monitoring draagt bij aan de beoordeling van de effectiviteit van genomen mitigerende maatregelen en aan het algemene kennisniveau van een mogelijke negatieve invloed op de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten. Daarom is in de ontwerp-ontheffing opgenomen dat we conform het landelijke monitoringsprotocol voor windparken monitoren op aanvaringsslachtoffers en wordt de activiteit en gebruik van het leefgebied in de omgeving van het plangebied gemeten. De nadere uitwerking van de monitoring voor vogels en vleermuizen wordt beschreven in een monitoringsprotocol, dat minimaal 1 maand voorafgaand aan de start van de exploitatie van het windpark aan de provincie Gelderland ter goedkeuring wordt overlegd.
Randvoorwaarden 2 windmolens Genoemde randvoorwaarden in de toelichting voor de 2 windturbines ontbreken ook in de planregels en/of de voorschriften van de vergunning Wnb.	De 2 oostelijke windturbines zijn vanwege de zienswijzen over landschap en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage over dit onderwerp komen te vervallen.

Deze zienswijze leidt tot een aanpassing van de regels van het inpassingsplan

Artikel 3.3.7 wordt aangevuld met de monitoring zodat helder is dat de voorgeschreven monitoring uit het versterkingsplan ook onder de voorwaardelijke verplichting valt.

55. Zienswijze 55 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

56. Zienswijze 56 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

57. Zienswijze 57 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

58. Zienswijze 58 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Indiener vindt dat: - de zakelijke component bij zowel Prowind B.V. als bij boeren/grondeigenaren een grote rol speelt waar de hele omgeving van gaat “meegenieten”; - de buurtvereniging in een soort spagaat is beland doordat zowel boeren/grondeigenaren als omwonenden tot haar leden behoren; - de gemeente Ermelo ondertussen spijt heeft van zijn eerdere instemming met de plannen; - de plaatsing van grote windturbines met een tiphoogte van 250 meter dichtbij omwonenden overkomt als een soort experiment; - het gebied door de windturbines wordt ontsierd; - het lijkt dat omwonenden (zeker dichtbij het plangebied) slecht worden behandeld; - er is sprake van horizonvervuiling.	De provincie Gelderland heeft het plan voor windpark Horst en Telgt beoordeeld aan de hand van het geldende beleid en van toepassing zijnde wet- en regelgeving. Op basis van de onderzoeken, de onderbouwing van het plan en de uitkomsten van het participatieproces heeft zij geconcludeerd dat er sprake is van een goede ruimtelijke ordening. In het participatieproces hebben we alle belangen op tafel willen brengen zodat een zorgvuldige afweging gemaakt kon worden en ook het belang van omwonenden is betrokken in de afwegingen van het project. Mede dankzij de inbreng van de klankbordgroep en omwonenden: - is er een geluidsnorm van 45 dB Lden voor het windpark vastgesteld en - zijn er aanvullende geluidsnormen voor tonaal (laagfrequent geluid) en geluid in de nacht opgenomen. - is er is een strengere slagschaduw-norm van toepassing; bijna 0-uur per jaar. - hebben de initiatiefnemers afgesproken om naderingsdetectie aan te vragen om de hinder als gevolg van obstakelverlichting te beperken. Dit betekent dat de roodbrandende verlichting op de windturbines alleen inschakelt als er vliegverkeer in de buurt is. Deze afspraak is opgenomen in de toelichting van het PIP. De uiteindelijke toepassing van naderingsdetectie is afhankelijk van de goedkeuring van de ILT. Voor het onderdeel landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van zienswijze 6. Er is geen sprake van een experiment. De economische baten voor initiatiefnemers en/of omgeving zijn niet betrokken bij de beoordeling of er sprake is van een goede ruimtelijke ordening. De baten voor de omgeving hebben alleen een rol gespeeld bij het beoordelen van het voorstel voor de financiële participatie. De provincie is bekend met de standpunten van de gemeente en de gewijzigde rol van de buurtvereniging.
Overig Het overige deel van de zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6.

59. Zienswijze 59 (bewoner Putten)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

60. Zienswijze 60 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
De zienswijze is niet bij de e-mail gevoegd.	Indiener is gevraagd om de zienswijze alsnog in te dienen, maar daarop is geen reactie ontvangen. Deze zienswijze is daarom niet-ontvankelijk .

61. Zienswijze 61 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

62. Zienswijze 62 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Algemeen Indiener maakt zich heel veel zorgen over de overlast die de windmolens gaan geven. Met name met betrekking tot geluidsoverlast en de continue draaiende beweging. Indiener is bang om ziekgemaakt te worden door deze enorme windturbines. Uit onderzoek blijkt dat er niet of nauwelijks controle op de daadwerkelijke geluidsoverlast is. Het ILT heeft al in 2009 aan Minister Cramer gerapporteerd dat Lden geheel niet handhaafbaar is. Waarom wordt er niet gewacht op de nieuwe normen die gaan gelden en wordt daarmee gerekend? Wie beschermd de inwoners, de natuur en dieren als het straks misgaat?	Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen we naar de onderdelen 1, 5 en 6 van zienswijze 6 . Daarnaast verwijzen we naar onderdeel 5 van de algemene beantwoording in hoofdstuk 2 .
Overig Het overige deel van de zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

63. Zienswijze 63 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

64. Zienswijze 64 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

65. Zienswijze 65 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

66. Zienswijze 66 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

67. Zienswijze 67 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

68. Zienswijze 68 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

69. Zienswijze 69 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

70. Zienswijze 70 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

71. Zienswijze 71 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

72. Zienswijze 72 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

73. Zienswijze 73 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

74. Zienswijze 74 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

75. Zienswijze 75 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

76. Zienswijze 76 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

77. Zienswijze 77 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

78. Zienswijze 78 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

79. Zienswijze 79 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Indiener vraagt zich af wat de investering en businesscase is van de partij die hier investeert en of het niet beter is om te investeren in duurzame opslag van energie. Het stroomnet is al overvol. Indiener geeft aan dat wanneer hij last heeft van slagschaduw of geluid dat hij daar een zaak van zal maken.	De initiatiefnemer heeft beoordeeld dat er sprake kan zijn van een uitvoerbare businesscase. Bovendien beschikken ze over een aanbetaalde aansluiting bij Liander. Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen we ook naar de beantwoording van zienswijze 6 (onderdeel 12). Als indiener overlast ervaart kan hij straks een melding doen bij het windpark of een verzoek om handhaving indienen bij de omgevingsdienst als het vermoeden bestaat dat de normen worden overschreden.

Het overige deel van de zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6
--	--

80. Zienswijze 80 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

81. Zienswijze 81 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

82. Zienswijze 82 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

83. Zienswijze 83 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

84. Zienswijze 84 (bewoner Putten)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

85. Zienswijze 85 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Laagfrequent geluid Dit onderdeel is gelijk aan onderwerp 6 van zienswijze 6.	Zie beantwoording bij onderwerp 6 van zienswijze 6 .
Gezondheid Indiener maakt zich zorgen om de gezondheid als de windturbines volgens de Nederlandse normen worden gerealiseerd en daarmee binnen 2000 meter van onze woning komen. De afstandsnormen in de regelgeving zijn sinds 2010 voor omwonenden dusdanig ongunstig aangepast dat de daadwerkelijke bescherming tegen gezondheids- en milieuschade in het geding is. Van effectief onderzoek vooraf aan de besluitvorming over windturbineparken is geen sprake. Ondanks dat EU richtlijnen, waaronder vooral de Strategische Milieu Beoordeling Richtlijn (SMB) uit 2001, dit onderzoek aan de Nederlandse overheid wel voorschrijven. Inmiddels wordt in rechtszaken de Nederlandse bestuursorganen nalatigheid verweten. Daarnaast zijn bij onder meer de Raad van State in beroepszaken tegen de planning van windturbineparken prejudiciële vragen opgeworpen aangaande de plicht tot uitvoering van de EU richtlijnen. Dit mede naar aanleiding van een recente uitspraak op 25 juni 2020 van het Hof van Justitie van de EU. Uit voorlopige conclusies van Dr. Ir. De Laat in 2018 is er sprake van te hoog risico op het ontstaan van slapeloosheid, concentratieverlies, druk op de oren c.q. het hoofd, hoofdpijn en/of spanningen (stress) – wat soms lijkt op zeeziekte – als niet aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Dit laatste hangt vaak samen met de stroom van klachten die bewoners van huizen in de nabije omgeving van een windturbinepark zullen melden als niet wordt voldaan aan verschillende criteria t.a.v. de locatie van de windturbines.	Zie beantwoording van onderdeel 5 in hoofdstuk 2 . Er gelden op dit moment geen afstandsnormen voor windparken in Nederland. We zijn bekend met de Europese uitspraak waar indiener naar verwijst. Deze uitspraak wordt ook wel het Nevele-arrest genoemd. In een Nederlandse uitspraak van de Raad van State op 30 juni 2021 over windpark Delfzijl Uitbreiding, is dit Nevele-arrest gevolgd. Als gevolg van de uitspraak van de Raad van State kunnen de landelijke milieunormen voor windturbines niet meer gebruikt worden. Daarom worden voor het windpark Horst en Telgt lokale milieunormen vastgelegd. De lokale milieunormen zijn voorzien van een actuele, deugdelijke op de situatie toegesneden motivering in bijlage 3 bij het inpassingsplan. Zie hiervoor ook de beantwoording van zienswijze 6 onderdeel 1. In hoofdstuk 6 van het milieueffectrapport van het windpark Horst en Telgt (zie bijlage 1 bij het inpassingsplan) zijn studies gepresenteerd die relatie tussen windturbines en gezondheid beschrijven. In dit hoofdstuk is ook het genoemde artikel van audioloog de Laat beschreven. Het betreft een niet peer-reviewed artikel, waarin de auteurs een aantal cases beschrijven van mensen met gezondheidsklachten die zij wijten aan de realisatie van windturbines. Omdat het betreffende onderzoek waarop het artikel gebaseerd zou zijn niet gepubliceerd is, is het onmogelijk vast te stellen of het artikel voldoet aan de standaard van wetenschappelijke kwaliteit en of de conclusies en adviezen daarom van waarde zijn.
Afstandsnorm Internationale onderzoekers adviseren daarom om bij hoge krachtige windturbines een veilige bufferzone aan te houden met een straal van 10x de tiphoogte van de molen. Dat wil zeggen in het geval van windpark Horst & Telgt een afstand van 2500 meter. De Nederlandse normen om geen windturbines te plaatsen binnen een straal van 400 tot 500 meter zijn	De provincie is niet bekend met internationaal onderzoek waar een afstand van 10x de tiphoogte wordt geadviseerd. Ook is er geen Nederlandse afstandsnorm van 400 of 500 meter van toepassing. De afstandsnorm van 10x de tiphoogte wordt in de Nederlandse rechtspraak gebruikt om te bepalen of een bewoner belanghebbende is en dus een beroep mag indienen bij de rechter. Voor het windpark Horst en Telgt zijn vanwege het ontbreken van landelijke milieunormen lokale milieunormen

achterhaald en gebaseerd op oude windturbines met een veel lagere tiphoogte. Indiener verzoekt om de plaatsing van windturbines op de locatie Horst&Telgt te heroverwegen zodat de geadviseerde norm 10x de tiphoogte nergens rond de bebouwing overschreden wordt en de volksgezondheid gegarandeerd kan worden.	opgesteld. Deze zijn onderbouwd met een actuele, deugdelijke en op de situatie toegesneden motivering (zie bijlage 3 bij het inpassingsplan). De provincie ziet daarom geen aanleiding voor het toepassen van een afstandsnorm van 10x de tiphoogte. Voor het overige wordt verwezen naar onderdelen 1 en 5 van zienswijze 6
Gemiddeld geluid Indiener wijst er op dat, mede uit de SMB-richtlijn 2001/422 volgt, windturbines pas mogen worden vergund als vooraf met wetenschappelijke zekerheid is vastgesteld dat plaatsing en exploitatie de gezondheid van de mens en diens leefomgeving wordt beschermd of verbeterd. Daaruit volgt dat verslechtingen niet zijn toegestaan. Dat geldt zowel voor de individuele gezondheid als voor de volksgezondheid. Al bij het formuleren van de normen in genoemde regelingen was volgens het RIVM al duidelijk dat ten minste 9% van alle omwonenden mogelijk schade aan de gezondheid ondervindt. Dat betekent dat toen al dergelijke vergunningen niet hadden mogen worden afgegeven. Dat klemte te meer nu het toen in de praktijk windmolens met een tiphoogte van circa 75 meter betrof, terwijl er inmiddels vergunningen worden afgegeven voor turbines met een tiphoogte van 270 meter en de turbines ook steeds dichterbij woningen worden geplaatst. Daarbij komt dat deze normen jaargemiddelden betreffen. Dat betekent dat 0 dB op een windstille dag net zo veel wordt meegerekend als meerdere dagen met harde wind en bijbehorend geluidsoverlast van meer dan 40 dB. Indiener geeft aan naast het geluid van de windturbines ook al overlast van de havenindustrie te hebben. Dit voelt dan ook als een inperking van het woongenot.	Zie voorgaande beantwoording en de beantwoording onder punt 5 van hoofdstuk 2 en onderwerp 5 bij zienswijze 6. Voor windpark Horst en Telgt zijn lokale milieunormen opgesteld omdat er geen gebruik gemaakt kan worden van de landelijke milieunormen. In paragraaf 5.2 van de toelichting in het inpassingsplan is ingegaan op de cumulatie van geluid. Er zijn geen normen voor de cumulatie van geluid. In het kader van een goede ruimtelijke ordening dient echter de cumulatie van geluid met andere bronnen wel te worden afgewogen. Geconstateerd wordt dat de cumulatieve verandering van de geluidbelasting beperkt is. Dit wordt aanvaardbaar geacht gezien het belang van het realiseren van het windpark als bijdrage aan de gemeentelijke, provinciale en landelijke duurzame energiedoelstelling.
Lichthinder In de NRD staat beschreven dat verlichting van de turbines mogelijk nodig is voor vliegveiligheid. Indiener maakt zich zorgen over de lichtvervuiling die zal plaatsvinden, welke mogelijk invloed kan hebben op de nachtrust. Indiener vraagt de overlast hiertoe zoveel mogelijk te beperken.	Zie beantwoording in hoofdstuk 2 onderdeel 3.

Ontheffing Wnb Dit onderdeel is gelijk aan onderwerp 3 van zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .
Natura 2000-gebieden Dit onderdeel is gelijk aan onderwerp 4 van zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .
Geluid Dit onderdeel is gelijk aan onderwerp 5 van zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .
Verborgene belangen Dit onderdeel is gelijk aan onderwerp 9 van zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

86. Zienswijze 86 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

87. Zienswijze 87 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

88. Zienswijze 88 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Plaatsing, beheer en onderhoud en afbouw Hoge belastingen en trillingen, draaiende delen en slijtage maken regelmatige inspecties en onderhoud noodzakelijk om gevaarlijke incidenten te voorkomen. Onderhoud van windturbines die ook nog eens langdurig moeten stilstaan is een belangrijk aspect. Hoe is zeker gesteld dat er geen bezuiniging op onderhoud plaatsvindt na eventueel de stop van subsidies, op onderhoud?	De turbines zullen in elk geval moeten voldoen aan de veiligheidsnormen genoemd in de omgevingsvergunning. Daarnaast geldt dat ook de initiatiefnemers zelf baat hebben bij goed werkende windturbines. Dit, omdat een niet werkende of niet optimaal werkende windturbine invloed heeft op de duurzame energie opbrengsten.
Zijn in het onderhoudsplan van de windmolens alle gevolgen voor het gebruik van fossiele energie en de milieueffecten van gebruikte materialen en het fossiele brandstof gebruik van de verkeersbewegingen meegenomen?	In paragraaf 16.5.1 en 16.5.2 van het MER wordt nader ingegaan op CO2 uitstoot van windturbines tijdens de aanlegfase en verwijderingsfase. Hoewel windenergie een hernieuwbare vorm van energieopwekking is, is de bouw van windparken niet

Wat te denken van de stikstofdepositie bij aanleg en onderhoud maar ook bij de afbouw van het vermeende park bij het verstrijken van de product levenscyclus van de windturbines?	volledig vrij van CO₂-uitstoot. Productie, transport, installatie, onderhoud en ontmanteling van een windturbine kosten immers energie. Hoeveel energie die factoren kosten, varieert per windturbintype en per situatie. Uit onderzoek van het Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) blijkt dat de hoeveelheid gebruikte energie voor de productie, transport, installatie, onderhoud en ontmanteling van een windturbine na 3,4 tot 8,5 maanden (gemiddeld 23 weken) is terugverdiend. Het IPCC onderzocht tevens de daarmee corresponderende CO₂-uitstoot van windturbines. Uit de vergelijking van twintig levenscyclusanalyses van moderne windturbines en –parken blijkt dat de gemiddelde uitstoot ongeveer 8 tot 20 gram CO₂ per kWh is, verdisconteerd over de gehele levensduur van een windturbine, inclusief fase van demonteren en afvoeren. Ter vergelijking: voor gascentrales is dit ongeveer 250 tot 900 gram CO₂ per kWh en voor een kolencentrale ligt deze waarde tussen de 700 en 1700. De stikstofdepositie is voor de aanlegfase berekend. Er wordt geconcludeerd dat er, met intern salderen met bemeste landbouwgronden, per saldo geen toename plaatstvindt op stikstofgevoelige N₂₀₀₀-habitattypen en leefgebieden. Hiervoor wordt verwezen naar paragraaf 4.3.1 en bijlage I van de Voortoets en Passende Beoordeling. Ook in de gebruiksfase worden incidenteel een aantal voertuigen/werktuigen ingezet voor het nodige onderhoud en eventuele herstel van (delen van) de windturbines. Het betreft echter steeds zeer kortstondige werkzaamheden met een minimale inzet aan materieel. Vanuit eerdere, gelijkaardige projecten is bekend dat de stikstofemissie van deze levenscyclus verwaarloosbaar is. Het verstoringaspect verzuring en vermesting als gevolg van toename in stikstofdepositie is hier daarom enkel relevant voor de aanlegfase van het windpark, niet voor de gebruiksfase. De afbouw/ontmanteling van het park maakt geen onderdeel uit van het PIP en onderhavige natuurvergunningen. Dat betekent dat bij ontmanteling van het park, een nieuwe vergunningsaanvraag ingediend moet worden met een stikstofdepositieberekening van de afbraakwerkzaamheden. Op basis daarvan wordt beoordeeld of een vergunningplicht aan de orde is.
--	---

Is er een doorrekening van de gebruikte materialen als beton en metaal hiervoor, ook voor de rotorbladen? En wat gebeurt er met de rotorbladen die wegens slijtage eventueel ook al tijdens de levensduur van de windturbine vervangen moeten worden? Hoe wordt omgegaan met de vezel-epoxy schilfers die vanuit die slijtage in ons landschap komen? Wat is het gebruik van fossiele brandstof om al deze materialen te recyclen en her te gebruiken? Wat is per saldo de impact en hiermee nog de beoogde vermindering van de CO2 uitstoot?	Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen we naar onderdeel 7 van zienswijze 6 .Het beoordelen van het gebruik van fossiele brandstof bij recycling van de gebruikte materialen en de beoogde vermindering van de CO ₂ uitstoot maakt geen onderdeel uit van het toetsingskader van de omgevingsvergunning. In de vergunning is overigens wel een algemene opmerking opgenomen over materiaal gebruik. In deze opmerking staat dat de initiatiefnemer de windturbines aan het eind van de levensduur de best beschikbare technieken tegen redelijke kosten toepast om de materialen en grondstoffen uit de turbine zo hoogwaardig mogelijk te verwerken tot nieuwe toepassingen zodat afval zoveel mogelijk wordt voorkomen.
Algemeen Indiener is bezorgd over de te verwachten geluidsoverlast. Door de korte afstand tot het woonhuis vreest indiener gezondheidsklachten te gaan ervaren, met name door laag frequent geluid. Horst en Telgt is geen goede en passende locatie voor een windpark.	Zie beantwoording van zienswijze 6 onderdelen 1, 5 en 6. Daarnaast verwijzen we naar onderdeel 5 van de algemene beantwoording in hoofdstuk 2
Overig Het overige deel van de zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

89. Zienswijze 89 Stichting Behoud Veluwsch Landschap

Zienswijze	Reactie
Natura 2000 gebied Veluwerandmeren Er is een passende beoordeling vereist ten aanzien van de effecten op Natura 2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten.	Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen wij naar de beantwoording van onderdeel 4 van zienswijze 6
Natura 2000 gebied Veluwe Dit gebied is niet in goede staat van instandhouding. Op grond van artikel 6.2 Habitatrichtlijn geldt een verslechtingsverbod. Zowel voor soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste specifiek ten aanzien van de depositie van stikstof.	Voor de beantwoording van deze zienswijze verwijzen wij naar de beantwoording van onderdeel 4 van zienswijze 6 .

Gebiedsbescherming De Aerius berekening in het kader van een passende beoordeling om het effect van stikstofdepositie van het windpark op Natura 200 gebied de Veluwe te bepalen is onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect. De emissie van mobiele werktuigen is niet in de berekeningen betrokken. Terwijl deze juist een relatief hoge emissie kennen. Mogelijk hoger dan in de berekeningen betrokken salderingsruimte. Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoeren zijn onjuiste uitgangspunten gebruikt en de bepaling van de oppervlakte kent onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing. De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald. Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven, waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand aan de realisatiefase beschouwd te worden. Het gebruik van een gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland is niet representatief voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden. Dat betekent dat de berekeningen met een te hoge emissie (saldering) uitgevoerd zijn. De emissie van het windpark wordt daarmee onderschat en de emissie waarmee gesaldeerd wordt overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.	In de Aerius-berekening is onder de noemer wegverkeer en stationair draaien de emissie van mobiele werktuigen meegenomen. De in de Aerius-berekening opgenomen NOx- en NH3-emissie per aangelegde windmolen komt overeen met hetgeen in andere windparken in Gelderland wordt gehanteerd. Voor wat betreft de toegepaste saldering door middel van het niet-bemesten, wordt verwezen naar de beantwoording van onderdeel 4 van zienswijze 6.
Soortenbescherming Dit betreft specifiek het effect op de populatie van de Wespandief. Er is getoetst op de 1% norm. Bij de achterliggende analyses is het volgende onjuist: - er is geen rekening gehouden met de jonge wespandieven. Bij de sterfte is het effect op een deel van de populatie (de jonge wespandieven) buiten beschouwing gelaten. Dit leidt tot een onderschatting van de sterfte; - er is onterecht niet uitgegaan van het voorzorgsprincipe. Bij de analyses is uitgegaan van gemiddelde waarden t.a.v. aanvaringskansen. Op grond van het voorzorgsprincipe had moeten worden uitgegaan van een worst-case scenario om daarmee een verslechtering uit te sluiten (6.2	Provincie Gelderland onderzocht de effecten van windturbines op de wespandief populatie van Natura 2000-gebied Veluwe in een apart planMER om dit in beleid uit te werken. Het ontwerp beleid en milieuonderzoek zijn gepubliceerd voor zienswijzen van 5 februari tot en met 17 maart 2024 (www.Gelderland.nl/planmerwindveluwe). Op 23 april 2024 is de “Aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe” vastgesteld met een aanvulling op het bijbehorende milieuraapport. De beleidsregels ter bescherming van de wespandief zijn daarmee van toepassing voor het windpark Horst en Telgt. Het inpassingsplan voor windpark Horst en Telgt is hieraan getoetst en waar nodig aangepast. Het instandhoudingsdoel voor de Wespandief dat in de Veluwe behaald moet worden ziet op 100 broedparen (adulte wespandieven). Jonge vogels zijn niet

Habitatrichtlijn). Aangezien in de rapporten melding wordt gemaakt van een worst-case scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn (en daarmee ruim boven de 1% norm uitkomt) kan op geen enkele wijze een verslechtering worden uitgesloten;

- het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe is onjuist en niet conform jurisprudentie bepaald. Op grond van een peiljaar zijn parken buiten beschouwing gelaten bij de cumulatie. Uit documentatie blijkt dat dit in eerste instantie wel is gedaan en dat daarmee het effect boven de 1% norm uitkwam. Deze handelswijze wekt de indruk dat hier naar een resultaat is toegerekend. Het cumulatief effect dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek waarna opnieuw getoetst dient te worden aan de 1% norm.

meegenomen in het onderzoek. Jonge vogels tonen niet het vlieggedrag dat de adulte broedparen wel doen gedurende het broedseizoen specifiek in de periode (juli-augustus) dat ze hun jongen groot brengen en daarvoor gedurende de daglichturen veel vliegbewegingen maken op zoek naar voedsel voor de jongen om mee terug naar het nest te vliegen. Hierbij worden geregeld grote afstanden tot de nestlocatie afgelegd. Daarnaast is er onvoldoende kennis over jonge vogels om deze in het beleid mee te nemen. Wat echter wel vaststaat, is dat de juvenielen na het broedseizoen met hun ouders reizen naar Afrika en pas weer terug keren naar Europa als ze geslachtsrijp zijn na 2-3 jaar. Dat betekent dat juvenielen slechts een klein deel van hun juveniele fase in Nederland zijn en derhalve in ieder geval een ander – aanzienlijk lager – aanvaringsrisico hebben dan de volwassen broedparen. Door in het onderzoek uit te gaan van volwassen wespandieven - met een hoger aanvaringsrisico - is dus sprake van een worstcasebenadering.

Om verslechtering van een populatie tegen te gaan, wordt in Nederland de 1%-mortaliteitsnorm gehanteerd. In het Gelders milieuonderzoek windenergie Veluwe hebben alle onderzochte alternatieve beleidsregels niet meer dan 1% aanvullende sterfte. Van een scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn, is geen sprake. In het onderzoek naar de mortaliteit van wespandieven zitten onzekerheden. In het onderzoek wordt beargumenteerd waarom bepaalde parameters een bepaalde waarde krijgen. Hiervoor wordt actueel en betrouwbaar onderzoek gebruikt. Waar twijfel is wordt voor een worst-case scenario gekozen. Daardoor staat buiten twijfel dat de mortaliteitsnorm niet wordt overschreden. Het beleid zorgt ervoor dat de wespandievendoelstelling van Natura 2000 Veluwe hierdoor niet in gevaar komt door de windturbines.

Uit gangbare rechtspraak voor gebiedsbescherming volgt dat vergunde, al gerealiseerde projecten niet meer meetellen in cumulatie voor effectbepaling. De gedachte hierachter is dat deze effecten al in de achtergrond zijn verdisconteerd. De provincie onderbouwt en hanteert een strengere aanpak dan enkel dit juridische standpunt en weegt in deze ook een ecologische beredenering mee. Vanuit deze lijn neemt zij ook windparken mee in cumulatie die zijn gerealiseerd na de meest recente teldatum van het aantal broedparen wespandief op de Veluwe, omdat het effect van deze turbines niet in de telgegevens kan zijn verdisconteerd.

Landschap Het windpark bevindt zich binnen de Gelderse streek “Randmeerkust” en heeft invloed op de Gelderse streek “Veluwe”. De omgevingsverordening Gelderland schrijft kernkwaliteiten en ontwikkeldoelen voor. Met betrekking tot de Randmeerkust tast het windpark de kernkwaliteit “openheid van het landschap” in ernstige mate aan, waarbij compensatie leidend tot een verbetering onmogelijk wordt geacht. Voor de Veluwe is het windpark strijdig met het ontwikkeldoel “zichtlijnen behouden voor verstorende elementen en waar mogelijk panorama’s toevoegen”. Op grond hiervan kan het windpark niet worden opgericht en in bedrijf worden genomen.	Zie beantwoording van zienswijze 6 onderdeel 2.
--	--

90. Zienswijze 90 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 11.	Zie beantwoording van zienswijze 11

91. Zienswijze 91 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 11.	Zie beantwoording van zienswijze 11

92. Zienswijze 92 (bewoner Putten)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

93. Zienswijze 93 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6

94. Zienswijze 94 RWE Solar Netherlands B.V.

Zienswijze	Reactie
Zonnepark RWE is ontwikkelaar van het Zonnepark aan de A28 nabij de Riebroekseweg te Putten. De ontwikkeling van het zonnepark is opgestart in samenspraak met de gemeente Putten naar aanleiding van het afwijzen van een principeverzoek voor een windpark ingediend op 10 oktober 2019. Voor RWE is het van belang dat in het PIP rekening gehouden wordt met de ontwikkeling van een natuurinclusief zonnepark.	De gemeente Putten heeft de provincie bevestigd dat er in december 2023 een aanvraag omgevingsvergunning is ingediend voor de realisatie van een zonnepark nabij de Riebroekseweg. Het college van de gemeente Putten staat echter op het standpunt om de vergunning te weigeren vanwege strijdigheid met het beleid. Dit is ook schriftelijk aan RWE medegedeeld. De provincie stelt daarnaast vast dat het zonnepark niet beschouwd hoeft te worden als autonome ontwikkeling. In het PIP hoeft daarom geen rekening gehouden te worden met het ontwikkelen van het zonnepark.
Lijnopstelling RWE geeft aan dat in het MER staat dat een lijnopstelling in lijn met de A28 wenselijk zou zijn. Het voorliggende PIP wijkt hier bewust van af. RWE vraagt om de lijnopstelling nader te onderzoeken en het zoekgebied daarmee ten zuiden van het initiatief voor het windpark aansluiting te laten vinden.	De variant van een enkele lijn met gelijke onderlinge afstanden en los van eventuele voorkeurs(grond)posities is al eerder aangedragen door onder andere de klankbordgroep en de themacommissie en door de gemeenten Ermelo, Putten en Provincie Gelderland. Ook kwam deze optimalisatie aan de orde in de zienswijzen op de NRD. In het MER is dit daarom als optimalisatie/variant op de hoofdalternatieven meegenomen. De wens van een degelijke lijn is puur vanuit het aspect landschap ingegeven en derhalve te beschouwen als een variant en niet als een volledig ander hoofdalternatief. In paragraaf 11.7 t/m 11.9 van het MER worden de optimalisaties landschap beschreven en een kwalitatieve beoordeling van de landschappelijke optimalisaties met een lange lijn beschreven en beoordeeld, ook kwalitatief in relatie tot andere milieuaspecten. Naar aanleiding van de zienswijzen over landschap, de zienswijze van de gemeente Ermelo en het advies van de commissie voor de milieueffectrapportage (zie hoofdstuk 4) zijn de twee oostelijke turbines komen te vervallen. Voor de beantwoording van zienswijzen over landschap verwijzen we naar onderdeel 2 van zienswijze 6 en de beantwoording van zienswijze 33 (onderdeel landschap) In paragraaf 4.2.2. van het MER wordt ingegaan op het eventueel vergroten van het zoekgebied (het projectgebied voor het MER) verder naar het zuiden. Wellicht dat hier nog mogelijkheden zijn voor het plaatsen van windturbines, maar deze vallen buiten het aangewezen RES-gebied. Het zoekgebied uit de RES is het uitgangspunt geweest voor de turbineposities van Windpark Horst en Telgt. Met het bepalen van de turbineposities van de alternatieven is verder rekening

	gehouden met belemmeringen voor de plaatsing van windturbines zoals de woningen, wegen en andere infrastructuur in de omgeving. Er is dus sprake van een zo optimaal mogelijke positionering van de windturbines in de hoofdalternatieven, rekening houdend met allerlei belemmeringen en milieuaspecten. Op het direct naastgelegen gebied in Putten zitten ruimtelijke restricties. Het gebied zonder ruimtelijke restricties ligt op één kilometer afstand van de huidige potentiële windturbine in Putten en ligt te ver af om een samenhangend geheel met de andere potentiële windturbineposities van het windpark Horst en Telgt in Putten en Ermelo te vormen. Er is derhalve geen aanleiding een uitbreiding naar het zuiden mee te nemen in het MER voor windpark Horst en Telgt.
(Slag)schaduwvorming De opbrengsten van het zonnepark mogen niet negatief worden beïnvloed door de toekomstige windturbines. Naast het verlies van opbrengst hebben de windturbines ook invloed op de technische installatie. Door de schakelingen zal de levensduur afnemen en het aantal storingen toenemen. RWE verzoekt de provincie hiermee rekening te houden al dan niet in het kader van planschade compensatie.	Het zonnepark is geen autonome ontwikkeling. Er is in het PIP dan ook geen rekening gehouden met de realisatie van een zonnepark.
IJsafworp IJsafworp en spray van de turbine(s) mogen geen negatieve gevolgen hebben op het zonnepark. De schade moet volledig worden gecompenseerd.	Zie voorgaande beantwoording.
Collisie met vogels Vogelslachtoffers op de zonnepanelen kunnen leiden tot een lagere productie en schade aan de panelen. Deze schade dient gecompenseerd te worden.	Zie voorgaande beantwoording.
Werkzaamheden De werkzaamheden voor het windpark dienen zo uitgevoerd te worden dat er geen schade aan het zonnepark mag plaatsvinden. Ook deze schade zal gecompenseerd moeten worden.	Indien voorafgaand aan de realisatie van het windpark ter plaatse een zonnepark is gerealiseerd, zal daar bij de realisatie van het windpark rekening mee worden gehouden.
Volgorde van uitvoering De verwachte oplevering van het zonnepark is gepland in 2026. Er dient rekening mee worden gehouden dat het perceel/de percelen niet toegankelijk is/zijn ten behoeve van het windpark. Afspraken rondom betreding zal in afstemming met RWE moeten plaatsvinden. Eventuele kosten ter compensatie van maatregelen die benodigd zijn, dienen door de exploitant van het Windpark te worden vergoed.	De initiatiefnemers hebben al geregeld overleg met indiener. Indien er afspraken nodig zijn, zal dit worden besproken met elkaar.

Positionering van (toekomstige) windturbines Voor de bedrijfsactiviteiten van RWE is het van belang dat nader onderzocht wordt of de positie van de windturbines wel optimaal is en daarbij een uitbreiding naar het zuiden nog mogelijk kan worden gemaakt. Er zal optimaal rekening gehouden moeten worden met het verder invullen van de klimaatdoelstellingen. Er moet een mogelijkheid blijven bestaan om turbines in lijn te kunnen plaatsen langs de A28 en tevens de impact op buurten en andere functies te minimaliseren.	Zie voorgaande beantwoording. Er zijn twee type lijnopstellingen onderzocht en uitbreiding van het projectgebied is niet mogelijk.
--	---

95. Zienswijze 95 (bewoner Harderwijk)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

96. Zienswijze 96 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Zie beantwoording van zienswijze 6 .

97. Zienswijze 97 (bewoner Ermelo)

Zienswijze	Reactie
Deze zienswijze is gelijk aan zienswijze 6.	Deze zienswijze is op 12 februari ingediend. De zienswijzentermijn eindigde op 7 februari. De zienswijze is daarom te laat ingediend. Hiervoor zijn geen verschoonbare redenen aangevoerd. Deze zienswijze is niet-ontvankelijk. Zie beantwoording van zienswijze 6.

4. Toetsingsadvies Commissie voor de milieueffectrapportage

Onderwerp	Reactie
Algemeen Het is een goed gestructureerd MER met duidelijk kaartmateriaal. De locatie voor het windpark is vergeleken met andere potentiële gebieden. De keuze voor deze locatie is daarmee voldoende onderbouwd. Ook zijn de gevolgen voor natuur uitgebreid onderzocht. De Commissie signaleert desondanks bij de toetsing van het MER dat belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over windpark Horst en Telgt. Het gaat om onderstaande punten.	Wij danken de commissie voor de complimenten over het MER en we zullen, zoals hieronder is aangegeven, aandacht besteden aan de ontbrekende informatie.
Gevolgen voor de wespendif Over het algemeen geeft het MER een goed beeld over de gevolgen van het windpark op natuurwaarden. Er is ook terecht veel aandacht besteed aan de gevolgen voor de wespendif. In het MER wordt nog uitgegaan van 94 paren terwijl de populatieschatting is bijgesteld naar 86 paren. Op grond van het voorzorgsbeginsel (en de bandbreedte aan onzekerheden) kan niet zonder meer worden gesteld dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebied Veluwe is uitgesloten. Het voorzorgsbeginsel is ook relevant in relatie tot de onzekerheden over de natuurlijke mortaliteit: een lagere mortaliteit leidt immers tot een aangescherpte 1%-norm. Ook zijn er mogelijk risico's op sterfte van jonge (juveniele) wespendifen wat ook impact kan hebben op het mortaliteitscriterium. Om die zekerheid alsnog te krijgen is het nodig om nog na te gaan of de mitigerende maatregelen verder geoptimaliseerd kunnen worden, waarbij gedacht kan worden aan een turbine minder en/of een langere aaneengesloten stilstandsperiode (bijvoorbeeld ook de hele maand juni).	Provincie Gelderland onderzocht de effecten van windturbines op de wespendifpopulatie van Natura 2000-gebied Veluwe in verschillende onderzoeken en stelde een apart milieueffectrapport op om dit in beleid uit te werken. Het ontwerp beleid en milieueffectrapport lagen ter inzage van 5 februari tot en met 17 maart 2024 (www.Gelderland.nl/planmerwindveluwe). Op 23 april is de <i>aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe</i> vastgesteld met een aanvulling op het bijbehorende milieurapport. De beleidsregels ter bescherming van de wespendif zijn daarmee van toepassing voor het windpark Horst en Telgt. Het definitieve inpassingsplan voor windpark Horst en Telgt is hieraan getoetst. In een aanvulling op het MER voor windpark Horst en Telgt is de analyse geactualiseerd aan de hand van de nieuwe populatieschatting. Omzichtig gebruik van de 1% norm is het uitgangspunt voor alle onderzochte initiatieven. In het milieueffectrapport bij de beleidsregels over de Wespendif zijn alternatieven vergeleken waarin verschillende periodes van stilstand en maatregelen voor gebiedsbescherming gecombineerd worden. Juvenielen zijn als leemte in kennis opgenomen. Er is onvoldoende kennis over het vlieggedrag en het effect op de populatie. We verwijzen hiervoor naar de oplegnotitie bij het op 23 april 2024 vastgestelde Gelders milieuonderzoek windenergie Veluwe voor verdere duiding.

De Commissie adviseert om voorafgaand aan besluitvorming in een aanvulling op het MER te onderzoeken hoe de mitigerende maatregelen zodanig kunnen worden aangepast dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Veluwe, in het licht van het instandhoudingsdoel voor de wespandief, voorkomen wordt.	
Landschap De Commissie adviseert om voorafgaand aan de besluitvorming, in een aanvulling op het MER de beoordelingscriteria te laten aansluiten bij eerder geformuleerde criteria in de NRD, zodat het voorkeursalternatief en de alternatieven/varianten beoordeeld worden op hun impact op de (kern)waarden van het landschap. Zorg daarbij voor een consistente en volledig navolgbare effectbeoordeling. Beoordeel daarbij ook de visuele interferentie die optreedt door de gekozen opstelling.	Naar aanleiding van het toetsingsadvies is het MER uitgebreid met een aanvulling. In de aanvulling is de beoordeling op het landschap uitgebreid en beter navolgbaar gemaakt. Ook is het onderwerp landschap naar aanleiding van het toetsingsadvies nogmaals kritisch bestudeerd. De provincie stelt vast dat in het milieuraapport en de aanvulling is aangegeven dat de opstelling van 5 turbines een aanzienlijke verbetering is ten opzichte van de opstelling met 7 turbines. De ruimtelijke kwaliteit van de enkele lijnopstelling wordt aangetast door er twee extra turbines naast te plaatsen: ze voegen zich niet in de lijn, er is geen logisch ruimtelijk verband in dit ontwerp, hetgeen zorgt voor onrust in het landschapsbeeld. De toelichting in het ontwerp PIP strookt niet met deze bevindingen en landschap moet volwaardiger worden meegewogen bij de finale belangenafweging. Hiermee kan volgens de provincie een optimaler evenwicht worden bereikt tussen alle omgevingsfactoren en de energieopbrengst en is sprake van een daadwerkelijk integrale afweging.
Samenvatting De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER voorafgaand aan de besluitvorming de samenvatting aan te passen. Geef daarbij duidelijk op kaart de verschillen tussen de optimalisaties weer en geef bij de effectbeoordeling per optimalisatie een duidelijke toelichting. Geef een toelichting op de keuze om de optimalisaties alleen te beoordelen op het milieuthema waarvoor de optimalisatie is gemaakt. Indien blijkt dat een optimalisatie op andere milieuthema's dan waarvoor de optimalisatie is opgesteld aanzienlijke milieugevolgen heeft, dan dienen deze ook separaat te worden beoordeeld, bijvoorbeeld als een volwaardig alternatief.	Naar aanleiding van het toetsingsadvies is het MER uitgebreid met een aanvulling. In de aanvulling is een nieuwe samenvatting opgenomen.

Aanbeveling voor het vervolg: Ontwatering impact weidevogels Met het oog op het voorkomen van weidevogels in het gebied beveelt de Commissie aan om niet tijdelijk te ontwateren vlak voor de broedperiode. Een lagere waterstand kan zorgen dat jonge weidevogels minder makkelijk insecten kunnen vinden, wat een risico vormt voor het broedsucces.	Deze aanbeveling brengen we onder de aandacht bij het waterschap die op een later moment nog besluit over de watervergunning.
Aanbeveling voor het vervolg: Monitoring De Commissie beveelt aan om in het nog op te stellen monitoringsprotocol en verdere studies naar mitigerende maatregelen ook expliciet aandacht te besteden aan de zeearend. Deze soort maakt frequent gebruik van de randmeren en de directe omgeving daarvan. De populatie van deze langlevende soort met een lage jongenproductie is net als de wespandief gevoelig voor windturbines. De Commissie beveelt ook aan om expliciet aandacht te besteden aan de monitoring van de rosse vleermuis. De cumulatieve jaarlijkse sterfte van deze soort van 3,7 individuen per jaar bevindt zich, met (aangescherpte) stilstandvoorziening, dicht tegen de 1%-norm (die is gesteld op 4 slachtoffers per jaar).	Deze aanbevelingen betrekken we bij het opstellen van het monitoringsprotocol in het kader van de Wnb-ontheffing.

5. Overzicht wijzigingen ontwerp inpassingsplan, ontwerpbesluiten en MER

Dit overzicht beschrijft de aanpassingen in de stukken naar aanleiding van de zienswijzen of het advies van commissie voor de milieueffectrapportage. Ambtshalve aanpassingen zijn beschreven in hoofdstuk 8 van het inpassingsplan.

5.1 Ontwerp inpassingsplan

Onderwerp	Beschrijving
Toelichting	
Paragraaf 1.1, 4.3 en hoofdstuk 5.	In de toelichting is gemotiveerd waarom de 2 oostelijke turbines komen te vervallen (met name in H1.1 en H 4.3). Daarnaast is bij de beoordeling van de omgevingsaspecten (H5) uitgebreid met per onderwerp een aanvullende onderbouwing van de opstelling met 5 turbines.
Paragraaf 5.1.3, onder lokale norm voor geluid	Tekst is aangepast ten aanzien van een handhavingsnorm voor piekgeluid in de omgevingsvergunning.
Paragraaf 5.6 Natuur	De nadere analyse van de mortaliteitsberekeningen en de cumulatietoets voor niet-broedvogelsoorten en de wespandief is verwerkt in de toelichting.
H7, onder financiële uitvoerbaarheid	Aanpassing over de provinciale beoordeling van de uitvoerbaarheid.
Bijlagen bij toelichting	
Bijlage 3	De motivering lokale normen (bijlage 3) is vervangen door een geactualiseerde versie. De wijzigingen hebben betrekking op een norm voor het piekgeluid, een visualisatie van het piekgeluid, het gebruik van wetenschappelijke onderzoeken en het laten vervallen van de 2 oostelijke turbines.
Regels	
Artikel 3.37, lid b	Aan de voorwaardelijke verplichting wordt ook de monitoring van het versterkingsplan toegevoegd
Artikel 8.1.3 (nieuw) en 8.2.2 (nieuw)	Afwijken van de aanduidingsregels is toegevoegd ten behoeve van het eventueel dichterbij de windturbines kunnen plaatsen van beperkt kwetsbare en kwetsbare objecten.
Bijlagen bij regels	
Bijlage 2 bij de regels	In het versterkingsplan (bijlage 2) is toegelicht hoe de versterkingsopgave er uit ziet met 5 turbines.
Verbeelding	
	De 2 oostelijke windturbineposities op de verbeelding komen te vervallen.

5.2 Ontwerpbesluiten

Onderwerp	Beschrijving
Omgevingsvergunning	De vergunning wordt alleen voor de 5 westelijke turbines verleend. De 2 oostelijke turbines worden geweigerd.
Bijlage 2	Verwijderen uitvoeringsvoorwaarden ten aanzien van Welstand
Bijlage 2	Opnemen voorschrift voor piekgeluid
	Opnemen voorschrift dat het windpark aan de geluidsnormen voldoet als de stilstandsvoorziening buiten beschouwing wordt gelaten
Wnb-ontheffing	
Ontheffing	De ingangsdatum van de stilstandsvoorziening voor vleermuizen in de Wnb ontheffing wordt gewijzigd van 1 april naar 15 maart
Ontheffing	Opnemen tabel met de aangevraagde maatvoering van de turbines
	De aanbevelingen van de commissie ten aanzien van de zeearend en rosse vleermuis betrekken we bij het opstellen van het monitoringsprotocol in het kader van de Wnb-ontheffing.
Ontheffing	De nadere analyse van de mortaliteitsberekeningen en de cumulatietoets voor niet-broedvogelsoorten wordt verwerkt in de ontheffing
Wnb-vergunning	
Vergunning	De nadere analyse van de mortaliteitsberekeningen en de cumulatietoets voor niet-broedvogelsoorten wordt verwerkt in de vergunning

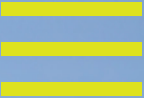
5.3 MER (hoofdrapport)

Onderwerp	Beschrijving
Natuur	Naar aanleiding van de zienswijzen is het MER uitgebreid met een aanvulling. In de aanvulling zijn de mortaliteitsberekeningen en de cumulatietoets (onderdeel van het Ecologisch onderzoek) aangevuld met een nadere analyse van de effecten voor niet-broedvogelsoorten op de lokale populatie op provinciaal niveau. Daarmee is de inschatting van de potentiële effecten op de staat van instandhouding worst-case, doordat een kleinere populatie ook een kleinere 1%-norm inhoudt.
Samenvatting	Naar aanleiding van het toetsingsadvies is het MER uitgebreid met een aanvulling. In de aanvulling is een nieuwe samenvatting opgenomen.
Wespendief	Naar aanleiding van het toetsingsadvies is het MER uitgebreid met een aanvulling. In de aanvulling wordt ingegaan op de actuele populatieschatting.
Landschap	Naar aanleiding van het toetsingsadvies is het MER uitgebreid met een aanvulling. In de aanvulling is de beoordeling op het landschap uitgebreid en beter navolgbaar gemaakt. De in het MER opgenomen beoordelingen (per hoofdalternatief en per criterium, als ook voor de optimalisaties voor landschap) blijven verder ongewijzigd met deze aanvulling. Deze aanvulling zorgt er samen met de ingediende zienswijzen over landschap en het

	toetsingsadvies van de commissie wel voor dat een andere finale ruimtelijke afweging dan in het MER ten aanzien van de alternatieven en bijbehorende optimalisaties is gemaakt. Naar aanleiding van het toetsingsadvies en de zienswijzen over landschap zijn de 2 oostelijke turbines komen te vervallen.
--	--

5.4 Overig

Onderwerp	Beschrijving
Financieel participatieplan	Het financieel participatieplan is aangevuld met nadere afspraken over de omwonendenvergoeding en het omgevingsfonds.
Watervergunning	Deze aanbeveling van de commissie om niet te ontwateren vlak voor de broedperiode wordt onder de aandacht gebracht bij het bevoegd gezag van de watervergunning; het Waterschap.

Bijlage zienswijzennota

Ontwerp inpassingsplan en ontwerp
besluiten windpark Horst en Telgt

Bijlage bij zienswijzennota

In deze bijlage zijn de geanonimiseerde zienswijzen en het toetsingsadvies van de commissie voor de milieueffectrapportage opgenomen. Als dezelfde zienswijze vaker is ingediend is alleen het eerste exemplaar in de bijlage toegevoegd en daarover vermeld dat deze vaker is ingediend.

- **Toetsingsadvies commissie MER**
- **Zienswijze 1 bewoner Harderwijk**
- **Zienswijze 2 bewoner Putten**
- **Zienswijze 3 bewoner Harderwijk**
- **Zienswijze 4 Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe**
- **Zienswijze 5 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 6 bewoner Ermelo** (Deze zienswijze is gelijk aan of toegevoegd aan de zienswijzen met nrs 7 t/m 10, 12, 17, 19, 20, 23, 24, 26, 28, 29, 31, 34, 36 t/m 42, 44, 45, 47, 49, 50, 51, 53, 55 t/m 59, 61, 62, 63 t/m 84, 86, 87, 88, 92, 93, 95, 96 en 97)
- **Zienswijze 11 bewoner Ermelo** (Deze zienswijze is gelijk aan de zienswijzen met nrs 48, 90 en 91)
- **Zienswijze 13 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 14 Stichting Natuur en Milieuplatform Ermelo**
- **Zienswijze 15 bewoner Diemen**
- **Zienswijze 16 bewoner Putten**
- **Zienswijze 18 bewoner Enschede**
- **Zienswijze 21 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 22 Nysingh advocaten namens RCN Zeewolde**
- **Zienswijze 25 New Ground Law namens Prowind BV**
- **Zienswijze 27 Buurtvereniging Horst en Telgt**
- **Zienswijze 30 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 32 bewoner Putten**
- **Zienswijze 33 gemeente Ermelo**
- **Zienswijze 35 bewoner Ermelo** (Deze zienswijze is gelijk aan de zienswijze met nr 52)
- **Zienswijze 39 Wertheim advocatuur b.v. (namens bewoner Putten)**
- **Zienswijze 43 bewoner**
- **Zienswijze 46 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 54 Vogelbescherming Nederland**
- **Zienswijze 58 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 59 bewoner Putten**
- **Zienswijze 60 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 62 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 79 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 85 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 87 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 88 bewoner Ermelo**
- **Zienswijze 89 Stichting behoud Veluwsch Landschap**
- **Zienswijze 94 RWE**

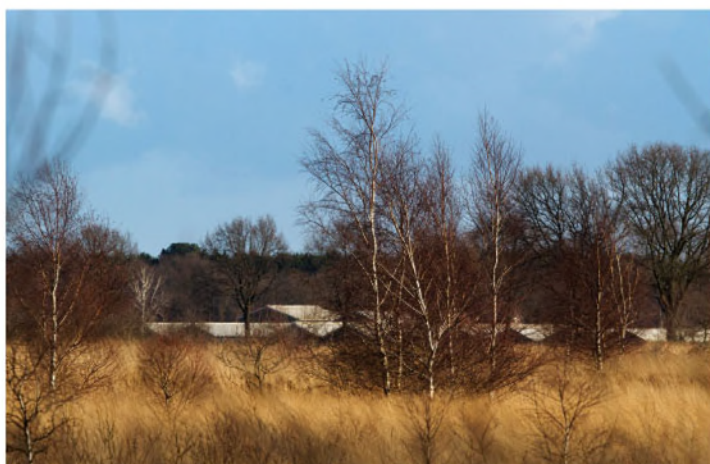

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Windpark Horst en Telgt, provincie Gelderland

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

11 april 2024 / projectnummer: 3653

1 Advies over het MER in het kort

De provincie Gelderland wil een inpassingsplan opstellen om windturbinepark Horst en Telgt in de gemeenten Ermelo en Putten mogelijk te maken. Het gaat om een park van Prowind BV en Energiecoöperatie Veluwe-Energie. Het beoogde vermogen ligt tussen de 31,5 en 56 MW. Voor het besluit over het inpassingsplan en de benodigde vergunningen is een MER opgesteld. De provincie heeft de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna Commissie) gevraagd te adviseren over het milieueffectrapport (hierna MER). In dit advies spreekt de Commissie zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Wat staat in het MER?

In het MER¹ is de locatie voor het windpark toegelicht en zijn voor het windpark twee opstellingen ('hoofdalternatieven') onderzocht. Alternatief 1 heeft 7 windturbines van 250 meter tiphoogte². Alternatief 2 heeft 8 windturbines van 200 meter tiphoogte. Er zijn ook varianten (optimalisatiemogelijkheden) onderzocht om negatieve gevolgen op het gebied van geluid, landschap en natuur te minimaliseren. Vaak gaat het om een andere positie van één of meerdere turbines en/of het plaatsen van minder turbines. Alle onderzochte alternatieven en optimalisaties hebben impact op het landschap en natuur en zorgen voor geluidhinder en slagschaduw, maar er zijn wel kleine verschillen. Zo levert alternatief 1 meer energie op, en leiden de varianten met minder turbines tot minder aanvaringen met vogels en vleermuizen en tot minder hinder van bijvoorbeeld geluid.

Op basis van alle onderzoeken bestaat de voorkeursopstelling uit 7 windturbines van 250 meter tiphoogte. Voor de twee oostelijk gelegen windturbines gelden specifieke voorwaarden vanwege de impact op de beschermde roofvogel wespandief (zie figuur 1). Daarnaast is in alle gevallen periodieke stilstand van windturbines nodig voor bescherming van de wespandief en vleermuizen waaronder de rosse vleermuis. Ook zijn maatregelen nodig om gezondheidseffecten voor omwonenden te voorkomen en te voldoen aan de gestelde geluidnorm van 45 dB Lden en een slagschaduwnorm van bijna nul uur. Tot slot wordt in het MER gesteld dat nog een archeologisch veldonderzoek nodig is vanwege mogelijke archeologische waarden.

Wat is het advies van de Commissie?

Het is een goed gestructureerd MER met duidelijk kaartmateriaal. De locatie voor het windpark is vergeleken met andere potentiële gebieden. De keuze voor deze locatie is daarmee voldoende onderbouwd. Ook zijn de gevolgen voor natuur uitgebreid onderzocht.

De Commissie signaleert desondanks bij de toetsing van het MER dat belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel om het belang van de leefomgeving volwaardig mee te kunnen wegen bij het besluit over windpark Horst en Telgt. Het gaat om de volgende punten:

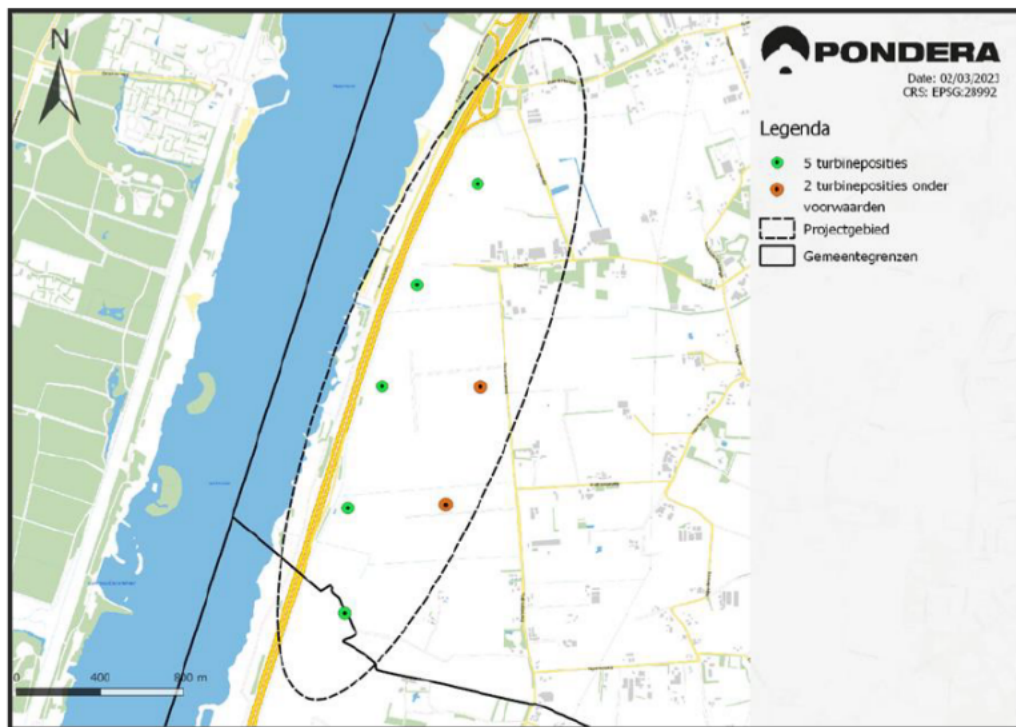
¹ Milieueffectrapport Windpark Horst en Telgt, Prowind, 11 december 2023, Pondera.

² Dit is de hoogte van de mast plus de lengte van de wiek.

- **Gevolgen voor de wespandief:** aantasting van natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebied de Veluwe is niet uitgesloten, vanwege mogelijke extra sterfte van wespandieven waardoor het leefgebied wordt aangetast. Het is nodig om meer maatregelen te onderzoeken om sterfte van de roofvogelsoort te voorkomen.
- **Landschap:** de alternatieven, optimalisaties en het voorkeursalternatief zijn niet voldoende beoordeeld op de impact op de landschappelijke waarden van het gebied. Ook mist een beoordeling op onregelmatigheden binnen de gekozen opstelling. Verder is niet overal de effectbeoordeling navolgbaar of consistent.
- **Samenvatting:** de totstandkoming van de optimalisaties als ook de verschillen tussen optimalisaties, en daarmee ook ten opzichte van de alternatieven, zijn niet duidelijk. Tevens ontbreekt een navolgbare effectbeoordeling en is niet duidelijk waarom sommige optimalisaties niet op een ander milieuthema's dan waarvoor de optimalisatie is opgesteld worden beoordeeld. De samenvatting is hiermee niet zelfstandig leesbaar, aangezien het niet de benodigde duidelijkheid geeft over de milieugevolgen.

De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over het inpassingsplan voor het windpark.

In hoofdstuk 2 licht de Commissie haar oordeel toe en geeft ze aanbevelingen voor het vervolgtraject.

Figuur 1: het voorkeursalternatief. Bron: MER.

Aanleiding MER

Om het windpark mogelijk te maken dient de provincie een inpassingsplan vast te stellen. Daarnaast zijn onder meer een omgevingsvergunning en een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming (Wnb) nodig. Het Besluit milieueffectrapportage bepaalt dat voor de planwijziging een MER moet worden opgesteld. Het gezamenlijk vermogen van de turbines is namelijk groter dan 15 MW (categorie D22.2). Ter onderbouwing van zowel het plan als de vergunningen stelt de provincie Gelderland samen met Prowind BV en Energiecoöperatie Veluwe-Energie dit MER op. Provinciale Staten van Gelderland (provinciaal inpassingsplan), en Gedeputeerde Staten van Gelderland (Omgevingsvergunning en Wnb-vergunning) zijn bevoegd gezag in deze procedure. Er is daarom een gecombineerd plan- en project-MER opgesteld.

Wetgeving van toepassing op dit plan

Voor dit plan en het MER is nog de wetgeving zoals die gold vóór 1 januari 2024 van toepassing (zoals de Wet milieubeheer), en niet de huidige wetgeving (de Omgevingswet). Dit omdat het plan ter inzage is gelegd voordat de Omgevingswet op 1 januari 2024 van kracht werd.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep van onafhankelijke deskundigen samen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten van Gelderland – besluit over respectievelijk het provinciaal inpassingsplan en de omgevings- en Wnb-vergunningen.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken die bij het advies zijn gebruikt staan op de website. Deze zijn te vinden door nummer [3653](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar oordeel toe en geeft zij adviezen voor de op te stellen aanvulling. Deze adviezen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar het oordeel van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming.

In de tekst worden ook een aantal aanbevelingen gedaan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

2.1 Gevolgen voor de wespandief

In het MER en de bijlagen wordt uitgebreid en gedetailleerd ingegaan op de gevolgen voor de natuur, waaronder met name vogels en vleermuizen. Dit zijn de soorten die speciaal gevoelig zijn voor windparken als gevolg van aanvaring, barrièrewerking en aantasting van het leefgebied.

Over het algemeen geeft het MER een goed beeld over de gevolgen van het windpark op natuurwaarden. Het MER gaat ook in op de gevolgen voor de (roofvogel)soort wespandief. Voor de nabijgelegen Veluwe geldt de volgende instandhoudingsdoelstelling: behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor een populatie van 100 paren. Deze doelstelling wordt nu niet gehaald. Daarbij is het zo dat deze langlevende soort, met een lage jongenproductie, zeer gevoelig is voor sterfte ten gevolge van windturbines. Terecht wordt daarom in het MER en de Passende beoordeling veel aandacht besteed aan de gevolgen voor deze soort. Het MER en het natuuronderzoek geven aan dat de twee oostelijke windturbines alleen zijn toegestaan als: het toekomstige beleid over de wespandief de mogelijkheid biedt, óf er technische en juridische mogelijkheden zijn om de twee windturbineposities nu alvast onder voorwaarden te vergunnen en pas later te bouwen (bijvoorbeeld met cameradetectie).

In het MER wordt nog uitgegaan van een populatieomvang op de Veluwe van 94 paren. Deze populatieschatting is echter medio 2023 naar beneden bijgesteld naar 86 paren. De toelaatbare (cumulatieve) sterfte ofwel de 1%-mortaliteitsnorm³, die gesteld is op maximaal 0,34–0,36 slachtoffer per jaar⁴, verandert daardoor ook. In het plan-MER Gelders milieuonderzoek windenergie Veluwe dat zich met name richt op de wespandief (hierna plan-MER wespandief) is op grond van de actuele informatie becijferd dat jaarlijks maximaal 0,31 – 0,33 wespandieven rondom de Veluwe mogen sterven door windturbines uitgaande van een natuurlijke sterfte onder volwassen vogels van 18–19,2% per jaar.⁵

De Passende beoordeling geeft aan dat bij 60 dagen stilstand in juli en augustus gemiddeld 0,033 slachtoffers per jaar verwacht mogen worden. De relevante en bestaande en reeds vergunde windparken zorgen samen voor een mortaliteit van 0,31 slachtoffers per jaar. Als de gevolgen van Horst en Telgt (met stilstand) hieraan wordt toegevoegd dan komt de cumulatieve sterfte daarmee uit op 0,343 slachtoffer per jaar.

In het plan-MER wespandief wordt, afhankelijk van de mee te nemen windparken in de cumulatietoets, zonder Horst en Telgt een cumulatieve sterfte van 0,25 tot 0,41 slachtoffer per jaar becijferd.⁶ Op grond van deze informatie is dus sprake van een cumulatieve additionele sterfte van windparken ten opzichte van de natuurlijke sterfte die zich rond de 1%-norm bevindt.

Op grond van het voorzorgsbeginsel (en de bandbreedte aan onzekerheden) kan op grond van de voorliggende informatie in het MER nu niet zonder meer worden gesteld dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebied Veluwe is uitgesloten. Het voorzorgsbeginsel is ook relevant in relatie tot de onzekerheden over de natuurlijke mortaliteit: een lagere mortaliteit leidt immers tot een aangescherpte 1%-norm. Ook zijn er mogelijk risico's op sterfte van jonge (juveniele) wespandieven wat ook impact kan hebben voor de toetsing aan het mortaliteitscriterium. Om die zekerheid alsnog te krijgen is het

³ Deze norm wordt gebruikt om aan te geven hoeveel extra sterfte een populatie per jaar kan dragen, zonder dat dit leidt tot een achteruitgang van de populatie. De norm wordt bepaald door te kijken 1 procent van de natuurlijke sterfte (als gevolg van bijvoorbeeld ziekte of predatie) in een populatie. Blijven de (cumulatieve) aanvaringslachtoffers per jaar onder deze 1 procent, dan wordt aangenomen dat dit niet leidt tot aantasting van het instandhoudingsdoel van de Wespandief. Deze norm is ook bevestigd door Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

⁴ Pagina 52 van het Ecologisch onderzoek windpark Horst & Telgt – Voortoets en Passende beoordeling. Prowind B.V. 11 december 2023.

⁵ In BTO (British Trust for Ornithology) Bird facts wordt voor adulte vogels echter een lager percentage (14%) voor natuurlijke sterfte aangehouden. Daarvan uitgaande zou ook de 1%-norm lager uitvallen.

⁶ Ervan uitgaande dat de 'juridische benadering' niet in overeenstemming is met het beschermingsregime voor Natura 2000-gebieden als bedoeld in artikel 6 Habitatrichtlijn en de Wet Natuurbescherming omdat deze additionele cumulatieve sterfte er wel kan zijn en dus bij de beoordeling betrokken moet worden.

nodig om nog na te gaan of de mitigerende maatregelen verder geoptimaliseerd kunnen worden, waarbij gedacht kan worden aan een turbine minder en/of een langere aaneengesloten stilstandsperiode (bijvoorbeeld ook de hele maand juni ten behoeve van volwassen wespddieven).

De Commissie adviseert om voorafgaand aan besluitvorming in een aanvulling op het MER te onderzoeken hoe de mitigerende maatregelen zodanig kunnen worden aangepast dat aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied Veluwe, in het licht van het instandhoudingsdoel voor de wespddief, voorkomen wordt.

2.2 Landschap

Voor landschap zijn er verschillende beoordelingscriteria gehanteerd: aansluiting op landschappelijke structuur, herkenbaarheid van de opstelling, interferentie, invloed op de openheid, zichtbaarheid en verlichting. Daarbij wordt gekeken naar verschillende schaalniveaus: hoog, middel en laag. De Commissie constateert dat deze aanpak verschilt van de eerder opgestelde Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD). Het MER gaat met name minder in op de impact op de huidige waarden van het gebied dan in de NRD voorgesteld.⁷ Hierdoor is de effectbeoordeling niet volledig.

Ook is de effectbeoordeling op een aantal onderdelen niet consistent of te summier. Zo wordt voor het beoordelingscriterium 'aansluiting op landschappelijke structuur' op het laagste schaalniveau aangegeven dat het VKA nauwelijks of geen aansluiting heeft op kleinere landschapsstructuren. Ook is aangegeven dat de oostelijke turbines daardoor minder in samenhang met de omgeving worden waargenomen. Dit wordt vervolgens als neutraal (0) beoordeeld⁸, terwijl je een negatieve beoordeling zou verwachten. Het advies is om de beoordeling en onderbouwing in lijn met elkaar te brengen.

Tot slot is in het MER het effect op de visuele interferentie beoordeeld. Daarmee wordt in het MER de visuele interferentie bedoeld tussen windturbineparken. Echter treden er ook onregelmatigheden (interne interferentie⁹) op binnen de gekozen opstelling, namelijk de 5 westelijke windturbines die interfereren met de 2 oostelijke windturbines. Hiermee wordt het effect van een enkele lijn ten opzichte van een dubbele opstelling landschappelijk beoordeeld. Dit komt in het MER niet aan de orde maar vormt belangrijke informatie voor de besluitvorming.

De Commissie adviseert om voorafgaand aan de besluitvorming, in een aanvulling op het MER de beoordelingscriteria te laten aansluiten bij eerder geformuleerde criteria in de NRD, zodat het voorkeursalternatief en de alternatieven/varianten beoordeeld worden op hun impact op de (kern)waarden van het landschap. Zorg daarbij voor een consistente en volledig navolgbare effectbeoordeling. Beoordeel daarbij ook de onregelmatigheden die optreden binnen de opstelling.

⁷ Zoals effect op de ruimtelijke kenmerken van het landschap en de maat, schaal en inrichting in het landschap.

⁸ Pagina 292 van het MER.

⁹ Wanneer een meerdere windturbines in een opstelling geplaatst worden, kan visuele interferentie optreden. De turbines kunnen visueel samenklonteren, waarbij de rotoren voor elkaar langs draaien. Als gevolg hiervan wordt de opstellingsvorm onherkenbaar en ontstaat een onrustig beeld. Dit is een visueel storend effect op de huidige waarden van het landschap. Dit effect kan optreden tussen een windpark en bestaande opstellingen en binnen het windpark zelf.

2.3 Samenvatting

De samenvatting is het deel van het MER dat wordt gelezen door besluitvormers, belangstellenden en geïnteresseerde burgers. Dit document moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten duidelijk de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals de milieueffecten van de voorgenomen activiteit en alternatieven en varianten. In het MER zijn twee alternatieven en 14 varianten ('optimalisaties') bekeken.

De samenvatting beschrijft niet hoe de optimalisaties tot stand zijn gekomen. Daarnaast is enkel in tabelvorm met een algemene beschrijving, maar niet op kaart, weergegeven wat de verschillen zijn tussen de optimalisaties (bijvoorbeeld herpositionering of verplaatsing) en daarmee ook ten opzichte van de alternatieven. Dit betekent dat de samenvatting niet zelfstandig is te lezen. Ook de effectbeoordeling is lastig te begrijpen aangezien een duidelijke toelichting ontbreekt, omdat de resultaten in tabel I.4 ondoorzichtig zijn en tabel 1.5 niet een goede en omvattende toelichting geeft.

Tot slot wordt niet duidelijk ingegaan op de reden waarom de optimalisaties voor een bepaald thema, niet worden beoordeeld op andere milieuonderwerpen. Zo heeft een optimalisatie voor natuur waarbij 1 of meerdere windturbines niet worden geplaatst mogelijk wel impact op landschap, geluidhinder of energieproductie.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER voorafgaand aan de besluitvorming de samenvatting aan te passen. Geef daarbij duidelijk op kaart de verschillen tussen de optimalisaties weer en geef bij de effectbeoordeling per optimalisatie een duidelijke toelichting. Geef een toelichting op de keuze om de optimalisaties alleen te beoordelen op het milieuthema waarvoor de optimalisatie is gemaakt. Indien blijkt dat een optimalisatie op andere milieuthema's dan waarvoor de optimalisatie is opgesteld aanzienlijke milieugevolgen heeft, dan dienen deze ook separaat te worden beoordeeld, bijvoorbeeld als een volwaardig alternatief.

2.4 Aanbevelingen voor het vervolg

2.4.1 Ontwatering impact weidevogels

Voor de bouw van de windturbines is tijdelijke bronbemaling van het grondwater nodig. Dit heeft volgens het MER een tijdelijk effect op de grondwaterstand, maar geen structureel effect. In het inpassingsplan is aangegeven dat de aard en omvang van de bemaling later nog wordt voorgelegd aan het waterschap in het kader van de Waterwet. De Commissie constateert dat er geen structurele effecten te verwachten zijn, maar enkel tijdelijk.

Met het oog op het voorkomen van weidevogels in het gebied beveelt de Commissie aan om niet tijdelijk te ontwateren vlak voor de broedperiode. Een lagere waterstand kan zorgen dat jonge weidevogels minder makkelijk insecten kunnen vinden, wat een risico vormt voor het broedsucces.

2.4.2 Monitoring

Vanwege de vereisten uit de wet Natuurbescherming zal er een verplichting tot monitoring in een bepaalde exploitatieperiode ten behoeve van vogels en vleermuizen worden voorgeschreven conform de Ontwerpbesluit verlenen ontheffing Wet natuurbescherming (20 december 2023).¹⁰

De Commissie beveelt aan om in het nog op te stellen monitoringsprotocol en verdere studies naar mitigerende maatregelen ook expliciet aandacht te besteden aan de zeearend. Deze soort maakt frequent gebruik van de randmeren en de directe omgeving daarvan. De populatie van deze langlevende soort met een lage jongenproductie is net als de wespandief gevoelig voor windturbines.

De Commissie beveelt ook aan om expliciet aandacht te besteden aan de monitoring van de rosse vleermuis. De cumulatieve jaarlijkse sterfte van deze soort van 3,7 individuen per jaar bevindt zich, met (aangescherpte) stilstandvoorziening, dicht tegen de 1%-norm (die is gesteld op 4 slachtoffers per jaar).

¹⁰ Zie pagina 18 en regel 15 tot met 17 van de algemene voorschriften.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Om zich goed op de hoogte te stellen van de situatie heeft de werkgroep het gebied bezocht waar milieugevolgen kunnen optreden. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ir. Peter van der Boom MA
Tom Ludwig MA (secretaris)
Loes van der Vegt
ing. Rob Vogel
ir. Harry Webers (voorzitter)

Besluiten waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Provinciaal inpassingsplan, omgevingsvergunning en Wnb-vergunning.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor projecten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een milieueffectrapport (MER) vereist zijn. Dit project valt onder de regelgeving van voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet (1 januari 2024). Voor deze procedure volgt daarom nog uit [onderdelen C en D van de bijlage bij het voormalige Besluit milieueffectrapportage](#) dat een MER vereist is. Voor dit project gaat het in ieder geval om categorie D22.2. Er is daarom een gecombineerd plan- en project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluiten

Provinciale Staten van Gelderland voor het provinciaal inpassingsplan en Gedeputeerde Staten van Gelderland voor de vergunningen.

Initiatiefnemer besluiten

Gedeputeerde Staten van Gelderland voor het provinciaal inpassingsplan, en Prowind BV en Energiecoöperatie Veluwe-Energie voor de vergunningen.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft alle zienswijzen en adviezen gelezen die het bevoegd gezag heeft toegestuurd.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3653](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e info@commissiemer.nl
w commissiemer.nl

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Cc: [REDACTED]@gmail.com
Onderwerp: windmolens
Datum: dinsdag 2 januari 2024 22:24:33

[U ontvangt vaak geen e-mail van [REDACTED]@gmail.com. Informatie over waarom dit belangrijk is op <https://aka.ms/LearnAboutSenderIdentification>]

Beste gemeente,

Ik ben tegen de komst van een windmolenpark in Ermelo en Telgt. Laat de boeren daar, boeren. Laat de natuur en het wijdse uitzicht blijven. Dat wat zo mooi landelijk ligt, waar veel mensen genieten van de rust! Laat het niet ook aan landschapsvervuiling doen en laat de ganzen en andere vogels veilig vliegen.

Groetjes, [REDACTED]

Van: [redacted]@solcon.nl
Aan: ProvincieGelderland
Onderwerp: betreft zienswijze windpark Horst en Telgt, zaaknr. 2023-014597
Datum: donderdag 11 januari 2024 16:04:03

U ontvangt niet vaak e-mail van [redacted]@solcon.nl. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Putten 11-1-2024

Geachte heer/mevrouw,

Bij deze wil ik een zienswijze indienen m.b.t. het te realiseren windpark Horst en Telgt, in de gemeente Ermelo en Putten. Bij u bekend onder zaaknummer 2023-014597

De redenen voor deze zienswijze zijn:

- Ik ben eigenaar van een perceel grond met daarop een schuur van 120 m2, kadestraal bekend als "[redacted]" Dit is een mooi perceel voor hobbymatig gebruik voor het houden van bv. een paar paarden of koeien. Door het plaatsen van de windmolens zal het "belevingsgenot" op het perceel ernstig aangetast worden.
- Er nestelen ook regelmatig een paar buizerds in de bomen op het perceel, en er zijn vele andere soorten beschermde vogels en dieren (o.a. dassen en meerdere soorten vleermuizen) op en in de buurt van het perceel aanwezig. Met de komst van de molens zal voor deze dieren gevaar op verongelukken aanwezig zijn.
- Het voornemen wat er nu is om de molens stil te zetten als er woningen in de slagschaduw zitten of als de wespandief in de buurt is, lijkt mij in de praktijk onuitvoerbaar en ook onrendabel gezien de vele uren per jaar dat de molens dan niet mogen draaien.
- Tevens ben ik eigenaar en bewoner van [redacted] en [redacted] ([redacted]) in Putten, op dit perceel staan diverse opstallen, en zit nog een agrarische bestemming. Het perceel valt binnen de 750 meter cirkel van de windmolens wat de woningwaarde ook beïnvloed, (zie link: [redacted])

Indien ik in de toekomst de opstallen wil slopen en er nog een paar bouwkavels voor terug wil, zullen deze ook minder waard zijn door komst van de windmolens.

Ook heb ik ergens gelezen, weet zo gauw niet meer waar, dat er binnen 750 meter van bestaande windmolens ook helemaal niet meer nieuw gebouwd mag worden. Dus dat beperkt voor mij de mogelijkheden op deze locatie enorm. Indien ik dit laatste onjuist heb verneem ik dat graag in een reactie van u.

Ik zie uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]

[redacted]

Mob. 06 [redacted]

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Onderwerp: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst en Telgt
Datum: zaterdag 13 januari 2024 14:24:57

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@gmail.com. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Geachte heer/mevrouw,

Graag wil ik mijn zienswijze delen over het Windpark Horst en Telgt **zaaknummer: 2023-014597**

Ik heb een poging ondernomen om het document over het akoestisch onderzoek te lezen. Helaas is dit best ingewikkeld en daarbij zijn het wel heel veel pagina's.

Toch wil ik mijn mening hierover graag delen:

Er wordt in het onderzoek uitgelegd dat er geen apart onderzoek wordt gedaan naar laagfrequent geluid.

Ik vind dit best vreemd, vooral omdat algemeen bekend is dat laagfrequent geluid veel verder draagt dan normaal geluid en ook nog eens versterkt kan worden door de aanwezigheid van grote wateroppervlaktes (geluid over water draagt nog verder). Het windpark Horst en Telgt ligt pal naast het Veluwemeer.

Verder wordt er in het onderzoek voor zover ik kan zien niet gekeken naar de gemeente Harderwijk, terwijl er zich op relatief korte afstand een grote woonwijk (Drielanden-Harderweide) bevindt, die zich bovendien de komende jaren uitbreidt richting het Windpark.

Voor zover ik heb begrepen zullen er vanuit de regering nieuwe richtlijnen gaan komen voor de aanleg van Windparken, vooral omdat de geluidsnormen inmiddels achterhaald zijn, deze zijn nog gebaseerd op lagere en kleinere windmolens. Bij het windmolenpark Horst en Telgt gaat het om zeer hoge en grote windmolens. De normen waar nu mee wordt gerekend zijn dan ook niet meer toereikend. Hierdoor is het zeer aannemelijk dat het windpark overlast en problemen gaat geven voor de woonwijk Drielanden/Harderweide in Harderwijk. De kans is zeer groot dat de eisen voor geluid zullen worden aangescherpt. Daarbij is het ook mogelijk dat er gewerkt gaat worden met afstandsnormen, aangezien deze een veel betere bescherming voor de burgers zullen geven ten aanzien van geluid. Ik wil u dan ook met klem vragen om op deze nieuwe regelgeving te wachten om gezondheidsproblemen bij inwoners te voorkomen.

Graag wil ik u nog wijzen op onderstaand stuk van deskundige De Laat :

Geluidsnorm of afstandsnorm?

In Nederland gelden wettelijke geluidsnormen voor windturbines. Overdag 47 decibel (dat gaat in de eenheid Lden, het jaargemiddelde geluid op de gevel van een woning) en 41 decibel 's nachts.

Volgens deskundige De Laat zijn deze normen deels achterhaald. "De nieuwste generatie windturbines is veel hoger dan in de tijd dat deze normen werden opgesteld. Ze zijn niet meer toereikend en aan herziening toe."

De Laat pleit voor de invoering van een veilige afstandsnorm, zoals Denemarken, Duitsland en Canada al jaren kennen. "Het is ingewikkeld om geluidsnormen voor windturbines te controleren en te handhaven. Daarvoor zou je continu moeten meten. Dat is niet haalbaar. Een afstandsnorm is simpeler te handhaven."

Als afstandsnorm pleit De Laat voor tien keer de masthoogte. Een moderne windturbine met een masthoogte van 150 meter zou in dat geval op minimaal 1.500 meter van de bebouwde kom mogen komen.

Dat er dan niet heel veel plekken overblijven in Nederland waar nog windmolens kunnen komen, beseft De Laat. "Vanuit het oogpunt van de gezondheid van mensen is heel Nederland vol zetten met windturbines wat mij betreft niet de juiste weg."

De afgelopen jaren komen er steeds meer deskundigen die pleiten voor deze afstandsnorm. Voor de woonwijk Drielanden-Harderweide zou dit betekenen dat een deel van de windmolens met een tiphoogte van 250 meter te dichtbij komen te staan. Immers de afstand zou dan minimaal 2500 meter moeten zijn. Ook de woningen in de gemeente Zeewolde staan dan te dichtbij.

Mijn mening is dat windmolens van deze grootte en hoogte niet zo dichtbij een woonwijk moeten worden gerealiseerd.

Daarbij moet in elk geval gewacht worden tot de nieuwe regel- en wetgeving bekend is. Het is zeer onverstandig om nu nog snel een windpark te realiseren, zonder dat er bekend is wat de gevolgen zijn voor zoveel bewoners van een grote woonwijk op korte afstand.

Met vriendelijke groeten,

@gmail.com

Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe

p/a Mecklenburglaan 9, 3843 BN Harderwijk;

emails adresseren aan:

■■■■■@gmail.com;
■■■■■@vbwnoordveluwe.nl;
■■■■■@caiway.nl

Aan het College van Gedeputeerde Staten
van de Provincie Gelderland
t.a.v. ■■■■■
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Onderwerp: zienswijze Provinciaal Ontwerp-Inpassingsplan / Omgevingsvergunning / Wnb-Ontheffing Windpark Horst en Telgt, zaak 2023-014597

Harderwijk, 18 januari 2024

Geacht College,

Het bestuur van de Vogelbeschermingswacht Noord Veluwe heeft kennis genomen van de documenten behorend bij uw voorgenomen gecoördineerde besluit tot Inpassing van het Windpark Horst en Telgt (NL.IMRO.9925.IPWPHorstTelgt-ont1). De inhoud van die documenten geeft ons aanleiding tot het indienen van de hierna volgende zienswijze.

Ter zijde

Voorafgaand aan onze zienswijze op de Toelichting en de daaraan ten grondslag liggende Bijlagen, merken wij het volgende op. Het voorkómen van klimaatschade sluit naadloos aan bij de belangen van onze vereniging. Vervanging van fossiele energie door vernieuwbare energie uit zon en wind horen daar zonder enige twijfel bij. De mate waarin de Nederlandse verplichtingen en ambities op dat gebied (Klimaatwet 2019, Parijs COP21) binnen een bepaalde regio of binnen Nederland verwezenlijkt moeten worden, is echter een arbitraire keuze. Nut en noodzaak van het Windpark Horst en Telgt zijn vanuit dat gezichtspunt discutabel. Het is immers slechts een politieke voorkeur om energie uit zon en wind niet in sterkere mate uit regio's of landen te willen betrekken waar energie kan worden opgewekt met minder of geen impact op andere ruimteclaims, waaronder natuur. Kennelijk vinden Gedeputeerde Staten van Gelderland het voorsnog normaal om, in ruil voor wat lokale stroom, vogels te doden, waaronder jaarlijks de geschatte 35 exemplaren in het beoogde Windpark Horst en Telgt (Tabel 3 in Bijlage IV, p.8, van Bijlage III van

Bijlage 6). Het is bovendien suggestief om de energie-bijdrage van Windpark Horst en Telgt te vertalen in het aantal 'van stroom te voorziene huishoudens' (Toelichting, paragraaf 1.1). Het zou van transparantie getuigen als iedere burger daarbij tegelijkertijd op het feit gewezen wordt dat 'huishoudstroom' minder dan 5% van het Nederlandse energieverbruik uitmaakt. In die wetenschap moet de aandacht hoe dan ook op andere bronnen van energie en ook andere landen gericht worden om Nederland ooit klimaatneutraal te krijgen. U mag deze *Ter zijde* vanzelfsprekend geheel voor kennisgeving aannemen, zulks in tegenstelling tot het vervolg van deze zienswijze.

Achtergrond van de 1% norm

In uw onderbouwing van de vergunbaarheid van het Windpark Horst en Telgt speelt de zogenaamde 1% norm (het 'ORNIS criterium') een kardinale rol. Alvorens in te gaan op uw toepassingen van die 1% norm besteden wij graag een paar woorden aan de wordingsgeschiedenis van die norm. De norm is op verzoek van de Europese Commissie ontwikkeld door het ORNIS Committee. Dit gremium werd gevraagd welke jaarlijkse afroming van een *lokale populatie* via jacht toelaatbaar geacht mag worden ('wise use') en kwam daarbij uit op die 1% (Epstein et al., 2019). Het begrip 'betrokken populatie' is hierbij cruciaal (bron: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:62003CJ0079&from=NL>). Het gebruik van de norm ter beoordeling van het negatieve effect van windturbines op vogels (of andere dieren) vereist vanuit datzelfde vertrekpunt van 'wise use' dat óf getoetst moet worden aan de natuurlijke mortaliteit van slechts een gekende lokale populatie van een soort, óf (als schattingen van de omvang van die lokale populatie ontbreken) aan de natuurlijke mortaliteit van een ruimtelijk grotere populatie maar dan in cumulatie met alle andere vergelijkbare ingrepen in precies diezelfde ruimtelijke eenheid, conform de vraag waarover het ORNIS Committee zich boog. Wij wijzen in dit verband ook op het arrest van de ABRvS (ECLI:NL:RVS:2020:1160, met name overweging 16.2). Als desondanks voor een mengvorm gekozen wordt (d.w.z. 'lokale effecten, al dan niet gecumuleerd, toetsen aan de natuurlijke sterfte van een *bóven*-lokale of zelfs nationale populatie'), kan dat er toe leiden dat ieder afzonderlijk project (of eventueel groepje van lokale projecten) ónder die *bóven*-lokale 1% norm blijft. Een ongewenst bijproduct van zo'n mengvorm is dat eenzelfde ingreep, *ceteris paribus*, in de ene EU-lidstaat anders beoordeeld zou worden dan in andere EU-lidstaat: hoe groter je land of regio (lees: hoe groter je toetspopulatie), des te milder de norm. Dat kán de bedoeling van de Europese Vogelrichtlijn niet zijn. De studies voor het Windpark Horst en Telgt hanteren deze mengvorm echter volop en wij lichten dat later in deze zienswijze toe.

Toepassing van de 1% norm

Toepassing van de 1% norm vereist a) kennis van de betrokken soorten dieren, b) kennis van de populatieomvang van deze soorten, c) kennis van hun natuurlijke mortaliteit, en d) transparantie over de cumulatie in ruimte en tijd.

Ad a: Voor wat betreft Windpark Horst en Telgt is, onder meer, gekozen voor een zestal soorten die u 'wintervogels' noemt (houtduif, kauw, spreeuw, vink, veldleeuwerik, koperwiek) met als argument dat deze soorten 87-88% (88-89% volgens Bijlage II, p. 46 van Bijlage 6 van de Toelichting) van het berekende aantal aanvaringsslachtoffers vormen (Bijlage 6 van de Toelichting, p. 54). Dat is een merkwaardige redenering, nog los van de beweerde vreemde nauwkeurigheid. Het hoge aantal slachtoffers bij de genoemde soorten zal immers in de eerste plaats het gevolg zijn van het feit dat ze relatief talrijk zijn. Ter vergelijking: bij een analyse van ongelukken waarbij taxi's betrokken zijn, zou ongetwijfeld blijken dat het om bijzonder veel zwarte exemplaren gaat zonder dat dit betekent dat zwarte auto's een hoger risico op een ongeluk hebben. Of, met andere woorden: er is geen enkele reden om bij de toetsing soorten die in kleine aantallen voorkomen, uit te sluiten. Integendeel, omdat juist soorten met een kleine populatie-omvang extra kwetsbaar zijn voor verliezen. Als voorbeeld noemen wij de Zeearend die recent herhaaldelijk aanvaringsslachtoffer werd in windparken in het nabije Flevoland (<https://www.destentor.nl/lelystad/zeearend-gedood-door-windmolen-in-flevoland~aeccc862/>; https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?utm_source=newsletter&utm_medium=e-mail&utm_campaign=user-mailing&msg=28756). Dat u bij toetsing aan de 1% norm voorbijgaat aan de Zeearend bevreemdt des te meer omdat u in één van documenten (Bijlage IV, p. 10, van Bijlage 6 van de Toelichting) meldt dat *'de Zeearend in het telgebied is waargenomen', 'zich binnen een afstand van 20 kilometer twee nesten bevinden', en 'incidentele slachtoffers niet kunnen worden uitgesloten'*. Daaraan voegt u toe (Bijlage II, p. 26 van Bijlage 6 van de Toelichting) dat *'Gezien de aanwezigheid van ganzen in het onderzoeksgebied is de verwachting dat de Zeearend ook incidenteel in het gebied zal rondvliegen'*. Het voornemen om bij gebleken geschiktheid een detectiesysteem te installeren, ontslaat u niet van de plicht om allereerst te toetsen aan de 1% norm. Dat Zeearenden in en rond het plangebied veelvuldig aangetroffen worden blijkt ook uit onze waarnemingen (Bijlage 1 op p. 14 van deze zienswijze).

Ad b: In geen van de documenten hebben wij een overzichtelijke tabel aangetroffen waarin per vogelsoort is aangegeven op welke populatie de 1% norm betrokken is (landelijk, regionaal, lokaal ?) en van welk seizoen (broedtijd, trektijd, winterseizoen) en van welk(e) teljaar/jaren daarbij is uitgegaan. De documenten verwijzen slechts naar 'www.sovon.nl' of 'https://stats.sovon.nl/' maar

niet naar de relevante webpage op die site. Dat maakt het principieel onmogelijk voor ons om te bepalen of de 1% norm correct bepaald is. Wij begrijpen dat het complicerend is dat de populatieomvang per seizoen (broedtijd, trektijd, wintertijd) nogal kan fluctueren. Daarom valt te overwegen een 1% norm per seizoen te berekenen en het aantal aanvaringssslachtoffers per seizoen te schatten en deze aan seizoensspecifieke 1% normen te toetsen. Zo'n aanpak kon voor jaarrond aanwezige soorten wel eens onvermijdelijk blijken.

Ad c: In de documenten hebben wij ook geen overzichtelijke tabel aangetroffen waarin de natuurlijke mortaliteit per soort is aangegeven. De documenten verwijzen slechts naar 'www.bto.org' maar niet naar de relevante webpagina op die Britse site. Ook dat maakt het principieel onmogelijk om te bepalen of de 1% norm correct bepaald is. Wij hebben grotendeels onze toevlucht kunnen nemen tot tabellen 3.1 t/m 3.6 in Klop (2017). Klop is werkzaam bij Altenburg & Wymenga Ecologisch Onderzoek. Daarom hebben we durven aannemen dat het om dezelfde database gaat als dewelke Altenburg & Wymenga voor Windpark Horst en Telgt gebruikten.

Ad d: Voor wat betreft de ruimtelijke cumulatie stellen wij vast (Bijlage III, p. 11, van Bijlage 6 van de Toelichting) dat insluiting van andere projecten zich in uw studie voor een aantal zangvogelsoorten beperkt tot projecten binnen een afstand van 15 kilometer. Dit vanwege de home range die zangvogels zouden hebben. U onderbouwt die keuze met een literatuurverwijzing (Van der Vliet & Heijligers, 2011). Onze raadpleging van die literatuurverwijzing leert echter dat dit artikel verwijst naar 97 soorten waarvan er 10 zangvogel zijn. Voor deze 10 zangvogels wordt slechts verwezen naar home ranges in de broedperiode waarbij in 8 van de 10 gevallen een range genoemd (0 kilometer) wordt, overigens zonder enige literatuurverwijzing naar het onderliggende onderzoek. Het is pijnlijk te moeten vaststellen dat de beweerde '15 km range' kennelijk een slag in de lucht is die onderbouwing mist. Overigens ontgaat ons de rationale achter het gebruik van home ranges om cumulatieve effecten te kunnen becijferen. Om te beginnen hebben de gesuggereerde home ranges betrekking op het broedseizoen terwijl genoemde soorten ook (of zelfs alleen) tussen herfst en voorjaar in het gebied bivakkeren. Belangrijker nog is dat het voor een cumulatie helemaal niet relevant is of een individuele vogel X uit 'gebied A' mogelijk in aanvaring kan komen met een turbine in 'gebied B'; het gaat om de soort, niet om het individu.

Voor wat betreft het temporele aspect kan een cumulatie zich in beginsel beperken tot recente, lopende en concreet voorgenomen projecten. De eventueel negatieve effecten van oudere projecten worden, onder voorwaarden (zie daarvoor het vervolg van deze paragraaf), immers in de actuele staat van instandhouding (SVI, lees: waaronder de gekende populatieomvang) weerspiegeld. Het is daarbij wel essentieel om het jaar te kennen waarin die SVI bepaald is.

SOVON (waarnaar uw studies verwijzen) publiceert SVI's bij ons weten in de vorm van ranges op basis van reeksen van teljaren en niet op individuele jaren. Bovendien ijlt het jaar van publicatie van SVI's (zoals gehanteerd in uw studies) na op de jaren waarin de populatieomvang daadwerkelijk bepaald is. Zo zijn winterpopulaties doorgaans gebaseerd op tellingen in de periode 2018-2020, doortrekaantallen op tellingen in de periode 2008-2012 en winterpopulaties op tellingen in de periode 2013-2015 (zie: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.sovon.nl%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2F2022-06%2Flandelijke_aantalsschattingen_0.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK).

U stelt (Bijlage III, p. 5, van Bijlage 6 van de Toelichting) resoluut dat *'windparken die voor 2020 gerealiseerd zijn niet in beschouwing genomen zijn voor de cumulatietoets van Windpark Horst en Telgt'*. Gezien het voorgaande kan het volgens ons zo zijn dat meer projecten bij de cumulatieve toets betrokken hadden moeten worden dan vooralsnog gebeurde. Graag ontvangen wij hierover uitsluitel door een specificatie van de jaren waarin de tellingen ten behoeve van de gehanteerde SVI's plaatsvonden in relatie tot de realisatie van andere windparken.

Zelfs bij een correct toegepaste temporele cumulatie, zoals hiervoor uiteengezet, dient men bedachtzaam te zijn op het feit dat het negatieve effect van een schijnbaar terecht uitgesloten ingreep zich over vele jaren kan uitstrekken en niet onmiddellijk daags na de aanleg of ingebruikname van de ingreep in de SVI tot uiting komt. Als zodanig kan er sprake zijn van een (wettelijk ongewenste) sluipende afname van populaties. Die afname wordt ook nog eens versterkt met iedere volgende ingreep die een toetsing aan de 1% norm ternauwernood heeft doorstaan. Bastmeijer (2018) betoogt op basis van Commissierichtsnoren, Europese Hof van Justitie-jurisprudentie en Advocaat Generaal Conclusies dat dit in strijd is met Europese richtlijnen (zie ook Bijlage 2 op p. 15 van deze zienswijze). Ook Boerema (2017) beargumenteerde dat cumulaties correct dienen plaats te vinden om in overeenstemming te zijn met de geest van Europese Richtlijnen.

In aanvulling op de bovenstaande overwegingen wijzen wij ook op een recent wetenschappelijk artikel, gepubliceerd vóór het genomen besluit. In dat artikel is betoogd dat vogelpopulaties bij hantering van de 1% norm ingeval van windturbines binnen tien jaar met 2-24% kunnen afnemen in tegenstelling tot de veronderstelde extra sterfte ter grootte van maximaal 1%. Dit noopt tot omzichtigheid bij gebruik van dit criterium als maat voor de uiteindelijke effecten van windturbines op natuurwaarden (Schipper et al., 2020a; -, 2020b). Een te strikte toepassing van de 1% norm kan namelijk conflicteren met de eis dat populaties op een aanvaardbaar niveau moeten blijven (CJEU, 2018).

Veel van de soorten die u in uw 1% norm-analyses betreft, waaronder Aalscholver, Houtduif (buiten broedtijd), Kauw, Buizerd (buiten broedtijd), Roerdomp (buiten broedtijd), Grote Karekiet, Kievit en Tafeleend (buiten broedtijd), vertonen wat betreft de populatieomvang een significant negatieve trend (www.sovon.nl). Bij bepaling van de SVI worden overigens meer factoren betrokken dan alleen de populatieomvang (e.g. Foppen & Vogel, 2022). Ook volgens die definitie van de SVI verkeren Spreeuw, Aalscholver, Houtduif, Buizerd, Grote Karekiet, Kievit, Smient en Tafeleend in een ongunstige SVI. Bastmeijer (2018) heeft, *nota bene*, in opdracht van Provincie Gelderland gerapporteerd dat niet alleen de 1% norm maar ook (trends van) de SVI bij de beoordeling van projecten dienen te worden betrokken. Citaties uit zijn rapport gelieve u aan te treffen in Bijlage 2 op p. 15 van deze zienswijze.

Specifieke toetsingen aan 1% norm

Voor wat betreft soortspecifieke toetsingen aan de 1% norm merken wij het volgende op. U stelt (Bijlage II, p. 18, van Bijlage 6 van de Toelichting) dat *'voor broedvogels en wintervogels is uitgegaan van de Nederlandse populatie, aangezien het niet mogelijk is om op ecologische gronden een lokale populatie te definiëren'*. Toch heeft u in tegenstelling tot die door u beweerde onmogelijkheid gepoogd om de omvang van een regionale populatie (en bijbehorende 1% norm) in een aantal (maar om onbekende redenen niet in alle) gevallen te schatten door landelijke gegevens met een factor 0,146 (het aandeel van Provincie Gelderland in het nationale grondoppervlak) te vermenigvuldigen. U geeft daarbij aan verschillen in verspreiding binnen de provincie buiten beschouwing te laten. De kaarten van SOVON (zie voor voorbeelden Bijlage 3 op p. 16 van deze zienswijze) geven aan dat kennis over die verspreiding binnen een provincie wel degelijk beschikbaar te maken is. Hiermee had kunnen worden voldaan aan de door ons en anderen bepleite eis om de ruimtelijke schaal die gehanteerd wordt bij het cumuleren van effecten ook te gebruiken voor het bepalen van de populatieomvang (en bijbehorende 1% norm). Uw keuze voor een ruimere schaal (i.c. de gehele provincie) is alleen te rechtvaardigen als ook de cumulatieve effectberekening zich op de gehele provincie zou richten. De gekozen mengvorm (de gehele provincie voor bepaling van de 1% norm in combinatie met een beperkte lokale cumulatie van effecten van vergelijkbare ingrepen) is, zoals hiervoor uitgelegd, in strijd met het antwoord op de oorspronkelijke vraag aan het ORNIS comité en de letter en geest van de EU Vogelrichtlijn (Boerema, 2017; Bastmeijer, 2018). Overigens viel ons op dat u in het geval van vleermuizen wel in staat en bereid blijkt om negatieve effecten te toetsen tegen een 1% norm die gebaseerd is op de lokale populatie (Bijlage 6, p. 50 van de Toelichting, Tabel 5.12; Bijlage II, p. 34, van Bijlage 6 van de Toelichting, Tabel 4.2).

Buizerd

Nog verwarrender wordt het toen ons bleek dat u voor de Buizerd (Bijlage 6 van de Toelichting, p. 54) toetst aan een landelijke winterpopulatie van 40.5000 (mogelijk zijnde het gemiddelde van de range zoals gepubliceerd door SOVON). Dit roept bij ons de volgende vragen op:

-waarom toetst u aan de winterpopulatie en niet aan de broedvogelpopulatie van 11.500 tot 20.000 vogels? Bijlage III, p. 26, van Bijlage 6 van de Toelichting stelt met betrekking tot de buizerd immers *'De meeste aanvaringen vinden plaats tijdens het broedseizoen en het merendeel van de dodelijke slachtoffers zijn volwassen vogels. Gezien het aanvaringsrisico en verwachte vliegactiviteit van de drie broedparen Buizerd in het onderzoeksgebied zijn periodieke aanvaringsslachtoffers niet uit te sluiten'*.

-waarom toetst u aan de (natuurlijke mortaliteit van de) landelijke populatie en niet aan provinciale, laat staan regionale populatie?

-waarop baseert u dat blijkens Tabel 2.2 (Bijlage III, p. 14, van Bijlage II van Bijlage 6 van de Toelichting) buizerds alleen in windpark Jaap Rodenburg voorkomen en dat daarom niet met andere windparken, op zijn minst parken binnen de regio, gecumuleerd behoeft te worden?

-hoe verhoudt zich de kans op aanvaringsslachtoffers onder de twee (of drie volgens Bijlage III van Bijlage 6 van de Toelichting) buizerdparen met een vaste verblijfplaats binnen het plangebied (volgens Bijlage 6 van de Toelichting, p. 54, 1-2 per jaar) met een 1% norm, die (overeenkomstig de door u beweerde werkwijze) provinciaal, of beter nog, regionaal bepaald zou zijn?

-waarom wordt het aantal aanvaringsslachtoffers in Tabel 5.16 (Bijlage 6 van Toelichting, p. 55) niet langer op 1-2 vogels per jaar maar op 0,06 vogels geschat?

Aalscholver

Voor wat betreft de Aalscholver merken wij het volgende op. Om te beginnen maakt u niet duidelijk tegen welke (natuurlijke sterfte van de) populatie getoetst wordt (broedvogels, doortrekkers, wintervogels ?; landelijk, provinciaal, regionaal ?). U hanteert een 1% norm van 40 stuks. In combinatie met een natuurlijke sterfte van 12% (Klop, 2017) laat zich hieruit een populatie van circa 33.000 exemplaren berekenen. Vermoedelijk is daarom ook hier voor toetsing tegen (de natuurlijke sterfte van) de gemiddelde landelijke winterpopulatie gekozen. Dit roept bij ons de volgende vragen op:

-waarom toetst u aan de winterpopulatie en niet aan de broedvogelpopulatie van 16.250-16.750 vogels?

-waarom toetst u aan de landelijke populatie en niet, zoals bij andere soorten, aan de provinciale populatie, laat staan de regionale populatie?

-waarom ontbreekt de Aalscholver in Tabel 2.2 (Bijlage III, p. 14, van Bijlage II van Bijlage 6 van de Toelichting)?

-waarom gaat u voorbij aan de negatieve trend van de populatieomvang en/of de ongunstige SVI en de meerjarige onderschrijding van het instandhoudingsdoel voor het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren (www.sovon.nl)?

Wintervogels

Voor wat betreft vogelsoorten die u 'wintervogels' noemt (houtduif, kauw, koperwiek, spreeuw, veldleeuwerik en vink), wordt de dood als gevolg van aanvaring niet getoetst aan een landelijke of regionale 1% norm maar aan een 1% norm gebaseerd op totale Gelderse populatie van elk van die soorten. Cumulatie vindt vervolgens alleen plaats met de effecten van Windpark Jaap Rodenburg. Waarop baseert u dat genoemde soorten, met uitzondering van Houtduif en Kauw, in Windpark Lorentz niet (zullen) vóórkomen (Bijlage II, p. 48, van Bijlage 6 van de Toelichting) en daarom voorbij mag worden gegaan aan hun inclusie in de cumulatieve toets? Volgens onze waarnemingen is dat namelijk wel het geval (Bijlage 4 op p. 17 van deze zienswijze). Kunt u voorts bevestigen dat in het geval van deze 'wintervogels' ondanks de door u gekozen benaming niet is uitgegaan van winterpopulaties maar van de broedvogel populaties? Wij maken dit op uit het feit dat u in relatie tot deze soorten wijst op de beperkte homerange waarvan alleen gedurende de broedperiode sprake is (zie echter ook wat we daarover eerder opmerkten). En, zo ja, wat was die 1% norm?

Wespendief

Wij waarderen uw slag om de arm voor wat betreft de Wespendief en de voorgenomen mitigaties en overige maatregelen die u voornemens bent uit te voeren op de Veluwe. Zo zullen alle turbines van Windpark Horst en Telgt volgens artikel 3.3.4 van de Regels in juli en augustus overdag worden stilgezet. U geeft aan deze maatregel op te zullen heffen zodra werkzame beeldherkenningsinstrumenten beschikbaar zijn. Daartoe is echter technologie nodig die een Wespendief moet kunnen onderscheiden van andere vogels van vergelijkbare grootte. Die technologie is er absoluut nog niet. Voor wat betreft windturbines betekent dit dat vooralsnog

alleen het aantal draaiende turbines rond de Veluwe bepalend is voor de overlevingskansen van de Wespendif, waarvan akte.

Het zwaartepunt van de aanwezigheid van deze soort ligt uitgerekend op de Noordwest Veluwe (Klop et al., 2020) en vanuit dat gebied worden aantoonbaar voedselvuchten gemaakt naar Flevoland (Bijlage 1 op p. 14 van deze zienswijze; Van Manen et al., 2011). U verbindt voorwaarden aan de aanleg en het gebruik van twee turbines aan de oostzijde van het plangebied. Tabel 1.5 van de MER stelt dat de geringere afstand van deze twee turbines ten opzichte van de westgrens van Natura 2000-gebied Veluwe, een betekenisvol effect kan hebben op het aantal aanvaringsslachtoffers bij de Wespendif. Het verschil in afstand tussen deze twee turbines en de overige turbines bedraagt echter minder dan 500 meter. Vooral bij hoge ontwijkingspercentages hebben kleine verschillen in afstand tot de Veluwe een geringer effect op vermeden aanvaringen dan het aantal turbines. Dat leiden wij althans af uit figuur 4.6 in het rapport van Klop et al. (2020) dat mede in uw opdracht is verschenen. In dat kader missen wij hoe dan ook dat u, anders dan met deze kleine nuance voor de Wespendif, niet bereid gebleken bent om de wisselkoers tussen energieopbrengst en natuurbehoud ook voor andere natuurwaarden in beeld te brengen. Verder gaande concessies aan het aantal turbines had die wisselkoers inzichtelijk kunnen maken en objectievere keuzes mogelijk gemaakt. Of met andere woorden: een bepaalde energie-opbrengst is klaarblijkelijk geen resultaat van uw analyses geweest maar een vertrekpunt.

Grote Karekiet en Roerdomp

Wij waarderen uw bewustzijn ten aanzien van de herstelopgave voor Grote Karekiet en Roerdomp en het feit dat hieraan door de Coöperatie Gastvrije Randmeren en gemeentes Ermelo en Putten invulling gegeven moet worden in het nabije Groene Kruispunt. Heiwerkzaamheden dienen daarom in ieder geval buiten die periode plaats te vinden. Afzien van heiwerkzaamheden gedurende het broedseizoen helpt een zomergast zoals de Grote Karekiet wél, maar een jaarvogel zoals de Roerdomp maar ten dele. Overigens duurt het tot eind augustus voordat de jongen van de Roerdomp vliegvlug zijn. Het broedseizoen van de Roerdomp duurt namelijk van 1 april tot 31 augustus

(<https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/roerdomp>). Omdat de Roerdomp jaarrond aanwezig is langs de oevers van de Veluwerandmeren frustreren heiwerkzaamheden de hervestiging van de Roerdomp ook buiten het broedseizoen terwijl hervestiging expliciet beoogd wordt met het Groene Kruispunt. Het is hierbij niet relevant dat Roerdomp en Grote Karekiet nu nog niet aanwezig zijn in het Groene Kruispunt. Vanwege de wettelijke herstelopgave gaat het immers om alle inspanningen die de hervestiging faciliteren. Het is daarom de vraag waarom u hieraan voorbij gaat.

Kwalificerende soorten Natura 2000-gebied Veluwerandmeren

U stelt dat kwalificerende (water)vogelsoorten van Natura 2000-gebied Veluwerandmeren alleen in de aanlegfase van het Windpark Horst en Telgt hinder kunnen ondervinden (Bijlage III, p. 2, van Bijlage III van Bijlage 6 van de Toelichting). U stelt dat er voldoende uitwijkmogelijkheden bestaan, ook als daarbij de verstoring door andere projecten betrokken wordt. Daarmee zegt u impliciet dat niet een gebrek aan rust- en foerageergebieden verklaart waarom Brilduiker, Nonnetje, Slobeend, Smient, Tafeleend en Grote Zaagbek zich in de afgelopen vijf jaren (2017/18-2021/22), respectievelijk, 75, 73, 66, 84, 57 en 50% onder hun instandhoudingsdoelstelling bevonden, maar dat andere oorzaken die onderschrijding verklaren. Dat moge zo zijn voor Brilduiker, Nonnetje en Grote Zaagbek omdat die soorten vanwege zachte winters noordelijker verblijven, maar verklaart de onderschrijding van instandhoudingsdoelstellingen van Slobeend, Smient en Tafeleend niet. De vraag is daarom waarom u (verdere) verstoring, weliswaar tijdelijk, van deze soorten toch toelaatbaar acht.

Overigens onderschrijdt ook de Aalscholver zijn instandhoudingsdoelstelling voor de N2000 gebied Veluwerandmeren (www.sovon.nl). De vraag is daarom of u aan die onderschrijding voorbij mag gaan, ook al zou de Aalscholver alle toetsen aan één of andere 1% norm doorstaan.

Conclusie

De Vogelbeschermingswacht Noord Veluwe zet vraagtekens bij:

- de wijze van berekening van de 1% norm (ORNIS criterium),
- de wijze van toepassing van de 1% norm (t.a.v. soorten, populaties, cumulaties),
- de mate waarin behalve met de 1% norm ook rekening gehouden is met SVI's, N2000-instandhoudingsdoelstellingen en -herstelopgaven.

Samenvattend overzicht van onze vragen

1. Onderschrijft u dat de ruimtelijke schaal waar de 1% norm aan ontleend wordt, idealiter overeen zou moeten komen met de ruimtelijke schaal waarop negatieve effecten gecumuleerd worden en vice versa?
2. Waarom hanteert u wat betreft het voorgaande een mengvorm?
3. Kunt u alsnog de effecten van het windpark op de Zeearend becijferen en (cumulatief) toetsen tegen een correcte 1% norm?
4. Kunt u ons alsnog een tabel doen toekomen waarin per vogelsoort een overzicht is opgenomen dat aangeeft tegen welke populatie (ruimtelijke schaal, seizoen, teljaar) getoetst is en van welke natuurlijke mortaliteit is uitgegaan?

5. Kunt u ons een overzicht geven van het jaar/de jaren waarin de tellingen ten behoeve van de door u gehanteerde populatieomvang per soort heeft plaatsgevonden en op grond hiervan inzichtelijk maken welke bestaande projecten wel en niet worden betrokken zijn in cumulatieve toetsen?
6. Welke betekenis hebben de publicaties van Schippers et al. (2020ab) voor uw beoordeling van het Windpark Horst en Telgt?
7. Welke betekenis heeft de publicatie van Bastmeijer (2018) in opdracht van de Provincie Gelderland voor uw beoordeling van het Windpark Horst en Telgt, zulks in relatie tot de dalende populatieomvang en SVI van een aantal soorten die in het gebied voorkomen?
8. Waarom kiest u bij de ene vogelsoort voor toetsing tegen een 'provinciale' 1% norm en bij de andere vogelsoort tegen een 'landelijke' 1% norm?
9. Wat heeft u doen besluiten geen gebruik te maken van de mogelijkheid om uit de SOVON-data een schatting te maken van *lokale* populaties en de daaruit af te leiden 1% norm?
10. Heeft SOVON zelf u dit ontraden?
11. Waarom toetst u, kennelijk, aan de winterpopulatie van de Buizerd en niet aan de broedvogelpopulatie?
12. Waarom toetst u aan de landelijke populatie van de Buizerd en niet aan de provinciale, laat staan de regionale populatie?
13. Waarop baseert u dat Buizerds alleen in windpark Jaap Rodenburg voorkomen en dat daarom niet met andere windparken, op zijn minst die binnen de regio, gecumuleerd behoeft te worden?
14. Hoe verhoudt zich de geschatte kans op aanvaringsslachtoffers onder de 2-3 Buizerdparen met een vaste verblijfplaats binnen en rond het plangebied met een 1% norm, die provinciaal, of beter nog, regionaal bepaald wordt?
15. Waarom wordt het aantal aanvaringsslachtoffers van de Buizerd op de ene plek op 1-2 en op andere plekken op 0,06 geschat?
16. Waarom toetst u aan de (natuurlijke mortaliteit van) winterpopulatie van de Aalscholver en niet aan de broedvogelpopulatie?
17. Waarom toetst u aan de (natuurlijke mortaliteit van) landelijke populatie van de Aalscholver en niet aan provinciale laat staan regionale populatie of de instandhoudingsdoelstelling voor de Veluwerandmeren?
18. Waarom ontbreekt de Aalscholver aan Tabel 2.2 (Bijlage III, p. 14, van Bijlage II van Bijlage 6 van de Toelichting)?
19. Bent u voornemens heiwerkzaamheden tussen 1 april en 31 augustus te verbieden in verband met het broedseizoen (dus inclusief nestfase) van de Roerdomp?

20. Acht u verstoring van de Roerdomp door heiwerkzaamheden buiten het broedseizoen ondanks de expliciete doelstellingen van het Groene Kruispunt (t.w. bijdragen aan de wettelijke herstelopgave) toelaatbaar en, zo ja, waarom?
21. Waarom acht u gebrek aan foerageer- en rustgebied geen verklaring voor de overschrijding van instandhoudingdoelstellingen van Slobeend, Smient en Tafeleend en acht u tijdelijke verstoring uit dien hoofde toelaatbaar?
22. Waarom gaat u voorbij aan de meerjarige overschrijding van de instandhoudingsdoelstelling van de Aalscholver voor Natura 2000-gebied Veluwerandmeren (www.sovon.nl)?
23. Waarop baseert u dat Koperwiek, Spreeuw, Veldleeuwerik in Vink in Windpark Lorentz niet (zullen) vóórkomen?
24. Is voor wat betreft de toetsing van effecten op wat u 'wintervogels' noemt, uitgegaan van (de natuurlijke mortaliteit van) de broedvogelpopulatie of van de winterpopulatie?
25. Deelt u onze mening dat het aantal turbines een betekenisvoller effect op de aanvaringsrisico's voor Wespenvogels heeft dan het door u gesuggereerde effect van de eventuele afstand van die turbines *binnen* het Windpark Horst en Telgt ten opzichte van westgrens van het Natura 2000-gebied Veluwe?

Met beleefde groet, in afwachting van uw antwoorden, het bestuur van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe,

[Redacted signature]

[Redacted signature]

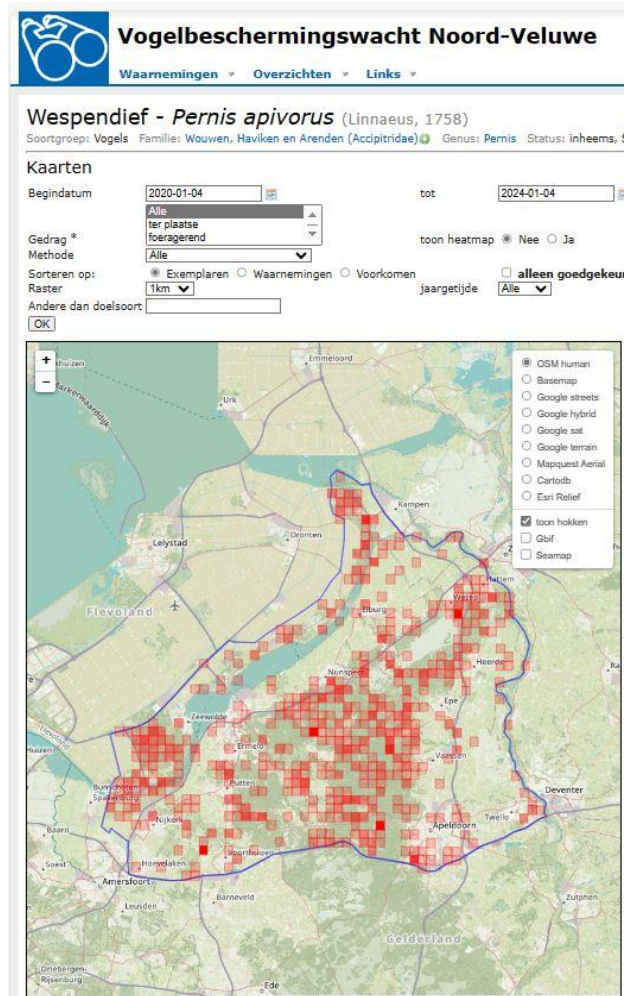
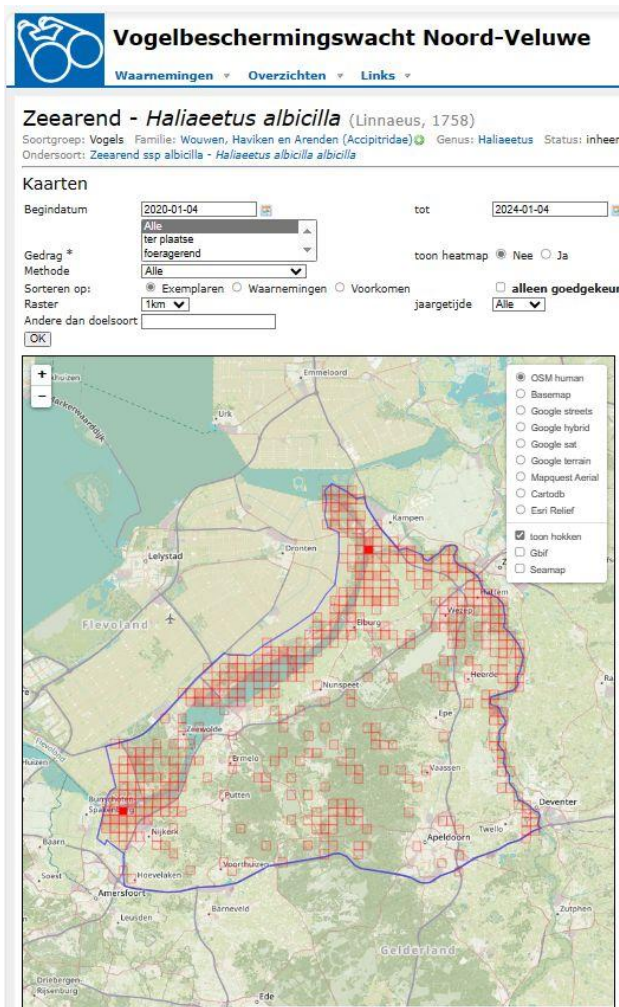
[Redacted name] voorzitter

[Redacted name], secretaris

Referenties

- Bastmeijer, K., 2018. Onderzoek naar de betekenis van 'de gunstige staat van instandhouding', met name in het kader van de beoordeling van ontheffingsaanvragen onder de Wet natuurbescherming in opdracht van provincies Gelderland en Utrecht. Legal Advice for Nature, Tilburg, 69 pp
- Boerema, L., 2017. Soortbescherming en windturbines: stilstand of achteruitgang. Tijdschrift voor Natuurbeschermingsrecht 1: 11-19.
- CJEU, 2018. EU Commission v. Malta, case C-557/15.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=193239&pageIndex=0&doclang=nl&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8483073>
- Epstein, Y. et al., 2019. When is it legal to hunt strictly protected species in the European Union? Conservation Science and Practice, 11 pp.
- Foppen, R. & R. Vogel, 2022. Staat van Instandhouding van soorten van de Vogelrichtlijn zonder instandhoudingsdoelstelling in Natura 2000-gebieden. Rapport 2022/81, SOVON, 37 pp.
- Klop, E., 2017. Mortaliteit vogels windmolenpark Hattemerbroek. Rapport 2334, Altenburg & Wymenga, 14 pp.
- Klop, E., J. Stahl, H. Sierdsema, P. Alefs & J. Latour, 2020. Windenergie op en rond de Veluwe Rapport 20140, Altenburg & Wymenga, 66 pp.
- Schippers, P. et al., 2020a. Mortality limits used in wind energy impact assessment underestimate impacts of wind farms on bird populations', Ecology and Evolution, 4: 6274-6287.
- Schippers, P. et al., 2020b. Acceptabel geachte vogelsterfte doorwindturbines heeft grotere effecten dan gedacht. Nature Today 22 juli 2020
- Van der Vliet & Heijligers, 2011. Maximale foerageerafstanden op een rij gezet voor 97 beschermde vogelsoorten. Tijdschrift TOETS
<https://www.researchgate.net/publication/235898177>
- Van Manen, W. et al., 2011. Ecologie van de Wespandief op de Veluwe 2008-2010. Provincie Gelderland, 80 pp

Bijlage 1. Waarnemingen van Zeearenden en Wespendifieven rondom het plangebied in de afgelopen vijf jaren

Bijlage 2. Uitsneden uit Bastmeijer (2018) in opdracht van Provincies Gelderland en Utrecht

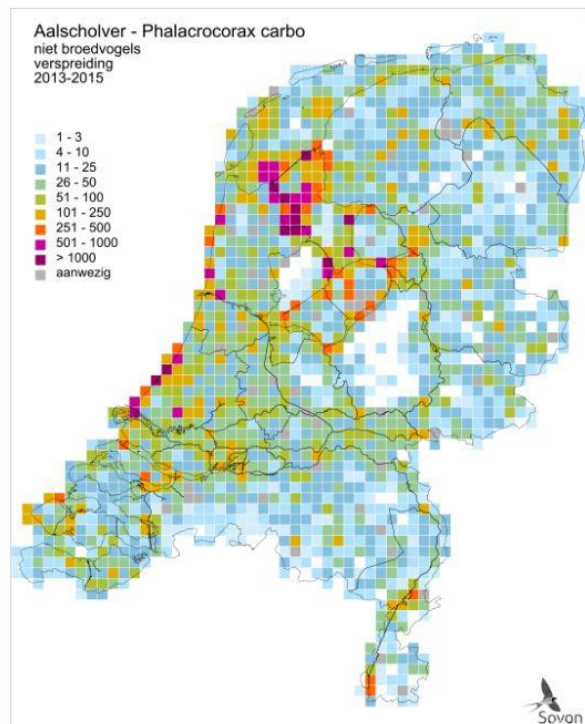
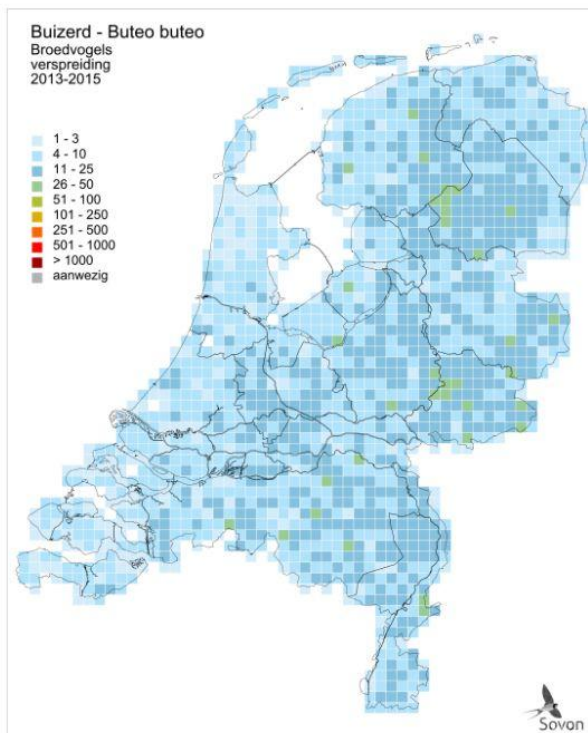
-De Europeesrechtelijke houdbaarheid van de jurisprudentie van de ABRvS over de toepasbaarheid van het ORNIS-criterium bij het beoordelen van de aanvaardbaarheid van effecten in het licht van de gunstige staat van instandhouding (GSvl-voorwaarde), moet zowel ten aanzien van vogels als vleermuizen om twee redenen worden betwijfeld:

- Door toepassing van het ORNIS-criterium voldoende te achten bij de toetsing aan de GSvl-voorwaarde voor het kunnen afgeven van ontheffingen, wordt namelijk alleen gekeken naar de GSvl-parameter 'populatie-omvang' en niet naar de andere parameters van het begrip GSvl. Voor zover Bastmeijer bekend heeft het Hof van Justitie het ORNIS-criterium ook alleen toegepast om helderheid te krijgen over het begrip 'kleine hoeveelheid' (een begrip dat inderdaad wel alleen populatie-gerelateerd is) maar niet om invulling te geven aan het bredere begrip (inbreuk op de) GSvl. De toets aan de GSvl-voorwaarde door middel van toepassing van het ORNIS-criterium is daarmee onvolledig en verhoudt zich daarom ook niet met de algemene lijnen van de jurisprudentie van het HvJEU (restrictieve uitleg, voorzorg).

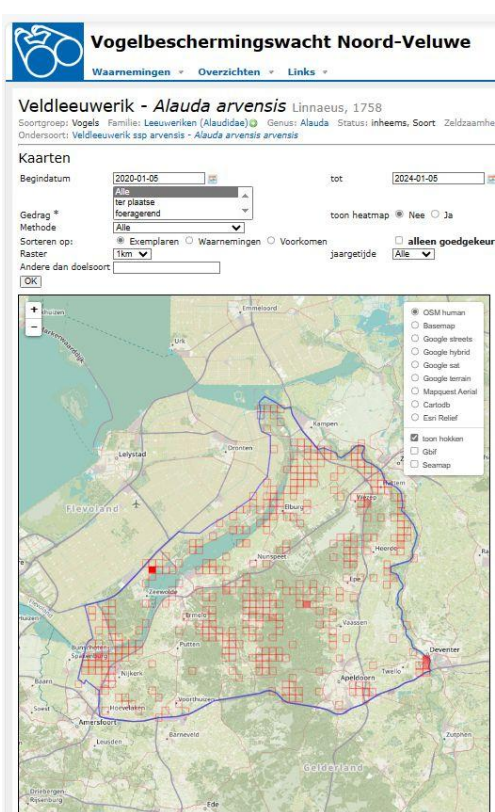
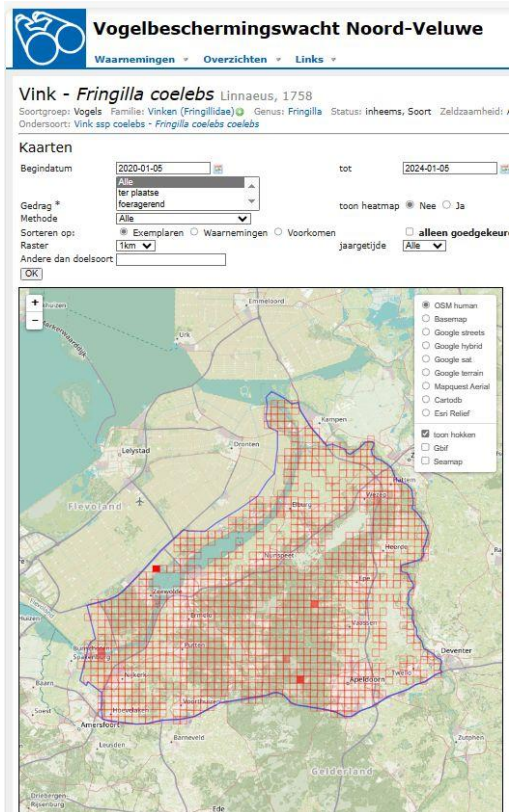
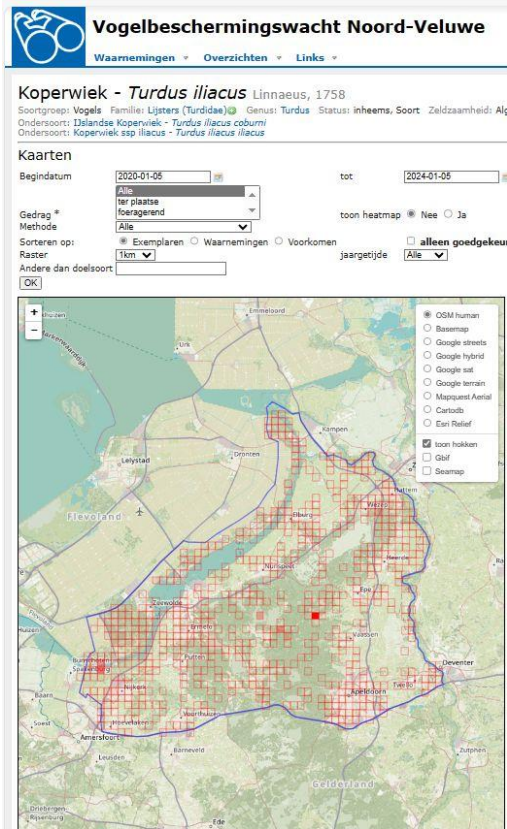
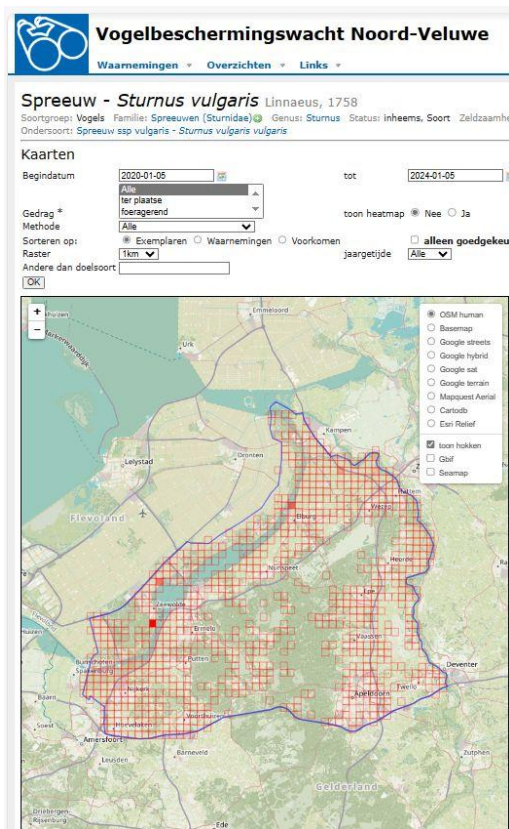
- Bij de toepassing van het ORNIS-criterium lijkt volgens Bastmeijer geen consistent onderscheid te worden gemaakt tussen populaties en soorten die al een GSvl kennen en populaties en soorten die in een (zeer) ongunstige SvI verkeren. Daarmee lijkt vooral voor wat betreft deze laatste groep soorten en populaties het risico te worden aanvaard dat in de loop der tijd een reeks van kleine inbreuken toch de SvI verder kunnen verslechteren of het bereiken van de GSvl verder wordt bemoeilijkt of zelfs geblokkeerd. Dit kritiekpunt laat zich extra gevoelen door de toetsing van de ABRvS aan de wijze waarop bij de toepassing van het ORNIS criterium wordt omgegaan met cumulatieve effecten. Zo lijkt de Afdeling volgens Bastmeijer van oordeel te zijn dat niet gekeken behoeft te worden naar effecten van in het verleden vergunde en gerealiseerde projecten.

Het bovenstaande zou volgens Bastmeijer de logische consequentie moeten zijn van het feit dat geen afbreuk gedaan mag worden aan het streven om de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Volgens Bastmeijer is het herstellen en behouden van alle Habitatrichtlijnsoorten een resultaatsverplichting en geen inspanningsverplichting, ook niet voor individuele provincies. Volgens Bastmeijer bestaan er op basis van Commissierichtsnoeren, Hof-jurisprudentie en AG Conclusies overtuigende argumenten om in het kader van het toelaten van uitzonderingen op verbodsbepalingen in het kader van het soortenbeschermingsrecht uit te gaan van de verplichting om een GSvl te waarborgen op het niveau van deelpopulaties of lokale populaties. Daarbij krijgt het begrip GSvl dan vooral de betekenis van het waarborgen dat de betreffende (deel)populaties duurzaam kunnen voortbestaan om zo bij te dragen aan het bereiken en het behouden van de GSvl op landelijk en uiteindelijk EU-niveau. Ook moet voorkomen wordendat provincies zich achter elkaars (mogelijke) inspanningen gaan verschuilen. Aldus professor Bastmeijer in zijn rapportage aan Provincie Gelderland.

Bijlage 3. Landelijke verspreiding van enkele vogelsoorten

Bijlage 4. Waarnemingen van Spreeuw, Koperwiek, Vink, Veldleeuwerik langs de Veluwerandmeren in de afgelopen vijf jaren.

Het college van gedeputeerde staten van Gelderland

Postbus 9090

6800 GX Arnhem

post@gelderland.nl

Datum: 02-02-2024

Betreft: Zienswijze windpark Horst en Telgt zaak: 2023-014597

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij dien ik een zienswijze in op het plan Windpark Horst en Telgt en wel om de volgende redenen:

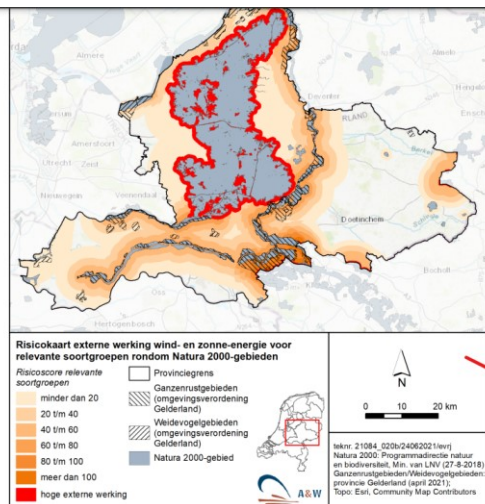
Ten eerste het feit dat de windturbines binnen een straal van 300 - 750m van een Natura2000 gebied gepland staan. Het is onverteerbaar dat het beschermde vogel en habitat gebied voor het gemak, omdat dat beter uitkomt, buiten beschouwing wordt gelaten. De onderzoeken zijn namelijk glashelder over dit gebied, windmolens schaden en verstoren de foerageer en broed gebieden van vele vogels. Dit wordt ook gesteld in het MER rapport van nov. 2023 (zie onderstaande tekst uit dit rapport):

Andere Natura 2000-gebieden: Beoordeel de alternatieven en het VKA ook op de andere vastgestelde instandhoudingsdoelen van nabijgelegen andere Natura 2000-gebieden. Een zone die niet gebruikt wordt door wespddieven als foerageergebied zou bijvoorbeeld wel gebruikt kunnen worden door soorten die beschermd zijn via de gebiedsbescherming van het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren¹⁹ of Rijntakken²⁰. Onderzoek daarom de impact op andere Natura 2000-gebieden en de soorten waarvoor daar instandhoudingsdoelen gelden. Geef op kaart aan waar deze risico's optreden en hoe hiermee wordt omgegaan.

Met bovenstaand advies is mijns inziens onvoldoende gedaan en dient dus nog uitvoerig onderzocht en opgevolgd te worden. Nu leggen jullie deze adviezen naast neer, omdat dit anders de realisatie in de weg staat. Maar dit kan niet het geval zijn. Ook stelt het ecologisch onderzoek het volgende:

Ecologisch onderzoek: **De realisatie van wind- of zonne-energie kan leiden tot effecten op beschermde natuurwaarden, zoals op aangewezen soorten of habitattypen in Natura 2000-gebieden. Vanuit de Wet natuurbescherming (Wnb) mogen deze doelen niet in gevaar komen. Uit eerdere onderzoeken, zoals bij de A28, A50 en de Veluwe, blijkt dat sprake kan zijn van externe werking op Natura 2000-gebieden. Anders gezegd, ontwikkelingen buiten het Natura 2000-gebied kunnen effect hebben op de instandhoudingsdoelen die voor dit gebied zijn vastgesteld. Een treffend voorbeeld is de Wespddief, waarbij recent is vastgesteld dat sprake kan zijn van aanvaringsrisico's bij turbines buiten de Veluwe, wat tot aantasting van het instandhoudingsdoel van het Natura 2000-gebied kan leiden. Dergelijke situaties kunnen leiden tot ruimtelijke beperkingen voor de realisatie van wind- of zonne-energie nabij Natura 2000-gebieden.**

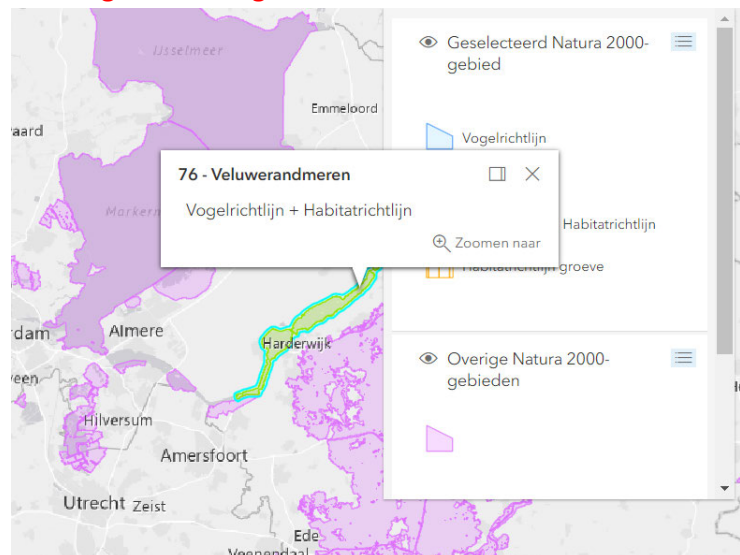
Oftewel het ecologisch onderzoek stelt dat er schade kan ontstaan in Natura2000 gebieden zoals de Veluwe randmeren, doordat de foerageer- en broed gebieden verstoord worden door de Windmolens. Zowel de bouw ervan als het aanwezig en in bedrijf zijn daarna. Zie hiervoor ook de kaart hieronder, waarbij dus gelet moet worden op de oranje gebieden waarbij gesteld wordt dat in deze gebieden door verstoring door externe factoren de instandhoudingsdoelen niet gehaald zouden kunnen worden. De wet natuurbescherming stelt duidelijk dat dit absoluut NIET het geval mag zijn.

Onjuiste informatie in het ecologisch rapport betreffende vogel- en habitatrictlijnen:

Passage uit het ecologisch rapport: ... naast de drie hierboven genoemde gebieden is van de Gelderse Natura 2000-gebieden alleen de Veluwe aangewezen als Vogelrichtlijngebied.

Bovenstaande is onjuist. Ook het natura2000 gebied is volgens het ministerie van landbouw vogelrichtlijngebied. Deze bewering dient derhalve dus ook uit het ecologisch onderzoek van Altenburg en Wymenga gehaald te worden.

Ten tweede

geeft u aan dat de windmolens in de maanden juli en augustus overdag stil dienen te staan voor de wespendif. Deze vliegt echter vanaf mei tot september door het gebied. In mei en juli om nesten te bouwen, wat veel vliegbewegingen tot gevolg heeft en dus veel risico met zich meebrengt. In juni juli is het broedseizoen, wat ook veel vliegbewegingen met zich meebrengt aangezien zij om beurten op het nest zitten. En deze vrijheid moeten zij kunnen hebben om kans te maken de groei en instandhouding te kunnen bereiken. In augustus en september vliegen dan de jonge vogels uit, wat zeker gezien hun onervarenheid heel veel risico met zich meebrengt. Ik heb de grafiek gezien van de vliegbewegingen en uiteraard is te zien dat het minder is in mei, juni en september, maar elke vliegbeweging laat zien dat de vogel zijn best doet om in dit gebied de Veluwe, maar zeker ook de Veluwe randmeren bestaanszekerheid op te bouwen. Dit moet hoe dan ook gekoesterd worden, **dat is ook uw wettelijke taak**. Hier wordt toch te makkelijk en naar uw voordeel toe beredeneerd in de rapporten en reacties op vorige zienswijzen.

De provincie heeft als wettelijke taak deze vogel te beschermen en dit kan niet als er maar 2 maanden rekening wordt gehouden met hun vliegbewegingen en zeker niet met de start van nieuw leven van de jonge vogels bij het uitvliegen.

Het plan is nu om een detectie systeem in te zetten. Ik wil hier als eis neerleggen dat dit alleen een “escape” kan zijn wanneer er testrapporten beschikbaar komen over de werking en de snelheid waarmee deze systemen in actie kunnen komen. Namelijk zijn de testresultaten, zoals u zelf aangeeft, nog helemaal niet bekend en kan er dus nog niet op goedkeuring en inzet gespeculeerd worden. Pas in 2026 worden de testresultaten bekend.

De NRD beschrijft dat technische maatregelen worden onderzocht. Deze zijn concreter benoemd in de ‘EN-EN-strategie’ en zijn aan de Commissie toegelicht in het startgesprek. De effectiviteit wordt voor een aantal technische maatregelen nog aanvullend onderzocht. Indien deze maatregelen effectief zijn, dan kunnen deze mogelijk worden ingezet in plaats van gebiedsbeperkende maatregelen of langdurige stilstandsvoorzieningen (overdag) in de maanden dat de wespendif aanwezig is. Genoemd worden: geautomatiseerde stilstandsvoorziening door cameradetectie en een zwarte wijk. **De provincie heeft toegelicht dat op z’n vroegst in 2026 de resultaten van het onderzoek worden verwacht. Het is dan nog niet duidelijk of het reële of financieel haalbare maatregelen zijn. Geef in het MER aan, hoe de onderzoeken zijn opgezet, wie daarvoor verantwoordelijk is en/of de uitkomsten van de onderzoeken toepasbaar zijn op de lokale situatie in de Veluwe en voor de wespendif. Maak duidelijk in hoeverre de resultaten de uitkomst van de huidige studie kunnen wijzigen. Beschrijf ook of er soortgelijke onderzoeken in het buitenland zijn gedaan, en op welke wijze deze inzichten kunnen worden gebruikt.(commissie beoordeling MER nov. 2023).**

Met de adviezen die gesteld worden in het MER rapport van nov. 2023 wordt naar mijn inziens dus niets gedaan, de trein moet hoe dan ook voort denderen. Dit is niet acceptabel. Indien dit een van de oplossingen zou moeten worden om de wespendieven te beschermen, dient de uitslag van het rapport afgewacht te worden. U heeft zich ook als provincie aan de MER te houden.

Ten derde:

De wespandief is aangewezen als kwalificerende broedvogel voor Natura 2000-gebied Veluwe. Het instandhoudingsdoel van 100 broedparen wordt niet gehaald: de populatie zit met ca. 94 broedparen iets onder het doel. De status krijgt een score 2 (minder dan 10% onder het doel). Roofvogels hebben in het algemeen een hoog aanvaringsrisico; dit wordt klasse 3. Op basis van gezenderde Wespandieven blijkt dat de soort in bepaalde maanden tot ver buiten het Natura 2000-gebied kan komen; de mobiliteit krijgt een score 3. De gevoeligheidsindex wordt dan berekend als $2 \text{ (status)} \times 3 \text{ (aanvaringsgevoeligheid)} \times 3 \text{ (mobiliteit)} = 18$.

Nadat is gebleken dat de uitkomsten niet helemaal volgens de 1% norm uitkwamen is een nieuw rapport gekomen, waarbij is gerekend met een ander principe en wel door een peildatum te gebruiken en windparken die voor die peildatum in bedrijf waren niet mee te rekenen. **Dat is echt onacceptabel en derhalve dient de eerste berekening, waarbij met alle windparken in de omgeving wordt meegerekend als leidend beschouwd te worden. Dit dient aangepast te worden.**

Ten vierde:

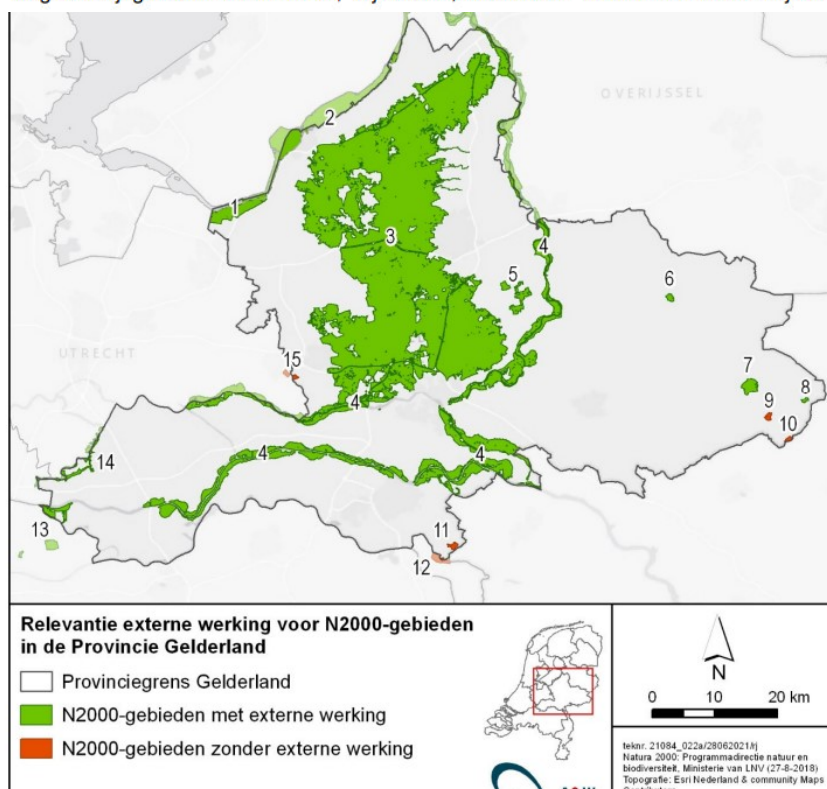
Uit onderstaande tabel blijkt dat er wel degelijk aangetoond is dat er externe werking plaatsvindt voor het Natura2000 gebied Veluwe randmeren. Deze tabel komt uit het ecologisch onderzoek welke zelf door jullie is aangevraagd.

Tabel 3.2 Effectenindicator voor de relevante soortgroepen van vogels in het kader van externe werking voor de vier Natura 2000-gebieden. Oranje = mogelijke externe werking, groen = geen wezenlijke externe werking.

Vogelrichtlijnsoorten	Arkenheem	Rijntakken	Veluwe	Veluwerandmeren	AFSTANDEFFECT WINDTURBINES	AFSTANDEFFECT ZONNEPANELEN
Watervogels	x	x		x	Oranje	Groen
Steltlopers		x				
Roofvogels (Wespendief)			x			
Zangvogels		x	x	x		
Overige soorten		x	x	x		

3.5 Gevoeligheid

Uit de voorgaande analyse komt naar voren dat externe werking met name is Vogelrichtlijngebieden Arkenheem, Rijntakken, Veluwe en Veluwerandmeren. Bij de gebi

Veluwerandmeren Het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren (6.166 ha) bestrijkt het open water tussen de provincies Gelderland en Flevoland, grofweg tussen Nijkerk in het zuiden en Kampen in het noorden. Het gebied is logischerwijs van belang voor een groot aantal watervogels. De kwalificerende broedvogels zijn Roerdomp en Grote karekiet; de kwalificerende niet-broedvogels hebben betrekking op soorten als Fuut, Aalscholver, Grote zilverreiger, Lepelaar, Meerkoet, Kleine zwaan, en tien soorten eenden. Analooq aan de situatie bij Arkenheem en Rijntakken worden de effectafstanden vooral

bepaald door de ligging en oriëntatie van de dagelijkse vliegbewegingen is afhankelijk van de ligging van de slaapplekken en de foerageergebieden. Veel soorten zijn redelijk geconcentreerd rond het gebied aanwezig. Gebaseerd op de literatuur en de verspreidingsdata uit de NDFF wordt daarom een zone van 2–3 km aangehouden voor de relevante soorten zwanen, eenden en overige watervogels. Ook hier geldt dat bij een concreet initiatief veldonderzoek noodzakelijk is om het gebiedsgebruik door watervogels in detail in beeld te brengen.

(onafhankelijk van habitatype) op rotorhoogte op 26,9% (tabel 3.3). Bij grote turbines met een rotorhoogte tussen 80–240 m is dit met 26,8% vrijwel gelijk (tabel 3.3). Het exacte percentage is echter afhankelijk van het betreffende habitatype; in agrarisch gebied loopt bij grote turbines het percentage vliegbewegingen op rotorhoogte op tot ruim 33%.

Tabel 3.3 Percentages van de vliegbewegingen van Wespandief op rotorhoogte bij een middelgrote turbine (40-160 m) en een grote turbine (80-240 m).

Habitat	Mediane vlieghoogte (m)	Percentage GPS-punten op rotorhoogte (40–160 m)	Percentage GPS-punten op rotorhoogte (80–240 m)
Agrarisch gebied	193	27,5	33,3
Bebouwing	256	24,3	28,3
Bos	122	27,2	25,1
Natte natuur	252	30,0	27,6
Open natuur	167	24,6	23,8
Totaal		26,9	26,8

Uw ecologisch onderzoek stelt het volgende:

Zorgplicht:

In artikel 1.11 lid 1 en lid 2 van de Wet natuurbescherming is de zorgplicht beschreven: 'Eenieder neemt voldoende zorg in acht voor in het wild levende dieren en hun directe leefomgeving. Eenieder laat handelingen na, waarvan redelijkerwijs te vermoeden is, dat ze nadelig zijn voor in het wild levende dieren. Als dat nalaten in redelijkheid niet gevergd kan worden, dienen de gevolgen van dat handelen voor die dieren zoveel mogelijk voorkomen, beperkt of ongedaan gemaakt te worden'. De zorgplicht geldt altijd.

Ten vijfde:

Graag de doorrekeningen volgens de aanvraag omgevingsvergunning van de onderstaande punten:

1. Het geotechnisch rapport met een beschouwing van de volgende onderdelen:

- resultaten van het grondonderzoek, bestaande uit voldoende sonderingen;
- funderingsadvies; - berekening van de grondmechanische draagkracht van de ondergrond voor een - fundering op palen (trek en/of druk);

2. Gewichtsberekening, waarin opgenomen:

- overzicht van toegepaste belastingen, belastingfactoren en belastingcombinaties;
- belastingen op alle onderdelen van de bouwconstructie;
- belastingen op de fundering;

3. Stabiliteitsberekening;

4. Palenplan, waarop aangegeven:

- rapportnummer geotechnisch rapport;
- plaats van de sondeerpunten;
- gemaatvoerde paal locaties;
- de rekenwaarden van de paalbelastingen;
- tekeningen van in het werk gestorte en geprefabriceerde betonconstructies;

8. Detailberekeningen en - tekeningen van staal-, hout-, steen- en glasconstructies;

9. Detailberekeningen en -tekeningen van verbindingen en verankeringen van beton-, staal-, hout- en glasconstructies;

10. Berekening van de brandwerendheid van beton-, staal-, steen-, hout- en glasconstructies;

12. Berekeningen en tekeningen van de fundering van de bouwkraan.

Deze doorrekeningen zijn voor ons nodig voor het gevoel van veiligheid en dienen dus openbaar gemaakt te worden.

Ten zesde:

In het ontwerp besluit omgevingsvergunning staan onderstaande voorschriften waar de provincie en het overige projectteam zich aan moeten houden:

14. Om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren, is een aangescherpte stilstandvoorziening (SVZ) op maat voorgeschreven met onderscheid voor de verschillende turbines en delen van het plangebied, gebaseerd op het veldonderzoek en deskundigenoordeel. Dit komt neer op complete stilstand van de turbines 1 en 7 onder de volgende voorwaarden:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- vanaf een uur voor zonsondergang tot een uur na zonsopkomst.

Turbines 2 t/m 6 moeten stilstaan op de momenten wanneer tegelijkertijd aan alle van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- tussen een uur voor zonsondergang en een uur na zonsopkomst;
- bij temperaturen boven de 10 graden Celsius;
- bij windsnelheden lager of gelijk aan 6 m/sec, gemeten op gondelhoogte;
- bij droog weer (geen neerslag).

Vraag: wie gaat dit monitoren en wat zijn de sancties indien er niet aan bovenstaande voldaan wordt?

15. Gedurende de eerste drie jaar na ingebruikname van de turbines moet de activiteit en migratie van vleermuizen gemonitord worden middels akoestische monitoringsmiddelen (zoals een batdetector) op gondelhoogte. Ook wordt conform het landelijke monitoringsprotocol voor windparken gemonitord op aanvaringsslachtoffers en wordt de activiteit en gebruik van het leefgebied in de omgeving van het plangebied gemeten. De resultaten worden jaarlijks met de provincie Gelderland gedeeld. Naar aanleiding van de uitkomsten van deze gecombineerde monitoring kan de SVZ worden herzien of verder gespecificeerd, in afstemming met de provincie Gelderland.

Vraag: wie gaat dit monitoren, hoe wordt het gecommuniceerd naar de omwonenden en belanghebbenden? En uiteraard wat zijn de sancties?

16. Gedurende de eerste drie jaar na ingebruikname van de turbines wordt het aantal aanvaringsslachtoffers onder vogels gemonitord door ecologisch deskundigen, conform het landelijk protocol voor windparken. Ook vindt er trekvogelmonitoring plaats in het voorjaar en najaar. De resultaten worden na afronding jaarlijks met de provincie Gelderland gedeeld.

Vraag: wie gaat dit monitoren en wat zijn de sancties wanneer blijkt dat er meer slachtoffers plaatsvinden dan aangetoond in uw aanname onderzoeken? De nadere uitwerking van de monitoring voor vogels en vleermuizen wordt beschreven in een monitoringsprotocol, dat minimaal 1 maand voorafgaand aan de start van de exploitatie van het windpark aan de provincie Gelderland ter goedkeuring wordt overlegd. De resultaten van de monitoring worden na afloop van de monitoringsperiode, jaarlijks voor een periode van in totaal 3 jaar, gedeeld met het bevoegd gezag.

Vraag: Wat zijn de sancties wanneer blijkt dat het aantal aanvaringen ver overschreden wordt? En hoe worden de belanghebbenden, zijnde omwonenden, hiervan op de hoogte gesteld? En hoe weten we of dit niet in de doofpot wordt gestopt?

18. De heiwerkzaamheden moeten buiten het broedseizoen (1 maart tot 1 september) uitgevoerd worden. Heiwerkzaamheden mogen alleen overdag uitgevoerd worden.

Vraag: wat kunnen wij als belanghebbenden, zijnde omwonenden hieraan doen als deze regel wordt overschreden? Wie grijpt er in oftewel wie kunnen we bellen?

20. De aanleg van het windpark (uitgezonderd de heiwerkzaamheden), dient bij voorkeur buiten het broedseizoen van vogels (1 maart tot 1 september) plaats te vinden. Als er toch in het broedseizoen gewerkt moet worden (uitgezonderd de heiwerkzaamheden), dan moet er eerst een veldcheck uitgevoerd worden en zal, voorafgaand aan het broedseizoen het gebied ongeschikt worden gemaakt worden (kort maaien van de aanwezige vegetatie tot max. 10 cm boven maaiveld) om te voorkomen dat er alsnog vogels tot broeden komen. Tijdens de

aanlegfase zal er volgens een ecologisch werkprotocol gewerkt worden.

Vraag: wat kunnen wij als belanghebbenden, zijnde omwonenden hieraan doen als deze regel wordt overschreden? Wie grijpt er in oftewel wie kunnen we bellen?

21. Om effecten op de aanwezige jaarrond beschermde nesten in (de omgeving van) het plangebied in de aanlegfase te voorkomen, moeten alle werkzaamheden (inclusief aanvoer- en transportactiviteiten) plaatsvinden op een minimale afstand van 75 meter van deze nesten. Voorafgaand aan de werkzaamheden moet een veldcheck plaatsvinden.

Vraag: hoe kunnen wij aanwezig zijn bij de veldcheck, zodat we weten dat er echt goed gekeken is en geacteerd?

22. Bij de aanleg van het windpark moet rekening gehouden worden met de kwetsbare voortplantingsperiode van das, die globaal loopt van 1 december tot 1 juli. Zo moet de aanleg en het gebruik van tijdelijke werkwegen en opslagterreinen binnen 500 m van burchtlocaties tussen 1 juli en 1 december plaatsvinden, enkel overdag (als das inactief is). Uitzondering vormen al bestaande wegen, waar al verkeer aanwezig is.

Vraag: wie geeft aan en hoe wordt aangegeven wanneer men buiten een straal van 500 meter werkt en beweegt?

23. Versnippering van leefgebied van (mogelijk) aanwezige soorten wordt voorkomen door geen hekken langs de werkwegen te plaatsen.

Vraag: wat is de directe actie indien wij bemerken dat er wel een hek geplaatst wordt? Oftewel wie grijpt in of wie kunnen we bellen?

24. De werkzaamheden mogen niet eerder starten nadat door een ecologisch deskundige² vooraf in het veld een controle is uitgevoerd, waaruit blijkt dat er geen nesten in gebruik zijn of andere beschermde diersoorten in het plangebied gedood en/of verstoord kunnen worden bij uitvoering van de werkzaamheden (red: natuurvrijverklaring).

Vraag: hoe kunnen wij aanwezig zijn bij de veldcheck, zodat we weten dat er echt goed gekeken is en geacteerd?

De algemene vraag is en blijft wat de consequenties en sancties zijn indien aan een van bovenstaande voorschriften niet volledig voldaan wordt en de uitdrukkelijke aanvulling hierop wat de sancties zijn wanneer blijkt bij jaarlijkse toetsing dat de natuurwet overtreden wordt, qua verstoring van de weidevogels en broedvogels. Oftewel als redelijkerwijs aangetoond kan worden dat ze niet (meer) op het gebruikelijke moment gebruik maken van de rust-foerageer-en broedplekken. **U heeft de zorgplicht en wettelijke plicht dat dit niet gaat gebeuren om achteruitgang van de flora en fauna te voorkomen.**

Mocht blijken dat uw antwoord gaat worden dat u niets over de omgevingsvergunning en de voorschriften hierin kunt zeggen of wijzigen, is toch het dringende verzoek deze vragen door te zetten naar de afdeling of bevoegdheid die volgens u wel antwoorden of aanpassingen hierop kan maken. Voordat deze antwoorden duidelijk zijn is het u uiteraard niet gegund om het traject verder door te zetten. Dit zijn essentiële punten die wel degelijk van belang zijn voor omwonenden. Nu worden er namelijk nergens consequenties aan verbonden terwijl redelijkerwijs gesteld mag worden dat bepaalde voorschriften overtreden gaan worden.

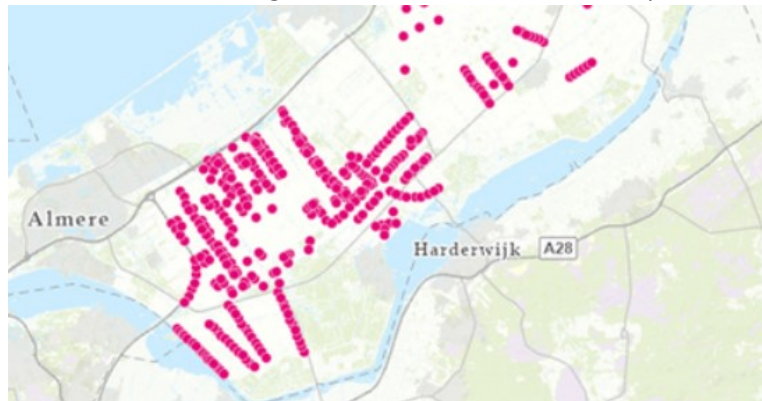
Ten zevente:

De uitkomst van het archeologisch onderzoek dien eerst afgewacht te worden alvorens verder gepland kan worden. Dit wordt ook verlangd in de aanvraag omgevingsvergunning:

“In het voortraject is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. De resultaten gaven aanleiding een aanvullend veldonderzoek te verlangen in de vorm van een karterend booronderzoek.” Pagina 16

Tenslotte:

Wil ik als eis neerleggen dat, zoals [REDACTED] van de vogelbeschermingswacht al aangaf, er een cumulatieve toets moet plaatsvinden zoals de wet natuurbescherming voorschrijft bij dit soort projecten om de negatieve risico's in kaart te brengen wanneer er een ander windpark in de nabije

omgeving staat (Flevoland).

Ik heb gesproken met [REDACTED] over dit artikel, uitleg gekregen en onderschrijf daarom ook zijn standpunt en eis voor een cumulatieve toets, welke gedaan dient te worden door een onafhankelijke instellen welke niet verbonden is in welke vorm dan ook aan de Provincie Gelderland.

Slotopmerkingen zijn dat door de rapporten heen lezend sterk naar voren komt dat de opdrachtgever (provincie Gelderland) bepaald wat er in het rapport wordt onderzocht en hoe dit (naar de provincie toegerekend) vertaald wordt, omdat de provincie de onderzoeken heeft betaald. Dit is een oneerlijke machtspositie die benut wordt.

Ook is er te weinig gedaan met de adviezen van de commissie M.E.R.

Het gevoel heerst ook dat de slager zijn eigen vlees keurt. Alle stappen worden doorlopen binnen de eigen muren (en die van Nijmegen) door de eigen collega's. Hierdoor ontbreekt het gevoel dat er echt onafhankelijk en kritisch gekeken en bepaald wordt.

Wanneer er negatieve adviezen gegeven worden, wordt wat krom is links of rechtsom weer recht gepraat.

Ik hoop echt dat de provincie alle zienswijzen: van bijvoorbeeld de klankbordgroep, gemeente Ermelo en de vogelwacht naast elkaar legt en het stoere besluit durft te nemen om hoe spijtig ook, toch van deze locatie af te zien en op zoek te gaan naar een betere locatie waar minder schade voor mens en natuur zal plaatsvinden en minder in bochten gewrongen hoeft te worden met allerlei mitigerende maatregelen.

Er wordt gesteld dat het project niet meer te stoppen is, maar het is nog geen vaststaand of lopend project zolang de definitieve vergunning niet is afgegeven en er nog geen daadwerkelijke paal in de grond staat.

Hoogachtend,

[Redacted signature]

Bronvermeldingen:

Ecologisch rapport Altenburg en Wymenga 2021

Ontwerp-besluit Wnb vergunning

Rapport M.E.R. 2023

Commissie voor de milieu effecten rapportage 2023

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]@gmail.com
tel.nr. [REDACTED]

Deze zienswijze gelijk aan
of toegevoegd aan de zienswijzen met nr.
7 t/m 10, 12, 17, 19, 20, 23, 24, 26, 28,
29, 31, 34, 36 t/m 42, 44, 45, 47, 49, 50,
51, 53, 55 t/m 59, 61, 62, 63 t/m 84,
86, 87, 88, 92, 93, 95, 96 en 97

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Deze zienswijze betreft 12 onderwerpen die betrekking hebben op
het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt:

1. détournement de procédure
2. landschap
3. stilstand
4. natura2000
5. geluid
6. laag frequent geluid
7. schadelijke stoffen
8. wespendif
9. conflicts of interest
10. voorzorgsprincipe
11. participatie
12. locatie

Onderwerp 1:

Zienswijze détournement de procédure Windpark Horst&Telgt

De overheid moet zich in haar omgang met de burgers houden aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, onderdeel daarvan is het verbod op détournement de procédure.

In de wet zijn verschillende procedures te vinden. Niet alle procedures zijn echter even gunstig voor de burger: de ene procedure biedt meer bescherming voor de burger dan de andere.

Het verbod op détournement de procédure houdt in dat de overheid verplicht is om te kiezen voor de procedure die de meeste rechtsbescherming biedt aan de burger.

Op basis van het Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen kan geconcludeerd worden dat een deel van windturbines niet kan worden gerealiseerd omdat deze niet voldoen aan de afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte. Dit Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen biedt een betere rechtsbescherming aan de burgers t.a.v. hinder door de windturbines dan de concept-lokale normen. **De overheid is daarom op grond van het verbod op détournement de procédure verplicht te kiezen voor een procedure waarin de nieuwe landelijke normen gerespecteerd worden. Als dat betekent dat de procedure moet worden uitgesteld tot deze definitief zijn dan moet dat uitstel er komen.**

Voor het al dan niet vallen onder de nieuwe omgevingswet geldt dat niet de datum van de aanvraag van de initiatiefnemer leidend is, maar de datum waarop het PIP ter inzage wordt gelegd door de provincie. Ook hier kan door het bevoegd gezag een keuze worden gemaakt voor het volgen van de oude of de nieuwe procedure door voor of na 1 januari 2024 het PIP ter inzage te leggen.

Ook daarvoor geldt het verbod op détournement de procédure.

Evident is namelijk dat de nieuwe omgevingswet, onder meer door meer en ruimere inspraakmogelijkheden, meer rechtsbescherming biedt dan de huidige regelgeving.

Daarom dient door het bevoegd gezag gekozen te worden voor een ter inzagelegging na 1 januari 2024.

Daar zowel het hanteren van de nieuwe landelijke normen alsmede het ter inzage leggen van het PIP na 1 januari 2024 dermate evident een betere rechtsbescherming voor de burgers biedt zal, mocht dat noodzakelijk zijn, een beroep op het verbod op détournement in een juridische procedure waarschijnlijk een grote kans van slagen hebben.

Op basis hiervan zou de Provincie Gelderland daarom moeten besluiten de nieuwe landelijke normen te gaan hanteren, en de PIP procedure conform de nieuwe omgevingswet te gaan uitvoeren.

Onderwerp 2:

Zienswijze landschap Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

De omgevingsverordening van de provincie Gelderland definieert het nationaal landschap Randmeerkust. Het beoogde Windpark Horst&Telgt bevindt zich binnen dit landschapstype.

De omgevingsverordening schrijft voor dat de kernkwaliteiten zoals gedefinieerd in de omgevingsverordening niet mogen worden aangetast, en, dat als er activiteiten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, er compensatie moet zijn dusdanig dat er een verbetering is.

Het beoogde Windpark Horst&Telgt tast op zijn minst de kernkwaliteit “openheid van het landschap” in ernstige mate aan. Waarbij compensatie leidend tot een verbetering onmogelijk moet worden geacht.

Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark.

Onderwerp 3:

Zienswijze stilstand Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 18.2.1

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 5.2.5.2

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Soortspecifieke voorschriften 14

In de MER Hoofdstuk 18.2.1 wordt naar aanleiding van onderzoek de noodzakelijke mitigerende maatregelen ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis beschreven.

Voor zowel 5 als 7 windturbines komt dit op het volgende neer:

Ter bescherming van de wespandief moeten alle 5 of 7 windturbines tijdens de dagperiode in de maanden juli en augustus stilstaan.

Mitigatie voor de rosse vleermuis houdt het volgende in:

- De twee turbines die in de vliegroute van de rosse vleermuis zijn gesitueerd (WT1 en WT5) moeten in de nachtperiode vanaf maart tot en met oktober stilstaan.
- De overige turbines moeten in de nachtperiode van maart tot en met oktober stil staan wanneer het warmer is dan 10 °C én het niet harder waait dan 6 m/s.

Figuur 18.2 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespandief VKA 5 windturbines

Mitigatie													
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
5	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												
6	WT6	onder voorwaarden te bouwen											
7	WT7	onder voorwaarden te bouwen											
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
5	WT5												

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespandief VKA 7 windturbines

Mitigatie												
HA1 nummering	VKA nummering	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand								
2	WT2			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand								
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand								
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand								
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand								
5	WT6			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand								
6	WT7			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand								
1	WT1											
2	WT2											
3	WT3											
4	WT4											
7	WT5											
5	WT6											
6	WT7											
1	WT1											
2	WT2											
3	WT3											
4	WT4											
7	WT5											
5	WT6											
6	WT7											
1	WT1											
2	WT2											
3	WT3											
4	WT4											
7	WT5											
5	WT6											
6	WT7											

In de Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt is in Hoofdstuk 5.2.5.2 de stilstand voor de wespandief overgenomen zoals aangegeven in de MER: stilstand overdag van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang in de maanden juli en augustus.

In de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt wordt onder Soortspecifieke voorschriften 14 aangegeven:

Om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren, is een aangescherpte stilstandvoorziening (SVZ) op maat voorgeschreven met onderscheid voor de verschillende turbines en delen van het plangebied, gebaseerd op het veldonderzoek en deskundigenoordeel.

Dit komt neer op complete stilstand van de turbines 1 en 7 onder de volgende voorwaarden:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- vanaf een uur voor zonsondergang tot een uur na zonsopkomst.

Turbines 2 t/m 6 moeten stilstaan op de momenten wanneer tegelijkertijd aan alle van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- tussen een uur voor zonsondergang en een uur na zonsopkomst;
- bij temperaturen boven de 10 graden Celsius; - bij windsnelheden lager of gelijk aan 6 m/sec, gemeten op gondelhoogte;
- bij droog weer (geen neerslag).

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt met betrekking tot de stilstand ter bescherming van de rosse vleermuis voldoen niet aan de MER Windpark Horst&Telgt.

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt dienen daarom aangepast te worden aan de voorschriften in de MER Windpark Horst&Telgt.

Onderwerp 4:

Zienswijze Natura2000 Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Natura2000 gebied Veluwerandmeren

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten heeft geen passende beoordeling plaatsgevonden. Gezien ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit Natura2000 gebied Veluwerandmeren is dit wel vereist.

Natura2000 gebied Veluwe

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwe heeft een beoordeling plaatsgevonden betreffende soortenbescherming en ten aanzien van gebiedsbescherming.

Dit gebied bevindt zich niet in een goede staat van instandhouding zodat op grond van artikel 6.2. Habitatrichtlijn een verslechtingsverbod geldt. Dit verbod heeft betrekking op zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste betreft meer specifiek een verslechtingsverbod ten aanzien van de depositie van stikstof.

Gebiedsbescherming

De Aeries berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van mobiele werktuigen is niet in de berekeningen betrokken terwijl nu juist deze een relatief zeer hoge emissie kennen, mogelijk hoger dan de in de berekeningen betrokken salderingsruimte.

Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt en de bepaling van de oppervlakte kent een onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing.

De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald. Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven, waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand aan de realisatiefase te worden beschouwd.

Het gebruik van een gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland zoals in de berekeningen gebruikt is volstrekt niet representatief voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden. Dat betekent dat de berekeningen met een (veel) te hoge emissie (saldering) uitgevoerd zijn.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt daarmee onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt wordt daarmee overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Voor het Natura2000 gebied Veluwerandmeren dient een passende beoordeling plaats te vinden.

Voor het Natura2000 gebied Veluwe geldt een verslechteringsverbod, met name ook ten aanzien van de verslechtering door stikstofdepositie.

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op Natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt in de berekening onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt wordt overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Onderwerp 5:

Zienswijze geluid Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlage Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving is een afstandsnorm opgenomen van tweemaal de tiphoogte. Voor de windturbines die gepland zijn voor Windpark Horst&Telgt komt dit neer op een afstand van plm. 500 meter.

De exacte begrenzing hangt nog af van meetmethode, exacte tiphoogte van de windturbines en andere factoren, maar wel is nu al duidelijk dat minimaal vier van de zeven geplande windturbines in Windpark Horst&Telgt op de nu geplande posities naar alle waarschijnlijkheid niet aan deze afstandsnorm zullen kunnen voldoen.

In de voorbereiding van het Provinciaal Inpassings Plan voor Windpark Horst&Telgt dient gebruik gemaakt te worden van de meeste recente wetenschappelijke inzichten vanuit onderzoeken die betrekking hebben op gevolgen van windturbines op de leefomgeving. Hiertoe behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving wordt op pagina 145-155 een afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte als norm aangegeven en onderbouwd door de meest recente wetenschappelijke onderzoeken van Arcadis.

De keuze is met name gevallen op tweemaal de tiphoogte omdat dit vrijwel geen invloed heeft op de plaatsingsruimte voor windturbines in Nederland. Dit omdat op deze afstand de belasting door geluid en slagschaduw gemiddeld nog steeds véél hoger is dan toegestaan, zodat er ook nog extra maatregelen voor reductie van geluid en slagschaduw genomen moeten worden om aan de toegestane normen te kunnen voldoen. De afstandsnorm wordt daarom beschouwd als een aanvullende norm die basisbescherming kan bieden aan de burgers.

Bij een afstandsnorm van driemaal of viermaal de tiphoogte neemt de hinder duidelijk af, maar ook het plaatsingspotentieel wordt dan veel kleiner. Op grond daarvan is voor deze varianten niet gekozen. Onderstaande tabel laat dit zien voor windturbines van 235 meter en 280 meter hoogte, en voor kleine (3 windturbines) en grote (10 windturbines) windparken.

Tabel 12-2 Geluidbelasting bij een afstandsnorm van 2 keer tiphoogte, 3 keer tiphoogte en 4 keer tiphoogte (afgeleid uit Onderzoek afstandsnormen windturbines (Koppen & Ekelschot - Smink, 2022)).

Referentieturbine	Afstandsnorm	Afstand behorend bij de afstandsnorm [m]	Onder- en bovengrens geluidbelasting L _{den} [dB]	Representatieve geluidbelasting kleine windparken *	Representatieve geluidbelasting grote windparken**
Referentiesituatie 47 dB L_{den}	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	47	47
Turbine met tiphoogte van 235 m	2 keer tiphoogte	470	39 – 54	48	51
	3 keer tiphoogte	705	36 – 51	44	48
	4 keer tiphoogte	940	32 – 48	41	45
Turbine met tiphoogte van 280 m	2 keer tiphoogte	560	38 – 52	47	50
	3 keer tiphoogte	840	34 – 49	42	46
	4 keer tiphoogte	1.120	30 – 46	38	43

* Gebaseerd op de helft van de maximale afstand.

¹²⁰ In het Onderzoek afstandsnormen windturbines is hiervoor uitgegaan van een windpark met respectievelijk drie en tien windturbines.

146 Datum: 2 december 2022

Voor Windpark Horst&Telgt zijn 7 windturbines gepland van 250 meter hoogte, dit ligt dus ergens in het midden van de onderzochte situaties. Globaal zou daarom gesteld kunnen worden dat 7 windturbines van 250 meter hoogte op een afstand van tweemaal de tiphoogte, dus 500 meter, een representatieve geluidbelasting van rond 49 dB L_{den} zal veroorzaken. Dit is zeer veel hoger dan de norm van 45 dB L_{den}.

De afstand van de dichtstbijzijnde woningen tot de windturbines in Windpark Horst&Telgt is aanzienlijk kleiner dan de nieuwe landelijke norm van tweemaal de tiphoogte. Minimaal 12 woningen staan op een afstand van minder dan 500 meter vanaf een geplande windturbine, waarvan sommigen zelfs op minder dan 400 meter, en één op 277 meter afstand.

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn dus voornemens om, indien het bevoegd gezag hen daartoe de ruimte biedt, relatief te veel en te grote windturbines te plaatsen in een relatief te klein gebied, waardoor de afstanden tussen windturbines en woningen aanzienlijk kleiner zijn dan de nieuwe landelijke normen voorschrijven.

Dit heeft grote consequenties voor de hinder voor de omwonenden, met name de geluidbelasting.

Tabel 2.1 op pagina 7 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

De referentiewoningen zijn representatief voor de situatie en zijn hieronder weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Referentiepunten

Toetspunt	Naam	Afstand tot dichtstbijzijnde turbine [m]	Windrichting vanaf woning richting dichtstbij gelegen windturbine
1	Buitenbrinkweg 81	430	ZW
2	Zeeweg 164	370	N
3	Zeeweg 162	390	N
4	Riebroekersteeg 3	430	W
5	Riebroekersteeg 5	420	W
6	Riebroekersteeg 31	400	ZW
7	Riebroekseweg 23	420	W
8	Riebroekseweg 27	440	NW
9	Riebroekseweg 30	470	NW
10	Riebroekseweg 48	460	N
11	Riebroekseweg 46	430	W
12	Waterweg 109	470	NW
13	Dasselaarweg 1A	1320	ZO
14	Palmbosweg 4*		

*: Dit betreft een woning met dove gevels, zie Kader 2.1

Tabel 2.4 op pagina 13 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.4 Jaargemiddelde geluidniveaus voor de alternatieven (zonder geluidvoorzieningen) [dB(A)]

Toetspunt	Adres	Alternatief 1		Alternatief 2	
		L_{night}	L_{den}	L_{night}	L_{den}
1	Buitenbrinkweg 81	40	46	40	46
2	Zeeweg 164	44	51	44	50
3	Zeeweg 162	44	50	43	50
4	Riebroekersteeg 3	44	50	43	49
5	Riebroekersteeg 5	44	50	43	49
6	Riebroekersteeg 31	44	50	44	50
7	Riebroekseweg 23	43	49	42	48
8	Riebroekseweg 27	42	48	41	47
9	Riebroekseweg 30	41	48	41	47
10	Riebroekseweg 48	43	49	41	48
11	Riebroekseweg 46	42	49	42	48
12	Waterweg 109	40	46	40	47
13	Dasselaarweg 1A	36	42	35	41
14	Palmbosweg 4	36	43	36	42

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn voornemens de veel te hoge geluidsbelasting ten gevolge van de te korte afstanden te verminderen door een extreme mitigatie. Dit betekent dat de windturbines altijd of een groot deel van de tijd in een geluidsreductiemodus zullen draaien. Dit blijkt uit het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst en Telgt door Pondera in opdracht van Prowind dd 3 januari 2023, waarin duidelijk wordt dat bijvoorbeeld de meest noordelijke windturbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 zal moeten draaien om te kunnen voldoen aan een geluidsnorm van 45 dB Lden.

Tabel 2.8 op pagina 17 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw/hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.8 Geluidmitigatie benodigd om aan normstelling van 45 dB L_{den} te kunnen voldoen

Windturbinennummer	Windturbintype	dag	avond	nacht
11	Nordex N163-6.X STE	mode 12	mode 12	mode 16
12	Nordex N163-6.X STE	mode 6	mode 6	mode 16
13	Nordex N163-6.X STE	—	—	mode 5
14	Nordex N163-6.X STE	—	—	mode 6
15	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
16	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
17	Nordex N163-6.X STE	—	mode 2	mode 9
21	Nordex N133/4800	mode 7	mode 7	mode 13
22	Nordex N133/4800	mode 2	mode 2	mode 13
23	Nordex N133/4800	mode 1	mode 1	mode 13
24	Nordex N133/4800	—	—	mode 8
26	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
27	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
28	Nordex N133/4800	—	—	mode 13

*: windturbinennummer 11-17 zijn voor Alternatief 1, nummers 21-28 voor Alternatief 2

—: normale modus, mode 1 voor N163 en mode 0 voor N133

Arcadis geeft in het Ontwerp plan MER voor de nieuwe landelijke normen op pagina 191 aan dat 1 geluidsreductiemodus overeen komt met ongeveer 1 dB geluidsreductie, waaruit geconcludeerd kan worden dat de meest noordelijke windturbine overdag ongeveer 12 dB en in de nacht maar liefst ongeveer 16 dB gereduceerd moet worden om aan de geluidsnorm van 45 dB L_{den} te kunnen voldoen. Wat dus tevens betekent dat deze meest noordelijke windturbine in potentie 12-16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen.

Voor de 7 geplande windturbines geldt dat in de nacht geen enkele op maximale bronsterkte mag werken, en overdag slechts drie van de vier. Vier van de zeven geplande windturbines mogen dus helemaal nooit op maximale bronsterkte werken indien de toegestane 45 dB L_{den} gelijkmatig en evenredig over het jaar verdeeld wordt.

Hierin schuilt voor Windpark Horst&Telgt een substantieel risico, en dit wordt bevestigd door de onderzoeken van Arcadis in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

Hierin waarschuwt Arcadis namelijk, aan de hand van enkele voorbeelden op pagina 133 en 191, voor de neiging van exploitanten om gederfde energie-opbrengst door het functioneren in een geluidsreductiemodus of door een periode van stilstand zoveel mogelijk te compenseren in de rest van het kalenderjaar tot de toegestane 45 dB L_{den} volgemaakt is.

Voor Windpark Horst&Telgt schuilt hierin een groot risico, vanwege de te verwachte langdurige en frequente periodes van stilstand vanwege de wesp/dief, de rosse vleermuis en slagschaduw. Deze periodes van stilstand zouden dus op volle kracht gecompenseerd kunnen worden in periodes waarin de windturbines wel mogen draaien. Met als mogelijk gevolg in die periodes een zeer hoge piekgeluidsbelasting.

De jaargemiddelde norm dB Lden is in origine opgesteld ten aanzien van een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Het gebruik van een volledig jaargemiddelde norm heeft daarbij een goede grondslag. Bij Windpark Horst&Telgt zijn echter zeer geruime perioden van stilstand voorzien waarbij logischerwijs er geen geluidsproductie is.

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespandief VKA 7 windturbines

Mitigatie													
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
6	WT7			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
		Wespandief											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1							stilstand overdag					
2	WT2							stilstand overdag					
3	WT3							stilstand overdag					
4	WT4							stilstand overdag					
7	WT5							stilstand overdag					
5	WT6							stilstand overdag					
6	WT7							stilstand overdag					
		Wespandief											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				Wespandief					
2	WT2			soms nachts stilstand				Wespandief stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				Wespandief		soms nachts stilstand			
5	WT6			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

Het effect daarvan is dat de jaargemiddelde norm van 45 dB Lden ook bereikt kan worden door de langdurige periodes van stilstand af te wisselen met periodes waarin de windturbines zonder of met geringe mitigatie op volle toeren draaien, en daarmee een hoge piekgeluidbelasting veroorzaken.

Deze zorg wordt gedeeld door Arcadis in hun memo dd 9 januari 2024 gericht aan de Gemeente Ermelo:

In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari 2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen: 'In het MER staat dat in zijn algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB Lden (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB Lden of 45 dB Lden te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau.'

Door mitigatie en door periodes met stilstand verandert dus de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau. Zodat omwonenden in die situatie onvoldoende beschermd worden tegen hinder en ernstige hinder door een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden. De geluidsnormen dienen daarom in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving naar beneden moeten worden bijgesteld en er dient een aanvullende norm voor piekgeluidbelasting te worden toegevoegd. Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespandief en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Verder heeft mitigatie in de vorm van functioneren in een geluidsreductiemodus nog een complicatie, zo blijkt uit de onderzoeken in het kader van het Ontwerp PlanMER

windturbinebepalingen leefomgeving. Bij functioneren in een geluidsreductiemodus worden de hoge frequenties aanzienlijk meer gereduceerd dan de lage frequenties, met name wanneer serrations worden toegepast. Dit betekent dus dat het toegestane geluid voor een aanzienlijk groter aandeel bestaat uit lage frequenties. Woningen in de omgeving worden dus veel zwaarder belast met lage frequenties dan het geval zou zijn als de 45 dB Lden minstens gedeeltelijk gerealiseerd zou worden met voldoende afstand tussen windturbines en woningen, zoals de nieuwe landelijke afstandsnormen voorschrijven. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties veel minder goed kunnen tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat de dB Lden jaargemiddelde norm niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar is. Voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens verstrekt door de windturbinefabrikant en de jaarproductiegegevens verstrekt door de exploitant. Beide zijn bedrijfsgeheim en kunnen vrijwel niet door de overheden zelf worden vastgesteld.

Het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan. Ook zijn Omgevingsdiensten niet in staat de software van de windturbines uit te lezen en met metingen de mitigatie door het instellen van de silent modus qua tijdstippen en effecten te controleren, en daarmee vast te stellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm.

Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft hierin veel meer zekerheid voor de burgers. Het bevoegd gezag zou vanuit oogpunt van handhaafbare bescherming van burgers, leefomgeving en natuur tegen omgevingseffecten goed handhaafbare normen vast moeten stellen waaraan het windpark moet voldoen.

Omwonenden hebben er recht op dat voor het Provinciaal Inpassings Plan dat nu in ontwikkeling is, gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de meest recente onderzoeken, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, zodat zij niet willens en wetens blootgesteld zullen worden aan een mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat dit overmatig en onaanvaardbaar is.

Om de omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte, zoals benoemd in het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, voor Windpark Horst&Telgt gerespecteerd en onverkort toegepast zal worden als basisbescherming. Uit de onderzoeken blijkt dat deze afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle frequenties, ook de lage frequenties, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen.

Wordt aan deze afstandsnorm niet voldaan dan lopen de omwonenden van Windpark Horst & Telgt een sterk verhoogd risico op hoge piekgeluidbelastingen, en op hoge belastingen door laag frequent geluid en daardoor geluidsoverlast binnenshuis. Dit doordat er ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis langdurige periodes van stilstand noodzakelijk zijn, en doordat meerdere windturbines altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd zullen moeten worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen.

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor Windpark Horst&Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting

binnenshuis essentieel voor de bescherming van omwonenden tegen overmatige en onaanvaardbare geluidsbelasting.

Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wesp en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Om omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de initiatiefnemers kiezen voor een stille windturbine met een zo laag mogelijk brongeluid. Immers de hoogte van het piekgeluid kan nooit hoger worden dan het brongeluid van de windturbine. Daarom is het belangrijk dat in de omgevingsvergunning een bepaling wordt opgenomen waarin geregeld wordt dat het brongeluid van de windturbine zodanig afgestemd moet zijn op de maximaal toegestane geluidbelasting dat de jaargemiddelde geluidnorm bereikt kan worden zonder mitigerende maatregelen.

Onderwerp 6:

Zienswijze LFG Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft in reactie op de NRD MER Windpark Horst&Telgt in een zienswijze een aantal adviezen gegeven, onder meer adviseert de GGD om naast de voorbereiding en de realisatiefase ook monitoring en beheer (na realisatie) in het participatie- plan op te nemen, en om in het kader van monitoring voorafgaand aan de realisatie een nulmeting voor laag frequent geluid (LFG) te doen op een aantal relevante punten. Zodat LFG in de exploitatiefase gemonitord kan worden.

Dit GGD-advies is in de MER en ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt niet overgenomen.

Terwijl in de reactienota op de NRD MER in reactie op het advies van de GGD wel de toezegging is gedaan dat in de planuitwerkingsfase de monitoring en de nulmeting van LFG betrokken zal worden.

In de MER wordt hierover in Hoofdstuk 6.3.4 aangegeven:

Nulmeting geen onderdeel onderhavige MER

In het onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid hebben in het kader van deze MER geen metingen van (laagfrequent) geluid plaatsgevonden. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines niet voor andere effecten zorgen dan het hoorbare spectrum van 'normaal' geluid. Dat betekent dat in de beoordeling van de effecten van het aspect geluid het effect van laagfrequent geluid reeds meegenomen is en dat aanvullende metingen geen meerwaarde hebben. Immers, dat zou betekenen dat uit de metingen ook een conclusie of oorzaak-gevolg relatie af te leiden zou zijn. Dat is op basis van de wetenschappelijke kennis niet het geval. Een betrouwbare en toepasbare nulmeting kan pas dan worden uitgevoerd wanneer het windpark gerealiseerd is. Dit omdat pas dan onder vergelijkbare omstandigheden metingen kunnen worden uitgevoerd (geluidniveau met windturbinegeluid (turbines draaien) en geluidniveau zonder windturbinegeluid (windturbines worden stil gezet). Alleen op die manier kan een eventuele direct oorzaak-gevolg relatie met zekerheid worden vastgesteld.

In de ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt is hierover echter geen voorschrift opgenomen.

Daarom het verzoek de nulmeting en een zorgvuldige monitoring van laag frequent geluid (LFG) alsnog in de ontwerp vergunning op de te nemen. En in de omgevingsovereenkomst afspraken op te nemen omtrent terugkoppeling van de uitkomsten naar de omgeving en omtrent handhaving.

Onderwerp 7:

Zienswijze schadelijke stoffen Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Omtrent de invloed van milieu vervuiling in de omgeving van windturbines door schadelijke stoffen die vrijkomen van en uit windturbines onder andere door erosie bestaan zeer verschillende inzichten.

De in verschillende onderzoeken aangegeven aard en hoeveelheid schadelijke stoffen laten een zeer grote spreiding zien.

In de MER Windpark Horst&Telgt wordt de invloed van schadelijke stoffen gebagatelliseerd, maar het is maar zeer de vraag of dit wel terecht is.

Om de invloed van deze schadelijke stoffen te kunnen monitoren is het van belang om in de vergunning de verplichting op te nemen voor:

- Een nulmeting voor schadelijke stoffen waaronder Bisfenol A, PFAS en andere schadelijke stoffen die mogelijk vrij kunnen komen van en uit windturbines
- Monitoring door jaarlijkse metingen tijdens de eerste 5 jaar van de exploitatiefase
- Bij zowel de nulmeting als de jaarlijkse metingen dient onderzoek van de oppervlakte en tevens het grondwater plaats te vinden, daar in dit gebied mens en dier gebruik maken van uit de bodem opgepompt bronwater
- De resultaten van de nulmeting en de jaarlijkse metingen dien op een inzichtelijke wijze teruggekoppeld te worden naar de omgeving/omwonenden

In de omgevingsovereenkomst dienen afspraken vastgelegd te worden omtrent monitoring en handhaving indien bij metingen in de exploitatiefase schadelijke stoffen worden vastgesteld.

Onderwerp 8:

Zienswijze wespendif Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Soortenbescherming

Dit betreft specifiek het effect op de populatie van de wespendif.

Er is getoetst op de zogenaamde 1% norm.

Bij de achterliggende analyses zijn de volgende onderdelen onjuist :

- Er is geen rekening gehouden met de jonge wespendieven (zie Rapport Wespendif Commissie MER 301123)
- Er is onterecht niet uitgegaan van het voorzorgsprincipe
- Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe is onjuist en niet conform jurisprudentie bepaald.

Jonge wespendieven

Bij de sterfte is het effect op een deel van de populatie te weten de jonge wespendieven buiten beschouwing gelaten. Dit is onjuist en leidt tot een onderschatting van de sterfte.

Voorzorgsprincipe

Op grond van 6.2 habitatrichtlijn geldt een verslechtingsverbod. Daarbij dient een verslechtering uitgesloten te zijn. Bij de analyses is uitgegaan van gemiddelde waarden t.a.v. de aanvaringskansen en daarmee is evident het voorzorgsprincipe niet gehanteerd. Op grond van het voorzorgsprincipe had moeten worden uitgegaan van een "worst case scenario" om daarmee een verslechtering eventueel te kunnen uitsluiten. Aangezien (zie de rapporten) melding wordt gemaakt van een worst case scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn, en daarmee dus zeer ruim boven de 1% norm uitkomt, kan op geen enkele wijze een verslechtering worden uitgesloten.

Cumulatie

Bij het bepalen van het cumulatief effect van alle windparken op of rond de Veluwe zijn op grond van een peiljaar parken buiten beschouwing gelaten bij de cumulatie. Uit documentatie blijkt dat dit in eerdere instantie deze windparken wel zijn meegeteld en dat daarmee het effect boven de 1% norm uitkwam.

Het cumulatief effect dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Hierbij moet opgemerkt worden dat deze handelswijze de indruk wekt dat hier naar een resultaat is toegerekend omdat in eerste aanleg de 1% norm werd overschreden en met het bijstellen van criteria t.b.v. cumulatie de berekening tot onder de 1% norm is gebracht. Dit wordt beschouwd als een uiterst kwalijke gang van zaken.

Conform het rapport Rapport Wespandief Commissie MER 301123 dient rekening gehouden te worden met de jonge wespandieven.

In het kader van de naleving van het verslechteringsverbod dient uitgegaan te worden van het worst case scenario, en niet van gemiddelden.

Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek, conform jurisprudentie, waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Bronvermelding:

GS brief Windparken op en rondom de Veluwe 131222

<https://gelderland.notubiz.nl/document/13032396/1#search=%220221220%22>

Rapport Wespandief Commissie MER 301123

<https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p37/p3759/a3759rd.pdf>

Onderwerp 9:

Zienswijze conflicts of interest Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In oktober 2021 heeft [REDACTED] een rapport gepubliceerd over verborgen belangen in literatuur windturbines:

In de MER hoofdstuk 8 worden onder andere gegevens uit twee RIVM rapporten uit 2017 en 2020 gebruikt als zijnde literatuurstudies waarin (peer reviewed) wetenschappelijke onderzoeken zijn onderzocht.

Van Hoof toont echter aan dat in beide RIVM-rapporten geen enkele keer gemeld wordt dat bepaalde studies, bij de originele publicatie, een conflict of interest, competing interest of financiering vanuit de windenergie-industrie hebben ontvangen. Terwijl sommige auteurs werkzaam zijn of waren in of voor de windindustrie, afkomstig zijn uit de windindustrie of betaald worden door de windindustrie, of anderszins conflicterende belangen hebben, en dus niet onafhankelijk zijn. Bij al deze artikelen staat in de originele publicatie een verklaring van belangenverstrengeling of financiering vanuit de industrie vermeld, terwijl het RIVM hiervan in hun rapporten geen melding doet.

Van Hoof geeft in zijn conclusie aan:

De windenergie-industrie slaagt er op deze manier in om een constante stroom van informatie in de discussie rondom windturbines te houden, en om de aandacht af te leiden van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de gezondheidseffecten en -risico's van windturbines op mens en dier. Bestuurders en onderzoekers moeten kritisch kijken naar de financiering van onderzoek en welke invloed de industrie kan hebben gehad in wetenschappelijke publicaties. De invloed van de windenergie-industrie en andere belanghebbenden dient transparant te zijn, zeker in wetenschappelijke publicaties en rapporten.

Bronvermelding:

Van Hoof, J. J. (2021). Verborgen belangen in literatuur windturbines. Enschede: Universiteit Twente.

Zie: <https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/10/2021-Factsheet-UTwente-Windturbines-van-Hoof.pdf>

Op methodologische en ethische gronden dienen in de MER Windpark Horst&Telgt onderzoeken waarvan de auteurs banden hebben (gehad) met of belangen hebben (gehad) in de windindustrie uitgesloten te worden. Dit geldt des te meer als het verborgen belangen zijn.

Onderwerp 10:

Zienswijze voorzorgsprincipe Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Artikel 21 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de zorgplicht op voor de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.

Artikel 22 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de plicht op maatregelen te treffen ter bevordering van de volksgezondheid. Beide artikelen zijn opgenomen in het hoofdstuk grondrechten van onze Grondwet. Behalve grondrechten voor de burger houden de artikelen een voorzorgplicht voor de overheid in om te voorkomen dat burgers en milieu worden blootgesteld aan risico's.

Het aspect schade door de invloed van windturbines voor de gezondheid is in de medische en juridische literatuur nationaal en internationaal niet meer te ontkennen. In de afgelopen decennia heeft een groot aantal wetenschappers ervoor gepleit in de planning en besluitvorming rond de aanleg van windturbineparken veel zorgvuldiger om te gaan met de gezondheid van de mens.

In de MER Windpark Horst&Telgt wordt voor de invloed van de geplande windturbines op de gezondheid van omwonenden het voorzorgsprincipe niet of beslist onvoldoende toegepast.

Conclusies uit onderzoeken en publicaties waarin gezondheidsschade door windturbines duidelijk naar voren komt worden op methodologische gronden niet meegenomen in de MER.

Onderzoeken waarvan het wetenschappelijk gehalte voor de MER hoog en betrouwbaar genoeg bevonden wordt komen tot conclusies waar het gezond verstand echt niet bij kan. Zo blijkt er wel een duidelijk verband te zijn tussen het geluid van windturbines en hinder. In lijn met de WHO-definitie van gezondheid is ook hinder als een schadelijk gezondheidseffect te beschouwen. Toch leidt dit dan tot de onbegrijpelijke conclusie dat er geen direct bewijs is voor het ontstaan van gezondheidsschade door de invloed van windturbines. Er is namelijk onvoldoende bewijs dat windturbinegeluid directe gezondheidsproblemen of ziektes veroorzaakt, onafhankelijk van het effect van windturbinegeluid op hinder of slaap. Dat omwonenden van windparken ziek worden door voortdurende geluidshinder en ernstige slaapverstoring telt dus in wetenschappelijk onderzoek gewoon niet mee!

De conclusie dat wetenschappelijke onderzoeken (nog) niet kunnen aantonen dat er een direct verband is tussen windturbines en gezondheidsschade is volstrekt onvoldoende om te kunnen voldoen aan het voorzorgsprincipe.

Het voorzorgsprincipe is wereldwijd een belangrijk uitgangspunt in de omgang met de risico's van nieuwe en nog onvoldoende onderzochte technologieën. Overheden moeten het voorzorgsprincipe toepassen wanneer de gevolgen van een nieuwe techniek nog onvoldoende bekend zijn, terwijl de kans op ernstige schade voor bijvoorbeeld het milieu of de volksgezondheid aanwezig is.

Het voorzorgsprincipe schrijft voor dat, indien er twijfel of onduidelijkheid bestaat in de wetenschap over een ernstig gevaar, volksgezondheid en milieu altijd prioriteit moeten krijgen. *Better safe than sorry.*

Vanuit deze gedachte dient de overheid de burgers te beschermen tegen mogelijke gezondheidsschade door windturbines zolang er geen zekerheid is over de veiligheid van windturbines voor de gezondheid van omwonenden.

Samenvattend:

- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat een direct verband tussen windturbines en gezondheidsschade (nog) niet bewezen aangetoond kan worden.
- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat windturbines gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Er zijn nog geen onderzoeken waaruit volgt dat windturbines met zekerheid en bewezen géén gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Zolang dit zo is dient de overheid het voorzorgsprincipe te hanteren bij het plannen van windparken met industriële windturbines in de omgeving van woningen.

Bronvermelding, waarnaar tevens verwezen wordt voor verdere informatie en onderbouwing:

<https://www.windwiki.nl/>

<https://www.windwiki.nl/externe-bronnen/>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/04/Voorkom-het-windturbinesyndroom-DEI.pdf>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/11/Gezondheidseffecten-van-windturbinegeluid-D.-Bijl-2021.pdf>

Onderwerp 11:

Zienswijze participatie Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Voorafgaand aan de vergunningsverlening behoort aan de omgeving duidelijkheid en zekerheid te worden gegeven omtrent de regelingen voor de financiële participatie.

Dit betreft onder meer:

- Omgevingsvergoedingen:
 - Wie komt daarvoor in aanmerking?
 - De hoogte van het bedrag per woning?
 - Etc.

- Omgevingsfonds
 - Verdeling
 - Bestemming
 - Beheer
 - Etc.

- 50% Locaal eigendom
 - Wie?
 - Hoe?
 - Opbrengsten en risico's?
 - Voordelen en nadelen?
 - Etc.

Daarnaast dient er duidelijkheid te zijn omtrent planschade vergoeding/nadeelcompensatie en andere vormen van schadevergoedingen

- Rol van de initiatiefnemers/ontwikkelaar m.b.t. planschade/nadeelcompensatie
 - Voorafgaand planschade onderzoek?
 - Aanbod van de ontwikkelaar m.b.t. planschade vergoeding/nadeelcompensatie?
 - Wie komen hiervoor in aanmerking tot welke afstand van het windpark?

- Rol van de initiatiefnemer/ontwikkelaar m.b.t. overige schadevergoeding
Bijvoorbeeld inkomensschadevergoeding (recreatie etc. etc.)

De omgeving en omwonenden van Windpark Horst&Telgt verkeren in grote onzekerheid omtrent de financiële schade, en of en hoe dit vergoed en gecompenseerd zal worden.

Hierover leven in de omgeving heel veel vragen waarop voorafgaand aan de vergunningsverlening een passend antwoord zou moeten komen wat volledig recht doet aan de schade die de omgeving van Windpark Horst&Telgt ondervindt en nog veel meer zal gaan ondervinden.

Onderwerp 12:

Zienswijze locatie Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Uit de MER en alle ontwerp-besluiten blijkt dat Windpark Horst&Telgt alleen gerealiseerd mag en kan worden als voldaan wordt aan groot aantal maatregelen.

Zonder deze noodzakelijke maatregelen is de realisatie en exploitatie van dit windpark onaanvaardbaar, onverantwoord, ontoelaatbaar en volgens heersende regelgeving niet toegestaan.

Het betreft maatregelen zoals:

- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de wespandief
- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de rosse vleermuis
- Frequentie stilstand in verband met slagschaduw
- Forse mitigatie in verband met geluid

Deze noodzakelijke maatregelen beperken de energieopbrengst van Windpark Horst & Telgt aanzienlijk.

Zie hiervoor tabel 19.12 en 19.13 in de MER Windpark Horst&Telgt.

Tabel 19.12 Berekening mitigatie verliezen met gelijktijdigheid¹⁷² (geluid, slagschaduw, wespandief en rosse vleermuis) VKA met 7 windturbines

Windturbine	Verlies (MWh/jaar)	Verlies (aantal huishoudens)
WT1	7.590	2.780
WT2	6.053	2.217
WT3	3.326	1.218
WT4	2.748	1.006
WT5	6.770	2.479
WT6	5.899	2.160
WT7	6.670	2.443
Totaal	39.057	14.303

Tabel 19.13 Energieopbrengst en vermeden emissies VKA 7 WT's met en zonder mitigatie (op basis van gelijktijdigheid¹⁷²)

VKA 7 windturbines	Voor mitigatie	Verlies door mitigatie	Na mitigatie	Effectscore na mitigatie
Elektriciteitsproductie				
Netto energieproductie (P50) [GWh/jr]	142,6	39,1	103,5	+
Verliezen door mitigatie		27,4%		
Aantal huishoudens per jaar	52.221	14.303	37.902	
Bijdrage aan RES doelstelling	27%		20%	+
Vermeden emissies				
Reductie CO ₂ [ton/jr]	67.112		48.170	+
Reductie NO _x [ton/jr]	37		27	+
Reductie SO ₂ [ton/jr]	22		16	+
Reductie fijn stof PM ₁₀ [ton/jr]	0,6		0,4	+
Reductie fijn stof PM _{2.5} [ton/jr]	6,9		5,0	+

En ondanks al deze maatregelen vormt Windpark Horst&Telgt op deze locatie nog altijd een gevaar voor de gezondheid en het welzijn van omwonenden, een bedreiging voor de instandhoudingsdoelen van beschermde diersoorten, een beperking voor nieuwe ontwikkelingen in de omgeving en een ontsiering van het landschap.

Deze locatie is dus alles behalve optimaal in benutting van ruimte, grondstoffen en het veroorzaken van schadelijke effecten. Te veel en te hoge windturbines in een relatief veel te klein gebied, met teveel noodzakelijke beperkingen ter bescherming van mens en natuur. Opoffering van de schaarse ruimte in Nederland aan buitensporig hoge industriële complexen zoals windparken kan beter op alternatieve locaties waar meer vrije ruimte is en een betere balans tussen energie-opbrengsten ten opzichte van het gebruik aan grondstoffen, de schade aan mens, natuur, milieu en landschap. Dit zou uit de MER duidelijk moeten worden en zou voor de Provincie reden en bestuurlijke noodzaak moeten zijn om op een dergelijk slecht renderende locatie geen windpark toe te staan.

Bij elk bestemmingsplan dus ook dit provinciaal inpassingsplan behoort een economische paragraaf waarin duidelijk wordt dat de wijziging niet voor niets wordt gedaan omdat aangetoond wordt dat het plan financieel haalbaar is. De inhoud daarvan is wegens "bedrijfsgeheim" niet beschikbaar voor het publiek. In het geval van Windpark Horst&Telgt is het belangrijk dat de provincie als bevoegd gezag het financieel-economische plan extern laat controleren door bijvoorbeeld TNO, omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien, hetgeen van grote invloed is op de te realiseren energie-opbrengst. In dat kader dient het ook voorafgaand het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan gegarandeerd zeker te zijn dat Liander op tijd een bij de te verwachten elektra-opbrengst passende aansluiting kan realiseren, daar zonder terugleverings- en verkoopmogelijkheden van de geproduceerde electra de economische paragraaf geheel op losse schroeven zal komen te staan.

Op basis van alle beschikbare gegevens is er feitelijk maar één harde conclusie mogelijk:

Windpark Horst&Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied. Met als gevolg extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur.

Daar dit de economische balans van Windpark Horst&Telgt onder druk zet is voor de burgers van belang dat de economische paragraaf die onderdeel uitmaakt van het provinciaal inpassingsplan gecontroleerd wordt door bijvoorbeeld TNO. Tevens is voor de burgers belangrijk dat voorafgaand aan het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan het gegarandeerd zeker is dat Liander op tijd een passende aansluiting kan garanderen.

Een aanvaardbare leefomgeving mag nooit ondergeschikt zijn aan het behalen van doelstellingen.

Temeer daar de doelstelling uit het Klimaataccoord voor 2030, te weten 35 TWh per jaar duurzame energie-opwek op land, inmiddels al volledig is behaald.

Horst& Telgt is dus geen goede en passende locatie voor een windpark. En er is voor het bevoegd gezag feitelijk geen redelijke grond op basis waarvan voor dit windpark op deze locatie een omgevingsvergunning verleend zou kunnen worden

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Deze zienswijze is gelijk aan de
zienswijzen met de nrs 48,
90 en 91

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: naam: [REDACTED]
Adres: [REDACTED]
Emailadres: [REDACTED]@gmail.com
tel.nr. [REDACTED]

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Deze zienswijze betreft 14 onderwerpen die betrekking hebben op
het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt:

1. détournement de procédure
2. landschap
3. stilstand
4. natura2000
5. geluid
6. laag frequent geluid
7. schadelijke stoffen
8. wespandief
9. conflicts of interest
10. voorzorgsprincipe
11. participatie
12. locatie
13. energie opwekken
14. Duurzame energie

Introductie:

Mijn naam is [REDACTED] en een inwoner van Ermelo. Onze mooie boerderij ligt op ongeveer 750 meter van de meest noordelijke windmolen. De boerderij is gebouwd door de ouders van mijn schoonvader en er wonen al generaties op de boerderij. We wonen er met veel plezier en vooral rust. We kijken graag naar de rondtrekkende vogels en al het mooie wat de natuur van Ermelo ons te bieden heeft. Nu krijgen we la veel op ons bord en kijken we bv al naar een zonnepark. Maar toen we hoorden over de windmolens schrokken we helemaal. Ons mooie uitzicht en woongenot zal compleet verdwijnen. Er zijn genoeg bewijzen wat het doet net de gezondheid van de mens en wat voor stress we er nu al van hebben. We zijn naar een park geweest en ik ben echt geschrokken van het geluid wat ze produceren en wat het met het uitzicht doen. Mijn schoonvader (86 jaar) slaapt er slecht van bij het idee dat ze er komen. De plek waar hij geboren en getogen is. Wat doen jullie de burgers aan? Hebben jullie enig besef wat het allemaal met ons doet? Ik denk het niet , want anders zouden jullie ze niet plaatsen op die plek. We snappen de doelen en we zijn voor groene stroom maar niet op die plek. De redenen waarom staan hier allemaal in vermeld. We vragen jullie , alsjeblieft geen windmolen in het mooie Ermelo.

Onderwerp 1:

Zienswijze détournement de procédure Windpark Horst&Telgt

De overheid moet zich in haar omgang met de burgers houden aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, onderdeel daarvan is het verbod op détournement de procédure.

In de wet zijn verschillende procedures te vinden. Niet alle procedures zijn echter even gunstig voor de burger: de ene procedure biedt meer bescherming voor de burger dan de andere.

Het verbod op détournement de procédure houdt in dat de overheid verplicht is om te kiezen voor de procedure die de meeste rechtsbescherming biedt aan de burger. De burger, de bewoners en de omwonenden die tegen het windpark zijn. Het genot van het wonen gaat achteruit. We ervaren stress en we zijn er veel mee bezig terwijl ze er nog niet eens staan. Er is angst voor de gezondheid van de burgers. Het is bewezen dat de windmolens er een grote invloed op hebben. Alleen daarom al zou je de burgers moeten beschermen.

Op basis van het Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen kan geconcludeerd worden dat een deel van windturbines niet kan worden gerealiseerd omdat deze niet voldoen aan de afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte. Dit Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen biedt een betere rechtsbescherming aan de burgers t.a.v. hinder door de windturbines dan de concept-lokale normen. **De overheid is daarom op grond van het verbod op détournement de procedure verplicht te kiezen voor een procedure waarin de nieuwe landelijke normen gerespecteerd worden. Als dat betekent dat de procedure moet worden uitgesteld tot deze definitief zijn dan moet dat uitstel er komen.**

Voor het al dan niet vallen onder de nieuwe omgevingswet geldt dat niet de datum van de aanvraag van de initiatiefnemer leidend is, maar de datum waarop het PIP ter inzage wordt gelegd door de provincie. Ook hier kan door het bevoegd gezag een keuze worden gemaakt voor het volgen van de oude of de nieuwe procedure door voor of na 1 januari 2024 het PIP ter inzage te leggen.

Ook daarvoor geldt het verbod op détournement de procedure.

Evident is namelijk dat de nieuwe omgevingswet, onder meer door meer en ruimere inspraakmogelijkheden, meer rechtsbescherming biedt dan de huidige regelgeving.

Daarom dient door het bevoegd gezag gekozen te worden voor een ter inzagelegging na 1 januari 2024.

Daar zowel het hanteren van de nieuwe landelijke normen alsmede het ter inzage leggen van het PIP na 1 januari 2024 dermate evident een betere rechtsbescherming voor de burgers biedt zal, mocht dat noodzakelijk zijn, een beroep op het verbod op détournement in een juridische procedure waarschijnlijk een grote kans van slagen hebben.

Op basis hiervan zou de Provincie Gelderland daarom moeten besluiten de nieuwe landelijke normen te gaan hanteren, en de PIP procedure conform de nieuwe omgevingswet te gaan uitvoeren.

Onderwerp 2:

Zienswijze landschap Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

De omgevingsverordening van de provincie Gelderland definieert het nationaal landschap Randmeerkust. Het beoogde Windpark Horst&Telgt bevindt zich binnen dit landschapstype.

De omgevingsverordening schrijft voor dat de kernkwaliteiten zoals gedefinieerd in de omgevingsverordening niet mogen worden aangetast, en, dat als er activiteiten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, er compensatie moet zijn dusdanig dat er een verbetering is.

Het beoogde Windpark Horst&Telgt tast op zijn minst de kernkwaliteit “openheid van het landschap” in ernstige mate aan. Waarbij compensatie leidend tot een verbetering onmogelijk moet worden geacht.

Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark.

Onderwerp 3:

Zienswijze stilstand Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 18.2.1

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 5.2.5.2

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Soortspecifieke voorschriften 14

In de MER Hoofdstuk 18.2.1 wordt naar aanleiding van onderzoek de noodzakelijke mitigerende maatregelen ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis beschreven.

Voor zowel 5 als 7 windturbines komt dit op het volgende neer:

Ter bescherming van de wespandief moeten alle 5 of 7 windturbines tijdens de dagperiode in de maanden juli en augustus stilstaan.

Mitigatie voor de rosse vleermuis houdt het volgende in:

- De twee turbines die in de vliegroute van de rosse vleermuis zijn gesitueerd (WT1 en WT5) moeten in de nachtperiode vanaf maart tot en met oktober stilstaan.
- De overige turbines moeten in de nachtperiode van maart tot en met oktober stil staan wanneer het warmer is dan 10 °C én het niet harder waait dan 6 m/s.

Figuur 18.2 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 5 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
3	WT3						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
4	WT4						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
7	WT5						Rosse vleermuis: 's nachts stilstand							
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												
		Wespendif	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								Overdag stilstand					
2	WT2								Overdag stilstand					
3	WT3								Overdag stilstand					
4	WT4								Overdag stilstand					
7	WT5								Overdag stilstand					
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												
		rotak	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		s nachts stilstand			
2	WT2						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		s nachts stilstand			
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 7 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2							Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand						
3	WT3							Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand						
4	WT4							Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand						
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6							Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand						
6	WT7							Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand						
		Wespendif	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								stilstand overdag					
2	WT2								stilstand overdag					
3	WT3								stilstand overdag					
4	WT4								stilstand overdag					
7	WT5								stilstand overdag					
5	WT6								stilstand overdag					
6	WT7								stilstand overdag					
		Totaal	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		s nachts stilstand			
2	WT2							soms nachts stilstand	Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3							soms nachts stilstand	Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4							soms nachts stilstand	Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		s nachts stilstand			
5	WT6							soms nachts stilstand	Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7							soms nachts stilstand	Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

In de Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt is in Hoofdstuk 5.2.5.2 de stilstand voor de wespendif overgenomen zoals aangegeven in de MER: stilstand overdag van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang in de maanden juli en augustus.

In de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt wordt onder Soortspecifieke voorschriften 14 aangegeven:

Om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren, is een aangescherpte stilstandvoorziening (SVZ) op maat voorgeschreven met onderscheid voor de verschillende turbines en delen van het plangebied, gebaseerd op het veldonderzoek en deskundigenoordeel.

Dit komt neer op complete stilstand van de turbines 1 en 7 onder de volgende voorwaarden:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- vanaf een uur voor zonsondergang tot een uur na zonsopkomst.

Turbines 2 t/m 6 moeten stilstaan op de momenten wanneer tegelijkertijd aan alle van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- tussen een uur voor zonsondergang en een uur na zonsopkomst;
- bij temperaturen boven de 10 graden Celsius; - bij windsnelheden lager of gelijk aan 6 m/sec, gemeten op gondelhoogte;
- bij droog weer (geen neerslag).

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt met betrekking tot de stilstand ter bescherming van de rosse vleermuis voldoen niet aan de MER Windpark Horst&Telgt.

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt dienen daarom aangepast te worden aan de voorschriften in de MER Windpark Horst&Telgt.

Onderwerp 4:

Zienswijze Natura2000 Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Natura2000 gebied Veluwerandmeren

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten heeft geen passende beoordeling plaatsgevonden. Gezien ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit Natura2000 gebied Veluwerandmeren is dit wel vereist.

Natura2000 gebied Veluwe

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwe heeft een beoordeling plaatsgevonden betreffende soortenbescherming en ten aanzien van gebiedsbescherming.

Dit gebied bevindt zich niet in een goede staat van instandhouding zodat op grond van artikel 6.2. Habitatrichtlijn een verslechteringsverbod geldt. Dit verbod heeft betrekking op zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste betreft meer specifiek een verslechteringsverbod ten aanzien van de depositie van stikstof.

Gebiedsbescherming

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van mobiele werktuigen is niet in de berekeningen betrokken terwijl nu juist deze een relatief zeer hoge emissie kennen, mogelijk hoger dan de in de berekeningen betrokken salderingsruimte.

Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt en de bepaling van de oppervlakte kent een onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing.

De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald. Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven, waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand aan de realisatiefase te worden beschouwd.

Het gebruik van een gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland zoals in de berekeningen gebruikt is volstrekt niet representatief voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden. Dat betekent dat de berekeningen met een (veel) te hoge emissie (saldering) uitgevoerd zijn.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt daarmee onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt wordt daarmee overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Voor het Natura2000 gebied Veluwerandmeren dient een passende beoordeling plaats te vinden.

Voor het Natura2000 gebied Veluwe geldt een verslechteringsverbod, met name ook ten aanzien van de verslechtering door stikstofdepositie.

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op Natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt in de berekening onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt wordt overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Onderwerp 5:

Zienswijze geluid Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlage Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving is een afstandsnorm opgenomen van tweemaal de tiphoogte. Voor de windturbines die gepland zijn voor Windpark Horst&Telgt komt dit neer op een afstand van plm. 500 meter.

De exacte begrenzing hangt nog af van meetmethode, exacte tiphoogte van de windturbines en andere factoren, maar wel is nu al duidelijk dat minimaal vier van de zeven geplande windturbines in Windpark Horst&Telgt op de nu geplande posities naar alle waarschijnlijkheid niet aan deze afstandsnorm zullen kunnen voldoen.

In de voorbereiding van het Provinciaal Inpassings Plan voor Windpark Horst&Telgt dient gebruik gemaakt te worden van de meeste recente wetenschappelijke inzichten vanuit onderzoeken die betrekking hebben op gevolgen van windturbines op de leefomgeving. Hiertoe behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving wordt op pagina 145-155 een afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte als norm aangegeven en onderbouwd door de meest recente wetenschappelijke onderzoeken van Arcadis.

De keuze is met name gevallen op tweemaal de tiphoogte omdat dit vrijwel geen invloed heeft op de plaatsingsruimte voor windturbines in Nederland. Dit omdat op deze afstand de belasting door geluid en slagschaduw gemiddeld nog steeds véél hoger is dan toegestaan, zodat er ook nog extra

maatregelen voor reductie van geluid en slagschaduw genomen moeten worden om aan de toegestane normen te kunnen voldoen. De afstandsnorm wordt daarom beschouwd als een aanvullende norm die basisbescherming kan bieden aan de burgers.

Bij een afstandsnorm van driemaal of viermaal de tiphoogte neemt de hinder duidelijk af, maar ook het plaatsingspotentieel wordt dan veel kleiner. Op grond daarvan is voor deze varianten niet gekozen. Onderstaande tabel laat dit zien voor windturbines van 235 meter en 280 meter hoogte, en voor kleine (3 windturbines) en grote (10 windturbines) windparken.

Tabel 12-2 Geluidbelasting bij een afstandsnorm van 2 keer tiphoogte, 3 keer tiphoogte en 4 keer tiphoogte (afgeleid uit Onderzoek afstandsnormen windturbines (Koppen & Ekelschot - Smink, 2022)).

Referentieturbine	Afstandsnorm	Afstand behorend bij de afstandsnorm [m]	Onder- en bovengrens geluidbelasting L _{den} [dB]	Representatieve geluidbelasting kleine windparken *	Representatieve geluidbelasting grote windparken**
Referentiesituatie 47 dB L_{den}	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	47	47
Turbine met tiphoogte van 235 m	2 keer tiphoogte	470	39 – 54	48	51
	3 keer tiphoogte	705	36 – 51	44	48
	4 keer tiphoogte	940	32 – 48	41	45
Turbine met tiphoogte van 280 m	2 keer tiphoogte	560	38 – 52	47	50
	3 keer tiphoogte	840	34 – 49	42	46
	4 keer tiphoogte	1.120	30 – 46	38	43

* Gebaseerd op de helft van de maximale afstand.

¹²⁰ In het Onderzoek afstandsnormen windturbines is hiervoor uitgegaan van een windpark met respectievelijk drie en tien windturbines.

146 Datum: 2 december 2022

Voor Windpark Horst&Telgt zijn 7 windturbines gepland van 250 meter hoogte, dit ligt dus ergens in het midden van de onderzochte situaties. Globaal zou daarom gesteld kunnen worden dat 7 windturbines van 250 meter hoogte op een afstand van tweemaal de tiphoogte, dus 500 meter, een representatieve geluidbelasting van rond 49 dB L_{den} zal veroorzaken. Dit is zeer veel hoger dan de norm van 45 dB L_{den}.

De afstand van de dichtstbijzijnde woningen tot de windturbines in Windpark Horst&Telgt is aanzienlijk kleiner dan de nieuwe landelijke norm van tweemaal de tiphoogte. Minimaal 12 woningen staan op een afstand van minder dan 500 meter vanaf een geplande windturbine, waarvan sommigen zelfs op minder dan 400 meter, en één op 277 meter afstand.

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn dus voornemens om, indien het bevoegd gezag hen daartoe de ruimte biedt, relatief te veel en te grote windturbines te plaatsen in een relatief te klein gebied, waardoor de afstanden tussen windturbines en woningen aanzienlijk kleiner zijn dan de nieuwe landelijke normen voorschrijven.

Dit heeft grote consequenties voor de hinder voor de omwonenden, met name de geluidbelasting.

Tabel 2.1 op pagina 7 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

De referentiewoningen zijn representatief voor de situatie en zijn hieronder weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Referentiepunten

Toetspunt	Naam	Afstand tot dichtstbijzijnde turbine [m]	Windrichting vanaf woning richting dichtstbij gelegen windturbine
1	Buitenbrinkweg 81	430	ZW
2	Zeeweg 164	370	N
3	Zeeweg 162	390	N
4	Riebroekersteeg 3	430	W
5	Riebroekersteeg 5	420	W
6	Riebroekersteeg 31	400	ZW
7	Riebroekseweg 23	420	W
8	Riebroekseweg 27	440	NW
9	Riebroekseweg 30	470	NW
10	Riebroekseweg 48	460	N
11	Riebroekseweg 46	430	W
12	Waterweg 109	470	NW
13	Dasselaarweg 1A	1320	ZO
14	Palmbosweg 4*		

*: Dit betreft een woning met dove gevels, zie Kader 2.1

Tabel 2.4 op pagina 13 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.4 Jaargemiddelde geluidniveaus voor de alternatieven (zonder geluidvoorzieningen) [dB(A)]

Toetspunt	Adres	Alternatief 1		Alternatief 2	
		L_{night}	L_{den}	L_{night}	L_{den}
1	Buitenbrinkweg 81	40	46	40	46
2	Zeeweg 164	44	51	44	50
3	Zeeweg 162	44	50	43	50
4	Riebroekersteeg 3	44	50	43	49
5	Riebroekersteeg 5	44	50	43	49
6	Riebroekersteeg 31	44	50	44	50
7	Riebroekseweg 23	43	49	42	48
8	Riebroekseweg 27	42	48	41	47
9	Riebroekseweg 30	41	48	41	47
10	Riebroekseweg 48	43	49	41	48
11	Riebroekseweg 46	42	49	42	48
12	Waterweg 109	40	46	40	47
13	Dasselaarweg 1A	36	42	35	41
14	Palmbosweg 4	36	43	36	42

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn voornemens de veel te hoge geluidsbelasting ten gevolge van de te korte afstanden te verminderen door een extreme mitigatie. Dit betekent dat de windturbines altijd of een groot deel van de tijd in een geluidsreductiemodus zullen draaien. Dit blijkt uit het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst en Telgt door Pondera in opdracht van Prowind dd 3 januari 2023, waarin duidelijk wordt dat bijvoorbeeld de meest noordelijke windturbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 zal moeten draaien om te kunnen voldoen aan een geluidsnorm van 45 dB Lden.

Tabel 2.8 op pagina 17 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.8 Geluidmitigatie benodigd om aan normstelling van 45 dB L_{den} te kunnen voldoen

Windturbinennummer	Windturbintype	dag	avond	nacht
11	Nordex N163-6.X STE	mode 12	mode 12	mode 16
12	Nordex N163-6.X STE	mode 6	mode 6	mode 16
13	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 5
14	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 6
15	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
16	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
17	Nordex N163-6.X STE	--	mode 2	mode 9
21	Nordex N133/4800	mode 7	mode 7	mode 13
22	Nordex N133/4800	mode 2	mode 2	mode 13
23	Nordex N133/4800	mode 1	mode 1	mode 13
24	Nordex N133/4800	--	--	mode 8
26	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
27	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
28	Nordex N133/4800	--	--	mode 13

*: windturbinennummer 11-17 zijn voor Alternatief 1, nummers 21-28 voor Alternatief 2

--: normale modus, mode 1 voor N163 en mode 0 voor N133

Arcadis geeft in het Ontwerp plan MER voor de nieuwe landelijke normen op pagina 191 aan dat 1 geluidsreductiemodus overeen komt met ongeveer 1 dB geluidsreductie, waaruit geconcludeerd kan worden dat de meest noordelijke windturbine overdag ongeveer 12 dB en in de nacht maar liefst ongeveer 16 dB gereduceerd moet worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen. Wat dus tevens betekent dat deze meest noordelijke windturbine in potentie 12-16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen.

Voor de 7 geplande windturbines geldt dat in de nacht geen enkele op maximale bronsterkte mag werken, en overdag slechts drie van de vier. Vier van de zeven geplande windturbines mogen dus helemaal nooit op maximale bronsterkte werken indien de toegestane 45 dB Lden gelijkmatig en evenredig over het jaar verdeeld wordt.

Hierin schuilt voor Windpark Horst&Telgt een substantieel risico, en dit wordt bevestigd door de onderzoeken van Arcadis in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

Hierin waarschuwt Arcadis namelijk, aan de hand van enkele voorbeelden op pagina 133 en 191, voor de neiging van exploitanten om gederfde energie-opbrengst door het functioneren in een geluidsreductiemodus of door een periode van stilstand zoveel mogelijk te compenseren in de rest van het kalenderjaar tot de toegestane 45 dB Lden volgemaakt is.

Voor Windpark Horst&Telgt schuilt hierin een groot risico, vanwege de te verwachte langdurige en frequente periodes van stilstand vanwege de wespandief, de rosse vleermuis en slagschaduw. Deze periodes van stilstand zouden dus op volle kracht gecompenseerd kunnen worden in periodes waarin de windturbines wel mogen draaien. Met als mogelijk gevolg in die periodes een zeer hoge piekgeluidsbelasting.

De jaargemiddelde norm dB Lden is in origine opgesteld ten aanzien van een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Het gebruik van een volledig jaargemiddelde norm heeft daarbij een goede grondslag. Bij Windpark Horst&Telgt zijn echter zeer geruime perioden van stilstand voorzien waarbij logischerwijs er geen geluidsproductie is.

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 7 windturbines

Mitigatie													
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
6	WT7			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1							stilstand overdag					
2	WT2							stilstand overdag					
3	WT3							stilstand overdag					
4	WT4							stilstand overdag					
7	WT5							stilstand overdag					
5	WT6							stilstand overdag					
6	WT7							stilstand overdag					
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
2	WT2							Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3							Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4							Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
5	WT6							Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7							Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

Het effect daarvan is dat de jaargemiddelde norm van 45 dB Lden ook bereikt kan worden door de langdurige periodes van stilstand af te wisselen met periodes waarin de windturbines zonder of met geringe mitigatie op volle toeren draaien, en daarmee een hoge piekgeluidbelasting veroorzaken.

Deze zorg wordt gedeeld door Arcadis in hun memo dd 9 januari 2024 gericht aan de Gemeente Ermelo:

In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari 2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen: *'In het MER staat dat in zijn algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB Lden (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB Lden of 45 dB Lden te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau.'*

Door mitigatie en door periodes met stilstand verandert dus de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau. Zodat omwonenden in die situatie onvoldoende beschermd worden tegen hinder en ernstige hinder door een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden. De geluidsnormen dienen daarom in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving naar beneden moeten worden bijgesteld en er dient een aanvullende norm voor piekgeluidbelasting te worden toegevoegd. Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespendif en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Verder heeft mitigatie in de vorm van functioneren in een geluidsreductiemodus nog een complicatie, zo blijkt uit de onderzoeken in het kader van het Ontwerp PlanMER

windturbinebepalingen leefomgeving. Bij functioneren in een geluidsreductiemodus worden de hoge frequenties aanzienlijk meer gereduceerd dan de lage frequenties, met name wanneer serrations worden toegepast. Dit betekent dus dat het toegestane geluid voor een aanzienlijk groter aandeel bestaat uit lage frequenties. Woningen in de omgeving worden dus veel zwaarder belast met lage frequenties dan het geval zou zijn als de 45 dB Lden minstens gedeeltelijk gerealiseerd zou worden met voldoende afstand tussen windturbines en woningen, zoals de nieuwe landelijke afstandsnormen voorschrijven. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties veel minder goed kunnen tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat de dB Lden jaargemiddelde norm niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar is. Voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens verstrekt door de windturbinefabrikant en de jaarproductiegegevens verstrekt door de exploitant. Beide zijn bedrijfsgeheim en kunnen vrijwel niet door de overheden zelf worden vastgesteld.

Het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan. Ook zijn Omgevingsdiensten niet in staat de software van de windturbines uit te lezen en met metingen de mitigatie door het instellen van de silent modus qua tijdstippen en effecten te controleren, en daarmee vast te stellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm.

Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft hierin veel meer zekerheid voor de burgers. Het bevoegd gezag zou vanuit oogpunt van handhaafbare bescherming van burgers, leefomgeving en natuur tegen omgevingseffecten goed handhaafbare normen vast moeten stellen waaraan het windpark moet voldoen.

Omwonenden hebben er recht op dat voor het Provinciaal Inpassings Plan dat nu in ontwikkeling is, gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de meest recente onderzoeken, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, zodat zij niet willens en wetens blootgesteld zullen worden aan een mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat dit overmatig en onaanvaardbaar is.

Om de omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte, zoals benoemd in het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, voor Windpark Horst&Telgt gerespecteerd en onverkort toegepast zal worden als basisbescherming. Uit de onderzoeken blijkt dat deze afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle frequenties, ook de lage frequenties, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen.

Wordt aan deze afstandsnorm niet voldaan dan lopen de omwonenden van Windpark Horst & Telgt een sterk verhoogd risico op hoge piekgeluidbelastingen, en op hoge belastingen door laag frequent geluid en daardoor geluidsoverlast binnenshuis. Dit doordat er ter bescherming van de wesp en de rosse vleermuis langdurige periodes van stilstand noodzakelijk zijn, en doordat meerdere windturbines altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd zullen moeten worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen.

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor Windpark Horst&Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting

binnenshuis essentieel voor de bescherming van omwonenden tegen overmatige en onaanvaardbare geluidsbelasting.

Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wesp en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Om omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de initiatiefnemers kiezen voor een stille windturbine met een zo laag mogelijk brongeluid. Immers de hoogte van het piekgeluid kan nooit hoger worden dan het brongeluid van de windturbine. Daarom is het belangrijk dat in de omgevingsvergunning een bepaling wordt opgenomen waarin geregeld wordt dat het brongeluid van de windturbine zodanig afgestemd moet zijn op de maximaal toegestane geluidbelasting dat de jaargemiddelde geluidnorm bereikt kan worden zonder mitigerende maatregelen.

Onderwerp 6:

Zienswijze LFG Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft in reactie op de NRD MER Windpark Horst&Telgt in een zienswijze een aantal adviezen gegeven, onder meer adviseert de GGD om naast de voorbereiding en de realisatiefase ook monitoring en beheer (na realisatie) in het participatie- plan op te nemen, en om in het kader van monitoring voorafgaand aan de realisatie een nulmeting voor laag frequent geluid (LFG) te doen op een aantal relevante punten. Zodat LFG in de exploitatiefase gemonitord kan worden.

Dit GGD-advies is in de MER en ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt niet overgenomen.

Terwijl in de reactienota op de NRD MER in reactie op het advies van de GGD wel de toezegging is gedaan dat in de planuitwerkingsfase de monitoring en de nulmeting van LFG betrokken zal worden.

In de MER wordt hierover in Hoofdstuk 6.3.4 aangegeven:

Nulmeting geen onderdeel onderhavige MER

In het onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid hebben in het kader van deze MER geen metingen van (laagfrequent) geluid plaatsgevonden. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines niet voor andere effecten zorgen dan het hoorbare spectrum van 'normaal' geluid. Dat betekent dat in de beoordeling van de effecten van het aspect geluid het effect van laagfrequent geluid reeds meegenomen is en dat aanvullende metingen geen meerwaarde hebben. Immers, dat zou betekenen dat uit de metingen ook een conclusie of oorzaak-gevolg relatie af te leiden zou zijn. Dat is op basis van de wetenschappelijke kennis niet het geval. Een betrouwbare en toepasbare nulmeting kan pas dan worden uitgevoerd wanneer het windpark gerealiseerd is. Dit omdat pas dan onder vergelijkbare omstandigheden metingen kunnen worden uitgevoerd (geluidniveau met windturbinegeluid (turbines draaien) en geluidniveau zonder windturbinegeluid (windturbines worden stil gezet). Alleen op die manier kan een eventuele direct oorzaak-gevolg relatie met zekerheid worden vastgesteld.

In de ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt is hierover echter geen voorschrift opgenomen.

Daarom het verzoek de nulmeting en een zorgvuldige monitoring van laag frequent geluid (LFG) alsnog in de ontwerp vergunning op de te nemen. En in de omgevingsovereenkomst afspraken op te nemen omtrent terugkoppeling van de uitkomsten naar de omgeving en omtrent handhaving.

Onderwerp 7:

Zienswijze schadelijke stoffen Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Omtrent de invloed van milieu vervuiling in de omgeving van windturbines door schadelijke stoffen die vrijkomen van en uit windturbines onder andere door erosie bestaan zeer verschillende inzichten.

De in verschillende onderzoeken aangegeven aard en hoeveelheid schadelijke stoffen laten een zeer grote spreiding zien.

In de MER Windpark Horst&Telgt wordt de invloed van schadelijke stoffen gebagatelliseerd, maar het is maar zeer de vraag of dit wel terecht is.

Om de invloed van deze schadelijke stoffen te kunnen monitoren is het van belang om in de vergunning de verplichting op te nemen voor:

- Een nulmeting voor schadelijke stoffen waaronder Bisfenol A, PFAS en andere schadelijke stoffen die mogelijk vrij kunnen komen van en uit windturbines
- Monitoring door jaarlijkse metingen tijdens de eerste 5 jaar van de exploitatiefase
- Bij zowel de nulmeting als de jaarlijkse metingen dient onderzoek van de oppervlakte en tevens het grondwater plaats te vinden, daar in dit gebied mens en dier gebruik maken van uit de bodem opgepompt bronwater
- De resultaten van de nulmeting en de jaarlijkse metingen dien op een inzichtelijke wijze teruggekoppeld te worden naar de omgeving/omwonenden

In de omgevingsovereenkomst dienen afspraken vastgelegd te worden omtrent monitoring en handhaving indien bij metingen in de exploitatiefase schadelijke stoffen worden vastgesteld.

Onderwerp 8:

Zienswijze wespandief Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Soortenbescherming

Dit betreft specifiek het effect op de populatie van de wespandief.

Er is getoetst op de zogenaamde 1% norm.

Bij de achterliggende analyses zijn de volgende onderdelen onjuist :

- Er is geen rekening gehouden met de jonge wespandieven (zie Rapport Wespandief Commissie MER 301123)
- Er is onterecht niet uitgegaan van het voorzorgsprincipe
- Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe is onjuist en niet conform jurisprudentie bepaald.

Jonge wespandieven

Bij de sterfte is het effect op een deel van de populatie te weten de jonge wespandieven buiten beschouwing gelaten. Dit is onjuist en leidt tot een onderschatting van de sterfte.

Voorzorgsprincipe

Op grond van 6.2 habitatrichtlijn geldt een verslechtingsverbod. Daarbij dient een verslechtering uitgesloten te zijn. Bij de analyses is uitgegaan van gemiddelde waarden t.a.v. de aanvaringskansen en daarmee is evident het voorzorgsprincipe niet gehanteerd. Op grond van het voorzorgsprincipe had moeten worden uitgegaan van een “worst case scenario” om daarmee een verslechtering eventueel te kunnen uitsluiten. Aangezien (zie de rapporten) melding wordt gemaakt van een worst case scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn, en daarmee dus zeer ruim boven de 1% norm uitkomt, kan op geen enkele wijze een verslechtering worden uitgesloten.

Cumulatie

Bij het bepalen van het cumulatief effect van alle windparken op of rond de Veluwe zijn op grond van een peiljaar parken buiten beschouwing gelaten bij de cumulatie. Uit documentatie blijkt dat dit in eerdere instantie deze windparken wel zijn meegeteld en dat daarmee het effect boven de 1% norm uitkwam.

Het cumulatief effect dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Hierbij moet opgemerkt worden dat deze handelswijze de indruk wekt dat hier naar een resultaat is toegerekend omdat in eerste aanleg de 1% norm werd overschreden en met het bijstellen van criteria t.b.v. cumulatie de berekening tot onder de 1% norm is gebracht. Dit wordt beschouwd als een uiterst kwalijke gang van zaken.

Conform het rapport Rapport Wespandief Commissie MER 301123 dient rekening gehouden te worden met de jonge wespandieven.

In het kader van de naleving van het verslechteringsverbod dient uitgegaan te worden van het worst case scenario, en niet van gemiddelden.

Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek, conform jurisprudentie, waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Bronvermelding:

GS brief Windparken op en rondom de Veluwe 131222

<https://gelderland.notubiz.nl/document/13032396/1#search=%2220221220%22>

Rapport Wespandief Commissie MER 301123

<https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p37/p3759/a3759rd.pdf>

Onderwerp 9:

Zienswijze conflicts of interest Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In oktober 2021 heeft Dr. Joris J. van Hoof een rapport gepubliceerd over verborgen belangen in literatuur windturbines:

In de MER hoofdstuk 8 worden onder andere gegevens uit twee RIVM rapporten uit 2017 en 2020 gebruikt als zijnde literatuurstudies waarin (peer reviewed) wetenschappelijke onderzoeken zijn onderzocht.

Van Hoof toont echter aan dat in beide RIVM-rapporten geen enkele keer gemeld wordt dat bepaalde studies, bij de originele publicatie, een conflict of interest, competing interest of financiering vanuit de windenergie-industrie hebben ontvangen. Terwijl sommige auteurs werkzaam zijn of waren in of voor de windindustrie, afkomstig zijn uit de windindustrie of betaald worden door de windindustrie, of anderszins conflicterende belangen hebben, en dus niet onafhankelijk zijn. Bij al deze artikelen staat in de originele publicatie een verklaring van belangenverstrengeling of financiering vanuit de industrie vermeld, terwijl het RIVM hiervan in hun rapporten geen melding doet.

Van Hoof geeft in zijn conclusie aan:

De windenergie-industrie slaagt er op deze manier in om een constante stroom van informatie in de discussie rondom windturbines te houden, en om de aandacht af te leiden van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de gezondheidseffecten en -risico's van windturbines op mens en dier. Bestuurders en onderzoekers moeten kritisch kijken naar de financiering van onderzoek en welke invloed de industrie kan hebben gehad in wetenschappelijke publicaties. De invloed van de windenergie-industrie en andere belanghebbenden dient transparant te zijn, zeker in wetenschappelijke publicaties en rapporten.

Bronvermelding:

Van Hoof, J. J. (2021). Verborgen belangen in literatuur windturbines. Enschede: Universiteit Twente.

Zie: <https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/10/2021-Factsheet-UTwente-Windturbines-van-Hoof.pdf>

Op methodologische en ethische gronden dienen in de MER Windpark Horst&Telgt onderzoeken waarvan de auteurs banden hebben (gehad) met of belangen hebben (gehad) in de windindustrie uitgesloten te worden. Dit geldt des te meer als het verborgen belangen zijn.

Onderwerp 10:

Zienswijze voorzorgsprincipe Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Artikel 21 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de zorgplicht op voor de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.

Artikel 22 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de plicht op maatregelen te treffen ter bevordering van de volksgezondheid. Beide artikelen zijn opgenomen in het hoofdstuk grondrechten van onze Grondwet. Behalve grondrechten voor de burger houden de artikelen een voorzorgplicht voor de overheid in om te voorkomen dat burgers en milieu worden blootgesteld aan risico's.

Het aspect schade door de invloed van windturbines voor de gezondheid is in de medische en juridische literatuur nationaal en internationaal niet meer te ontkennen. In de afgelopen decennia heeft een groot aantal wetenschappers ervoor gepleit in de planning en besluitvorming rond de aanleg van windturbineparken veel zorgvuldiger om te gaan met de gezondheid van de mens.

In de MER Windpark Horst&Telgt wordt voor de invloed van de geplande windturbines op de gezondheid van omwonenden het voorzorgsprincipe niet of beslist onvoldoende toegepast.

Conclusies uit onderzoeken en publicaties waarin gezondheidsschade door windturbines duidelijk naar voren komt worden op methodologische gronden niet meegenomen in de MER.

Onderzoeken waarvan het wetenschappelijk gehalte voor de MER hoog en betrouwbaar genoeg bevonden wordt komen tot conclusies waar het gezond verstand echt niet bij kan. Zo blijkt er wel een duidelijk verband te zijn tussen het geluid van windturbines en hinder. In lijn met de WHO-definitie van gezondheid is ook hinder als een schadelijk gezondheidseffect te beschouwen. Toch leidt dit dan tot de onbegrijpelijke conclusie dat er geen direct bewijs is voor het ontstaan van gezondheidsschade door de invloed van windturbines. Er is namelijk onvoldoende bewijs dat windturbinegeluid directe gezondheidsproblemen of ziektes veroorzaakt, onafhankelijk van het effect van windturbinegeluid op hinder of slaap. Dat omwonenden van windparken ziek worden door voortdurende geluidshinder en ernstige slaapverstoring telt dus in wetenschappelijk onderzoek gewoon niet mee!

De conclusie dat wetenschappelijke onderzoeken (nog) niet kunnen aantonen dat er een direct verband is tussen windturbines en gezondheidsschade is volstrekt onvoldoende om te kunnen voldoen aan het voorzorgsprincipe.

Het voorzorgsprincipe is wereldwijd een belangrijk uitgangspunt in de omgang met de risico's van nieuwe en nog onvoldoende onderzochte technologieën. Overheden moeten het voorzorgsprincipe toepassen wanneer de gevolgen van een nieuwe techniek nog onvoldoende bekend zijn, terwijl de kans op ernstige schade voor bijvoorbeeld het milieu of de volksgezondheid aanwezig is.

Het voorzorgsprincipe schrijft voor dat, indien er twijfel of onduidelijkheid bestaat in de wetenschap over een ernstig gevaar, volksgezondheid en milieu altijd prioriteit moeten krijgen. *Better safe than sorry.*

Vanuit deze gedachte dient de overheid de burgers te beschermen tegen mogelijke gezondheidsschade door windturbines zolang er geen zekerheid is over de veiligheid van windturbines voor de gezondheid van omwonenden.

Samenvattend:

- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat een direct verband tussen windturbines en gezondheidsschade (nog) niet bewezen aangetoond kan worden.
- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat windturbines gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Er zijn nog geen onderzoeken waaruit volgt dat windturbines met zekerheid en bewezen géén gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Zolang dit zo is dient de overheid het voorzorgsprincipe te hanteren bij het plannen van windparken met industriële windturbines in de omgeving van woningen.

Bronvermelding, waarnaar tevens verwezen wordt voor verdere informatie en onderbouwing:

<https://www.windwiki.nl/>

<https://www.windwiki.nl/externe-bronnen/>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/04/Voorkom-het-windturbinesyndroom-DEI.pdf>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/11/Gezondheidseffecten-van-windturbinegeluid-D.-Bijl-2021.pdf>

Onderwerp 11:

Zienswijze participatie Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Voorafgaand aan de vergunningsverlening behoort aan de omgeving duidelijkheid en zekerheid te worden gegeven omtrent de regelingen voor de financiële participatie.

Dit betreft onder meer:

- Omgevingsvergoedingen:
 - Wie komt daarvoor in aanmerking?
 - De hoogte van het bedrag per woning?
 - Etc.

- Omgevingsfonds
 - Verdeling
 - Bestemming
 - Beheer
 - Etc.

- 50% Locaal eigendom
 - Wie?
 - Hoe?
 - Opbrengsten en risico's?
 - Voordelen en nadelen?
 - Etc.

Daarnaast dient er duidelijkheid te zijn omtrent planschade vergoeding/nadeelcompensatie en andere vormen van schadevergoedingen

- Rol van de initiatiefnemers/ontwikkelaar m.b.t. planschade/nadeelcompensatie
 - Voorafgaand planschade onderzoek?
 - Aanbod van de ontwikkelaar m.b.t. planschade vergoeding/nadeelcompensatie?
 - Wie komen hiervoor in aanmerking tot welke afstand van het windpark?

- Rol van de initiatiefnemer/ontwikkelaar m.b.t. overige schadevergoeding
Bijvoorbeeld inkomensschadevergoeding (recreatie etc. etc.)

De omgeving en omwonenden van Windpark Horst&Telgt verkeren in grote onzekerheid omtrent de financiële schade, en of en hoe dit vergoed en gecompenseerd zal worden.

Hierover leven in de omgeving heel veel vragen waarop voorafgaand aan de vergunningsverlening een passend antwoord zou moeten komen wat volledig recht doet aan de schade die de omgeving van Windpark Horst&Telgt ondervindt en nog veel meer zal gaan ondervinden.

Onderwerp 12:

Zienswijze locatie Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Uit de MER en alle ontwerp-besluiten blijkt dat Windpark Horst&Telgt alleen gerealiseerd mag en kan worden als voldaan wordt aan groot aantal maatregelen.

Zonder deze noodzakelijke maatregelen is de realisatie en exploitatie van dit windpark onaanvaardbaar, onverantwoord, ontoelaatbaar en volgens heersende regelgeving niet toegestaan.

Het betreft maatregelen zoals:

- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de wespandief
- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de rosse vleermuis
- Frequentie stilstand in verband met slagschaduw
- Forse mitigatie in verband met geluid

Deze noodzakelijke maatregelen beperken de energieopbrengst van Windpark Horst & Telgt aanzienlijk.

Zie hiervoor tabel 19.12 en 19.13 in de MER Windpark Horst&Telgt.

Tabel 19.12 Berekening mitigatie verliezen met gelijktijdigheid¹⁷⁵ (geluid, slagschaduw, wespandief en rosse vleermuis) VKA met 7 windturbines

Windturbine	Verlies (MWh/jaar)	Verlies (aantal huishoudens)
WT1	7.590	2.780
WT2	6.053	2.217
WT3	3.326	1.218
WT4	2.748	1.006
WT5	6.770	2.479
WT6	5.899	2.160
WT7	6.670	2.443
Totaal	39.057	14.303

Tabel 19.13 Energieopbrengst en vermeden emissies VKA 7 WT's met en zonder mitigatie (op basis van gelijktijdigheid¹⁷⁵)

VKA 7 windturbines	Voor mitigatie	Verlies door mitigatie	Na mitigatie	Effectscore na mitigatie
Elektriciteitsproductie				
Netto energieproductie (P50) [GWh/jr]	142,6	39,1	103,5	+
Verliezen door mitigatie		27,4%		
Aantal huishoudens per jaar	52.221	14.303	37.902	
Bijdrage aan RES doelstelling	27%		20%	+
Vermeden emissies				
Reductie CO ₂ [ton/jr]	67.112		48.170	+
Reductie NO _x [ton/jr]	37		27	+
Reductie SO ₂ [ton/jr]	22		16	+
Reductie fijn stof PM ₁₀ [ton/jr]	0,6		0,4	+
Reductie fijn stof PM _{2,5} [ton/jr]	6,9		5,0	+

En ondanks al deze maatregelen vormt Windpark Horst&Telgt op deze locatie nog altijd een gevaar voor de gezondheid en het welzijn van omwonenden, een bedreiging voor de instandhoudingsdoelen van beschermde diersoorten, een beperking voor nieuwe ontwikkelingen in de omgeving en een ontsiering van het landschap.

Deze locatie is dus alles behalve optimaal in benutting van ruimte, grondstoffen en het veroorzaken van schadelijke effecten. Te veel en te hoge windturbines in een relatief veel te klein gebied, met teveel noodzakelijke beperkingen ter bescherming van mens en natuur. Opoffering van de schaarse ruimte in Nederland aan buitensporig hoge industriële complexen zoals windparken kan beter op alternatieve locaties waar meer vrije ruimte is en een betere balans tussen energie-opbrengsten ten opzichte van het gebruik aan grondstoffen, de schade aan mens, natuur, milieu en landschap. Dit zou uit de MER duidelijk moeten worden en zou voor de Provincie reden en bestuurlijke noodzaak moeten zijn om op een dergelijk slecht renderende locatie geen windpark toe te staan.

Bij elk bestemmingsplan dus ook dit provinciaal inpassingsplan behoort een economische paragraaf waarin duidelijk wordt dat de wijziging niet voor niets wordt gedaan omdat aangetoond wordt dat het plan financieel haalbaar is. De inhoud daarvan is wegens "bedrijfsgeheim" niet beschikbaar voor het publiek. In het geval van Windpark Horst&Telgt is het belangrijk dat de provincie als bevoegd gezag het financieel-economische plan extern laat controleren door bijvoorbeeld TNO, omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien, hetgeen van grote invloed is op de te realiseren energie-opbrengst. In dat kader dient het ook voorafgaand het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan gegarandeerd zeker te zijn dat Liander op tijd een bij de te verwachten elektra-opbrengst passende aansluiting kan realiseren, daar zonder terugleverings- en verkoopmogelijkheden van de geproduceerde electra de economische paragraaf geheel op losse schroeven zal komen te staan.

Onderwerp 13:

Zienswijze locatie Windpark Horst&Telgt

Betreft : energie opwekken:

Het zonnepark aan de buitenbrinkweg kan door het overvolle energienetwerk nauwelijks stroom leveren. Wij willen onderzocht hebben waarom het windpark dat wel zou kunnen. Als de stroomnetwerken overvol zitten , is dat ook zo als de windmolens draaien. Is het dan economisch haalbaar?

We willen een verklaring van Leander en Tennet dat er aansluitvoorwaarden zijn en dat de energie verkocht kan worden.

Aangezien ze veel stil staan en het plaatsen enorm veel kosten met zich meebrengt is het niet rendabel om ze te plaatsen. Plaats ze ergens waar ze 24/7 kunnen draaien zodat alles eruit kan worden gehaald.

Onderwerp 14:

Zienswijze locatie Windpark Horst&Telgt

Betreft: Duurzame energie

De landelijke doelen voor de duurzame energie zijn al behaald tot 2030. Dus zijn de windmolens niet nodig. We willen graag adhv onderzoeken zien dat dat onjuist is.

Aan de Riebroekseweg in Ermelo krijgen boeren momenteel subsidies voor het plaatsen van pompen voor plassen voor de trekvogels en andere dieren. Dit is precies op de plek waar de windmolens komen. Wij willen uitleg waarom de dieren eerst aangetrokken worden en men daar geld voor krijgt om vervolgens weer weg te moeten

Op basis van alle beschikbare gegevens is er feitelijk maar één harde conclusie mogelijk:

Windpark Horst&Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied. Met als gevolg extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur.

Daar dit de economische balans van Windpark Horst&Telgt onder druk zet is voor de burgers van belang dat de economische paragraaf die onderdeel uitmaakt van het provinciaal inpassingsplan gecontroleerd wordt door bijvoorbeeld TNO. Tevens is voor de burgers belangrijk dat voorafgaand aan het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan het gegarandeerd zeker is dat Liander op tijd een passende aansluiting kan garanderen.

Een aanvaardbare leefomgeving mag nooit ondergeschikt zijn aan het behalen van doelstellingen.

Temeer daar de doelstelling uit het Klimaataccoord voor 2030, te weten 35 TWh per jaar duurzame energie-opwek op land, inmiddels al volledig is behaald.

Horst& Telgt is dus geen goede en passende locatie voor een windpark. En er is voor het bevoegd gezag feitelijk geen redelijke grond op basis waarvan voor dit windpark op deze locatie een omgevingsvergunning verleend zou kunnen worden

Zienswijze Windpark Horst & Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: naam: [REDACTED]
Adres: [REDACTED]
Emailadres: [REDACTED]@live.nl
tel.nr. : [REDACTED]

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst & Telgt

Zienswijze locatie Windpark Horst&Telgt

Deze zienswijze betreft 1 onderwerp die betrekking heeft op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst & Telgt:

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Uit de MER en alle ontwerpbesluiten blijkt dat Windpark Horst & Telgt alleen gerealiseerd mag en kan worden als voldaan wordt aan groot aantal maatregelen.

Zonder deze noodzakelijke maatregelen is de realisatie en exploitatie van dit windpark onaanvaardbaar, onverantwoord, ontoelaatbaar en volgens heersende regelgeving niet toegestaan.

Het betreft maatregelen zoals:

- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de wespandief
- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de rosse vleermuis
- Frequentie stilstand in verband met slagschaduw
- Forse mitigatie in verband met geluid

Deze noodzakelijke maatregelen beperken de energieopbrengst van Windpark Horst & Telgt aanzienlijk.

Zie hiervoor tabel 19.12 en 19.13 in de MER Windpark Horst & Telgt.

Tabel 19.12 Berekening mitigatie verliezen met gelijktijdigheid¹⁷⁵ (geluid, slagschaduw, wespandief en rosse vleermuis) VKA met 7 windturbines

Windturbine	Verlies (MWh/jaar)	Verlies (aantal huishoudens)
WT1	7.590	2.780
WT2	6.053	2.217
WT3	3.326	1.218
WT4	2.748	1.006
WT5	6.770	2.479
WT6	5.899	2.160
WT7	6.670	2.443
Totaal	39.057	14.303

Tabel 19.13 Energieopbrengst en vermeden emissies VKA 7 WT's met en zonder mitigatie (op basis van gelijktijdigheid¹⁷⁵)

VKA 7 windturbines	Voor mitigatie	Verlies door mitigatie	Na mitigatie	Effectscore na mitigatie
Elektriciteitsproductie				
Netto energieproductie (P ₅₀) [GWh/jr]	142,6	39,1	103,5	+
Verliezen door mitigatie		27,4%		
Aantal huishoudens per jaar	52.221	14.303	37.902	
Bijdrage aan RES doelstelling	27%		20%	+
Vermeden emissies				
Reductie CO ₂ [ton/jr]	67.112		48.170	+
Reductie NO _x [ton/jr]	37		27	+
Reductie SO ₂ [ton/jr]	22		16	+
Reductie fijn stof PM ₁₀ [ton/jr]	0,6		0,4	+
Reductie fijn stof PM _{2,5} [ton/jr]	6,9		5,0	+

En ondanks al deze maatregelen vormt Windpark Horst & Telgt op deze locatie nog altijd een gevaar voor de gezondheid en het welzijn van omwonenden, een bedreiging voor de instandhoudingsdoelen van beschermde diersoorten, een beperking voor nieuwe ontwikkelingen in de omgeving en een ontsiering van het landschap.

Deze locatie is dus alles behalve optimaal in benutting van ruimte, grondstoffen en het veroorzaken van schadelijke effecten. Te veel en te hoge windturbines in een relatief veel te klein gebied, met teveel noodzakelijke beperkingen ter bescherming van mens en natuur. Opoffering van de schaarse ruimte in Nederland aan buitensporig hoge industriële complexen zoals windparken kan beter op alternatieve locaties waar meer vrije ruimte is en een betere balans tussen energie-opbrengsten ten opzichte van het gebruik aan grondstoffen, de schade aan mens, natuur, milieu en landschap. Dit zou uit de MER duidelijk moeten worden en zou voor de Provincie reden en bestuurlijke noodzaak moeten zijn om op een dergelijk slecht renderende locatie geen windpark toe te staan.

Bij elk bestemmingsplan dus ook dit provinciaal inpassingsplan behoort een economische paragraaf waarin duidelijk wordt dat de wijziging niet voor niets wordt gedaan omdat aangetoond wordt dat het plan financieel haalbaar is. De inhoud daarvan is wegens "bedrijfsgeheim" niet beschikbaar voor het publiek. In het geval van Windpark Horst & Telgt is het belangrijk dat de provincie als bevoegd gezag het financieel-economische plan extern laat controleren door bijvoorbeeld TNO, omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien, hetgeen van grote invloed is op de te realiseren energie-opbrengst. In dat kader dient het ook voorafgaand het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan gegarandeerd zeker te zijn dat Liander op tijd een bij de te verwachten elektra-opbrengst passende

aansluiting kan realiseren, daar zonder terugleverings- en verkoopmogelijkheden van de geproduceerde electra de economische paragraaf geheel op losse schroeven zal komen te staan.

Op basis van alle beschikbare gegevens is er feitelijk maar één harde conclusie mogelijk:

Windpark Horst & Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied. Met als gevolg extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur.

Daar dit de economische balans van Windpark Horst & Telgt onder druk zet is voor de burgers van belang dat de economische paragraaf die onderdeel uitmaakt van het provinciaal inpassingsplan gecontroleerd wordt door bijvoorbeeld TNO. Tevens is voor de burgers belangrijk dat voorafgaand aan het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan het gegarandeerd zeker is dat Liander op tijd een passende aansluiting kan garanderen.

Een aanvaardbare leefomgeving mag nooit ondergeschikt zijn aan het behalen van doelstellingen.

Temeer daar de doelstelling uit het Klimaatakkoord voor 2030, te weten 35 TWH per jaar duurzame energie-opwek op land, inmiddels al volledig is behaald.

Horst & Telgt is dus geen goede en passende locatie voor een windpark. En er is voor het bevoegd gezag feitelijk geen redelijke grond op basis waarvan voor dit windpark op deze locatie een omgevingsvergunning verleend zou kunnen worden

Stichting Natuur- & MilieuPlatform Ermelo

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

Van: Stichting Natuur- & MilieuPlatform Ermelo
emailadres: info@nmpermelo.nl

Betreft: zaaknummer: 2023-014597

Onderwerp: Zienswijze Wespandief en vleermuizen

In de MER Windpark Horst & Telgt (Pondera Milieueffectrapport Windpark Horst en Telgt 11-12-2023) worden de noodzakelijke mitigerende maatregelen ter bescherming van de wespandief en de vleermuizen beschreven. Als maatregel wordt stilstand van de windmolens aangegeven. Voor de wespandief in de maanden juli augustus overdag voor alle molens en voor de vleermuizen een periode 's nachts in de maanden maart t/m oktober voor de noordelijke en zuidelijke windmolens en in de maanden mei t/m half augustus voor de molens in het middengebied.

Het zal voor de wespandief moeten leiden tot een mortaliteit onder de 1%. Echter, er is in de berekeningen geen rekening gehouden met de in het jaar nog jonge wespandieven.

Ook is bij de bepaling van de mortaliteit van het aantal wespandieven onvoldoende rekening gehouden met de effecten van andere windparken in en om de Veluwe.

Wat de vleermuizen betreft, en met name de rosse vleermuis, zien we dat bij de uitvoerbaarheid een overschrijding van de 1% mortaliteitsnorm aangegeven wordt (pagina 171). In de tekst wordt met regelmaat gesproken over 'naar verwachting'.

Blijkbaar is er nog veel onduidelijkheid over het gedrag van de vleermuizen en de mortaliteit als gevolg. Zo ook over de vliegbewegingen in de omgeving van het windpark Horst en Telgt. We zien graag dat dit, zoals nu ook bij de wespandief het geval is, nog zorgvuldig onderzocht gaat worden.

De regel onderaan pagina 171 baart ons zorgen: 'Overigens is een overschrijding van de 1% mortaliteitsnorm niet per se verboden.' Waarom deze zinsnede? Wat zijn de consequenties als deze norm wel wordt overschreden?

[Redacted]
namens bestuur NMP-Ermelo

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Cc: info@commissiener.nl
Onderwerp: Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597
Datum: woensdag 31 januari 2024 21:14:49

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
 postbus 9090, 6800 GX Arnhem
 emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER

Diemen, 31 januari 2024,

Geacht college,

Wij sturen u deze zienswijze omdat wij ons ernstig zorgen maken over het welzijn van onze dochter en schoonzoon die op korte afstand van de plaats waar dit windpark gepland zou zijn wonen. Wij zijn van mening dat realisatie van dit plan voor hen en andere omwonenden onaanvaardbare gezondheidsschade alsmede ingrijpende overlastproblemen met zich mee zou brengen.

Hoogachtend,

[REDACTED]

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

1

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
 postbus 9090, 6800 GX Arnhem
 emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER

Emailadres: info@commissiener.nl

Van: [REDACTED]

adres: [REDACTED]

emailadres: [REDACTED]@gmail.com

tel.nr.: 06 [REDACTED]

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Deze zienswijze betreft 12 onderwerpen die betrekking hebben op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt:

1. détournement de procédure
2. landschap
3. stilstand
4. natura2000
5. geluid
6. laag frequent geluid
7. schadelijke stoffen
8. wespandief

- 9. conflicts of interest
- 10. voorzorgsprincipe
- 11. participatie
- 12. locatie

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

2

Onderwerp 1:

Zienswijze détournement de procédure Windpark Horst&Telgt

De overheid moet zich in haar omgang met de burgers houden aan de algemene beginselen van

behoorlijk bestuur, onderdeel daarvan is het verbod op détournement de procédure.

In de wet zijn verschillende procedures te vinden. Niet alle procedures zijn echter even gunstig voor de burger: de ene procedure biedt meer bescherming voor de burger dan de andere.

Het verbod op détournement de procédure houdt in dat de overheid verplicht is om te kiezen voor de procedure die de meeste rechtsbescherming biedt aan de burger.

Op basis van het Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen kan geconcludeerd worden dat een deel van windturbines niet kan worden gerealiseerd omdat deze niet voldoen aan de afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte. Dit Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen biedt een betere rechtsbescherming aan de burgers t.a.v. hinder door de windturbines dan de concept-lokale normen.

De overheid is daarom op grond van het verbod op détournement de procédure verplicht te kiezen voor een procedure waarin de nieuwe landelijke normen gerespecteerd worden. Als dat betekent dat de procedure moet worden uitgesteld tot deze definitief zijn dan moet dat uitstel er komen.

Voor het al dan niet vallen onder de nieuwe omgevingswet geldt dat niet de datum van de aanvraag van de initiatiefnemer leidend is, maar de datum waarop het PIP ter inzage wordt gelegd door de provincie. Ook hier kan door het bevoegd gezag een keuze worden gemaakt voor het volgen van de oude of de nieuwe procedure door voor of na 1 januari 2024 het PIP ter inzage te leggen.

Ook daarvoor geldt het verbod op détournement de procédure.

Evident is namelijk dat de nieuwe omgevingswet, onder meer door meer en ruimere inspraakmogelijkheden, meer rechtsbescherming biedt dan de huidige regelgeving.

Daarom dient door het bevoegd gezag gekozen te worden voor een ter inzagelegging na 1 januari 2024.

Daar zowel het hanteren van de nieuwe landelijke normen alsmede het ter inzage leggen van het PIP na 1 januari 2024 dermate evident een betere rechtsbescherming voor de burgers biedt zal, mocht dat noodzakelijk zijn, een beroep op het verbod op détournement in een juridische procedure waarschijnlijk een grote kans van slagen hebben.

Op basis hiervan zou de Provincie Gelderland daarom moeten besluiten de nieuwe landelijke normen te gaan hanteren, en de PIP procedure conform de nieuwe omgevingswet te gaan uitvoeren.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

3

Onderwerp 2:

Zienswijze landschap Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

De omgevingsverordening van de provincie Gelderland definieert het nationaal landschap Randmeerkust. Het beoogde Windpark Horst&Telgt bevindt zich binnen dit

landschapstype.

De omgevingsverordening schrijft voor dat de kernkwaliteiten zoals gedefinieerd in de omgevingsverordening niet mogen worden aangetast, en, dat als er activiteiten plaatsvinden die

deze kwaliteiten beïnvloeden, er compensatie moet zijn, dusdanig dat er een verbetering is.

Het beoogde Windpark Horst&Telgt tast op zijn minst de kernkwaliteit “openheid van het

landschap” in ernstige mate aan. Waarbij compensatie leidend tot een verbetering onmogelijk moet worden geacht.

Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

4

Onderwerp 3:

Zienswijze stilstand Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 18.2.1

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 5.2.5.2

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Soortspecifieke voorschriften

14

In de MER Hoofdstuk 18.2.1 wordt naar aanleiding van onderzoek de noodzakelijke mitigerende

maatregelen ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis beschreven.

Voor zowel 5 als 7 windturbines komt dit op het volgende neer:

Ter bescherming van de wespandief moeten alle 5 of 7 windturbines tijdens de dagperiode in de

maanden juli en augustus stilstaan.

Mitigatie voor de rosse vleermuis houdt het volgende in:

- De twee turbines die in de vliegroute van de rosse vleermuis zijn gesitueerd (WT1 en WT5) moeten in de nachtperiode vanaf maart tot en met oktober stilstaan.

- De overige turbines moeten in de nachtperiode van maart tot en met oktober stilstaan wanneer

het warmer is dan 10 °C én het niet harder waait dan 6 m/s.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

5

In de Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt is in Hoofdstuk 5.2.5.2 de stilstand voor de wespandief overgenomen zoals aangegeven in de MER: stilstand overdag van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang in de maanden juli en augustus.

In de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt wordt onder Soortspecifieke voorschriften 14

aangegeven:

Om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren, is een aangescherpte stilstandvoorziening (SVZ) op maat voorgeschreven met onderscheid voor de verschillende turbines en delen van het plangebied, gebaseerd op het veldonderzoek en deskundigenoordeel.

Dit komt neer op complete stilstand van de turbines 1 en 7 onder de volgende voorwaarden:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;

- vanaf een uur voor zonsondergang tot een uur na zonsopkomst.

Turbines 2 t/m 6 moeten stilstaan op de momenten wanneer tegelijkertijd aan alle van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;

- tussen een uur voor zonsondergang en een uur na zonsopkomst;

- bij temperaturen boven de 10 graden Celsius; - bij windsnelheden lager of gelijk aan 6 m/sec, gemeten op gondelhoogte;

- bij droog weer (geen neerslag).

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt met betrekking tot de stilstand ter bescherming van de rosse vleermuis voldoen niet aan de MER Windpark Horst&Telgt.

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt dienen daarom aangepast te worden aan de voorschriften in de MER Windpark Horst&Telgt.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

6

Onderwerp 4:

Zienswijze Natura2000 Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Natura2000 gebied Veluwerandmeren

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten heeft geen passende beoordeling plaatsgevonden. Gezien ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit Natura2000 gebied Veluwerandmeren is dit wel vereist.

Natura2000 gebied Veluwe

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwe heeft een beoordeling plaatsgevonden

betreffende soortenbescherming en ten aanzien van gebiedsbescherming.

Dit gebied bevindt zich niet in een goede staat van instandhouding zodat op grond van artikel 6.2. Habitatrichtlijn een verslechteringsverbod geldt. Dit verbod heeft betrekking op zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste betreft meer specifiek een verslechteringsverbod ten aanzien van de depositie van stikstof.

Gebiedsbescherming

De Aeries berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt

onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van mobiele werktuigen is niet in de berekeningen betrokken terwijl nu juist deze een

relatief zeer hoge emissie kennen, mogelijk hoger dan de in de berekeningen betrokken salderingsruimte.

Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt en de

bepaling van de oppervlakte kent een onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing.

De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald.

Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven,

waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand

aan de realisatiefase te worden beschouwd.

Het gebruik van een gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland zoals in de berekeningen gebruikt is volstrekt niet representatief voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden.

Dat betekent dat de berekeningen met een (veel) te hoge emissie (saldering) uitgevoerd zijn.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

7

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt daarmee onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt, wordt daarmee overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Voor het Natura2000 gebied Veluwerandmeren dient een passende beoordeling plaats te vinden.

Voor het Natura2000 gebied Veluwe geldt een verslechteringsverbod, met name ook ten aanzien

van de verslechtering door stikstofdepositie.

De Aeries berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect

van stikstofdepositie van het windpark op Natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt

onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt in de berekening onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt, wordt overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

8

Onderwerp 5:

Zienswijze geluid Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlage Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind.

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving is een afstandsnorm opgenomen van tweemaal de tiphoogte. Voor de windturbines die gepland zijn voor Windpark Horst&Telgt komt dit neer op een afstand van plm. 500 meter.

De exacte begrenzing hangt nog af van meetmethode, exacte tiphoogte van de windturbines en

andere factoren, maar wel is nu al duidelijk dat minimaal vier van de zeven geplande windturbines in Windpark Horst&Telgt op de nu geplande posities naar alle waarschijnlijkheid niet aan deze afstandsnorm zullen kunnen voldoen.

In de voorbereiding van het Provinciaal Inpassings Plan voor Windpark Horst&Telgt dient gebruik gemaakt te worden van de meeste recente wetenschappelijke inzichten vanuit onderzoeken die betrekking hebben op gevolgen van windturbines op de leefomgeving.

Hiertoe behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving wordt op pagina 145-155 een afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte als norm aangegeven en onderbouwd door de meest recente wetenschappelijke onderzoeken van Arcadis.

De keuze is met name gevallen op tweemaal de tiphoogte omdat dit vrijwel geen invloed heeft op de plaatsingsruimte voor windturbines in Nederland. Dit omdat op deze afstand de belasting door geluid en slagschaduw gemiddeld nog steeds véél hoger is dan toegestaan, zodat er ook nog extra maatregelen voor reductie van geluid en slagschaduw genomen moeten worden om aan de

toegestane normen te kunnen voldoen. De afstandsnorm wordt daarom beschouwd als een aanvullende norm die basisbescherming kan bieden aan de burgers.

Bij een afstandsnorm van driemaal of viermaal de tiphoogte neemt de hinder duidelijk af, maar ook het plaatsingspotentieel wordt dan veel kleiner. Op grond daarvan is voor deze varianten niet

gekozen. Onderstaande tabel laat dit zien voor windturbines van 235 meter en 280 meter hoogte, en voor kleine (3 windturbines) en grote (10 windturbines) windparken.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Voor Windpark Horst&Telgt zijn 7 windturbines gepland van 250 meter hoogte, dit ligt dus ergens in het midden van de onderzochte situaties. Globaal zou daarom gesteld kunnen worden dat 7 windturbines van 250 meter hoogte op een afstand van tweemaal de tiphoogte, dus 500 meter, een representatieve geluidsbelasting van rond 49 dB Lden zal veroorzaken. Dit is zeer veel hoger dan de norm van 45 dB Lden.

De afstand van de dichtstbijzijnde woningen tot de windturbines in Windpark Horst&Telgt is aanzienlijk kleiner dan de nieuwe landelijke norm van tweemaal de tiphoogte. Minimaal 12

woningen staan op een afstand van minder dan 500 meter vanaf een geplande windturbine, waarvan sommigen zelfs op minder dan 400 meter, en één op 277 meter afstand.

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn dus voornemens om, indien het bevoegd gezag hen daartoe de ruimte biedt, relatief te veel en te grote windturbines te plaatsen in een relatief te klein gebied, waardoor de afstanden tussen windturbines en woningen aanzienlijk kleiner zijn dan de nieuwe landelijke normen voorschrijven.

Dit heeft grote consequenties voor de hinder voor de omwonenden, met name de geluidsbelasting.

Tabel 2.1 op pagina 7 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark

Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

10

Tabel 2.4 op pagina 13 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark

Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn voornemens de veel te hoge geluidsbelasting ten gevolge van de te korte afstanden te verminderen door een extreme mitigatie. Dit betekent dat de windturbines altijd of een groot deel van de tijd in een geluidsreductiemodus zullen draaien. Dit blijkt uit het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst en Telgt door Pondera in opdracht van Prowind dd 3 januari 2023, waarin duidelijk wordt dat bijvoorbeeld de meest noordelijke windturbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 zal moeten draaien om te kunnen voldoen aan een geluidsnorm van 45 dB Lden.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

11

Tabel 2.8 op pagina 17 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark

Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Arcadis geeft in het Ontwerp plan MER voor de nieuwe landelijke normen op pagina 191 aan dat

1 geluidsreductiemodus overeen komt met ongeveer 1 dB geluidsreductie, waaruit geconcludeerd

kan worden dat de meest noordelijke windturbine overdag ongeveer 12 dB en in de nacht maar liefst ongeveer 16 dB gereduceerd moet worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen. Wat dus tevens betekent dat deze meest noordelijke windturbine in potentie 12-16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen.

Voor de 7 geplande windturbines geldt dat in de nacht geen enkele op maximale bronsterkte mag

werken, en overdag slechts drie van de vier. Vier van de zeven geplande windturbines mogen dus

helemaal nooit op maximale bronsterkte werken indien de toegestane 45 dB Lden gelijkmatig en

evenredig over het jaar verdeeld wordt.

Hierin schuilt voor Windpark Horst&Telgt een substantieel risico, en dit wordt bevestigd door de onderzoeken van Arcadis in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbine-bepalingen leefomgeving.

Hierin waarschuwt Arcadis namelijk, aan de hand van enkele voorbeelden op pagina 133 en 191,

voor de neiging van exploitanten om gedeelde energie-opbrengst door het functioneren in een geluidsreductiemodus of door een periode van stilstand zoveel mogelijk te compenseren in de rest van het kalenderjaar tot de toegestane 45 dB Lden volgemaakt is.

Voor Windpark Horst&Telgt schuilt hierin een groot risico, vanwege de te verwachte langdurige en frequente periodes van stilstand vanwege de wespandief, de rosse vleermuis en slagschaduw.

Deze periodes van stilstand zouden dus op volle kracht gecompenseerd kunnen worden in periodes waarin de windturbines wel mogen draaien. Met als mogelijk gevolg in die periodes een zeer hoge piekgeluidsbelasting.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

12

De jaargemiddelde norm dB Lden is in origine opgesteld ten aanzien van een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Het gebruik van een volledig jaargemiddelde norm heeft daarbij een goede grondslag. Bij Windpark Horst&Telgt zijn echter zeer geruime periodes van stilstand voorzien waarbij logischerwijs er geen geluidsproductie is.

Het effect daarvan is dat de jaargemiddelde norm van 45 dB Lden ook bereikt kan worden door de langdurige periodes van stilstand af te wisselen met periodes waarin de windturbines zonder of met geringe mitigatie op volle toeren draaien, en daarmee een hoge piekgeluidbelasting veroorzaken.

Deze zorg wordt gedeeld door Arcadis in hun memo dd 9 januari 2024 gericht aan de Gemeente

Ermelo:

In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari 2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen: 'In het MER staat dat in zijn

algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB Lden (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB Lden of 45 dB Lden te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidsniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidsniveau.'

Door mitigatie en door periodes met stilstand verandert dus de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidsniveau. **Zodat omwonenden in die situatie onvoldoende beschermd worden tegen hinder en ernstige hinder door een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden.**

De geluidsnormen dienen daarom in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving

naar beneden te worden bijgesteld en er dient een aanvullende norm voor piekgeluid-belasting te worden toegevoegd. Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespandief en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstand-periodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Verder heeft mitigatie in de vorm van functioneren in een geluidsreductiemodus nog een complicatie, zo blijkt uit de onderzoeken in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Bij functioneren in een geluidsreductiemodus worden de hoge frequenties aanzienlijk meer gereduceerd dan de lage frequenties, met name wanneer serrations worden toegepast. Dit betekent dus dat het toegestane geluid voor een aanzienlijk groter aandeel bestaat uit lage frequenties. Woningen in de omgeving worden dus veel zwaarder belast met lage frequenties dan het geval zou zijn als de 45 dB Lden minstens gedeeltelijk gerealiseerd zou worden met voldoende afstand tussen windturbines en woningen, zoals de nieuwe landelijke afstandsnormen voorschrijven. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties veel minder goed kunnen tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat de dB Lden jaargemiddelde norm niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar is. Voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens verstrekt door de windturbinefabrikant en de jaarproductiegegevens verstrekt door de exploitant. Beide zijn bedrijfsgeheim en kunnen vrijwel niet door de overheden zelf worden vastgesteld.

Het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan. Ook zijn Omgevingsdiensten niet in staat de software van de windturbines uit te lezen en met metingen de mitigatie door het instellen van de silent modus qua tijdstippen en effecten te controleren, en daarmee vast te stellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm.

Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft hierin veel meer zekerheid voor de burgers. Het bevoegd gezag zou vanuit oogpunt van handhaafbare bescherming van burgers, leefomgeving en natuur tegen omgevingseffecten goed

handhaafbare normen vast moeten stellen waaraan het windpark moet voldoen.

Omwonenden hebben er recht op dat voor het Provinciaal Inpassings Plan dat nu in ontwikkeling is, gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de meest recente onderzoeken, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, zodat zij niet willens en wetens blootgesteld zullen worden aan een mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat dit overmatig en onaanvaardbaar is.

Om de omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot

belang dat de afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte, zoals benoemd in het Ontwerp

PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, voor Windpark Horst&Telgt gerespecteerd en onverkort toegepast zal worden als basisbescherming. Uit de onderzoeken blijkt dat deze

afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle

frequenties, ook de lage frequenties, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen.

Wordt aan deze afstandsnorm niet voldaan dan lopen de omwonenden van Windpark Horst&Telgt een sterk verhoogd risico op hoge piekgeluidbelastingen, en op hoge belastingen door laag frequent geluid en daardoor geluidsoverlast binnenshuis. Dit doordat er ter bescherming van de wesp en de rosse vleermuis langdurige periodes van stilstand noodzakelijk zijn, en doordat meerdere windturbines altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd zullen moeten worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen.

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor Windpark Horst&Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Onderwerp: zienswijze windpark Horst en Telgt
Datum: donderdag 1 februari 2024 10:29:31

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@hetnet.nl. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Hierbij dien ik namens maatschap Ruitenbergh een zienswijze in voor windpark Horst en Telgt.

[REDACTED]

[REDACTED]@hetnet.nl

2023-014597

Ontwerp provinciaal inpassingsplan en bijlagen

Wij zijn bang voor geluidsoverlast van de windmolens ook al staat die in het rapport op 36 decibel.

Ook zijn we van mening dat onze bedrijfsvoering beperkt wordt omdat Prowind toestemming moet geven voor bouwprojecten.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Onderwerp: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt
Datum: donderdag 1 februari 2024 12:02:57

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@gmail.com. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Ik kom in actie om mijn lieve familie te ondersteunen tegen de windmolens in hun gemeenschap!!

zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[@gmail.com](#)

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]@gmail.com
[REDACTED]

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geacht college van Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Nederland is goed bezig met de opwek van duurzame energie. We zijn koploper met het aantal zonnepanelen op daken en windmolens op land hebben hun doelstelling van 35 TWh ook al gehaald. Ik ben in mijn werk ook actief bezig met de energietransitie en projectontwikkeling van duurzame projecten. Keuze van een (opwek)locatie en goede afstemming met de omgeving is daarin essentieel. Helaas moeten we in Nederland nu vaststellen dat onze ambitie tot teveel projecten in opwek op verkeerde plekken resulteert, congestie op het elektriciteitsnet is een grote uitdaging. Dus we moeten nog kritischer zijn op de locaties waar de duurzame energie opgewekt moet en kan worden.

De Flevopolder is voor mij een mooi voorbeeld van het plaatsen van duurzame windmolens op de juiste plek in een acceptabele omgeving. De levensduur van menig windmolen is dusdanig dat zij momenteel al weer worden vervangen door de veel grotere exemplaren met beduidend meer vermogen (tiphoogte 250 mtr). Nagenoeg alle windmolens in de polder staan op acceptabele plekken voor de omgeving. Veelal is een boer ook nog direct belanghebbende bij de windmolen en zijn de zorgen voor overlast en belangen lokaal goed in balans.

Tot mijn grote schrik was de gemeente Ermelo en het RES-overleg Gelderland van plan om in het kleine gebied langs de A28 ook 7 van die grote windmolen-reuzen van 250 mtr tiphoogte te gaan plaatsen. We waren verrast door dit voornemen. Waarom hier op een mooi landelijk gebied, terwijl de Flevopolder al volledig vol staat en er geen noodzaak meer voor is, het landelijk doel voor wind op land (35 TWh) is al gehaald. Wij en alle bureaus, maken ons oprecht zorgen over het landschap, het natura 2000 Veluwezoom, geluids- en slagschaduwaspecten, de wespandief en de locatie. De ontwikkelaar Prowind en een aantal betrokken adviesbureaus zijn mij zakelijk ook bekend en een eerlijk objectieve afweging en gedegen onderzoek van deze partijen trek ik toch in twijfel.

Ik heb met het proces afgelopen jaren met de ontwikkelaar Prowind en de provincie aandachtig gevolgd en constateer dat er dusdanige feiten worden aangetoond, dat windmolens op deze locatie een slechte en onverantwoorde keuze is. Ik heb Ontwikkelaar Prowind ook complimenten gegeven voor hun succesvol ontwikkelwerk met diverse goede projecten in Nederland, maar dat dit project toch een verkeerde locatie heeft.

Wij praten hier veel over in ons gezin en vrezen dat onze woon- en leefsituatie door deze enorme windmolens vlakbij onze woning ook erg zal veranderen. Hier maken wij ons erg zorgen om.

Na bestudering van het ontwerp provinciaal inpassingsplan en de ontwerpbesluiten zijn mijn zorgen niet minder geworden en wil ik hierop reageren met 10 zienswijzen.

U treft achtereenvolgens aan een zienswijze over:

1. Détournement de procédure
2. Landschap
3. Stilstand
4. Natura2000
5. Geluid
6. Laag frequent geluid
7. Wespandief
8. Conflicts of interest
9. Participatie
10. Locatie

Ik verzoek u om mijn zienswijzen in behandeling te nemen en zie uw reactie tegemoet.

Met vriendelijke groeten,

[Redacted signature block]

[Redacted]
[Redacted]@gmail.com
[Redacted]

De rest van de zienswijze is identiek aan zienswijze 6.

In deze zienswijze zijn 2 onderwerpen niet toegevoegd:
Schadelijke stoffen en voorzorgsprincipe

**AANGETEKEND EN TEVENS PER E-MAIL VOORUIT:
 POST@GELDERLAND.NL**

Het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
 postbus 9090
 6800 GX Arnhem

Arnhem

Zwolle

Utrecht

Arnhem, 2 februari 2024

Inzake : RCN / Windpark Horst en Telgt
 Betreft : Zienswijze Windpark Horst en Telgt
 Behandeld door : [REDACTED], advocaat
 Telefoon : +31 (0)88 [REDACTED] +31 (0)26 [REDACTED]
 E-mail : [REDACTED]@nysingh.nl

Velperweg 10
 6824 BH Arnhem

Postbus 9220
 6800 KA Arnhem

+31 88 752 00 00
 info@nysingh.nl
 www.nysingh.nl

Onze referentie:
 247791/SJdH

Uw referentie:
 2023-014597

Geacht college,

Namens de besloten vennootschap RCN Zeewolde B.V., gevestigd aan de Dasselaarweg 1 (3896 LT) in Zeewolde (hierna: 'RCN'), dien ik hierbij namens RCN de gronden van zienswijze in tegen het ontwerp provinciaal inpassingsplan Windpark Horst en Telgt, tevens inhoudende drie ontwerpbesluiten:

- (1) een ontwerp besluit voor de omgevingsvergunning;
- (2) een ontwerp besluit natuurvergunning; en
- (3) een ontwerp besluit natuurontheffing.

1. Inleiding

- 1.1. Het provinciaal inpassingsplan Windpark Horst en Telgt van de provincie Gelderland maakt het mogelijk dat er zeven windturbines gerealiseerd kunnen worden in de gemeente Ermelo en Putten.
- 1.2. RCN exploiteert een vakantiepark aan de Dasselaarweg 1 in de gemeente Zeewolde. Op deze locatie biedt zij haar gasten verblijf in een rustige omgeving. Het park is gelegen op circa 1 kilometer van het plangebied, aan de overzijde van het Veluwemeer. Er is direct zicht vanaf het recreatiepark op het beoogde Windpark Horst en Telgt. De dichtstbijzijnde windturbine is gelegen op een afstand van circa 1.150 meter tot het vakantiepark van RCN.

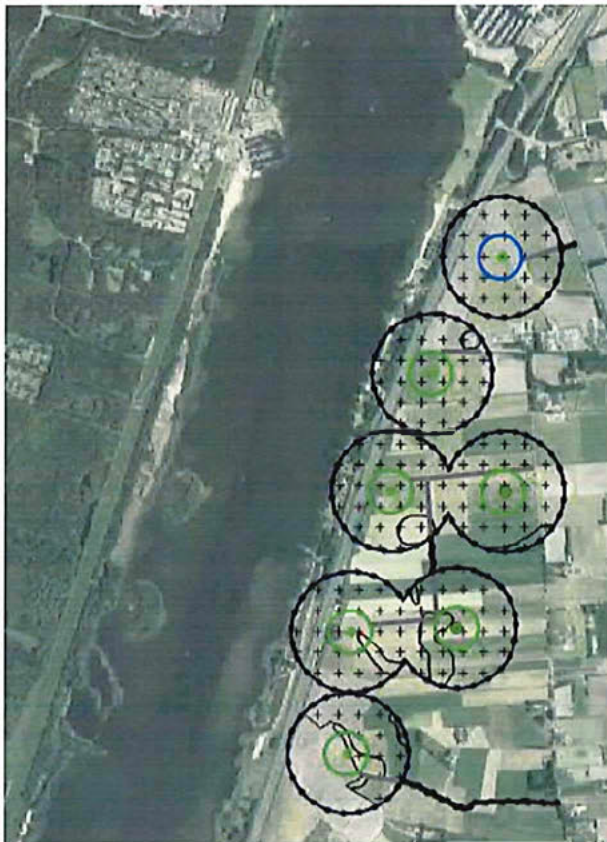
aangesloten bij TAGLaw

De Stichting Beheer Derden-
 gelden Nysingh Advocaten
 wordt gebruikt voor het
 beheer van derdengelden.

bankrelatie van de Stichting:
 IBAN NL66 ABNA
 0488255953
 BIC ABNANL2A

BTW NL8124.01.207.B01

*Nysingh advocaten-notarissen
 N.V. is gevestigd in Utrecht
 en ingeschreven in het handels-
 register onder nr. 08118371.
 Alle diensten en (andere) werk-
 zaamheden worden verricht
 krachtens een overeenkomst
 van opdracht, waarop van
 toepassing zijn de algemene
 voorwaarden.
 In deze voorwaarden is onder
 meer onze aansprakelijkheid
 beperkt tot het bedrag waarop
 de beroepsaansprakelijkheids-
 verzekering in het desbetref-
 fende geval aanspraak op
 uitkering geeft.
 Deze voorwaarden worden op
 verzoek kosteloos toegezonden
 en kunnen worden geraadpleegd
 op onze website www.nysingh.nl.*

Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl.

- 1.3. RCN vreest onder andere voor de aantasting van het open landschap door de ontwikkeling die het provinciaal inpassingsplan mogelijk maakt. Verder zullen de hinderaspecten (lees: slagschaduw, geluid en obstakelverlichting) die de winturbines met zich meebrengen een negatieve invloed hebben op de recreatiebeleving van gasten van het vakantiepark. Daardoor zal ook de bedrijfsvoering van RCN op negatieve wijze beïnvloed worden. RCN kan zich daarom niet verenigen met het onderhavige provinciaal inpassingsplan met bijbehorende ontwerpbesluiten, aangezien deze aspecten van hinder onvoldoende – of zelfs helemaal niet – in de belangenafweging zijn meegenomen.

2. Gronden van zienswijze

- 2.1. RCN richt zich met haar zienswijze specifiek tot de volgende onderwerpen van zienswijze:

- Formeel gebrek;
- Landschap;
- Slagschaduw;
- Geluid;
- Obstakelverlichting;
- Vergunning Wet natuurbescherming;
- Ontheffing Wet natuurbescherming.

3. Formeel gebrek

- 3.1. Alvorens in te gaan op de inhoudelijke zienswijzen, wil RCN wijzen op een formeel gebrek in de besluitvorming. Op grond van artikel 7.12 van de Wet milieubeheer dient uiterlijk op de dag van terinzagelegging van het ontwerpplan, het MER ter advisering aan de commissie MER te zijn overgelegd. Uit de stukken die ter inzage zijn gelegd volgt niet dat het MER ter advisering aan de commissie MER is voorgelegd. RCN kan alleen uit de informatie van de website van het Windpark Horst en Telgt het volgende constateren:

Er is ook onderzocht of het geplande gebied vergeleken met andere locaties in de regio een geschikt gebied is voor een windpark. Dat is het geval. **We vragen aan de onafhankelijke Commissie voor de milieueffectrapportage nog advies over het milieueffectrapport.**

Bron: <https://www.gelderland.nl/themas/wonen-en-leven/woningen-en-bouwprojecten/inpassingsplannen/windpark-horst-en-telgt>

- 3.2. RCN moet hieruit afleiden dat er nog een advies gevraagd moet worden, terwijl deze adviesvraag al op de dag van terinzagelegging (lees: 28 december 2023) had moeten geschieden, zulks in strijd met artikel 7.12 van de Wet milieubeheer.

4. Landschap

- 4.1. Het Windpark Horst en Telgt is gelegen in de Gelderse streek 'Randmeerkust' en kent op basis van de Omgevingsverordening Gelderland verschillende kernkwaliteiten en ontwikkeldoelen. RCN moet constateren dat het provinciaal inpassingsplan voor Windpark Horst en Telgt daarmee géén rekening heeft gehouden.
- 4.2. Uitgangspunt is dat alle ruimtelijke ontwikkelingen bijdragen aan de versterking van de kernkwaliteiten van de Gelderse streken. Artikel 5.42 (Bescherming landschap Gelderse streken: Randmeerkust) van de omgevingsverordening Gelderland schrijft voor dat de kernkwaliteiten van de Randmeerkust niet mogen worden aangetast. Als er wel activiteiten moeten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, dan zal er compensatie moeten zijn, dusdanig dat er weer sprake van een verbetering is. Uit het provinciaal inpassingsplan blijkt niet hoe deze nieuwe activiteit rekening heeft gehouden met de voor die streek vastgestelde kernkwaliteiten en ontwikkeldoelen.
- 4.3. In de Omgevingsverordening Gelderland wordt onder ander genoemd de kustlijn van de voormalige Zuiderzee als landschappelijke kernkwaliteit, de zeer open polder- en veenlandschap met opvallende afwezigheid van bebouwing en de zichtlijnen tussen het Veluwemassief en de Randmeren. Ook zijn er ecologische waarden langs de voormalige Zuiderzeekust. Als ontwikkeldoel wordt aangegeven dat ruimtelijke ontwikkelingen moeten bijdragen aan de kernkwaliteit van de Randmeerkust. Zo moet de extreme openheid, rust, donkerte en de bijzondere verkaveling behouden blijven. Ook mogen géén storende elementen geplaatst worden die de waardevolle zichtlijnen negatief beïnvloeden. RCN ziet niet in – gelet op het voorgaande – dat het windpark Horst en Telgt een *bijdrage* kan leveren aan de kernkwaliteiten of ontwikkeldoelen voor de Randmeerkust.
- 4.4. Daarnaast merkt RCN op dat bij het bestemmingsplan 'Strand Horst' (vastgesteld op 4 juli 2019) de mogelijkheid is opgenomen dat er een hotel met hoogte van maximaal 60 meter is toegelaten, als dissonant (lees: 'eyecatcher' of 'landmark') in de skyline van de

'Randmeerkust' (ABRvS 24 november 2021, ECLI:NL:RVS:2021:2628). Onduidelijk is hoe het windpark Horst en Telgt (met maximaal 7 windturbines) zich zal verhouden tot deze dissonant in de skyline. Bovendien is het voor RCN onduidelijk hoe 7 windturbines met een maximale tiphoogte van 250 meter passend kunnen zijn binnen de huidige landschappelijke setting.

- 4.5. Verder moet RCN constateren dat aan de overzijde van het water géén enkel standpunt is ingenomen door het MER om een effectbeoordeling te maken (zie onderstaande figuur 11.2 van het MER). De commissie MER heeft naar aanleiding van de 'Notitie reikwijdte en detailniveau windpark Horst en Telgt' nader geadviseerd op 21 juli 2022 (projectnummer 3653). Het uitgangspunt van de commissie MER is dat er waarnemingen gemaakt moeten worden op plekken waar (veel) mensen wonen of verblijven. Ook moet er afzonderlijk aandacht besteed worden aan de wijze waarop recreanten het nieuwe windpark zouden beleven. Op een afstand van minder dan 1.000 meter verblijven recreanten op het strand en recreëren in het natuurgebied / vakantiepark. Ook zijn recreanten aanwezig op het water, waardoor de afstand tot het Windpark Horst en Telgt nog korter zal zijn. Onduidelijk voor RCN is waarom daar géén rekenschap aan is gegeven, terwijl de commissie MER uitdrukkelijk daartoe heeft verzocht.

Figuur 11.2 Standpunten landschappelijke beoordeling

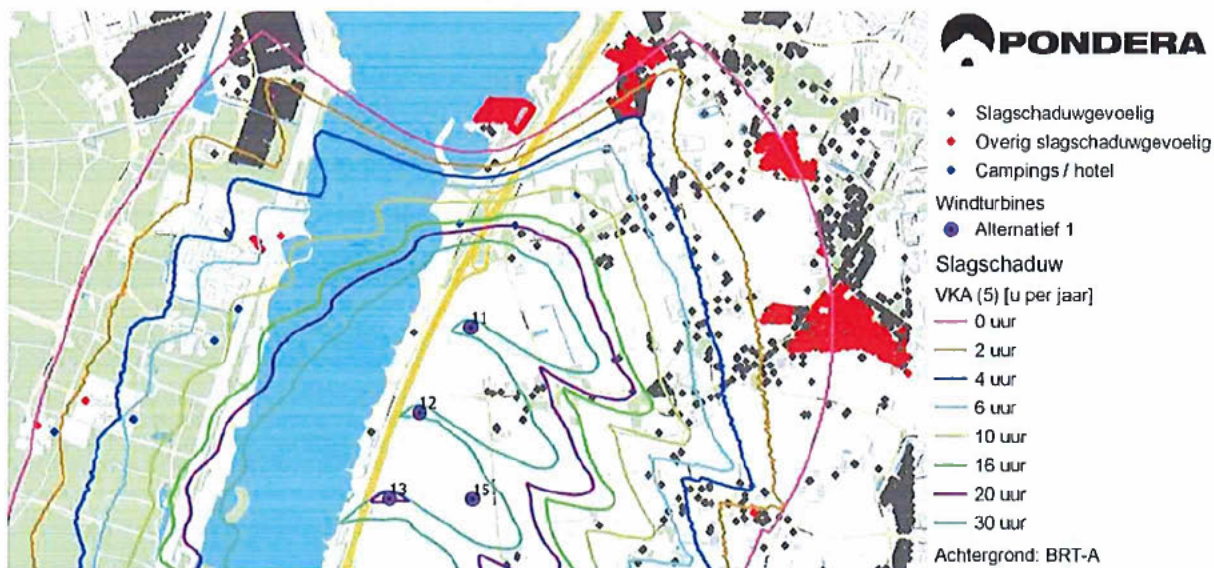

Bron: Google Maps

- 4.6. RCN moet daarom concluderen dat de realisatie van het beoogde Windpark Horst en Telgt afbreuk doet aan de ruimtelijk-visuele kenmerken van het bestaande landschap.

5. Slagschaduw

- 5.1. Bijna het gehele vakantiepark van RCN in Zeewolde zal elk jaar zo'n 2 tot 12 uur aan hinder ondervinden van slagschaduw, zie de volgende afbeelding:

Bijlage 4 – onderzoek geluid en slagschaduw, p. 538, VKA (5).

- 5.2. In totaal zal er per jaar zo'n 11 uur en 23 minuten aan slagschaduw hinder zijn, waarbij op het hoogtepunt er sprake is van 1,5 uur aan slagschaduw hinder volgens onderstaande tabel. Hoewel de slagschaduw voor een aantal recreatieterreinen grotendeels buiten het seizoen is, zal in geval van RCN er ook sprake zijn van slagschaduw binnen het seizoen:

Toetspunt	Camping	Verwachte slagschaduw per jaar [uu:mm]	Kwalitatieve beschrijving van moment van optreden
E-0007	RCN Vakantiepark Zeewolde	11:23	Vanaf begin september t/m begin april. Maximaal circa 1,5 uur na zonsopgang.

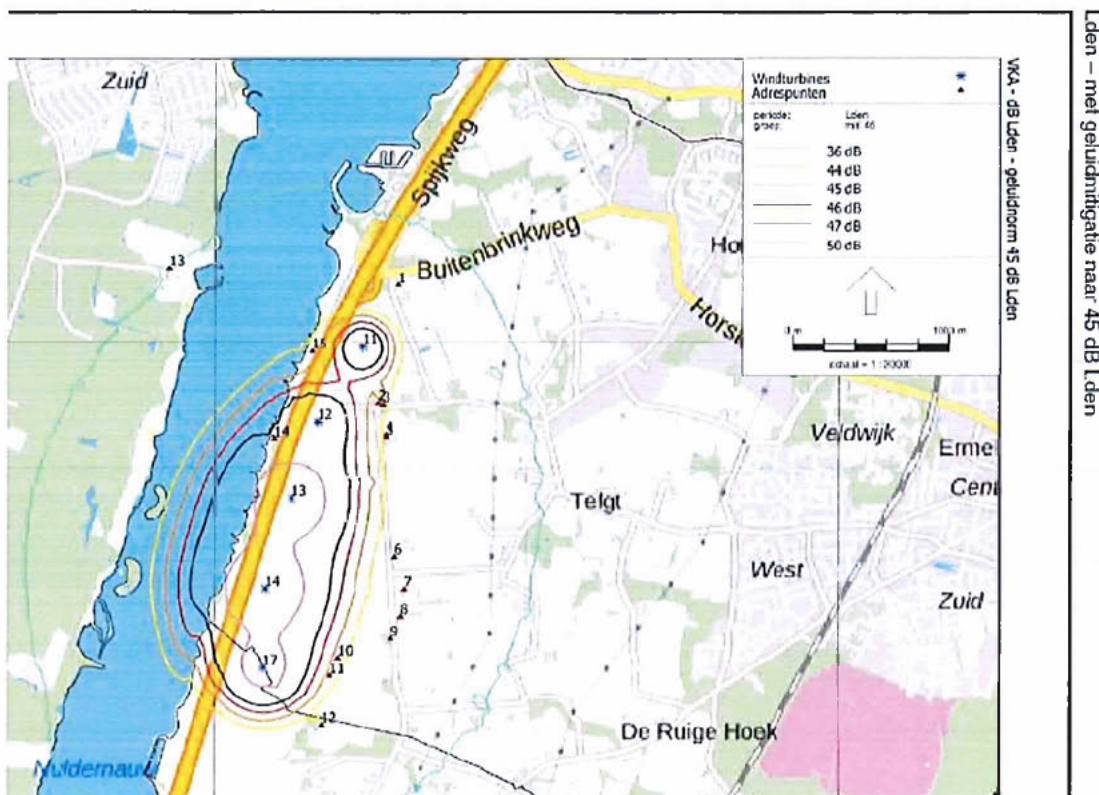
Bron: Bijlage 4 – Onderzoek geluid en slagschaduw - tabel 4.19

- 5.3. Uit het MER volgt verder dat recreatieterreinen niet worden beschouwd in het kader van slagschaduw. Doordat in de omgeving van Windpark Horst en Telgt wel enkele recreatieterreinen zijn gelegen, worden deze wel als 'deels-slagschaduwgevoelige' objecten beschouwd in deze motivering (zie pagina 123). Onduidelijk voor RCN is welke juridische status deze 'deels-slagschaduwgevoelige' objecten hebben en wat het praktisch gezien heeft opgeleverd dat deze recreatieterreinen nader zijn onderzocht.
- 5.4. Bij de 'invoergegevens referentiewoningen – VKA (5)' is de Dasselaarweg 1A in ieder geval opgenomen als 'woning' en wordt daarmee gekwalificeerd als een slagschaduwgevoelig object.¹ Gelet op artikel 3.3.2. van de Planregels (slagschaduw en lichtschittering) mag er op de ramen van een slagschaduwgevoelige object 0 uur aan slagschaduw per jaar optreden, uitgezonderd de tijd benodigd voor het afschakelen van een windturbine. RCN wil daarom de bevestiging, en daarmee zekerheid verkrijgen, dat ook ten aanzien van het vakantiepark RCN er voldaan moet worden aan de stilstandvoorziening, zodanig dat er sprake is van 0 uur aan slagschaduw.

¹ Zie ook bijlage 4 – Onderzoek geluid en slagschaduw, p. 46.

6. Geluid

- 6.1. Ook ten aanzien van geluidshinder ligt een overgroot deel van het vakantiepark RCN binnen de geluidscontour van 36 dB, blijkens de onderstaande afbeelding (zie lichtblauwe lijn). Verder is het algemeen bekend dat geluid over het water zich verder kan dragen. Onduidelijk voor RCN is in hoeverre daarmee rekening is gehouden.

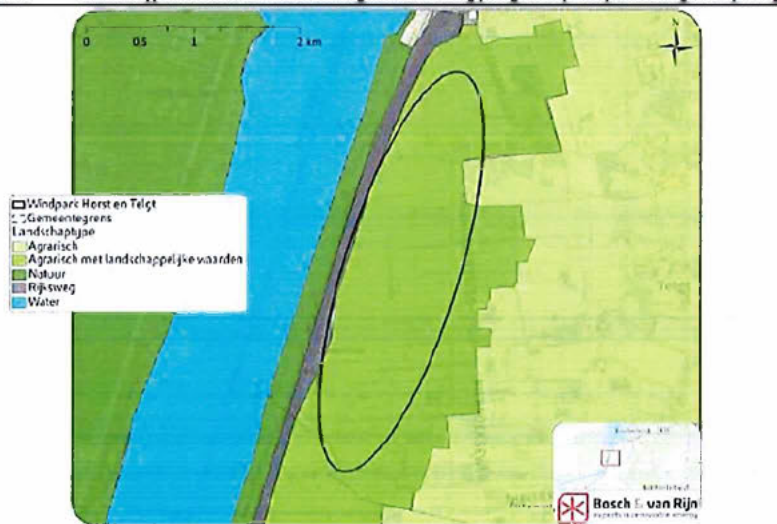
Bron: Bijlage 4 – Onderzoek geluid en slagschaduw, p. 139.

- 6.2. Zeer opvallend is te noemen dat bij de cumulatie van de andere geluidsbronnen enkel is gekeken naar de Rijksweg A28: 'In de nabijheid van het plangebied is de Rijksweg A28 gelegen. Enkel cumulatie met deze geluidsbron is derhalve beschouwd.'² Ook het MER bevestigt dat de Rijksweg A28 als enige relevante geluidsbron voor cumulatie met windturbinegeluid wordt beschouwd (zie pagina 143).
- 6.3. Volgens RCN is daarmee het geluidsonderzoek gebrekkig tot stand gekomen, omdat met het vastgestelde bestemmingsplan 'Strand Horst', het realiseren van een evenementenhal en evenemententerrein mogelijk is gemaakt. De procedure tegen het bestemmingsplan 'Strand Horst' heeft geleid tot een wijziging van het plan, in die zin dat het maximum bronvermogen van geluid is vastgesteld en dat er maximaal 26 dagen aan buitenactiviteiten mogen plaatsvinden bij de evenementenhal (ABRvS 24 november 2021, ECLI:NL:RVS:2021:2628). Bij evenementen binnen (en buiten de hal) is (elektronisch) versterkte muziek mogelijk. Dit in combinatie met het geluid van de windturbines zal leiden tot extra geluidsoverlast. Ten onrechte is daarmee géén rekening gehouden.

² Zie bijlage 4 – Onderzoek geluid en slagschaduw, p. 5.

- 6.4. Voorts wil RCN benadrukken dat de landelijke windturbinebepaling ten aanzien van geluid waarschijnlijk strenger zal worden dan de eerdere norm van 47 dB Lden uit het Activiteitenbesluit. Het voorgaande volgt uit een voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport van 24 januari 2024 van de commissie MER (projectnummer 3615). De commissie MER overweegt daarom terecht dat ernstige geluidhinder daardoor fors zal afnemen. Indien direct omwonenden te maken krijgen met deze strengere norm, en hun woon- en leefklimaat verbeterd zal worden, zal ook de situatie voor RCN verbeteren. De vastgestelde lokale norm voor geluid is daarmee mogelijk in het nadeel van RCN.
- 6.5. Op verzoek van de initiatiefnemer is een norm van 45 dB Lden voor dit project verwerkt in het provinciale inpassingsplan en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten. RCN wil benadrukken dat dit een 'jaargemiddeld' geluidsbelasting betreft, waarbij waarschijnlijk ook rekening is gehouden dat de windturbines verplicht een stilstandvoorziening kennen voor slagschaduw en om een aantal slachtoffers (waaronder vleermuizen) te voorkomen. Feitelijk gezien zal het recreatiepark RCN dus ook veel hogere geluidsnormen moeten accepteren op de dagen dat de windturbines wél aan mogen staan.
- 6.6. Bovendien is ten onrechte in de motivering van de lokale normen (zie bijlage 3 van het MER) niet opgenomen dat aan de overzijde van de A28 – sinds het onherroepelijk zijn van het bestemmingsplan 'strand horst' – in overwegende mate sprake is van de bestemming 'recreatie'. Bovendien is RCN ook ten onrechte in deze kaart niet aangeduid als gebiedstype recreatie. Het gehele gebied is ten onrecht aangemerkt als 'natuur'. Hiermee is een vertekenend beeld ontstaan in de motivering van de lokale normen en is daarmee de gebiedsanalyse gebrekkig te noemen.

Figuur 1 Gebiedstypen rondom WPHorst en Telgt en aanduiding plangebied (ovaal) en studiegebied (overig)

¹ Zie Landschapsontwikkelingsplan (LOP) Ermelo-Putten 2011-2021 en Structuurvisie Ermelo 2025

Bron: Bijlage 3 – Motivering lokale normen, pagina 5.

- 6.7. Er wordt vervolgens in tabel 1 van de motivering lokale normen gesproken over 'extensieve recreatie', terwijl in het bestemmingsplan 'strand horst' twee hotels gerealiseerd kunnen worden. Bovendien is er in geval van RCN er al jarenlang sprake van een recreatiepark. Van recreatie waarbij relatief weinig mensen aanwezig zijn is dus allerm minst sprake.

- 6.8. RCN betwist daarom de gekozen lokale normen voor geluid. Uit de motivering kan RCN alleen afleiden dat aansluiting is gezocht bij de windturbinebepalingen uit het Activiteitenbesluit, terwijl sinds de uitspraak van 30 juni 2021 van de Afdeling overheden geen beroep meer kunnen doen op de landelijke winturbinenormen (ECLI:NL:RVS:2021:1395, windpark Delfzijl-Zuid uitbreiding). De lokaal gekozen geluidsnormen zijn bovendien niet voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de aan de orde zijnde situatie toegesneden motivering. Het besluit is daarom niet met de vereiste zorgvuldigheid voorbereid en eveneens bevat het daarom niet een deugdelijke motivering.³

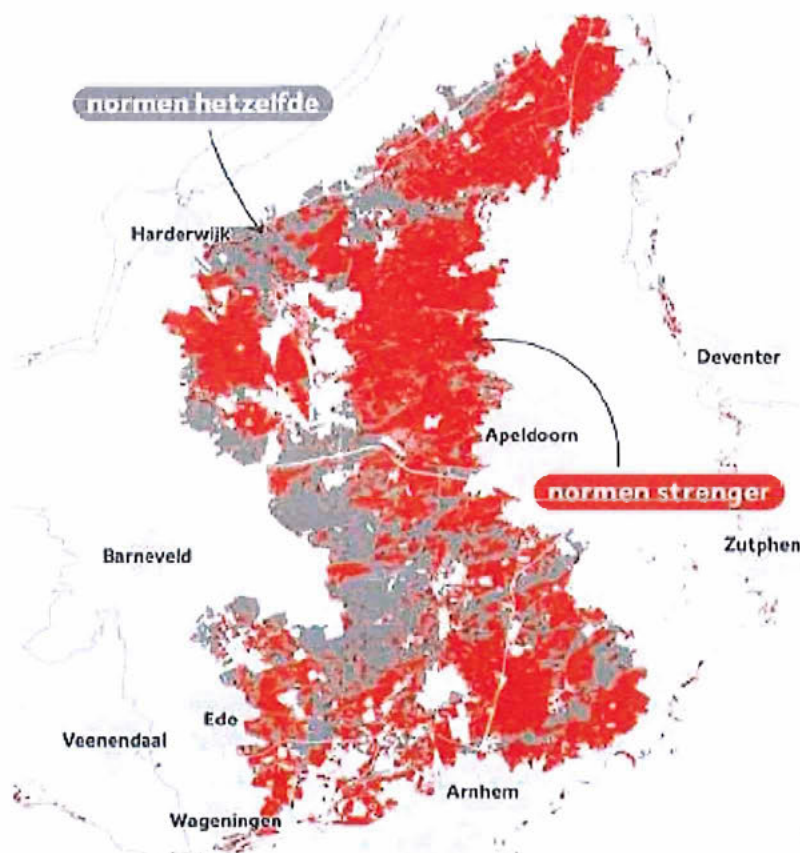
7. Obstakelverlichting

- 7.1. Voor de vliegveiligheid moeten windturbines met een tiphoogte van 150 meter of meer 'obstakelverlichting' hebben. Deze verlichting maakt de windturbines zichtbaar voor vliegverkeer. Deze obstakelverlichting zal eveneens hinder veroorzaken voor RCN. Doordat RCN direct zicht heeft op het Windpark Horst en Telgt heeft zij groot belang dat de (obstakel)verlichting zo min mogelijk lichthinder zal veroorzaken. RCN moet constateren dat het huidige ontwerpplan en -besluiten daarvoor onvoldoende zekerheid biedt. Bovendien is onduidelijk hoe het ontwikkeldoel 'donkerte' – zoals volgt uit de Omgevingsverordening Gelderland – behouden kan blijven aan de Randmeerkust.
- 7.2. Op grond van artikel 3.3.5 van de Planregels moeten de windturbines worden voorzien van obstakelverlichting die voldoen aan de volgende eisen: (1) een verlichtingsplan gericht op het zoveel mogelijk beperken van hinder voor de omgeving, (2) de best beschikbare technieken en (3) waarbij de veiligheid van het luchtverkeer niet in gevaar wordt gebracht. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) zal een dergelijk verlichtingsplan goedkeuren.
- 7.3. De initiatiefnemer geeft in de toelichting voor de aanvraag voor de omgevingsvergunning aan dat de windturbines worden uitgerust met een 'innovatief verlichtingssysteem' dat alleen in werking treedt wanneer een vliegtuig de betreffende turbines nadert. De initiatiefnemer doelt waarschijnlijk op een radarsysteem. Mocht deze juridische basis echter ontbreken, dan is het voor RCN volledig onduidelijk wat voor soort en type obstakelverlichting dan toegepast zal worden. Het enige dat RCN leest in het MER is dat de initiatiefnemer dan de windturbines zal voorzien met obstakelverlichting dat continu zal moeten branden, hetgeen negatief wordt beoordeeld in het MER (zie pagina 293).
- 7.4. Daarnaast is in het ontwerp-omgevingsvergunning géén voorschrift opgenomen – waar de initiatiefnemer wel uitdrukkelijk om verzoekt – waarin wordt gesteld dat de keuze voor een verlichtingssysteem uiterlijk drie maanden voorafgaand aan de start van de bouw gemeld dient te worden.
- 7.5. Gelet op het voorgaande moet RCN concluderen dat het volledig onduidelijk is in hoeverre de initiatiefnemer bereid is om naar boven gerichte obstakelverlichting toe te passen en/of het dimmen van de obstakelverlichting bij goede weersomstandigheden. Ten aanzien van het onderwerp 'obstakelverlichting' bestaat dus nog zeer veel onduidelijkheid en dus rechtsonzekerheid bij RCN.

³ Zie bijv. Rb. Limburg 23 januari 2023, ECLI:NL:RBLIM:2023:512, r.o. 15-16.

8. Vergunning Wet natuurbescherming

- 8.1. Doordat de beoogde locatie van het Windpark Horst en Telgt is gelegen tussen twee Natura 2000-gebieden (de Veluwerandmeren en de Veluwe) is er bijzondere aandacht voor natuur nodig. Deze bijzondere aandacht ontbreekt in de visie van RCN.
- 8.2. In de plantoelichting en de uitgevoerde passende beoordeling bij het MER is onvoldoende onderbouwd dat het provinciaal inpassingsplan geen significant negatieve effecten zal hebben op het Natura 2000-gebied Veluwerandmeren en de Veluwe. Het provinciaal inpassingsplan is om die reden vastgesteld in strijd met artikel 2.8, derde lid, van de Wet natuurbescherming.
- 8.3. Uit onderzoek van de universiteit Wageningen blijkt onder meer dat de stikstofproblemen op de Veluwe veel groter zijn dan gedacht.⁴ Het voorgaande resulteert in onderstaande afbeelding:

Bron: <https://nos.nl/regio/gelderland/artikel/301922-stikstofproblemen-op-veluwe-groter-dan-gedacht-scherpere-maatregelen>

- 8.4. Het Natura 2000-gebied 'Veluwe' heeft met name ter hoogte van het Windpark Horst en Telgt een veel strengere norm nodig. Met deze wetenschap heeft de provincie Gelderland géén rekening gehouden bij de ontwerp-vergunning Wet natuurbescherming.

⁴ Universiteit Wageningen, Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000, herziening 2023.

9. Ontheffing Wet natuurbescherming

- 9.1. RCN moet eerst opmerken dat de hoogte van de windturbines niet is vermeld in de aanvraag voor de ontheffing Wet natuurbescherming en ook niet is vastgelegd in de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming, terwijl de hoogte van de windturbines juist van invloed is op de aanvaringsslachtoffers. Het ontwerpbesluit is daarmee in strijd met de rechtszekerheid (zie bijv. ABRvS 17 augustus 2022, ECLI:NL:RVS:2022:2334, r.o. 14.2).
- 9.2. Verder moet RCN constateren dat voor een zeer kwetsbaar dier: de Wespendif, nog nader beleid opgesteld moet worden. Thans is dus nog zeker niet uitgesloten dat er met het Windpark Horst en Telgt een conflict wordt veroorzaakt met de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied de 'Veluwe'. Uit zeer recent advies van de commissie MER volgt ook dat bij het onderzoek ook rekening gehouden moet worden met de sterfte onder jonge vogels (d.d. 30 november 2023 / projectnummer: 3759). Het voorstel van de provincie Gelderland om beleid op te stellen ziet nu alleen op de volwassen broedparen, terwijl de impact van sterfte onder jonge wespendifen ook meegenomen moet worden.
- 9.3. Daarnaast wil RCN opmerken dat het zeer opvallend te noemen is dat verschillende diersoorten niet in de ontheffing zijn opgenomen als aanvaringsslachtoffer, terwijl wel méér dan incidentele sterfte wordt veroorzaakt bij een aantal specifieke vogelsoorten, meer dan nu in de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming zijn genoemd.
- 9.4. RCN noemt als specifiek voorbeeld de 'Aalscholver'. De 'Aalscholver' is aangewezen als niet-broedvogelsoort voor het Natura 2000-gebied de 'Veluwerandmeren'. RCN merkt daarover het volgende op: 'Het risico van aanvaring ligt voor deze soorten vooral bij de 'Aalscholver'.⁵ Voor de Aalscholver wordt daarom expliciet geadviseerd, omdat er meer dan incidentele sterfte wordt verwacht, om een ontheffing aan te vragen voor het overtreden van de verbodsbepalingen die zijn genoemd in artikel 3.1, eerste lid, van de Wet natuurbescherming.⁶ Gelet op het voorgaande moet RCN concluderen dat de ontwerp-ontheffing Wet natuurbescherming onvolledig is en daarmee onzorgvuldig is opgesteld.

10. Planschade

- 10.1. Mocht het Windpark Horst en Telgt er toch onverhoopt komen, dan zal RCN een beroep doen op planschade (thans nadeelcompensatie onder de Omgevingswet) op basis van (1) inkomstenderving en (2) wegens daling van de waarde van het vastgoed.
- 10.2. Uit de toelichting van het provinciaal inpassingsplan kan RCN alleen het volgende opmaken: 'Vastgelegd wordt ook dat initiatiefnemer(s) eventuele planschade aan de provincie vergoeden wanneer planschade wordt vastgesteld.' Voor RCN is het onduidelijk of de initiatiefnemers van het Windpark Horst en Telgt in haar business case voldoende rekenschap heeft gegeven aan de kosten die voor planschade uitgekeerd moeten worden.

⁵ A&W rapport 19-421 Vogelonderzoek Windpark Horst en Telgt, p. 30.

⁶ A&W rapport 19-421 Vogelonderzoek Windpark Horst en Telgt, p. 31.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature]

[Redacted name]

NEW

PER AANGETEKENDE POST

Het college van
Gedeputeerde Staten van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

Tevens per e-mail: : post@gelderland.nl

NewGround Law B.V.
Advocaten en Notarissen
Symphony Offices (5de verdieping)
Gustav Mahlerplein 27
1082 MS Amsterdam
Nederland

Postbus 7975
1008 AD Amsterdam
Nederland

E: [REDACTED]@newgroundlaw.com
T: +31 [REDACTED]
M: +31 [REDACTED]
F: +31 [REDACTED]
W: newgroundlaw.com

Datum: 2 februari 2024

Betreft: Windpark Horst en Telgt - zienswijze op ontwerp-omgevingsvergunning

Uw kenmerk: Zaaknummer 2023-014597

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

Hierbij dien ik namens initiatiefnemer van 'Windpark Horst en Telgt' ("**Windpark**"), zijnde Prowind B.V. ("**Prowind**"), een zienswijze in op het ontwerp-besluit d.d. 20 december 2023, zijnde een omgevingsvergunning op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht ("**Wabo**") voor de activiteiten bouwen, uitvoeren van werk of werkzaamheden, oprichting van een inrichting en handelen in strijd met regels ruimtelijke ordening.

Vooropgesteld is Prowind erg erkentelijk voor de constructieve samenwerking met de provincie en gemeenten de afgelopen periode. Prowind is dan ook dankbaar voor de beoogde medewerking aan de realisatie van het Windpark. Niettemin staat er in de omgevingsvergunning voor de activiteit 'bouwen van een bouwwerk' ten aanzien van de redelijke eisen van welstand een voorschrift waarmee Prowind niet kan instemmen. Het verzoek is daarom dit voorschrift met inachtneming van deze zienswijze te doen vervallen.

1 WELSTAND GEEN TOETSINGSKADER

1. Bij de activiteit 'bouwen van een bouwwerk' zijn in de omgevingsvergunning voorschriften opgenomen. Een van deze voorschriften ziet op de redelijke eisen van welstand.¹ In het voorschrift is als voorwaarde opgenomen dat het definitieve model van de windturbines een elegante en slanke uitstraling dient te hebben. Daarnaast mag pas met de bouwwerkzaamheden worden gestart nadat goedkeuring door de

¹ Ontwerp-omgevingsvergunning, p. 6.

Omgevingsdienst Regio Nijmegen is afgegeven.

2. De achtergrond van het voorschrift is volgens de omgevingsvergunning als volgt. Het plan voor het Windpark is beoordeeld door de Commissie Omgevingskwaliteit van de gemeente Ermelo. Dit is gedaan op basis van de Nota omgevingskwaliteit. Als uitkomst hiervan staat in de omgevingsvergunning onder meer het volgende: *"De beoordeelde tekeningen hebben nog enigszins een indicatief karakter (merk en type moeten nog nader worden vastgesteld) maar worden gekenmerkt door een elegante en slanke uitstraling. Het is van belang dat het definitieve model deze slankheid benadert, hetgeen als voorwaarde wordt meegegeven."*

1.1 Tijdelijk bouwwerk

3. Uit de wet en vaste rechtspraak van de Afdeling Bestuursrecht van de Raad van State ("**Afdeling**") volgt dat indien een omgevingsvergunning is verleend voor een tijdelijk bouwwerk, dat geen seizoensgebonden bouwwerk is, de redelijke eisen van welstand niet van toepassing zijn op het bouwwerk.² Voorts volgt uit rechtspraak dat een bouwwerk dat voor een termijn van 30 jaar wordt verleend, een tijdelijk bouwwerk is.³ Ook is in de rechtspraak bevestigd dat een windturbine een tijdelijk bouwwerk betreft, die niet hoeft te voldoen aan de redelijke eisen van welstand.⁴
4. Het gaat in onderhavig geval om een bouwwerk met een instandhoudingstermijn van 25 jaar. Het gaat aldus om een tijdelijk bouwwerk, dat geen seizoensgebonden bouwwerk is. Na de instandhoudingstermijn van 25 jaar mag het bouwwerk niet langer in stand worden gehouden en dient de voor de verlening van de omgevingsvergunning bestaande toestand worden hersteld.
5. Aangezien sprake is van een tijdelijk bouwwerk zijn de redelijke eisen van welstand niet van toepassing bij de verlening van de omgevingsvergunning. Als gevolg daarvan bestaat er ook geen mogelijkheid om op basis van art. 2.22, lid 2 Wabo vergunningvoorschriften te verbinden aan de omgevingsvergunning, zoals in het volgende onderdeel nader toegelicht.

1.2 De te hanteren toetsingskaders bij de vergunningverlening

6. Bij het vaststellen en opnemen van vergunningvoorschriften dient het bevoegd gezag rekening te houden met de algemene regels die van toepassing zijn op de activiteit. Aan een omgevingsvergunning kunnen voorschriften worden verbonden die nodig zijn met het oog op de belangen die blijken te zijn bij de beslissing op de aanvraag te hanteren toetsingskaders bij de vergunningverlening moeten worden afgewogen (het bepaalde bij of krachtens de artikelen 2.10 tot en met 2.20 van de Wabo).⁵
7. Cliënte is van oordeel dat het in artikel 2.10 van de Wabo opgenomen toetsingskader zich verzet tegen de mogelijkheid voor het bevoegd gezag om een vergunning te verlenen voor het bouwen van een tijdelijk bouwwerk met daarin eisen aan de welstand. Er is geen grondslag voor het opleggen van het voorschrift.
8. Uit hetgeen hiervoor onder 1.1 is gesteld volgt dat de aanvraag van de omgevingsvergunning (bouw)

² Artikel 2.10, eerste lid en onder d, van de Wabo; ABRvS 10 oktober 2018, ECLI:NL:RVS:2018:3265; ABRvS 29 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1781; Rb. Noord-Holland 1 september 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:7277.

³ ABRvS 29 mei 2019, ECLI:NL:RVS:2019:1781.

⁴ ABRvS 2 april 2023, ECLI:NL:RVS:2023:1446.

⁵ Artikel 2.22, tweede lid Wabo; *Kamerstukken II* 2006/07, 30844, nr. 3.

voor een tijdelijk werk niet kan worden geweigerd doordat het uiterlijk of de plaatsing van het bouwwerk, zowel op zichzelf beschouwd als in verband met de omgeving of de te verwachten ontwikkeling daarvan, in strijd is met redelijke eisen van welstand. Een toetsing van het bouwwerk aan de redelijke eisen van welstand is dan ook niet vereist. Kortom, het bouwwerk dient in onderhavig geval vanwege de tijdelijke aard niet te voldoen aan de redelijke eisen van welstand. Welstand is geen onderdeel van het toetsingskader bij de te verlenen omgevingsvergunning. De omgevingsvergunning voor bouwen van een tijdelijk bouwwerk biedt geen aanknopingspunten om dit vergunningvoorschrift op te leggen. Er is geen belang dat beschermd dient te worden met het voorschrift.⁶

9. Nu het niet gaat om een belang die blijkt de bij de beslissing op de aanvraag te hanteren toetsingskaders bij de vergunningverlening moeten worden afgewogen, mag hierover geen voorschrift aan de omgevingsvergunning voor het bouwen worden verbonden. Een elegante en slanke uitstraling van de windturbines en de goedkeuring van de Omgevingsdienst Nijmegen kunnen niet als voorwaarde worden gesteld bij de uitvoering van de vergunde activiteit (bouwen).

2 VOORSCHRIFT RECHTSONZEKER

10. Het voorschrift en de formulering zoals deze nu is, is onvoldoende duidelijk om na te kunnen leven. Het voorschrift is:

"Aangehouden moet worden dat aan de volgende voorwaarde zoals gesteld door de Commissie Omgevingskwaliteit wordt voldaan: Het is van belang dat het definitieve model deze slankheid benadert, hetgeen als voorwaarde wordt meegegeven."

11. Het is onduidelijk hoe dit voorschrift nageleefd kan worden. Er is op voorhand namelijk geen kader voor toetsing of en wanneer aan dit voorschrift wordt voldaan, doordat geen duidelijkheid is gegeven wanneer sprake is van de gewenste slankheid. Het voorschrift is hierdoor in strijd met de rechtszekerheid.⁷ Rechtszekerheid is van belang omdat dat het verbod om in strijd te handelen met vergunningvoorschriften op grond van artikel 5.5 Omgevingswet handhaafbaar moet blijven.
12. Doordat het vergunningvoorschrift onduidelijk en daarmee rechtsonzeker is, heeft het opleggen van dit voorschrift ook gevolgen voor de toekomstige exploitatie van het Windpark. Het is namelijk de intentie van cliënte om, na onherroepelijkheid van de besluiten voor het Windpark, via een aanbesteding een turbinetype te selecteren. Na die selectie van het type vindt pas de melding bij het bevoegd gezag plaats daarover en op dat moment kan cliënte niet meer terug. Bij andere verplichtingen om na selectie een melding te doen, zoals het aantonen dat aan de geluidsnormen kan worden voldaan, heeft cliënte zelfstandig kunnen vaststellen dat dit kan worden nageleefd. Dit is echter niet mogelijk bij de eis ten aanzien van de slankheid, aangezien het niet op voorhand is vast te stellen op welk moment de gewenste slankheid niet meer aanwezig is. Dit toont aan dat het niet op voorhand is te bepalen voor vergunninghouder hoe aan dit voorschrift kan worden voldaan, waardoor dit voorschrift dus in strijd is met de rechtszekerheid.⁸

3 NOODZAAK VOORSCHRIFT NIET GEMOTIVEERD

13. De Omgevingsvergunning bevat geen motivering van de noodzaak dit vergunningvoorschrift op te

⁶ Rb. Gelderland 25 april 2023, ECLI:NL:RBGEL:2023:2378, rov. 5.1

⁷ ABRvS 27 oktober 2023, ECLI:NL:RVS:2023:3986; ABRvS 26 mei 2010, ECLI:NL:RVS:2010:BM5611; ABRvS 25 juni 2008, ECLI:NL:RVS:2008:BD5391; Rb. Overijssel 20 juni 2023, ECLI:NL:ROVE:2023:2289.

⁸ Zie in vergelijkbare zin ABRvS 24 februari 2021, ECLI:NL:RVS:2021:387, ov. 12.3, waarin van belang werd geacht dat niet duidelijk was wat op grond van de voorschriften werd verwacht.

leggen. Daardoor is onduidelijk (i) waarom een slanke uitstraling van belang is voor de welstandstoets en (ii) of er überhaupt turbinetypes beschikbaar zijn die niet voldoen aan deze eis. Verder is er ook niet gekeken naar de mogelijke gevolgen van het opleggen van deze beperking aan cliënte en mist daardoor ook een motivering waarom deze gevolgen aanvaardbaar en evenredig zouden zijn. Gezien het voorgaande is het opleggen van dit vergunningvoorschrift zowel in strijd met het motivatiebeginsel als onzorgvuldig voorbereid. In het verlengde daarvan moet worden vastgesteld dat dit voorschrift ook onevenredig is gezien de beperkingen die dit oplegt aan cliënte.

4 CONCLUSIE

Het vergunningvoorschrift, betrekking hebbend op de redelijke eisen van welstand, is in strijd met de weten de rechtszekerheid, waarmee ook sprake is van strijd, met het zorgvuldigheidsbeginsel als bedoeld in artikel 3:2 van de Algemene wet bestuursrecht ("**Awb**") en het motiveringsbeginsel als bedoeld in artikel 3:46, eerste lid, van de Awb tot stand gekomen. Cliënte verzoekt de door u opgestelde ontwerp-omgevingsvergunning aan te passen met inachtneming van hetgeen hierboven uiteen is gezet door het doen vervallen van dit voorschrift.

Met vriendelijke groet,

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: naam : Buurtvereniging Horst en Telgt
Adres : Zeeweg 28
Emailadres : buurtvereniging@horstentelgt.nl
tel.nr. : 06 - [REDACTED]

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst &Telgt

Zienswijze landschap Windpark Horst &Telgt

Deze zienswijze betreft 2 onderwerpen die betrekking hebben op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst &Telgt:

1. Landschap
2. participatie

Onderwerp 1

Betreft: landschap

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Naast het bevorderen en beschermen van de belangen van de inwoners van de buurtschappen Horst en Telgt is behoud van het landelijk karakter één van de belangrijkste doelstellingen die de Buurtvereniging Horst en Telgt nastreeft.

Met onze meer dan 320 leden worden deze doelstellingen breed gedragen door de inwoners van de buurtschappen.

De Buurtvereniging Horst en Telgt hecht dan ook waarde aan de omgevingsverordening van de provincie Gelderland waarin het nationaal landschap Randmeerkust wordt gedefinieerd.

De omgevingsverordening schrijft voor dat de kernkwaliteiten, zoals die zijn gedefinieerd, niet mogen worden aangetast en dat, als er activiteiten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, er compensatie moet zijn dusdanig dat er een verbetering is. Het beoogde Windpark Horst &Telgt bevindt zich binnen dit nationaal landschap Randmeerkust.

De Buurtvereniging is dan ook teleurgesteld in de kennelijke achteloosheid waarmee de Provincie Gelderland haar eigen verordening en kernwaarden betreffende dit gebied terzijde schuift. Deze handelwijze schaadt het vertrouwen van bewoners in het beleid en de regelgeving van de Provincie Gelderland.

Het beoogde Windpark Horst &Telgt tast de kernkwaliteit “openheid van het landschap” in ernstige mate aan. Compensatie dat leidt tot een verbetering van deze kernkwaliteit moet onmogelijk worden geacht.

Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark op de voorgenomen locatie.

Onderwerp 2:

Zienswijze participatie Windpark Horst &Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst &Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst &Telgt plus bijbehorende bijlagen

Voorafgaand aan de vergunningsverlening behoort aan de omgeving duidelijkheid en zekerheid te worden gegeven omtrent de regelingen voor de financiële participatie en schadeloosstelling.

Tot dusver zijn slechts globale bedragen genoemd terwijl de regeling rond schadeloosstelling niet is uitgewerkt. Door het verlenen van de vergunning wordt de onderhandelingspositie van de belanghebbenden ernstig geschaad.

Tevens claimt één van de participanten, te weten Veluwe Energie, een belangrijke rol bij de verdeling van de participatiegelden. Een dergelijke situatie van conflicterende belangen dient te worden voorkomen.

De vergoedingen die tot dusver niet afdoende zijn gedefinieerd betreffen onder meer:

- Omgevingsvergoedingen:
 - Concrete afspraken rond vergoedingen en belanghebbenden ontbreken
- Omgevingsfonds
 - Slechts indicatieve suggesties rond de verdeling, bestemming en beheer van gelden
- 50% Lokaal eigendom
 - Rendement en risico zijn onvoldoende uitgewerkt

Daarnaast dient er duidelijkheid te zijn omtrent planschade vergoeding/nadeelcompensatie en andere vormen van schadevergoedingen

- Rol van de initiatiefnemers/ontwikkelaar m.b.t. planschade/nadeelcompensatie
 - Voorafgaand planschade onderzoek?
 - Aanbod van de ontwikkelaar m.b.t. planschade vergoeding/nadeelcompensatie?
 - Wie komen hiervoor in aanmerking tot welke afstand van het windpark?
- Rol van de initiatiefnemer/ontwikkelaar m.b.t. overige schadevergoeding
 - Bijvoorbeeld inkomensschadevergoeding (recreatie etc. etc.)

Een zelfde onduidelijkheid heerst er rond het ontbreken van concrete afspraken rond handhaving op het nakomen van afspraken

- grote onduidelijkheid hoe de eventuele afspraken binnen de vergunning worden nageleefd.

- Geen concrete beschrijving hoe er gehandhaafd gaat worden op afwijkingen.

De omgeving en omwonenden van Windpark Horst &Telgt verkeren in grote onzekerheid omtrent de financiële schade, en of en hoe dit vergoed en gecompenseerd zal worden. Ook ontbreken concrete maatregelen omtrent het handhaven van de vergunningsvoorwaarden.

Hierover leven onder onze leden veel vragen waarop voorafgaand aan de vergunningverlening een passend antwoord moet komen dat volledig recht doet aan de schade die de omgeving van Windpark Horst &Telgt ondervindt en nog meer zal gaan ondervinden.

Het verlenen van de vergunning voordat er concrete afspraken rond handhaving en financiële compensatie voor de belanghebbenden ondergraaft hun onderhandelingspositie in ernstige mate.

Het college van gedeputeerde staten van Gelderland

Postbus 9090

6800 GX Arnhem

post@gelderland.nl

Datum: 03-02-2024

Betreft: Zienswijze windpark Horst en Telgt zaak: [2023-014597](#)

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij dienen wij onze zienswijze in en wel om de volgende redenen:

Economische paragraaf:

Bij elk Bestemmingsplan dus ook Inpassingplan hoort een “economische paragraaf” waarin duidelijk wordt dat de wijziging niet voor niets wordt gedaan omdat aangetoond wordt dat het plan financieel haalbaar is. De inhoud daarvan is wegens “bedrijfsgeheim” niet beschikbaar voor het publiek. In het geval van Horst en Telgt is het daarom zaak dat de Provincie Gelderland die economie extern laat controleren door bijvoorbeeld TNO, omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien en om openheid van zaken te geven, oftewel het nieuwe transparante overheidsbeleid.

Het maakt tevens deze locatie niet optimaal in benutting van ruimte, grondstoffen en het veroorzaken van schadelijke effecten. De investeringen gedijen beter op een plaats met minder beperkingen op de draaiuren vanwege vogels en vleermuizen. Het volgen van de Provincie Gelderland van de kennelijke verklaring van initiatiefnemers dat het desondanks toch uit kan, betekent in ieder geval dat elders overwinsten geboekt worden, maar betekent ook dat opoffering van de ruimte van Nederland aan buitensporig hoge industriële complexen als windparken beter kan op alternatieve locaties waar meer energie per geïnvesteerd bedrag mogelijk is. Dit had uit een M.E.R. duidelijk moeten worden en dit is voor de Provincie Gelderland reden en bestuurlijke noodzaak om aan een dergelijk slecht renderende locatie voorbij te gaan.

Eis is dus dat er openheid van zaken komt door een onderzoek door een onafhankelijk bureau (voorkeur TNO) waaruit blijkt dat het plan financieel haalbaar is ondanks alle beperkingen en dat de winst niet moet komen van de overwinsten vanuit een ander windpark of groen initiatief.

Leverzekerheidsbewijs Liander:

Er wordt aangedragen dat er een aansluiting is gerealiseerd voor het windpark Horst en Telgt.

Maar wij als omwonenden en dus belanghebbenden willen toch eisen dat hier meer bewijs voor naar voren komt en dat aangetoond wordt door Liander dat de aansluiting door Liander gegarandeerd blijkt en dat de productie zeker aan het net geleverd kan worden.

Zonder deze garantie komt de “economische paragraaf” hierboven geheel op lossen schroeven te staan door gebrek aan verkoopzekerheid van de productie.

Ook is gebleken uit de laatste vergadering van de buurt dat de uitdrukkelijke wens is dat er van onder af gewerkt dient te worden. Dit houdt in, leg eerst de kabel maar en zorg dat daar dus stroom doorheen mag en kan gaan alvorens gestart wordt met de bouw van de windmolens zelf. Anders blijkt achteraf dat er windmolens stilstaan omdat (net zoals het zonnepark aan de schaapsdijk) geen kabel getrokken kan worden die ook daadwerkelijk de productie kan afvoeren op het (overvolle) net.

Wij sluiten ons volledig bij deze buurtwens aan. Dit dient dus in de omgevingsvergunning als eis c.q. voorschrift opgenomen te worden.

Aantasting kernkwaliteit openheid van landschap:

De omgevingsverordening van de provincie Gelderland definieert het nationaal landschap Randmeerkust. Het beoogde Windpark Horst&Telgt bevindt zich binnen dit landschapstype. Het beoogde Windpark Horst&Telgt tast de kernkwaliteit **“openheid van het landschap” in ernstige mate aan**. Waarbij compensatie leidend tot een verbetering **onmogelijk** moet worden geacht.

Windpark Horst& Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied. Met als gevolg extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur.

Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark op deze locatie.

Klimaatdoelstelling wind op land reeds ruim behaald:

Inmiddels is het doel van het Klimaatakkoord voor 2030 reeds bereikt (zie hiervoor ook het rapport van het planbureau voor de leefomgeving). Indien 35 TWh/jaar aan duurzame opwek op land is voltooid, zou het eventueel meerdere op zee gerealiseerd worden, dat is de afspraak in het klimaatakkoord. Ook provincies zijn onderdeel van het Klimaatakkoord, maar kunnen er dus niet langer een taakomvang uit ontleen.

Vanuit die taak-gedachte kan de Provincie Gelderland de gemeente Ermelo en Putten niet overrulen, omdat het Klimaatakkoord nu juist uitgaat van Bottom-up vorming van plannen. Indien dus Ermelo en Putten in principe geen windmolens in hun gemeente (meer) willen, ook al is dat een wijziging ten opzichte van eerdere RES-bieding, heeft de provincie geen enkele taak van hogerhand om een windpark erdoor te drukken, omdat de Provincie zelf niet degene is die het dichtst bij de beoogde Bottom staat, dat zijn juist de gemeenten in een RES regio.

Het staat de Provincie dus niet vrij om (private) initiatieven tegen de zin van de democratische basis die de gemeenteraden vormen toch, om eigen redenen, door te duwen, noch slechts die private initiatieven te bevorderen wegens “niet in strijd met de goede ruimtelijke ordening”.

Dat laatste was nu precies de reden voor de werkwijze Bottom up, om te komen tot een gedragen energietransitie. De RES zelf is geen wettelijk iets, een RES-bieding is geen bestemmingsplan of structuurvisie.

Het is het resultaat van hetgeen gemeenten op een bepaald moment geschetst hebben als eventueel toekomstig plan. Een RES-bieding is dus geheel niet bindend en kan dus derhalve ongedaan gemaakt worden indien er geen draagvlak meer voor is. En is overigens zelfs zonder M.E.R. tot stand gekomen. Het is irrationeel dat de Provincie Gelderland nu zelf oude RES-biedingen wil borgen terwijl de doelstelling ervan, namelijk 35 TWh/jaar opwek op land, al volledig is vervuld.

onze eis is dus om als Provincie de juiste plaats in te nemen en dat is niet als overruler. Het is dus aan de gemeente Ermelo en Putten zelf om democratisch te besluiten wat nu werkelijk draagkracht heeft en dus niet aan de Provincie Gelderland. Bevoegd gezag is hierin dus niet leidend of bindend.

Subsidies ter bevordering plas- en drasgebied Telgt:

Het is gebleken dat in buurtschap Telgt een aantal subsidies zijn toegekend om weilanden onder water te laten lopen van februari tot en met juni om het gebied aantrekkelijk te maken voor weidevogels en deze populatie te versterken en daarmee de natuur. Dit juichen wij vanuit de buurt natuurlijk van harte toe, omdat het een jaarlijks terugkerend fenomeen is dat onze weilanden het uitval gebied zijn van vele honderden weidevogels die komen om te foerageren en rusten. Hoe is het toekennen van deze subsidies in 2023 en voor 2024 (en verder) te verenigen met een windmolenpark aangezien de Provincie het gebied ook als waardevol voor weidevogels aanmerkt, anders zou subsidie niet zijn toegekend.

Tenslotte een persoonlijke noot:

In alle rapporten wordt vooral gekeken naar de mortaliteit (wat ook heel belangrijk is), maar veel minder op de belangrijke taak om de natuur in stand te houden en te verbeteren. Dit gaat zeker niet gebeuren met windmolens in dit weide- en broedvogel gebied.

Het windpark wordt op een verkeerde plaats ingepland. Door de vele nadelige gevolgen voor mens en natuur is en blijft deze locatie een bijster slechte keuze. De molens worden te hoog voor een relatief kleine oppervlakte en het worden er teveel. Ook het de locatie een hele slechte keuze gezien het feit dat er zoveel trucage uitgehaald moet worden qua stilstand, mitigatie, etc. dat het onmogelijk een rendabel project kan zijn.

Wij zouden het niet meer dan normaal vinden, met de wetenschap van nu, als de Provincie de klimaatdoelstelling als leidende factor neemt om dit project als niet noodzakelijk en toereikend te verklaren.

Hoogachtend,

_____, _____, _____, _____

Mede ondertekend door _____ Ermelo

Goedendag,

Bij deze wil ik bezwaar aantekenen op het windpark wat gepland staat bij Horst en Telgt.

Veel tegen argumenten zijn er op te noemen.....

- aller eerst natuurlijk het landschap aanzicht dat in verhouding niet past het in het zichtveld van de landerijen en boerderijen.
- natuurbehoud, deze molens dragen niet bij aan het natuurbehoud en met name de vele vogels die nu in het gebied zitten. En moeten blijven
- de hoeveelheid stikstof die uitgestoot gaat worden tijdens de bouw, Mega veel beton, fundering, staal en vergeet niet de extra wegen naar de molens toe...
- tenslotte zitten de molens de komende jaren eventuele bestemming plannen / nieuw/verbouw in de weg.
- conclusie niet doen! zoek alternatieven. Huur molens in zeewolde, meer panelen op daken, (niet op grond!)

Er zijn maar weinig mensen die beter worden van de molens... wellicht wat wethouders en prowind

Met vriendelijke groeten,

Het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

Raadhuisplein 2
Postbus 500
3850 AM Ermelo
t 0341 56 73 21
f 085 110 8515
e gemeente@ermelo.nl
i www.ermelo.nl
NL92 BNGH 0285 0024 49

datum 16 januari 2024
onderwerp Zienswijze ter inzage legging windpark Horst en Telgt
onze ref. 02330000200101
zaaknr. 02330000035471
behandeld door [REDACTED]
telefoon direct 0341 [REDACTED]

Geacht College van Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Voor het realiseren van het windpark zijn de gemeente Ermelo, Putten en de provincie Gelderland een unieke samenwerking aangegaan om als één overheid samen te werken. De provincie stelt het provinciaal InpassingsPlan (hierna: PIP) op in samenwerking met de gemeenten Putten en Ermelo. De gemeente waardeert de bezoeken van, en de gesprekken met de gedeputeerde mevrouw Mol met de themacommissie en de gemeenteraad. Hierbij realiseren wij ons, dat er verschillende rollen en (toekomstige) belangen spelen die een appèl doen op de bestuurlijke afweging en verantwoordelijkheid. De verschillende belangen zijn onder andere tot uiting gekomen in eerder verstuurde reacties en moties van de gemeente Ermelo.

Het college is zich bewust van de problematiek rondom de netcongestie. Zij realiseert zich dat eenieder een bijdrage moet leveren en dat het Windpark Horst en Telgt een noodzakelijke ingreep is; het zeker stellen van de regionale energievoorziening en mogelijkheden bieden voor verduurzaming door elektrificatie van bedrijven, woningen en mobiliteit. Het college is zich ervan bewust dat voor realisatie van een ECoPark A28, een windpark noodzakelijk is om het bedrijventerrein te voorzien van energie.

Het college waardeert dat er ten behoeve van de omwonenden een lage geluidsnorm van 45dB Lden is vastgesteld, de norm voor laagfrequent (tonaal) geluid en dat de slagschaduwnorm naar bijna nul uur is vastgesteld. In de eerdere reacties en gesprekken heeft gemeente Ermelo aangegeven dat zij maximaal vier windturbines wil (drie in Ermelo en één in Putten). Mevrouw Mol heeft in de raadsvergadering van 6 november 2023 aangegeven dat er over het terugbrengen van het aantal molens kan worden gesproken als er ruimtelijke en/of onderbouwde argumenten worden aangedragen.

Het college is van mening dat zeven windmolens een te grote ingreep en inbreuk is. We vragen om het aantal windmolens terug te brengen naar vijf, hierbij laten we onze eerdere vraag van vier windmolens vervallen. Vijf windmolens zijn acceptabel en dragen voldoende bij aan een (deel)oplossing voor de netcongestie en maken een ECoPark A28 mogelijk. Hierbij komt het college tegemoet aan de belangen van de omwonenden, verduurzaming en toekomstbestendig maken van bedrijven door realisatie van een ECoPark A28. De vrijkomende ruimte van uitplaatsing van bedrijven kan benut worden voor woningbouw. Het belang van de Provincie om een duurzame en stabiel energienetwerk kan worden geborgd en gerealiseerd.

Om een gefundeerde onderbouwing aan te leveren voor het terugbrengen van het aantal molens heeft het College, Arcadis om advies (bijlage 1) gevraagd. Dit advies leidt ertoe dat het college van burgemeesters en wethouder van Ermelo een zienswijze indient met de volgende punten:

1. Op basis van een goede landschappelijke inpassing, vijf windmolens te vergunnen in plaats van vijf + twee.
2. Om in de toekomst een zo ruim mogelijke ontwikkelmogelijkheid voor het bedrijventerrein te bieden, vijf windmolens te vergunnen in plaats van vijf + twee.
3. Onzekerheden betreffende de wespandief (natura 2000 Veluwe) en het beperken van overige negatieve effecten fauna, vijf windmolens te vergunnen in plaats van vijf + twee.
4. Het PIP windpark Horst en Telgt en de omgevingsvergunning laten vervallen op het moment dat het windpark niet binnen een termijn van drie jaar tot ontwikkeling komt. De termijn ingaande vanaf de onherroepelijke status van het PIP en de omgevingsvergunning.
5. Graag willen wij u vragen te onderzoeken, in verband met de juridische onzekerheid, of u een andere slagschaduwnorm voor nieuwbouw kunt hanteren. Met als doel om zo min mogelijk beperkingen voor nieuwbouw (woningen en bedrijven) op te werpen.
6. Het beter onderbouwen van de beoordelingsmethode laagfrequent geluid.

Toelichting en onderbouwing van de zienswijze Windpark Horst en Telgt

1. *Op basis van een goede landschappelijke inpassing, vijf windmolens te vergunnen in plaats van vijf + twee.*

De commissie ruimtelijke kwaliteit heeft een advies afgegeven over het voorkeurs alternatief (hierna: VKA) en het PIP. De commissie heeft in het advies met kenmerk ERM22-0142, dd. 15 december 2022 erop gewezen dat de gekozen opstelling vijf plus twee tot een onregelmatig beeld leidt dat de openheid, herkenbaarheid en de landschapsbeleving verstoort. De commissie adviseert om vijf windturbines in één parallelle opstelling langs de A28 te plaatsen. Het college is van mening dat het advies van de commissie onvoldoende is meegewogen en wil graag dat er vijf windmolens in lijnopstelling worden vergund en dat de twee oostelijke molens komen te vervallen. Vanuit een goede ruimtelijke ordening geniet de lijnopstelling van vijf windmolens de voorkeur.

2. *Om in de toekomst een zo ruim mogelijke ontwikkelmogelijkheid voor het bedrijventerrein te bieden, vijf windmolens te vergunnen in plaats van vijf + twee.*

Het college heeft in de omgevingsvisie Ermelo en het hybride coalitieakkoord haar ambities voor een ECoPark A28 uitgesproken. Deze ambities heeft zij ook meerdere malen aan de provincie aangegeven, onder andere met de zienswijze NRD (e220021853). In het advies van Arcadis wordt aangegeven dat er onzekerheden zijn over de gevolgen van de lokale normen en de landelijke normen. Met het laten vervallen van de twee oostelijke molens worden de risico's op mogelijke beperkende ontwikkelmogelijkheden door landelijke normen bij ontwikkeling van het ECoPark A28 grotendeels weggenomen. Met het laten vervallen van de twee oostelijke molens worden de ontwikkelmogelijkheden niet onnodig belemmerd en is er een grotere kans op een financieel haalbare businesscase voor het ECoPark A28. Met andere woorden, de twee oostelijke molens geven geen toegevoegde waarde ten opzichte van de ontwikkelmogelijkheden op het gebied. Vanuit een goede ruimtelijke ordening is het beter de twee oostelijke windmolen niet te realiseren aangezien er geen onnodige beperkingen worden opgelegd aan toekomstige (woningbouw) projecten en de financiële haalbaarheid van het project ook met vijf windmolens gehaald kan worden.

3. *Onzekerheden betreffende de wespandief (natura 2000 Veluwe) en het beperken van overige negatieve effecten fauna in plaats van vijf + twee, vijf windmolens te vergunnen.*

De twee oostelijke windmolens kunnen nu nog niet vergund worden omdat er nog onduidelijkheden zijn m.b.t. de wespendif en de verdeling van de ruimte van de wespendif in de regio. Gezien de onvoorspelbaarheid van de processen waaronder de MER Wespendif, pleit het college om deze twee windmolens te laten vervallen. Vanuit de samenleving wordt verschillend gedacht over de wenselijkheid van de windmolen, waarbij met name het natuurelement belangrijk wordt gevoeld. Wij begrijpen deze gevoelens vanuit de samenleving en aan de andere kant hebben wij ook een opdracht te vervullen in de energietransitie. Desondanks menen wij dat ter bescherming van de natuur en dus vanuit een goede ruimtelijke ordening, de twee oostelijke windmolen niet gerealiseerd moeten worden. Dat geeft duidelijkheid en brengt meer evenwicht in de balans tussen de natuurwaarde en de verstoring daarvan.

4. *Het PIP windpark Horst en Telgt en de omgevingsvergunning laten vervallen op het moment dat het windpark niet binnen een termijn van drie jaar tot ontwikkeling komt. De termijn ingaande vanaf de onherroepelijke status van het PIP en de omgevingsvergunning.*

De doorlooptijd tussen nu en het onherroepelijk worden van het plan zal naar verwachting nog minimaal twee tot drie jaar in beslag nemen. Hierbij wordt uitgegaan dat er beroep wordt aangetekend en wordt rekening gehouden met een doorlooptijd van twee tot drie jaar bij Raad van State. Het opnemen van een maximale termijn sluit het risico uit dat de locatie van het windpark ruimtelijk gezien beperkt blijft voor nieuwbouw (woningen, bedrijven). Er is een mogelijkheid dat de vergunninghouder besluit om het windpark toch niet te realiseren. Dit zou om zakelijke redenen kunnen zijn, bijvoorbeeld als de marktomstandigheden de businesscase zodanig negatief beïnvloeden, dat de eigenaar van de vergunning besluit om voorlopig het project niet tot financial close te brengen.

De initiatiefnemer heeft tot nu toe blij gegeven, waar mogelijk, rekening te houden met belanghebbenden. We willen voorkomen dat een volgende initiatiefnemer minder oog heeft voor deze belangen en we als gemeente machteloos moeten toezien hoe inwoners en de gemeente Ermelo, wel de lasten en niet de lusten van het windpark moeten dulden. We verzoeken de provincie om een maximale realisatietermijn van drie jaar aan de onherroepelijke vergunning te koppelen. Daarnaast vragen we om de vergunning te laten vervallen, indien initiatiefnemer besluit om in deze periode zijn aandeel over te dragen.

5. *Graag willen wij u vragen te onderzoeken, in verband met de juridische onzekerheid, of u een andere slagschaduwnorm voor nieuwbouw kunt hanteren. Met als doel om zo min mogelijk beperkingen voor nieuwbouw (woningen en bedrijven) op te werpen.*

Graag willen wij u vragen nadere consequenties te gaan onderzoeken voor potentiële nieuwbouw van woningen c.q. bedrijven in relatie tot de lokale norm en de te verwachten landelijke norm. Voor de onderbouwing van dit punt verwijzen we ook naar de memo advies Arcadis.

6. *Het beter onderbouwen van de beoordelingsmethode laagfrequent geluid.*

Laagfrequent geluid wordt in de regel als een probleem ervaren door omwonenden. Hoewel niet altijd aanwijsbaar, komen in de omgeving van windmolenparken regelmatig klachten van omwonenden dat zij overlast ervaren van (laagfrequent) geluid. De bekende bromtoon is daar een voorbeeld van. Belangrijk is dat van tevoren helder is hoe de beoordeling gaat plaatsvinden. Wij vinden het belangrijk dat er sprake is van een goed woon- en leefklimaat in de omgeving van de windmolens. Daar horen ook objectieve normen en beoordelingscriteria bij. Wij verwachten dan ook dat deze alsnog wordt opgenomen. Voor de onderbouwing van dit punt verwijzen we naar de memo advies Arcadis pagina 2, alinea 2, Tonaal laagfrequent geluid.

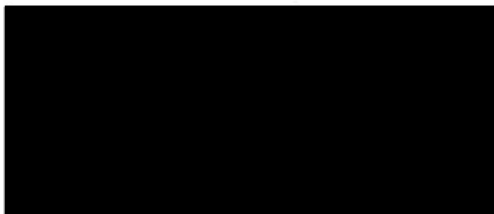
Wij vertrouwen erop dat onze zienswijze bijdraagt aan het versterken en verbeteren van het plan voor zowel de provincie Gelderland, de gemeente Ermelo en Putten. Mocht deze zienswijze nog vragen bij u oproepen dan zijn wij uiteraard graag bereid die te beantwoorden.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders van Ermelo,

,
secretaris,

,
burgemeester,

Bijlagen:

Bijlage 1 Memo Advies Arcadis (e240001382)

Bijlage 2 Adviescommissie omgevingskwaliteit ERM22-0142 (e240001430)

ONDERWERP

Advies lokale normen en PIP windpark Horst en Telgt

PROJECTNUMMER

30206818

DATUM

9 januari 2024

ONZE REFERENTIE

4HPHMXFHQ4TK-643755700-105:D1

VAN**AAN**

Gemeente Ermelo

Inleiding

De Gemeente Ermelo heeft Arcadis gevraagd om antwoord te verschaffen op een aantal vragen aangaande de beoordeling van de lokale normen die door de provincie Gelderland zijn opgesteld ten behoeve van het Windpark Horst en Telgt, en of er ruimtelijk argumenten zijn op basis waarvan kan worden gepleit voor een kleinere omvang van het windpark. Concreet heeft de Gemeente Ermelo de volgende vragen gesteld. In deze notitie verschaffen wij u antwoord en ons inzicht op deze vragen.

Beoordeling van de lokale milieunormen:

- *Wat is uw algemene beoordeling van de lokale milieunormen windpark Horst en Telgt?*

Antwoord:

Externe veiligheid

In hoofdstuk 6 van de notitie 'Motivering milieunormen, Windpark Horst en Telgt' van Bosch & Van Rijn d.d. 1 december 2023, is een onderbouwing gegeven voor de voor deze locatie te hanteren normen. Deze onderbouwing is gangbaar en in lijn met de lokale milieunormen bij andere windparken.

Samengevat is voor het windpark Horst en Telgt het volgende gesteld;

- het Plaatsgebonden Risico (PR) voor een kwetsbaar object, veroorzaakt door een of meer windturbines van WP Horst en Telgt, is niet hoger dan 10 per jaar;
- het Plaatsgebonden Risico (PR) voor een beperkt kwetsbaar object, veroorzaakt door een of meer windturbines van WP Horst en Telgt, is niet hoger dan 10 per jaar.

Op basis van de gebiedsanalyse is in de notitie geconcludeerd worden dat het plangebied niet uitzonderlijk is voor wat betreft de aspecten die voor externe veiligheid van belang zijn:

- aantallen en dichtheid van kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten
- aantallen en dichtheid van risicovolle installaties
- nabijheid van transport gevaarlijke stoffen.

Voor de laatste twee punten geldt dat de positionering van de windturbines tot stand is gekomen met kennis van aan te houden minimumafstanden, waardoor deze aspecten geen rol van betekenis spelen. Voor de PR 10^{-6} per jaar contour is maximaal 250 meter gehanteerd (gelijk aan de maximum tiphoogte). Voor de PR 10^{-5} per jaar contour is maximaal 85 meter (gelijk aan de helft van de rotordiameter) gehanteerd. Er zijn geen (beperkt) kwetsbare objecten binnen de risicocontouren gelegen.

Geluid

Geluidsnorm 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night}

De door de provincie gestelde norm zoals vastgelegd in voorschrift 3.1.2 sluit aan bij de standaardwaarden van 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} conform het Ontwerp Besluit windturbines leefomgeving en bij de voorwaardelijke advieswaarde van 45 dB L_{den} van de WHO. De normen zijn 2 dB strenger dan de grenswaarden van 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night}

conform het Ontwerp Besluit windturbines leefomgeving. Ook is de norm 2 dB strenger dan de norm van 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night} die afgelopen jaren voor diverse andere windparken is gehanteerd, zoals Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding, Windpark Karolinapolder en BurgerWindPark A2 Lage Rooijen. Ook voor deze windparken zijn door de bevoegde gezagen lokale normen vastgesteld. Tegen de betreffende besluiten was beroep ingediend. De Afdeling Bestuursrechtspraak hier inmiddels een uitspraak over gedaan en de besluiten die de windparken mogelijk maken zijn inmiddels onherroepelijk vastgesteld¹. De door de provincie gestelde norm is ook 2 dB strenger dan de norm die tot 30 juni 2021 op grond van het Activiteitenbesluit voor windparken gold. Mede in relatie tot het verwachte (beperkte) aantal ernstig gehinderden wordt de norm relatief streng, doch redelijk geacht.

Tonaal laagfrequent geluid

Het is goed dat er een aanvullende eis ten aanzien van tonaal laagfrequent geluid is opgenomen. Dit biedt extra bescherming. Het is echter niet duidelijk wat de achtergrond is van het in voorschrift 3.1.13 gestelde criterium van tonen die meer dan 15 dB boven de ruisvloer uitkomen. Het is niet duidelijk hoe tot de waarde van 15 dB is gekomen. Ook is niet duidelijk hoe de ruisvloer is gedefinieerd. De methode maakt ook geen onderscheid tussen het feit of tonen wel of niet (duidelijk) hoorbaar zijn. Er wordt derhalve betwijfeld of deze methode een passende bescherming biedt, dus streng genoeg om ernstige hinder door tonaal laagfrequent geluid te beperken maar geen overmatige bescherming die het windpark onnodige beperkingen oplegt. Dit zou op zijn minst nader moeten worden onderbouwd. Het zou voor een beoordeling ter plaatse van woningen naar onze mening echter meer in de rede liggen om aansluiting te zoeken bij een internationale standaard zoals de ISO 1996-2:2017 in combinatie met de internationale standaard ISO/PAS 20065.

Overigens is het de vraag of het redelijk is om een toeslag van 5 dB op het jaargemiddelde niveau toe te passen als de tonen slechts een zeer beperkt deel van de tijd optreden, zeker als deze slechts incidenteel optreden. Voor industriegeluid wordt de toeslag alleen toegepast op dat deel van de beoordelingsperiode dat er sprake is van tonaal geluid. Als er rekening zou worden gehouden met het deel van de tijd dat er tonaal laagfrequent geluid optreedt dient er bij toepassing van een jaargemiddelde norm wel voor te worden gewaakt dat de toeslag te sterk wordt uitgemiddeld. Dit kan worden voorkomen door bij hantering van een jaargemiddelde norm tevens een eis te stellen aan het hoogst optredende equivalent geluidniveau over de dag-, avond- en nachtperiode vermeerderd met een eventuele toeslag voor tonaal laagfrequent geluid. Een andere optie zou kunnen zijn om de toeslag te baseren op een representatieve dag-, avond- en nachtperiode. Dat wil zeggen de dag-, avond- en nachtperiode van het jaar waarin het grootste deel van de tijd tonaal laagfrequent geluid optreedt, uitgezonderd een eventuele incidentele gebeurtenis. Concluderend is het positief voor de bescherming van omwonenden dat er een voorschrift ten aanzien van tonaal laagfrequent geluid is opgenomen, maar het wordt aanbevolen dat er nog eens kritisch wordt gekeken naar de voorgeschreven beoordelingsmethode.

Slagschaduw

De norm voor slagschaduw is strenger dan de norm van maximaal 6 uur slagschaduw per jaar en 20 minuten slagschaduw per dag zoals opgenomen in het Ontwerp Besluit windturbines leefomgeving. De norm is ook strenger dan de norm van niet meer 17 dagen per jaar meer dan 20 minuten slagschaduw per dag die tot 30 juni 2021 op grond van het Activiteitenbesluit voor windparken gold. De slagschaduwnorm is gelijk aan de lokale norm van 0 uur slagschaduw per jaar die door het bevoegde gezag voor Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding is vastgesteld en strenger dan de lokale norm van 6 uur per jaar die voor BurgerWindpark A2 Lage Rooijen is vastgesteld. De besluiten die deze windparken mogelijk maken zijn inmiddels onherroepelijk vastgesteld². Voor Windpark Horst & Telgt is voor slagschaduw op slagschaduwgevoelige objecten feitelijk de strengst mogelijke norm gehanteerd, dat wil zeggen 0 uren slagschaduw per jaar uitgezonderd de tijd die automatische stilstandsvoorziening nodig heeft om de windturbine tot stilstand te brengen. Ook de slagschaduwduur op formeel niet-slagschaduwgevoelige objecten wordt op basis van jurisprudentie³ aanvaardbaar geacht.

- *Kan en mag de provincie Gelderland de lokale milieunormen vaststellen terwijl er een landelijke norm wordt ontwikkeld?*

¹ Uitspraken ABRvS met zaaknummer 202003882/3/R3 van 12 april 2023, zaaknummer 201909160/1/R2 van 12 april 2023 en zaaknummer 202100155/1/R4 van 1 november 2023.

² Uitspraken ABRvS met zaaknummer 202003882/3/R3 van 12 april 2023 en zaaknummer 202100155/1/R4 van 1 november 2023.

³ Uitspraken ABRvS met zaaknummer 201809023/1/R1 van 18 december 2019 en zaaknummer 201909109/2/R2 van 6 april 2022

Antwoord:

Ja, dat kan en mag. De Afdeling van de Raad van State heeft eerder uitspraak gedaan dat lokale overheden lokale normen mogen vaststellen en van toepassing verklaren zolang er landelijk gezien nog geen nieuw wettelijk kader is opgesteld. Op dit moment heeft de landelijke overheid Ontwerp normen vastgesteld. Dit heeft de status van "concept normen" waarvoor tot en met 22 november 2023 door een ieder zienswijzen konden worden ingediend. Momenteel wordt door het Ministerie van IenW gewerkt aan de reactienota op het ontwerpbesluit en het milieueffectrapport. De planning van het Ministerie van IenW is dat de nieuwe landelijke normen op 1 juli 2025 in werking treden. Pas nadat de rijksoverheid de landelijke normen heeft vastgesteld en deze in werking zijn getreden, gelden deze landelijke normen voor nieuwe vergunningaanvragen. Het is niet zo dat eerder door het lokale bevoegde gezag vastgestelde lokale normen dan komen te vervallen, die blijven van toepassing.

- *Biedt een norm voor piekgeluid de omwonenden meer bescherming ten opzichte van de voorgestelde lokale milieunorm en is deze norm ook noodzakelijk en handhaafbaar.*

Antwoord:

Er is een redelijk vaste relatie tussen het maximale equivalente geluidniveau vanwege windturbinegeluid en de jaargemiddelde L_{den} - en L_{night} -waarden. Het maximale equivalente geluidniveau is gewoonlijk 2 tot 4 dB(A) hoger dan de L_{night} -waarde. Het precieze verschil tussen de waarden wordt bepaald door het lokale windklimaat en het type turbine. Ook de toe te passen mitigatie kan hier echter op van invloed zijn. Het lokale windklimaat staat vast, want de posities en de maximale ashoogte zijn in de aanvraag vastgelegd. Het type windturbine staat nog niet vast. Een norm voor het hoogst optredende equivalente geluidniveau biedt in principe niet meer bescherming dan de norm van 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} . Door eisen aan de jaargemiddelde geluidbelasting te stellen is namelijk impliciet ook een eis aan het hoogst optredende equivalente geluidniveau gesteld. Welke impliciete eis dit precies is hangt af van het specifieke type turbine dat wordt geplaatst. Een eis aan het hoogst optredende equivalente geluidniveau zou hiervoor de omwonenden vooraf meer duidelijkheid geven. Dit geeft omwonenden namelijk een beter beeld van wat ze kunnen verwachten dan een moeilijk te begrijpen L_{den} -waarde.

Zoals hiervoor benoemd kan echter ook de toe te passen mitigatie van invloed zijn op het verschil tussen het hoogst optredende equivalente geluidniveau en de L_{den} - en L_{night} -waarden. In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari 2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen: *'In het MER staat dat in zijn algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB L_{den} (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB L_{den} of 45 dB L_{den} te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in L_{den} en het maximale equivalente geluidniveau.'*

Het wordt niet noodzakelijk geacht om een norm voor het maximale equivalente geluidniveau vast te stellen. Het wordt wel aanbevolen om voor omwonenden inzichtelijk te maken welke maximale equivalente geluidniveaus overdag, 's avonds en 's nachts bij een norm van 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} kunnen worden verwacht rekening houdend met de toe te passen geluidmitigatie. Overdag en 's avonds kan naar inschatting het maximale equivalente geluidniveau ter plaatse van de meest kritische woningen namelijk hoger worden dan de in het MER genoemde 43 tot 45 dB(A). Voor de nachtperiode wordt dat niet verwacht. Het wordt aanbevolen om voor zowel voor de 'worst case' situatie conform het inpassingsplan als na de definitieve turbineselectie voor omwonenden inzichtelijk te maken welke maximale equivalente geluidniveaus er overdag, 's avonds en 's nachts kunnen worden verwacht.

- *Welke consequenties hebben de landelijke normen indien deze ongewijzigd worden ingevoerd voor het windpark Horst en Telgt en de beoogde nieuwbouw (bedrijventerrein en woningen) ambities in de komende 25 jaar?*

Algemeen: als de landelijke normen worden vastgesteld nadat de vergunning voor het windpark Horst en Telgt is verleend, dan zijn op het windpark en de bestaande woningen en bedrijven in de omgeving van het windpark, de lokale normen van kracht. Voor nog te bestemmen nieuwbouw van bedrijventerrein en woningen verwachten we dat voldaan moet gaan worden aan de landelijke normen die op dat moment van toepassing zijn, aangezien die voor

toekomstige nieuwbouw het toetsingskader vormen. Dit is mede afhankelijk van het definitieve overgangsrecht bij de vaststelling van de landelijke normen.

Hieronder gaan wij nader in op de (mogelijke) consequenties van de landelijke normen.

Antwoord:

Externe veiligheid

Voor *externe veiligheid* zullen de landelijke normen naar verwachting in grote mate vergelijkbaar zijn met de normen zoals die lokaal zijn vastgesteld. Op basis van de gepubliceerde ontwerp-normen zijn er op twee punten wel verschillen. Ten eerste gaat voor beperkt kwetsbare gebouwen dezelfde waarde gelden als voor kwetsbare en zeer kwetsbare gebouwen: $PR = 1 \times 10^{-6}$. Het enige verschil is dat dit voor kwetsbare en zeer kwetsbare gebouwen een harde grenswaarde is en voor beperkt kwetsbare gebouwen een standaardwaarde. Het bevoegd gezag mag hiervan afwijken tot maximaal $PR = 1 \times 10^{-5}$. In de praktijk zal dit betekenen dat voor vrijwel alle objecten een afstand van ongeveer de tiphoogte aangehouden moet worden. De tweede wijziging betreft het vastleggen van een norm voor domino-effecten. Een risicovolle activiteit (gedefinieerd als een buisleiding voor transport van gevaarlijke stoffen of een risicovolle inrichting) mag geen $PR = 1 \times 10^{-6}$ contour veroorzaken die over omliggende kwetsbare en zeer kwetsbare gebouwen valt als gevolg van de plaatsing van de windturbine. Dit moet middels een berekening (een QRA) worden aangetoond. Dit geldt alleen voor kwetsbare en zeer kwetsbare gebouwen, niet voor het effect van de windturbine op de risicovolle installatie of buisleiding zelf. Die wordt niet beschermd.

Bovenstaande betekent dat de door de provincie vastgestelde normen iets meer ruimte bieden voor nieuwbouw van bedrijventerrein dan de landelijke ontwerp normen. Beperkt kwetsbare gebouwen kunnen zich op basis van de lokale normen zich vestigen op een afstand van minimaal 85m afstand van de windturbines (buiten de $PR = 1 \times 10^{-5}$). Als de landelijke ontwerp normen van toepassing zouden zijn, dan kunnen beperkt kwetsbare gebouwen in de regel enkel buiten de $PR = 1 \times 10^{-6}$ contour worden gevestigd, dus op waarschijnlijk minimaal 250m afstand van de turbines.

Als de iets strengere landelijke normen worden vastgesteld, dan zullen die naar verwachting op het vlak van externe veiligheid geen consequenties hebben voor de ontwikkeling van nieuwbouwlocaties voor woningen nabij het windpark Horst en Telgt. Voor de ontwikkeling van een nieuw bedrijventerrein kunnen deze wel consequenties hebben, maar de effecten zijn lokaal. Ze beperken zich namelijk tot het gebied op een afstand van ca. 85 tot 250 meter van de windturbines. Door bij de inrichting van het bedrijventerrein met de windturbines rekening te houden kunnen de gevolgen hiervan worden beperkt.

Geluid

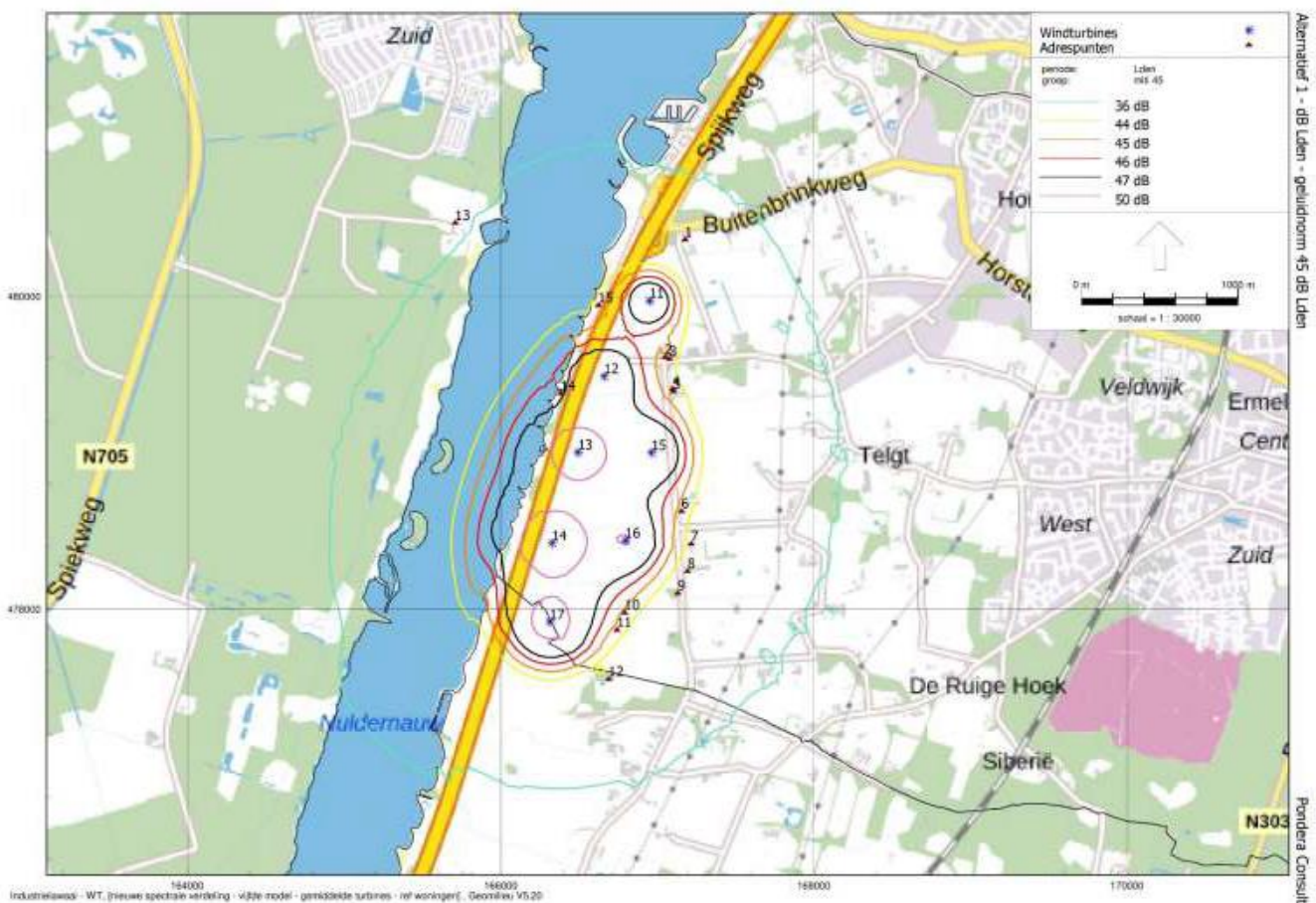
De nieuwe landelijke normen zullen voor geluid in principe geen consequenties hebben, omdat de geluidnormen in de vergunning van Windpark Horst & Telgt van kracht blijven en bepalend zijn voor de gevolgen van nieuwbouw in de omgeving van het windpark. Het windpark en nieuwbouw van woningen en een bedrijventerrein kunnen elkaar mogelijk wel in de weg zitten. Derhalve is daar hieronder nader op ingegaan.

Bij nieuwe ontwikkelingen in de omgeving van het windpark zal beoordeeld moeten worden of er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor woningen en een aanvaardbaar werkklimaat voor bedrijven. Ook zal moeten worden beoordeeld of de beoogde ontwikkelingen de gebruiksrechten van het windpark aantasten en gevolgen hebben voor de exploitatie van het windpark.

In het vergunningvoorschrift 3.1.2 voor geluid van het windpark staat: *'De geluidbelasting van alle windturbines van Windpark Horst & Telgt samen moet voldoen aan de norm van ten hoogste 45 dB L_{den} en aan de norm van ten hoogste 39 dB L_{night} op de gevel van gevoelige gebouwen en bij gevoelige terreinen op de grens van het terrein.'*

Als er nieuwbouwlocaties voor woningen worden ontwikkeld die zich op grotere afstand van het windpark bevinden dan bestaande woningen - dus buiten de 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} contouren vanwege het windpark na toepassing van mitigatie om bij bestaande woningen aan voornoemde geluideisen van 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} te voldoen – voldoen de nieuwbouwwoningen aan de standaardwaarden conform het Ontwerp Besluit windturbines leefomgeving. Bij de nieuwbouwwoningen wordt dan ook voldaan aan de geluideis voor het windpark. De ontwikkeling van nieuwe woningen legt dan geen beperkingen op aan de exploitatie van het windpark. De 45 dB L_{den} contour voor deze situatie

is weergegeven in onderstaande afbeelding zoals opgenomen op pagina 124 van het bij de vergunningaanvraag gevoegde rapport 'Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw' kenmerk 721080 van 14 juni 2023. Als er echter nieuwbouwwoningen op zodanige locaties zouden worden ontwikkeld waar de geluidbelasting op grond van de dan aan Windpark Horst & Telgt vergunde situatie in de basis hoger is dan 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night}, dan legt dit beperkingen aan het windpark op. Het geluidvoorschrift voor het windpark maakt namelijk geen onderscheid tussen op het moment van vergunningverlening reeds aanwezige woningen en woningen die op latere datum worden gerealiseerd. Dat betekent dat als er nieuwbouwwoningen worden bestemd ook de geluidbelasting op deze nieuwbouwwoningen niet hoger zal mogen worden dan 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night}. Het windpark zou dan namelijk extra mitigerende maatregelen moeten toepassen die ten koste gaan van de productie en exploitatie van het windpark. In een uiterste geval zou dan zelfs de exploitatie van het windpark in gevaar kunnen komen. Dit is voor het windpark geen wenselijke situatie en bij een eventuele beoordeling door de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State is het de vraag of een dergelijk besluit zou standhouden. Als het besluit zou standhouden zal dit naar alle waarschijnlijkheid tot een planschadeclaim leiden. Hierdoor kan het windpark feitelijk beperkingen opleggen aan de ontwikkelingsmogelijkheden voor nieuwbouwwoningen. Dit is zoals gezegd echter alleen het geval als de nieuwbouwlocaties zich dicht bij het windpark zouden bevinden dan de bestaande woningen.

Bedrijfsgebouwen en bedrijfsterreinen zijn geen geluidgevoelige gebouwen en terreinen. Dat betekent dat de bedrijven wat betreft het aspect geluid niet beperkend kunnen zijn voor de exploitatie van het windpark. Bij de ontwikkeling van een bedrijventerrein dient voor een goede ruimtelijke onderbouwing wel te worden onderzocht of er sprake is van een aanvaardbaar werkklimaat. Voor een bedrijventerrein is voor de beoordeling het geluidniveau overdag binnen in de bedrijfsgebouwen bepalend. In die gevallen dat bedrijfsgebouwen 's avonds of 's nachts in gebruik zijn, zal het gebruik vergelijkbaar zijn met de dagperiode en is dus niet meer bescherming vereist dan overdag. Bedrijven zijn hiermee veel minder kritisch dan woningen waar het geluidniveau in de nachtperiode maatgevend is voor de beoordeling en het

geluid buiten op de gevel wordt beoordeeld. In de praktijk is voor een bedrijfsgebouw dat aan de op grond van het Besluit bouwwerken leefomgeving vereiste geluidwering voldoet altijd sprake van een aanvaardbaar werkklimaat. Stel dat er op het bedrijventerrein een hotel zou worden gebouwd waar wel 's nachts mensen verblijven dan kan door toepassing van extra geluidisolatie een aanvaardbaar leefklimaat worden gewaarborgd. Het windpark en het bedrijventerrein zijn dus voor elkaar niet beperkend wat betreft het aspect geluid.

Slagschaduw

De nieuwe landelijke normen zullen voor slagschaduw in principe geen consequenties hebben. Het windpark en nieuwbouw van woningen en een bedrijventerrein kunnen elkaar mogelijk wel in de weg zitten. Derhalve is daar hieronder nader op ingegaan.

Bij nieuwe ontwikkelingen in de omgeving van het windpark zal beoordeeld moeten worden of er sprake is van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor woningen en een aanvaardbaar werkklimaat voor bedrijven. Ook zal moeten worden beoordeeld of de beoogde ontwikkelingen de gebruiksrechten van het windpark aantasten en gevolgen hebben voor de exploitatie van het windpark.

In vergunningvoorschrift 4.1.1 is het volgende opgenomen: *'Ten behoeve van het voorkomen of beperken van slagschaduw is de windturbine voorzien van een automatische stilstand voorziening die de windturbine afschakelt indien slagschaduw optreedt ter plaatse van gevoelige objecten. Dit voor zover de afstand tussen de windturbine en de gevoelige objecten minder dan 12 maal de rotordiameter bedraagt en voor zover zich in de door de slagschaduw getroffen uitwendige scheidingsconstructie van gevoelige objecten ramen bevinden. De slagschaduw die wordt veroorzaakt gedurende de tijd die noodzakelijk is voor het afschakelen van de windturbine, wordt niet meegerekend.'*

Het voorschrift maakt geen onderscheid tussen op het moment van vergunningverlening reeds aanwezige woningen en woningen die op latere datum worden gerealiseerd. Dat betekent dat indien er nieuwbouwwoningen worden toegestaan de windturbines ook voor de nieuwbouwwoningen moeten worden stilgezet zodra er slagschaduw wordt geconstateerd. Dit kan gevolgen hebben voor de productie en exploitatie van het windpark.

De slagschaduw van het windpark kan tot op circa 2 kilometer afstand reiken (12 maal de rotordiameter). De precieze afstand is afhankelijk van de exacte oriëntatie ten opzichte van de windturbines. Nieuwbouwlocaties binnen circa 2 kilometer van het windpark zouden mogelijk in de basis meer dan 0 uur slagschaduw per jaar kunnen ondervinden. Het hangt echter sterk af van de precieze afstand en de oriëntatie van de woningen ten opzichte van de windturbines. Als er tussen de directe lijnen tussen de windturbines en de nieuwbouwwoningen reeds bestaande woningen liggen, zijn de bestaande woningen bepalend voor de stilstand van de windturbines en leggen nieuwe woningen geen extra beperkingen op. Daarnaast kunnen de effecten worden beperkt door bij de oriëntatie van de ramen in de gevels van woningen en de situering van verblijfsruimten in de woningen rekening te houden met de belasting door slagschaduw of door het zicht op de windturbines lokaal af te schermen. De consequenties voor het windpark zouden ook kunnen worden beperkt door voor na vaststelling van de omgevingsvergunning en het inpassingsplan te bestemmen woningen een slagschaduwduur van 6 uur per jaar en 20 minuten per dag toe te staan conform de beoogde nieuwe landelijke norm zoals opgenomen in het Ontwerp Besluit windturbines leefomgeving. Ook zou aansluiting kunnen worden gezocht bij het uitgangspunt van de beoogde nieuwe landelijke norm dat slagschaduw alleen wordt beoordeeld op een verblijfsruimte van een slagschaduwgevoelig gebouw. Als er nieuwbouwwoningen op zodanige locaties zouden worden ontwikkeld waar op grond van de dan aan Windpark Horst & Telgt vergunde situatie de slagschaduwduur in de basis meer dan 0 uur per jaar bedraagt, dan zou het windpark extra mitigerende maatregelen – automatische stilstand - moeten toepassen die ten koste gaan van de productie en exploitatie van het windpark. Of een dergelijke beperking acceptabel is zal afhangen van het extra productieverlies. Dit kan ook leiden tot een planschadeclaim. Hierdoor kan het windpark feitelijk beperkingen opleggen aan de ontwikkelingsmogelijkheden voor nieuwbouwwoningen. Overigens is het productieverlies voor het beperken van slagschaduw over het algemeen relatief beperkt. In goed overleg met het windpark en bij een eventuele compensatie voor de productiederving is het wellicht mogelijk om een voor alle partijen acceptabele oplossing te bereiken en daarmee de gevolgen voor de ontwikkelingsmogelijkheden te beperken.

Bedrijfsgebouwen en bedrijfsterreinen zijn geen slagschaduwgevoelige objecten. Dat betekent dat een bedrijventerrein wat betreft het aspect slagschaduw niet beperkend kan zijn voor de exploitatie van het windpark. Bij de ontwikkeling van een bedrijventerrein dient voor een goede ruimtelijke onderbouwing wel te worden onderzocht of er sprake is van een aanvaardbaar werkklimaat. De slagschaduw op de bedrijfsgebouwen dient dan beoordeeld te worden, maar er

geldt hiervoor geen wettelijke grenswaarde. Uit jurisprudentie⁴ blijkt dat voor bedrijfsgebouwen met een ondergeschikte kantoorfunctie een slagschaduwduur van 50 tot 136 uur door de Afdeling Bestuursrechtspraak niet onaanvaardbaar is geacht. Ook is slagschaduw buiten de gebruiksuren van de bedrijfsgebouwen niet van belang. Mocht er op de bedrijfsgebouwen in de basis een te hoge slagschaduwbelasting optreden, dan kan hinder worden beperkt of voorkomen door de ramen alleen in niet of minder belaste gevels te situeren of door de ramen te voorzien van een licht verduisterende zonwering die op momenten van slagschaduw gesloten kan worden. In de praktijk is de aanwezigheid van de windturbines voor het aspect slagschaduw dus een aandachtspunt bij de ontwikkeling van een bedrijventerrein, maar hoeft het geen belemmering voor de ontwikkeling van een bedrijventerrein te vormen.

Afstand

Indien de nieuwe landelijke norm voor afstand ten opzichte van het Ontwerp Besluit windturbines leefomgeving ongewijzigd wordt ingevoerd heeft dit geen consequenties voor het windpark, maar waarschijnlijk wel voor nieuwbouwlocaties voor woningen binnen een afstand van twee keer de tiphoogte (maximaal 500 meter). In het ontwerp besluit staat namelijk dat in het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) een paragraaf wordt ingevoegd luidende '§ 5.1.9 *Evenwichtige toedeling van functies aan locaties rond windturbines*'. In deze paragraaf wordt in artikel 5.162d het volgende opgenomen: '*In een omgevingsplan wordt een afstand van ten minste twee keer de tiphoogte van de windturbine in acht genomen tussen een windturbine en een windturbinegevoelig gebouw.*' In artikel 5.162a staat dat de paragraaf van toepassing is op het toelaten van een windturbine en het toelaten van een windturbinegevoelig gebouw in de directe omgeving van een windturbine. Dat betekent dat bij ongewijzigde vaststelling van het ontwerp voor de nieuwe afstandsnorm nieuwbouw van nog te bestemmen woningen binnen een afstand van twee keer de tiphoogte in principe niet mogelijk is. Er kan in een omgevingsplan wel een kleinere afstand worden aangehouden als zwaarwegende economische belangen of zwaarwegende andere maatschappelijke belangen dit rechtvaardigen.

De afstandsnorm geldt niet voor bedrijven en bedrijfsgebouwen, dus de nieuwe landelijke afstandsnorm heeft geen gevolgen voor de ontwikkeling van een bedrijventerrein.

- *Aan welke normen moet nieuwbouw (woningen en bedrijven) voldoen tijdens de exploitatieperiode van de windturbines?*

Nieuwbouw van woningen en bedrijven die in het gebied wordt voorzien waar ook het windpark staat, zal aan de dan geldende normen en regels moeten gaan voldoen. Voor woningbouw moet met name rekening worden gehouden met de milieuaspecten geluid en slagschaduw. Ook moet er rekening worden gehouden met de nieuwe landelijke afstandsnorm. Externe veiligheid is een aandachtspunt, maar de voor externe veiligheid aan te houden afstand is beduidend kleiner dan de nieuwe afstandsnorm. Voor externe veiligheid worden voor woningen derhalve geen knelpunten verwacht. Voor woningbouw geldt dat in ieder geval rekening moet worden gehouden met afstand tot windturbines conform de 45 dB L_{den} contour rondom het windpark voor de vergunde situatie. Daarnaast dient er rekening te worden gehouden met de nieuwe ontwerp-norm van 2x de tiphoogte die de rijksoverheid wil gaan hanteren in de nieuwe normen die mogelijk medio 2025 van kracht worden. Qua richtafstand betekent dit dat nieuwbouw van woningen op een afstand van meer dan ongeveer 500 meter van de windturbines moet worden geplaatst. Hier kan alleen op grond van zwaarwegende economische belangen of zwaarwegende andere maatschappelijke belangen van worden afgeweken. Voor slagschaduw reiken de effecten beduidend verder waardoor de beperkingen voor woningbouwlocaties groter zijn, tenzij Windpark Horst & Telgt bereid is om door middel van de automatische stilstandsvoorziening ook de effecten op nieuwbouwwoningen te beperken of dat het bevoegd gezag voor nieuwe woningen een minder strenge slagschaduwnorm te hanteren. Het hangt echter sterk af van de precieze afstand en de oriëntatie van de woningen en de ramen in de gevels ten opzichte van de windturbines. Als er tussen de directe lijnen tussen de windturbines en de nieuwbouwwoningen reeds bestaande woningen liggen zijn de bestaande woningen bepalend voor de stilstand van de windturbines en wordt op de nieuwbouwwoningen geen relevante slagschaduw verwacht.

Voor meer gedetailleerde informatie over de consequenties wordt verwezen naar het antwoord op de voorgaande vraag.

Voor bedrijven is vooral externe veiligheid van belang en in het bijzonder de 10⁻⁶ risicocontour. Als de ontwerp landelijke normen op dit punt ongewijzigd worden vastgesteld en uit het daarbij behorende overgangsrecht blijkt dat

⁴ Uitspraken ABRvS met zaaknummer 201809023/1/R1 d.d. 18 december 2019 en zaaknummer 201909109/2/R2 van 6 april 2022

nieuwe ontwikkelingen worden getoetst aan de landelijke milieunormen, geldt deze 10-6 risicocontour voor kwetsbare en beperkt kwetsbare objecten. De exacte reikwijdte van deze contour rondom de turbines is afhankelijk van het specifieke turbinetype en kan pas bij financial close worden bepaald. Grosso modo kan wel worden gesteld dat nieuwbouw van bedrijven op een afstand van meer 250 meter van de mast van de turbines, een veilige afstand is aangezien de 10⁻⁶ contour binnen de 250 meter afstand zal liggen. Voor beperkt kwetsbare objecten kan hiervan gemotiveerd worden afgeweken. Geluid van de windturbines vormt voor bedrijven geen belemmering en er worden geen extra voorzieningen nodig geacht. Slagschaduw is een aandachtspunt voor bedrijven, maar hoeft het geen belemmering voor de ontwikkeling van een bedrijventerrein te vormen.

- Wanneer worden de landelijke normen gewijzigd, vastgesteld en welke risico's zijn er bij wijziging van de landelijke normen.

Het voornemen van de rijksoverheid is dat de landelijke normen 1 juli 2025 van kracht worden. Of deze planning gehaald wordt is niet zeker. Momenteel loopt de inspraakfase, de zienswijzen zijn ingediend en de overheid zal hierop antwoorden middels een Reactienota. Op o.a. deze website is de voortgang rond behandeling van de ontwerp normen te volgen: <https://www.platformparticipatie.nl/windturbinesleefomgeving/default.aspx>.

Voor de risico's wordt verwezen naar het antwoord op voorgaande vraag.

- *Welke alternatieven zijn er voor het windpark als voldaan moet worden aan de landelijke normen en wat zijn dan de consequenties voor de beoogde nieuwbouw van woningen en bedrijven?*

Als het PIP wordt vastgesteld en de omgevingsvergunning herroepelijk wordt verstrekt voordat de lokale normen door het Rijk zijn vastgesteld, dan zijn voor het windpark en de omgeving de lokale normen van kracht zijn. De landelijke normen zullen wel worden gehanteerd voor nieuwbouw die vanaf dat moment nog bestemd en vergund moeten worden.

Ruimtelijke argumenten:

- *Ziet Arcadis nog andere gefundeerde ruimtelijke argumenten om het aantal windmolens van 7 naar 5 of 4 te krijgen?*

Wij zien geen gefundeerde ruimtelijke argumenten om in dit stadium van de planprocedure nog te pleiten voor wijziging van de omvang van het windpark. De lokale normen, het ontwerp PIP en de ontwerp vergunningen (omgevingsvergunning en Wnb vergunning) lijken ons op een correcte wijze tot stand gekomen. De provincie heeft mede op basis van het MER een afweging gemaakt om een windpark van 7 turbines onder voorwaarden mogelijk te maken.

- *Zijn er nog andere aandachtspunten c.q. adviezen die Arcadis kan delen.*

Wij kunnen ons voorstellen dat in de Omgevingsvergunning een maximale termijn wordt opgenomen waarbinnen de eigenaar van de vergunning het windpark zal realiseren. Dit voorkomt het risico dat de locatie van het windpark ruimtelijk gezien met beperkingen blijft voor nieuwbouw van woningen en bedrijven, mocht er een situatie optreden dat de vergunninghouder besluit om het windpark toch niet te willen gaan realiseren. Dit zou om zakelijke redenen kunnen optreden, bijvoorbeeld als de marktomstandigheden de businesscase zodanig negatief beïnvloeden dat de eigenaar van de vergunning besluit om voorlopig het project niet tot financial close te brengen. Een dergelijke termijn in de Omgevingsvergunning komt vaker voor (bijvoorbeeld in de vergunning voor Windpark Fryslân, uitgegeven door de provincie Fryslân, is een termijn van 3 jaar opgenomen waarbinnen de vergunninghouder moet starten met de bouw van het windpark).

Een ander aandachtspunt dat hierboven reeds is beschreven, is dat in het ontwerp PIP en de vergunning sprake is van 0 uur slagschaduw. Dat wordt echter niet ingeperkt tot bestaande woningen ten tijde van vaststelling van het PIP. Als dit ongewijzigd blijft in het PIP betekent dit dat ook slagschaduw op nieuw te bouwen woningen niet mag voorkomen. Dit kan gevolgen hebben voor het windpark, want de slagschaduw kan zich uitstrekken tot op ca. 2 km van de turbines (12 keer de rotordiameter). Daarom kan het verstandig zijn om de norm van 0 uur slagschaduw in de vergunning en het PIP van toepassing te verklaren voor bestaande woningen. Voor toekomstige nieuwbouw zullen naar verwachting de nog vast te stellen landelijke normen van toepassing zijn.

Verder zien wij geen andere aandachtspunten of adviezen anders dan in deze memo genoemd. In onderstaande paragraaf vatten wij onze bevindingen samen.

Samenvattende conclusie

De lokale normen zijn zorgvuldig door het bevoegd gezag (de provincie) vastgesteld. Als we landelijk kijken dan zijn de lokale normen op een aantal punten strenger dan lokaal vastgestelde normen voor windparken in andere gemeenten. Meest in het oog springend voorbeeld hiervan is de geluidnorm van 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} . Bij veel andere windparken wordt de norm van 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night} gehanteerd, dezelfde norm die voorheen ook volgens het Activiteitenbesluit van toepassing was. Dit betekent dat omwonenden van het windpark Horst en Telgt relatief goed beschermd zijn tegen geluidhinder. Het is positief voor de bescherming van omwonenden dat er een voorschrift ten aanzien van tonaal laagfrequent geluid is opgenomen. Het wordt echter aanbevolen de voorgeschreven beoordelingsmethode nogmaals kritisch te beschouwen.

Het gekozen beschermingsniveau voor woningen in de omgeving van Windpark Horst & Telgt is in lijn met de ontwerp normen zoals die recent zijn opgesteld door de Rijksoverheid. Daar is 45 dB L_{den} en 39 dB L_{night} de standaardwaarde. Er kan echter een hogere waarde worden toegestaan van 47 dB L_{den} en 41 dB L_{night} . Voor slagschaduw wordt voor woningen in de omgeving van Windpark Horst & Telgt een hoger beschermingsniveau gehanteerd dan het ontwerp voor de nieuwe landelijke norm.

Wat betreft mogelijke gevolgen voor natuurwaarden, daar zijn in de Ontwerp Wnb-vergunning en de Ontwerp Wnb-ontheffing een aantal voorwaarden voor opgenomen zoals bepaalde stilstandvoorzieningen bij specifieke omstandigheden, die met name gerelateerd zijn aan bescherming van vogels (o.a. Wespandief) en vleermuizen.

Samenvattend kan worden gesteld dat de voorschriften in de vergunning voor het Windpark Horst en Telgt in grote lijnen in overeenstemming zijn met de landelijke ontwerp-normen als die door het Rijk zonder significante wijzigingen worden vastgesteld. Voor slagschaduw is de lokale norm strenger dan de landelijke ontwerp norm. Op het thema externe veiligheid kunnen de landelijke ontwerp normen iets meer beperkend zijn voor toekomstige bedrijventerreinen dan de lokale normen.

Aan het college van Burgemeester en Wethouders
van de gemeente Ermelo

POSTADRES

Postbus 68
6800 AB Arnhem

VESTIGINGSADRES

Zypendaalseweg 46
6814 CL Arnhem

TELEFOON

+31 (0)26 442 17 42

E-MAIL

info@geldersgenootschap.nl

WEBSITE

www.geldersgenootschap.nl

Advies vooroverleg

Betreft	Commissieleden	Status
nieuwbouw windpark	[REDACTED]	vooroverleg
Adres	Vergaderdatum	Nummer
A28, t.h.v. Schaapsdijk ongr.	07 december 2022	
Ermelo	Datum advies	Ons nummer
	15 december 2022	ERM22-0142-1

Geachte college,

Als uitvloeisel van de doelstellingen van de regionale energiestrategie Noord-Veluwe wordt langs de snelweg A28 ten zuiden van de afslag naar Strand Horst voorzien in de bouw van het windmolenpark Horst-Telgt. Voor dit windmolenpark zijn twee hoofdalternatieven ontwikkeld: 7 turbines met een tiphoogte van 250 meter (hoofdalternatief 1) of 8 turbines met een tiphoogte van 200 meter (hoofdalternatief 2). Deze alternatieven zijn uitgebreid onderzocht op o.a. de aspecten opbrengst, geluid, slagschaduw, landschap en natuur. Naar aanleiding hiervan is in de MER geconcludeerd dat de betreffende locatie een geschikte locatie is voor een windpark, en inmiddels is hoofdalternatief 1 door de initiatiefnemers verkozen tot voorkeursalternatief. Voor deze ontwikkeling zal de provincie Gelderland, als bevoegd gezag, een provinciaal inpassingsplan opstellen waarbij de reacties van de betrokken gemeenten (Ermelo en Putten) meegewogen zullen worden. In het kader hiervan wordt de Ermelose Commissie Omgevingskwaliteit gevraagd om te adviseren over de ruimtelijke inpasbaarheid van het voorkeursalternatief.

Hiertoe zijn het initiatief en de bijbehorende concept-onderzoeksrapporten op 7 december jl. aan de commissie gepresenteerd door [REDACTED] (omgevingsmanager gemeente Ermelo) en [REDACTED] (beleidsmedewerker RO gemeente Ermelo) waarbij uitgebreid is ingegaan op de beoordelingen, optimalisaties en mogelijke mitigerende maatregelen. De commissie waardeert het om in dit stadium hierover te kunnen adviseren, en spreekt tevens haar waardering uit voor het doorwrochte en uitgebreide onderzoek dat ten grondslag ligt aan deze ontwikkeling.

De betreffende locatie, in een vrij grootschalig en open landschap met lineaire structurerende elementen zoals de A28 en het randmeer, is in de Ermelose omgevingsvisie aangewezen als zoekgebied voor windmolens en wordt door de commissie ook ruimtelijk als een logische plek gezien hiervoor. De keuze voor windmolens kan daarbij een zeer grootschalige inzet van zonnevelden in deze omgeving voorkomen, en de commissie snapt deze keuze. Wel merkt zij op dat een dergelijke ingreep de locatie en de betrokken gemeenten feitelijk overstijgt, en wij adviseren om een ruimtelijke visie te ontwikkelen voor het gehele Gelderse tracé van de A28, teneinde een consistent beeld te ontwikkelen voor deze snelweg.

In de voorgestelde opstelling van de molens in het voorkeursalternatief wordt uitgegaan van 5 westelijke molens in een gekromde lijn, en twee molens ten oosten hiervan. Door deze opstelling ontstaat een onregelmatig beeld dat de openheid, herkenbaarheid en de landschapsbeleving verstoort. Voor de passant op de snelweg (en de landwegen in het plangebied) zal hierdoor een zeer onrustig beeld ontstaan met continu verschuivende ritmes en perspectieven. In lijn met het optimalisatievoorstel in het onderdeel 'landschap' van de MER adviseert de commissie dan ook om de windturbines in één parallelle opstelling te plaatsen. Dit door het achterwege laten van de twee oostelijke turbines en door het vloeiender maken van de lijnopstelling van de westelijke turbines. Naar de mening van de commissie is daarbij zowel een rechte plaatsing als een vloeiende kromme plaatsing (bijvoorbeeld conform het tracé van de A28) denkbaar, die o.i. ook langer zou kunnen zijn dan nu voorgesteld. Ter nadere onderbouwing van deze optimalisatieslag doet de commissie de suggestie om dynamische visuals te laten ontwikkelen, waarbij de impact van de windturbines wordt gezien vanuit een bewegend perspectief (bijvoorbeeld vanuit een rijdende auto op de A28).

Daarnaast adviseert de commissie om in deze ontwikkeling ook landschapsversterkende maatregelen op te nemen. Een kwaliteitsbijdrage aan het landschap ligt hier zeker voor de hand, onder meer daar het zoekgebied (deels) in een Groene Ontwikkelingszone ligt. Wij adviseren om mogelijke landschappelijke ingrepen op te nemen in het hoofdstuk 'Landschap' in de vorm van randvoorwaarden of een ruimtelijk concept. Tenslotte adviseert de commissie om de in het hoofdstuk 'Landschap' opgenomen visualisaties aan te vullen met meer informatie: op welke afstand zijn ze gemaakt, wat is de lenshoek van de gebruikte camera, zijn de beelden op ooghoogte gemaakt?

De commissie hoopt u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en ziet het vervolg met grote belangstelling tegemoet.

Namens de Commissie Omgevingskwaliteit.

Adviseur ruimtelijke kwaliteit

Het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

Raadhuisplein 2
Postbus 500
3850 AM Ermelo
t 0341 56 73 21
f 085 110 8515
e gemeente@ermelo.nl
i www.ermelo.nl
NL92 BNGH 0285 0024 49

datum 1 februari 2024
onderwerp Bekrachtiging zienswijze college door gemeenteraad Ermelo
onze ref. 02330000204285
zaaknr. 02330000035471
behandeld door [REDACTED]
telefoon direct 0341 [REDACTED]

Geacht College van Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Hierbij willen we u informeren dat de gemeenteraad van Ermelo unaniem de zienswijze van het college van Ermelo (e240000908) tijdens de raadsvergadering van 31 januari 2024 heeft bekrachtigd. Zie bijgaand raadsbesluit.

Het college van burgemeester en wethouders van Ermelo,
A.M. Weststrate,
secretaris.

P.J.T. van Daalen,
burgemeester.

Bijlagen:
- Raadsbesluit (e240001120)

Raadsbesluit

onze ref. e240001120
casenr. 24e0000048

De raad van de gemeente Ermelo;

gelezen het voorstel van het college van 16 januari 2024, nr. e240001108;

b e s l u i t :

De zienswijze (e240000908) van het college te bekrachtigen waarbij de provincie wordt verzocht om het aantal windmolens vijf plus twee te wijzigen naar een lijnopstelling van vijf windmolens.

Besluit raad:

Zonder stemming wordt het voorstel aangenomen.

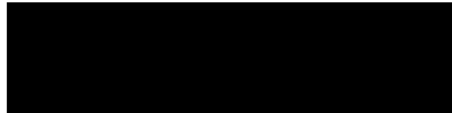
■■■■■■■■■■ (één-Ermelo) legt een stemverklaring af: Tijdens de beeldvormende- en oordeelsvormende Tafel zijn een aantal stemverklaringen gegeven. Ik ga deze niet herhalen, maar het is goed als deze worden meegenomen in het proces.

Vastgesteld in de openbare vergadering
van 31 januari 2024,

J.L. Vissers,
griffier,

P.J.T. van Daalen,
voorzitter,

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Deze zienswijze is gelijk aan
zienswijze met nr 52

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: naam: [REDACTED]
Adres: [REDACTED]
Emailadres: [REDACTED]@outlook.com
tel.nr.: [REDACTED]

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Deze zienswijze betreft 12 onderwerpen die betrekking hebben op
het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt:

1. Inleiding
2. détournement de procédure
3. landschap
4. stilstand
5. natura2000
6. geluid
7. laag frequent geluid
8. schadelijke stoffen
9. wespendif
10. conflicts of interest
11. voorzorgsprincipe
12. participatie
13. locatie
14. Vergoeding op voorhand van dit park

Onderwerp 1:

Inleiding

Met grote teleurstelling en boosheid kijk ik naar dit hele proces. We kunnen niet anders vaststellen dan dat de overheid (Provincie) en Gemeente totaal geen oog heeft voor haar bewoners/inwoners. Het gaat uiteindelijk alleen maar om het verdienen van zoveel mogelijk geld over de rug van de huidige bewoners en de natuur. Dat de Gemeente nu alsnog voor 5 windturbines gaat is een groot raadsel en de Gemeente heeft zich door de gedeputeerde (mevrouw A. de Mol) laten beïnvloeden doordat het Eco-park erbij is getrokken door de gedeputeerde. Iets dat totaal los staat van dit hele plan. Het ruikt naar omkoping waar de gemeente voor gezwich is. We zijn allemaal heel druk met het klimaat en dat de natuur het op de Veluwe zo zwaar heeft, maar het bouwen van deze windturbines maakt allemaal niet uit. Grote slachtmachines die het leven onnodig voor dier en mens ondragelijk maakt. De RES doelstelling voor de Provincie Gelderland zijn al lang gehaald dus daar hoeven we deze turbines niet voor neer te zetten. Het gaat alleen maar om geld! Het is allemaal heel leuk dat er info avonden zijn geweest vanuit de overheid en dat er een Klankbordgroep is samengesteld om zo nog één en ander te kunnen bereiken (zogenaamd hoor en wederhoor), maar het is allemaal alleen maar gedaan voor de Bühne. Zo voel ik en de rest van de buurt dit.

Vogels zullen worden afgeslacht als ze langs deze turbines vliegen en dan hebben we het nog geen eens over de Wespandief of de Rosse vleermuis. Ieder onderzoek wordt verdraaid of worden niet de eerlijke resultaten getoond. En alle input die gegeven wordt door de inwoners wordt van tafel geveegd.

Het programma Zembla heeft aangetoond de effecten van windturbines voor omwonende. Mensen kunnen niet meer thuis slapen door de effecten van het laag frequent geluid. Mensen worden gek in hun eigen woning en kunnen niet meer buiten zitten. En wat doen wij? We zetten de meest hoge windturbines neer op een afstand van rond de 300m op de eerst bewonende woning? Hoe dan? Regels worden scherper gesteld, maar de provincie duwt dit project nog even snel door, omdat ze weten dat dit park hier niet kan komen te staan als de nieuwe regels ingaan. Waar kijken we dan nu naar? Dan kunnen we een grote mond hebben over hoe de overheden in andere landen opereren, maar onze overheid is net zo crimineel als voor deze route gekozen wordt.

De provincie gaat de komende jaren niet ver van het windpark land onder water zetten om hier vogels naar toe te trekken...met op korte afstand deze slachtturbines? Waar zijn we dan mee bezig?

Aan de rand van de Veluwe kijk je vanaf de A28 door het open landschap richting Ermelo en dit uitzicht wordt straks totaal verstoord door deze afschuwelijke turbines. En ze zijn geen eens nodig! Het landschap is al verstoord door het verschrikkelijke zonnepark en dan krijgt dit gebied ook nog eens windmolens.

Concrete vragen:

Waarom heeft de provincie/gemeente geen oog voor haar bewoners? Wat moet er aangetoond worden voordat jullie luisteren? Gaat het jullie alleen maar om geld?

Klopt het dat de RES doelstellingen van de provincie gehaald zijn en dat dit windpark helemaal niet gerealiseerd hoeft te worden in de provincie Gelderland?

Waarom wordt dit plan er doorheen gedrukt (voor 1 januari) terwijl de overheid weet dat er nieuwe (strengere) regels aankomen om de bewoners te beschermen?

Wat klopt er van het inrichten van een gebied voor vogels dichtbij de windturbines? Ieder weldenkend mens weet dat dit niet samengaat?

Waarom geeft de overheid niets om het zicht van dit gebied?

Ik ontvang op onderstaande punten een uitgebreide onderbouwing.

Is het zo dat een boer in Flevoland zijn land ter beschikking stelt voor deze 7 turbines (ver weg van de bewoonde wereld), maar dat de provincie Gelderland dit heeft afgeslagen, omdat het niet op eigen grondgebied is? Is dit werkelijk? Terwijl de RES van Gelderland al gehaald is?

Klopt het dat boeren onder druk hebben moeten tekenen om afstand te doen van land, want anders kwamen ze niet meer in aanmerking voor een vergoeding. Oftewel is hier door de initiatiefnemer op een crimineel achtige manier alles op alles eraan gedaan om land in handen te krijgen?

Onderwerp 2:

Zienswijze détournement de procédure Windpark Horst&Telgt

De overheid moet zich in haar omgang met de burgers houden aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, onderdeel daarvan is het verbod op détournement de procédure.

In de wet zijn verschillende procedures te vinden. Niet alle procedures zijn echter even gunstig voor de burger: de ene procedure biedt meer bescherming voor de burger dan de andere.

Het verbod op détournement de procédure houdt in dat de overheid verplicht is om te kiezen voor de procedure die de meeste rechtsbescherming biedt aan de burger.

Op basis van het Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen kan geconcludeerd worden dat een deel van windturbines niet kan worden gerealiseerd omdat deze niet voldoen aan de afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte. Dit Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen biedt een betere rechtsbescherming aan de burgers t.a.v. hinder door de windturbines dan de concept-lokale normen.

De overheid is daarom op grond van het verbod op détournement de procédure verplicht te kiezen voor een procedure waarin de nieuwe landelijke normen gerespecteerd worden. Als dat betekent dat de procedure moet worden uitgesteld tot deze definitief zijn dan moet dat uitstel er komen.

Voor het al dan niet vallen onder de nieuwe omgevingswet geldt dat niet de datum van de aanvraag van de initiatiefnemer leidend is, maar de datum waarop het PIP ter inzage wordt gelegd door de provincie. Ook hier kan door het bevoegd gezag een keuze worden gemaakt voor het volgen van de oude of de nieuwe procedure door voor of na 1 januari 2024 het PIP ter inzage te leggen.

Ook daarvoor geldt het verbod op détournement de procédure.

Evident is namelijk dat de nieuwe omgevingswet, onder meer door meer en ruimere inspraakmogelijkheden, meer rechtsbescherming biedt dan de huidige regelgeving.

Daarom dient door het bevoegd gezag gekozen te worden voor een ter inzagelegging na 1 januari 2024.

Daar zowel het hanteren van de nieuwe landelijke normen alsmede het ter inzage leggen van het PIP na 1 januari 2024 dermate evident een betere rechtsbescherming voor de burgers biedt zal, mocht dat noodzakelijk zijn, een beroep op het verbod op détournement in een juridische procedure waarschijnlijk een grote kans van slagen hebben.

Op basis hiervan zou de Provincie Gelderland daarom moeten besluiten de nieuwe landelijke normen te gaan hanteren, en de PIP procedure conform de nieuwe omgevingswet te gaan uitvoeren.

Onderwerp 3:

Zienswijze landschap Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen
Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

De omgevingsverordening van de provincie Gelderland definieert het nationaal landschap Randmeerkust. Het beoogde Windpark Horst&Telgt bevindt zich binnen dit landschapstype.

De omgevingsverordening schrijft voor dat de kernkwaliteiten zoals gedefinieerd in de omgevingsverordening niet mogen worden aangetast, en, dat als er activiteiten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, er compensatie moet zijn dusdanig dat er een verbetering is.

Het beoogde Windpark Horst&Telgt tast op zijn minst de kernkwaliteit “openheid van het landschap” in ernstige mate aan. Waarbij compensatie leidend tot een verbetering onmogelijk moet worden geacht.

Op grond hiervan kan feitelijk geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark.

Onderwerp 4:

Zienswijze stilstand Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 18.2.1

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 5.2.5.2

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Soortspecifieke voorschriften 14

In de MER Hoofdstuk 18.2.1 wordt naar aanleiding van onderzoek de noodzakelijke mitigerende maatregelen ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis beschreven.

Voor zowel 5 als 7 windturbines komt dit op het volgende neer:

Ter bescherming van de wespandief moeten alle 5 of 7 windturbines tijdens de dagperiode in de maanden juli en augustus stilstaan.

Mitigatie voor de rosse vleermuis houdt het volgende in:

- De twee turbines die in de vliegroute van de rosse vleermuis zijn gesitueerd (WT1 en WT5) moeten in de nachtperiode vanaf maart tot en met oktober stilstaan.
- De overige turbines moeten in de nachtperiode van maart tot en met oktober stil staan wanneer het warmer is dan 10 °C én het niet harder waait dan 6 m/s.

Figuur 18.2 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespandief VKA 5 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
3	WT3						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
4	WT4						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												
		Wespandief	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								Overdag stilstand					
2	WT2								Overdag stilstand					
3	WT3								Overdag stilstand					
4	WT4								Overdag stilstand					
7	WT5								Overdag stilstand					
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												
		Totaal	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		s nachts stilstand			
2	WT2						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		s nachts stilstand			
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 7 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VCA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
6	WT7				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
			Wespendifie!											
1	WT1		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2	WT2								stilstand overdag					
3	WT3								stilstand overdag					
4	WT4								stilstand overdag					
7	WT5								stilstand overdag					
5	WT6								stilstand overdag					
6	WT7								stilstand overdag					
			Totaal											
1	WT1		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
2	WT2				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
3	WT3				soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4				soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5				soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
5	WT6				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
6	WT7				soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
					soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

In de Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt is in Hoofdstuk 5.2.5.2 de stilstand voor de wespendiff overgenomen zoals aangegeven in de MER: stilstand overdag van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang in de maanden juli en augustus.

In de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt wordt onder Soortspecifieke voorschriften 14 aangegeven:

Om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren, is een aangescherpte stilstandvoorziening (SVZ) op maat voorgeschreven met onderscheid voor de verschillende turbines en delen van het plangebied, gebaseerd op het veldonderzoek en deskundigenoordeel.

Dit komt neer op complete stilstand van de turbines 1 en 7 onder de volgende voorwaarden:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- vanaf een uur voor zonsondergang tot een uur na zonsopkomst.

Turbines 2 t/m 6 moeten stilstaan op de momenten wanneer tegelijkertijd aan alle van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- tussen een uur voor zonsondergang en een uur na zonsopkomst;
- bij temperaturen boven de 10 graden Celsius; - bij windsnelheden lager of gelijk aan 6 m/sec, gemeten op gondelhoogte;
- bij droog weer (geen neerslag).

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt met betrekking tot de stilstand ter bescherming van de rosse vleermuis voldoen niet aan de MER Windpark Horst&Telgt.

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt dienen daarom aangepast te worden aan de voorschriften in de MER Windpark Horst&Telgt.

Onderwerp 5:

Zienswijze Natura2000 Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Natura2000 gebied Veluwerandmeren

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten heeft geen passende beoordeling plaatsgevonden. Gezien ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit Natura2000 gebied Veluwerandmeren is dit wel vereist.

Natura2000 gebied Veluwe

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwe heeft een beoordeling plaatsgevonden betreffende soortenbescherming en ten aanzien van gebiedsbescherming.

Dit gebied bevindt zich niet in een goede staat van instandhouding zodat op grond van artikel 6.2. Habitatrichtlijn een verslechtingsverbod geldt. Dit verbod heeft betrekking op zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste betreft meer specifiek een verslechtingsverbod ten aanzien van de depositie van stikstof.

Gebiedsbescherming

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van mobiele werktuigen is niet in de berekeningen betrokken terwijl nu juist deze een relatief zeer hoge emissie kennen, mogelijk hoger dan de in de berekeningen betrokken salderingsruimte.

Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt en de bepaling van de oppervlakte kent een onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing.

De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald. Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven, waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand aan de realisatiefase te worden beschouwd.

Het gebruik van een gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland zoals in de berekeningen gebruikt is volstrekt niet representatief voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden. Dat betekent dat de berekeningen met een (veel) te hoge emissie (saldering) uitgevoerd zijn.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt daarmee onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt wordt daarmee overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Voor het Natura2000 gebied Veluwerandmeren dient een passende beoordeling plaats te vinden.

Voor het Natura2000 gebied Veluwe geldt een verslechteringsverbod, met name ook ten aanzien van de verslechtering door stikstofdepositie.

De Aeries berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op Natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt in de berekening onderschat, en de emissie waarmee gesaldeerd wordt wordt overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Onderwerp 6:

Zienswijze geluid Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlage Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving is een afstandsnorm opgenomen van tweemaal de tiphoogte. Voor de windturbines die gepland zijn voor Windpark Horst&Telgt komt dit neer op een afstand van plm. 500 meter.

De exacte begrenzing hangt nog af van meetmethode, exacte tiphoogte van de windturbines en andere factoren, maar wel is nu al duidelijk dat minimaal vier van de zeven geplande windturbines in Windpark Horst&Telgt op de nu geplande posities naar alle waarschijnlijkheid niet aan deze afstandsnorm zullen kunnen voldoen.

In de voorbereiding van het Provinciaal Inpassings Plan voor Windpark Horst&Telgt dient gebruik gemaakt te worden van de meeste recente wetenschappelijke inzichten vanuit onderzoeken die betrekking hebben op gevolgen van windturbines op de leefomgeving. Hiertoe behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving wordt op pagina 145-155 een afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte als norm aangegeven en onderbouwd door de meest recente wetenschappelijke onderzoeken van Arcadis.

De keuze is met name gevallen op tweemaal de tiphoogte omdat dit vrijwel geen invloed heeft op de plaatsingsruimte voor windturbines in Nederland. Dit omdat op deze afstand de belasting door geluid en slagschaduw gemiddeld nog steeds véél hoger is dan toegestaan, zodat er ook nog extra maatregelen voor reductie van geluid en slagschaduw genomen moeten worden om aan de toegestane normen te kunnen voldoen. De afstandsnorm wordt daarom beschouwd als een aanvullende norm die basisbescherming kan bieden aan de burgers.

Bij een afstandsnorm van driemaal of viermaal de tiphoogte neemt de hinder duidelijk af, maar ook het plaatsingspotentieel wordt dan veel kleiner. Op grond daarvan is voor deze varianten niet gekozen. Onderstaande tabel laat dit zien voor windturbines van 235 meter en 280 meter hoogte, en voor kleine (3 windturbines) en grote (10 windturbines) windparken.

Menu ☆ planner-windturbine... x + Maken Aanmelden

Alle tools Bewerken Converteren Ondertekenen Tekst of gereedschappen zoeken

Tabel 12-2 Geluidbelasting bij een afstandsnorm van 2 keer tiphoogte, 3 keer tiphoogte en 4 keer tiphoogte (afgeleid uit Onderzoek afstandsnormen windturbines (Koppen & Ekelschot - Smink, 2022)).

Referentieturbine	Afstandsnorm	Afstand behorend bij de afstandsnorm [m]	Onder- en bovengrens geluidbelasting L _{den} [dB]	Representatieve geluidbelasting kleine windparken *	Representatieve geluidbelasting grote windparken**
Referentiesituatie 47 dB L_{den}	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	47	47
Turbine met tiphoogte van 235 m	2 keer tiphoogte	470	39 – 54	48	51
	3 keer tiphoogte	705	36 – 51	44	48
	4 keer tiphoogte	940	32 – 48	41	45
Turbine met tiphoogte van 280 m	2 keer tiphoogte	560	38 – 52	47	50
	3 keer tiphoogte	840	34 – 49	42	46
	4 keer tiphoogte	1.120	30 – 46	38	43

* Gebaseerd op de helft van de maximale afstand.

¹²⁰ In het Onderzoek afstandsnormen windturbines is hiervoor uitgegaan van een windpark met respectievelijk drie en tien windturbines.

146 Datum: 2 december 2022

Voor Windpark Horst&Telgt zijn 7 windturbines gepland van 250 meter hoogte, dit ligt dus ergens in het midden van de onderzochte situaties. Globaal zou daarom gesteld kunnen worden dat 7 windturbines van 250 meter hoogte op een afstand van tweemaal de tiphoogte, dus **500 meter**, een representatieve geluidbelasting van rond **49 dB Lden** zal veroorzaken. **Dit is zeer veel hoger dan de norm van 45 dB Lden.**

De afstand van de dichtstbijzijnde woningen tot de windturbines in Windpark Horst&Telgt is aanzienlijk kleiner dan de nieuwe landelijke norm van tweemaal de tiphoogte. **Minimaal 12 woningen staan op een afstand van minder dan 500 meter vanaf een geplande windturbine**, waarvan sommigen zelfs op minder dan **400 meter**, en **één op 277 meter afstand**.

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn dus voornemens om, indien het bevoegd gezag hen daartoe de ruimte biedt, relatief **te veel en te grote windturbines te plaatsen in een relatief te klein gebied**, waardoor de afstanden tussen windturbines en woningen aanzienlijk kleiner zijn dan de nieuwe landelijke normen voorschrijven.

Dit heeft grote consequenties voor de hinder voor de omwonenden, met name de geluidbelasting.

Tabel 2.1 op pagina 7 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

De referentiewoningen zijn representatief voor de situatie en zijn hieronder weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Referentiepunten

Toetspunt	Naam	Afstand tot dichtstbijzijnde turbine [m]	Windrichting vanaf woning richting dichtstbij gelegen windturbine
1	Buitenbrinkweg 81	430	ZW
2	Zeeweg 164	370	N
3	Zeeweg 162	390	N
4	Riebroekersteeg 3	430	W
5	Riebroekersteeg 5	420	W
6	Riebroekersteeg 31	400	ZW
7	Riebroekseweg 23	420	W
8	Riebroekseweg 27	440	NW
9	Riebroekseweg 30	470	NW
10	Riebroekseweg 48	460	N
11	Riebroekseweg 46	430	W
12	Waterweg 109	470	NW
13	Dasselaarweg 1A	1320	ZO
14	Palmbosweg 4*		

*: Dit betreft een woning met dove gevels, zie Kader 2.1

Tabel 2.4 op pagina 13 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.4 Jaargemiddelde geluidniveaus voor de alternatieven (zonder geluidvoorzieningen) [dB(A)]

Toetspunt	Adres	Alternatief 1		Alternatief 2	
		L_{night}	L_{den}	L_{night}	L_{den}
1	Buitenbrinkweg 81	40	46	40	46
2	Zeeweg 164	44	51	44	50
3	Zeeweg 162	44	50	43	50
4	Riebroekersteeg 3	44	50	43	49
5	Riebroekersteeg 5	44	50	43	49
6	Riebroekersteeg 31	44	50	44	50
7	Riebroekseweg 23	43	49	42	48
8	Riebroekseweg 27	42	48	41	47
9	Riebroekseweg 30	41	48	41	47
10	Riebroekseweg 48	43	49	41	48
11	Riebroekseweg 46	42	49	42	48
12	Waterweg 109	40	46	40	47
13	Dasselaarweg 1A	36	42	35	41
14	Palmbosweg 4	36	43	36	42

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn voornemens de veel te hoge geluidsbelasting ten gevolge van de te korte afstanden te verminderen door een extreme mitigatie. Dit betekent dat de windturbines altijd of een groot deel van de tijd in een geluidsreductiemodus zullen draaien. Dit blijkt uit het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst en Telgt door Pondera in opdracht van Prowind dd 3 januari 2023, waarin duidelijk wordt dat bijvoorbeeld de meest noordelijke windturbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 zal moeten draaien om te kunnen voldoen aan een geluidsnorm van 45 dB Lden.

Tabel 2.8 op pagina 17 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.8 Geluidmitigatie benodigd om aan normstelling van 45 dB L_{den} te kunnen voldoen

Windturbinennummer	Windturbintype	dag	avond	nacht
11	Nordex N163-6.X STE	mode 12	mode 12	mode 16
12	Nordex N163-6.X STE	mode 6	mode 6	mode 16
13	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 5
14	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 6
15	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
16	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
17	Nordex N163-6.X STE	--	mode 2	mode 9
21	Nordex N133/4800	mode 7	mode 7	mode 13
22	Nordex N133/4800	mode 2	mode 2	mode 13
23	Nordex N133/4800	mode 1	mode 1	mode 13
24	Nordex N133/4800	--	--	mode 8
26	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
27	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
28	Nordex N133/4800	--	--	mode 13

*: windturbinennummer 11-17 zijn voor Alternatief 1, nummers 21-28 voor Alternatief 2

--: normale modus, mode 1 voor N163 en mode 0 voor N133

Arcadis geeft in het Ontwerp plan MER voor de nieuwe landelijke normen op pagina 191 aan dat 1 geluidsreductiemodus overeen komt met ongeveer 1 dB geluidsreductie, waaruit geconcludeerd kan worden dat de meest noordelijke windturbine overdag ongeveer 12 dB en in de nacht maar liefst ongeveer 16 dB gereduceerd moet worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen. Wat dus tevens betekent dat deze meest noordelijke windturbine in potentie 12-16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen.

Voor de 7 geplande windturbines geldt dat in de nacht geen enkele op maximale bronsterkte mag werken, en overdag slechts drie van de vier. Vier van de zeven geplande windturbines mogen dus helemaal nooit op maximale bronsterkte werken indien de toegestane 45 dB Lden gelijkmatig en evenredig over het jaar verdeeld wordt.

Hierin schuilt voor Windpark Horst&Telgt een substantieel risico, en dit wordt bevestigd door de onderzoeken van Arcadis in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

Hierin waarschuwt Arcadis namelijk, aan de hand van enkele voorbeelden op pagina 133 en 191, voor de neiging van exploitanten om gederfde energie-opbrengst door het functioneren in een geluidsreductiemodus of door een periode van stilstand zoveel mogelijk te compenseren in de rest van het kalenderjaar tot de toegestane 45 dB Lden volgemaakt is.

Voor Windpark Horst&Telgt schuilt hierin een groot risico, vanwege de te verwachte langdurige en frequente periodes van stilstand vanwege de wespandief, de rosse vleermuis en slagschaduw. Deze periodes van stilstand zouden dus op volle kracht gecompenseerd kunnen worden in periodes waarin de windturbines wel mogen draaien. Met als mogelijk gevolg in die periodes een zeer hoge piekgeluidsbelasting.

De jaargemiddelde norm dB Lden is in origine opgesteld ten aanzien van een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Het gebruik van een volledig jaargemiddelde norm heeft daarbij een goede grondslag. Bij Windpark Horst&Telgt zijn echter zeer geruime perioden van stilstand voorzien waarbij logischerwijs er geen geluidsproductie is.

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespandief VKA 7 windturbines

Mitigatie													
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
6	WT7			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
		Wespandief											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1							stilstand overdag					
2	WT2							stilstand overdag					
3	WT3							stilstand overdag					
4	WT4							stilstand overdag					
7	WT5							stilstand overdag					
5	WT6							stilstand overdag					
6	WT7							stilstand overdag					
		Vogels											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
2	WT2							Overdag t/m soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3							Overdag t/m soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4							Overdag t/m soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
5	WT6							Overdag t/m soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7							Overdag t/m soms 's nachts		soms nachts stilstand			

Het effect daarvan is dat de jaargemiddelde norm van 45 dB Lden ook bereikt kan worden door de langdurige periodes van stilstand af te wisselen met periodes waarin de windturbines zonder of met geringe mitigatie op volle toeren draaien, en daarmee een hoge piekgeluidbelasting veroorzaken.

Deze zorg wordt gedeeld door Arcadis in hun memo dd 9 januari 2024 gericht aan de Gemeente Ermelo:

In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari 2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen: *'In het MER staat dat in zijn algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB Lden (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB Lden of 45 dB Lden te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau.'*

Door mitigatie en door periodes met stilstand verandert dus de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau. Zodat omwonenden in die situatie onvoldoende beschermd worden tegen hinder en ernstige hinder door een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden. De geluidsnormen dienen daarom in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving naar beneden moeten worden bijgesteld en er dient een aanvullende norm voor piekgeluidbelasting te worden toegevoegd. Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespandief en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Verder heeft mitigatie in de vorm van functioneren in een geluidsreductiemodus nog een complicatie, zo blijkt uit de onderzoeken in het kader van het Ontwerp PlanMER

windturbinebepalingen leefomgeving. Bij functioneren in een geluidsreductiemodus worden de hoge frequenties aanzienlijk meer gereduceerd dan de lage frequenties, met name wanneer serrations worden toegepast. Dit betekent dus dat het toegestane geluid voor een aanzienlijk groter aandeel bestaat uit lage frequenties. Woningen in de omgeving worden dus veel zwaarder belast met lage frequenties dan het geval zou zijn als de 45 dB Lden minstens gedeeltelijk gerealiseerd zou worden met voldoende afstand tussen windturbines en woningen, zoals de nieuwe landelijke afstandsnormen voorschrijven. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties veel minder goed kunnen tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat de dB Lden jaargemiddelde norm niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar is. Voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens verstrekt door de windturbinefabrikant en de jaarproductiegegevens verstrekt door de exploitant. Beide zijn bedrijfsgeheim en kunnen vrijwel niet door de overheden zelf worden vastgesteld.

Het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan. Ook zijn Omgevingsdiensten niet in staat de software van de windturbines uit te lezen en met metingen de mitigatie door het instellen van de silent modus qua tijdstippen en effecten te controleren, en daarmee vast te stellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm.

Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft hierin veel meer zekerheid voor de burgers. Het bevoegd gezag zou vanuit oogpunt van handhaafbare bescherming van burgers, leefomgeving en natuur tegen omgevingseffecten goed handhaafbare normen vast moeten stellen waaraan het windpark moet voldoen.

Omwonenden hebben er recht op dat voor het Provinciaal Inpassings Plan dat nu in ontwikkeling is, gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de meest recente onderzoeken, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, zodat zij niet willens en wetens blootgesteld zullen worden aan een mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat dit overmatig en onaanvaardbaar is.

Om de omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte, zoals benoemd in het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, voor Windpark Horst&Telgt gerespecteerd en onverkort toegepast zal worden als basisbescherming. Uit de onderzoeken blijkt dat deze afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle frequenties, ook de lage frequenties, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen.

Wordt aan deze afstandsnorm niet voldaan dan lopen de omwonenden van Windpark Horst & Telgt een sterk verhoogd risico op hoge piekgeluidbelastingen, en op hoge belastingen door laag frequent geluid en daardoor geluidsoverlast binnenshuis. Dit doordat er ter bescherming van de wespensdief en de rosse vleermuis langdurige periodes van stilstand noodzakelijk zijn, en doordat meerdere windturbines altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd zullen moeten worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen.

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor Windpark Horst&Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting

binnenshuis essentieel voor de bescherming van omwonenden tegen overmatige en onaanvaardbare geluidsbelasting.

Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wesp en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Om omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de initiatiefnemers kiezen voor een stille windturbine met een zo laag mogelijk brongeluid. Immers de hoogte van het piekgeluid kan nooit hoger worden dan het brongeluid van de windturbine. Daarom is het belangrijk dat in de omgevingsvergunning een bepaling wordt opgenomen waarin geregeld wordt dat het brongeluid van de windturbine zodanig afgestemd moet zijn op de maximaal toegestane geluidbelasting dat de jaargemiddelde geluidnorm bereikt kan worden zonder mitigerende maatregelen.

Onderwerp 7:

Zienswijze LFG Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft in reactie op de NRD MER Windpark Horst&Telgt in een zienswijze een aantal adviezen gegeven, onder meer adviseert de GGD om naast de voorbereiding en de realisatiefase ook monitoring en beheer (na realisatie) in het participatie- plan op te nemen, en om in het kader van monitoring voorafgaand aan de realisatie een nulmeting voor laag frequent geluid (LFG) te doen op een aantal relevante punten. Zodat LFG in de exploitatiefase gemonitord kan worden.

Dit GGD-advies is in de MER en ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt niet overgenomen.

Terwijl in de reactienota op de NRD MER in reactie op het advies van de GGD wel de toezegging is gedaan dat in de planuitwerkingsfase de monitoring en de nulmeting van LFG betrokken zal worden.

In de MER wordt hierover in Hoofdstuk 6.3.4 aangegeven:

Nulmeting geen onderdeel onderhavige MER

In het onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid hebben in het kader van deze MER geen metingen van (laagfrequent) geluid plaatsgevonden. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines niet voor andere effecten zorgen dan het hoorbare spectrum van 'normaal' geluid. Dat betekent dat in de beoordeling van de effecten van het aspect geluid het effect van laagfrequent geluid reeds meegenomen is en dat aanvullende metingen geen meerwaarde hebben. Immers, dat zou betekenen dat uit de metingen ook een conclusie of oorzaak-gevolg relatie af te leiden zou zijn. Dat is op basis van de wetenschappelijke kennis niet het geval. Een betrouwbare en toepasbare nulmeting kan pas dan worden uitgevoerd wanneer het windpark gerealiseerd is. Dit omdat pas dan onder vergelijkbare omstandigheden metingen kunnen worden uitgevoerd (geluidniveau met windturbinegeluid (turbines draaien) en geluidniveau zonder windturbinegeluid (windturbines worden stil gezet). Alleen op die manier kan een eventuele direct oorzaak-gevolg relatie met zekerheid worden vastgesteld.

In de ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt is hierover echter geen voorschrift opgenomen.

Daarom het verzoek de nulmeting en een zorgvuldige monitoring van laag frequent geluid (LFG) alsnog in de ontwerp vergunning op de te nemen. En in de omgevingsovereenkomst afspraken op te nemen omtrent terugkoppeling van de uitkomsten naar de omgeving en omtrent handhaving.

Onderwerp 8:

Zienswijze schadelijke stoffen Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Omtrent de invloed van milieu vervuiling in de omgeving van windturbines door schadelijke stoffen die vrijkomen van en uit windturbines onder andere door erosie bestaan zeer verschillende inzichten.

De in verschillende onderzoeken aangegeven aard en hoeveelheid schadelijke stoffen laten een zeer grote spreiding zien.

In de MER Windpark Horst&Telgt wordt de invloed van schadelijke stoffen gebagatelliseerd, maar het is maar zeer de vraag of dit wel terecht is.

Om de invloed van deze schadelijke stoffen te kunnen monitoren is het van belang om in de vergunning de verplichting op te nemen voor:

- Een nulmeting voor schadelijke stoffen waaronder Bisfenol A, PFAS en andere schadelijke stoffen die mogelijk vrij kunnen komen van en uit windturbines
- Monitoring door jaarlijkse metingen tijdens de eerste 5 jaar van de exploitatiefase
- Bij zowel de nulmeting als de jaarlijkse metingen dient onderzoek van de oppervlakte en tevens het grondwater plaats te vinden, daar in dit gebied mens en dier gebruik maken van uit de bodem opgepompt bronwater
- De resultaten van de nulmeting en de jaarlijkse metingen dien op een inzichtelijke wijze teruggekoppeld te worden naar de omgeving/omwonenden

In de omgevingsovereenkomst dienen afspraken vastgelegd te worden omtrent monitoring en handhaving indien bij metingen in de exploitatiefase schadelijke stoffen worden vastgesteld.

Onderwerp 9:

Zienswijze wespandief Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Soortenbescherming

Dit betreft specifiek het effect op de populatie van de wespandief.

Er is getoetst op de zogenaamde 1% norm.

Bij de achterliggende analyses zijn de volgende onderdelen onjuist :

- Er is geen rekening gehouden met de jonge wespandieven (zie Rapport Wespandief Commissie MER 301123)
- Er is onterecht niet uitgegaan van het voorzorgsprincipe
- Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe is onjuist en niet conform jurisprudentie bepaald.

Jonge wespandieven

Bij de sterfte is het effect op een deel van de populatie te weten de jonge wespandieven buiten beschouwing gelaten. Dit is onjuist en leidt tot een onderschatting van de sterfte.

Voorzorgsprincipe

Op grond van 6.2 habitatrichtlijn geldt een verslechtingsverbod. Daarbij dient een verslechtering uitgesloten te zijn. Bij de analyses is uitgegaan van gemiddelde waarden t.a.v. de aanvaringskansen en daarmee is evident het voorzorgsprincipe niet gehanteerd. Op grond van het voorzorgsprincipe had moeten worden uitgegaan van een “worst case scenario” om daarmee een verslechtering eventueel te kunnen uitsluiten. Aangezien (zie de rapporten) melding wordt gemaakt van een worst case scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn, en daarmee dus zeer ruim boven de 1% norm uitkomt, kan op geen enkele wijze een verslechtering worden uitgesloten.

Cumulatie

Bij het bepalen van het cumulatief effect van alle windparken op of rond de Veluwe zijn op grond van een peiljaar parken buiten beschouwing gelaten bij de cumulatie. Uit documentatie blijkt dat dit in eerdere instantie deze windparken wel zijn meegeteld en dat daarmee het effect boven de 1% norm uitkwam.

Het cumulatief effect dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Hierbij moet opgemerkt worden dat deze handelswijze de indruk wekt dat hier naar een resultaat is toegerekend omdat in eerste aanleg de 1% norm werd overschreden en met het bijstellen van criteria t.b.v. cumulatie de berekening tot onder de 1% norm is gebracht. Dit wordt beschouwd als een uiterst kwalijke gang van zaken.

Conform het rapport Rapport Wespandief Commissie MER 301123 dient rekening gehouden te worden met de jonge wespandieven.

In het kader van de naleving van het verslechteringsverbod dient uitgegaan te worden van het worst case scenario, en niet van gemiddelden.

Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek, conform jurisprudentie, waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Bronvermelding:

GS brief Windparken op en rondom de Veluwe 131222

<https://gelderland.notubiz.nl/document/13032396/1#search=%2220221220%22>

Rapport Wespandief Commissie MER 301123

<https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p37/p3759/a3759rd.pdf>

Onderwerp 10:

Zienswijze conflicts of interest Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In oktober 2021 heeft Dr. Joris J. van Hoof een rapport gepubliceerd over verborgen belangen in literatuur windturbines:

In de MER hoofdstuk 8 worden onder andere gegevens uit twee RIVM rapporten uit 2017 en 2020 gebruikt als zijnde literatuurstudies waarin (peer reviewed) wetenschappelijke onderzoeken zijn onderzocht.

Van Hoof toont echter aan dat in beide RIVM-rapporten geen enkele keer gemeld wordt dat bepaalde studies, bij de originele publicatie, een conflict of interest, competing interest of financiering vanuit de windenergie-industrie hebben ontvangen. Terwijl sommige auteurs werkzaam zijn of waren in of voor de windindustrie, afkomstig zijn uit de windindustrie of betaald worden door de windindustrie, of anderszins conflicterende belangen hebben, en dus niet onafhankelijk zijn. Bij al deze artikelen staat in de originele publicatie een verklaring van belangenverstrengeling of financiering vanuit de industrie vermeld, terwijl het RIVM hiervan in hun rapporten geen melding doet.

Van Hoof geeft in zijn conclusie aan:

De windenergie-industrie slaagt er op deze manier in om een constante stroom van informatie in de discussie rondom windturbines te houden, en om de aandacht af te leiden van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de gezondheidseffecten en -risico's van windturbines op mens en dier. Bestuurders en onderzoekers moeten kritisch kijken naar de financiering van onderzoek en welke invloed de industrie kan hebben gehad in wetenschappelijke publicaties. De invloed van de windenergie-industrie en andere belanghebbenden dient transparant te zijn, zeker in wetenschappelijke publicaties en rapporten.

Bronvermelding:

Van Hoof, J. J. (2021). Verborgen belangen in literatuur windturbines. Enschede: Universiteit Twente.

Zie: <https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/10/2021-Factsheet-UTwente-Windturbines-van-Hoof.pdf>

Op methodologische en ethische gronden dienen in de MER Windpark Horst&Telgt onderzoeken waarvan de auteurs banden hebben (gehad) met of belangen hebben (gehad) in de windindustrie uitgesloten te worden. Dit geldt des te meer als het verborgen belangen zijn.

Onderwerp 11:

Zienswijze voorzorgsprincipe Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Artikel 21 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de zorgplicht op voor de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.

Artikel 22 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de plicht op maatregelen te treffen ter bevordering van de volksgezondheid. Beide artikelen zijn opgenomen in het hoofdstuk grondrechten van onze Grondwet. Behalve grondrechten voor de burger houden de artikelen een voorzorgplicht voor de overheid in om te voorkomen dat burgers en milieu worden blootgesteld aan risico's.

Het aspect schade door de invloed van windturbines voor de gezondheid is in de medische en juridische literatuur nationaal en internationaal niet meer te ontkennen. In de afgelopen decennia heeft een groot aantal wetenschappers ervoor gepleit in de planning en besluitvorming rond de aanleg van windturbineparken veel zorgvuldiger om te gaan met de gezondheid van de mens.

In de MER Windpark Horst&Telgt wordt voor de invloed van de geplande windturbines op de gezondheid van omwonenden het voorzorgsprincipe niet of beslist onvoldoende toegepast.

Conclusies uit onderzoeken en publicaties waarin gezondheidsschade door windturbines duidelijk naar voren komt worden op methodologische gronden niet meegenomen in de MER.

Onderzoeken waarvan het wetenschappelijk gehalte voor de MER hoog en betrouwbaar genoeg bevonden wordt komen tot conclusies waar het gezond verstand echt niet bij kan. Zo blijkt er wel een duidelijk verband te zijn tussen het geluid van windturbines en hinder. In lijn met de WHO-definitie van gezondheid is ook hinder als een schadelijk gezondheidseffect te beschouwen. Toch leidt dit dan tot de onbegrijpelijke conclusie dat er geen direct bewijs is voor het ontstaan van gezondheidsschade door de invloed van windturbines. Er is namelijk onvoldoende bewijs dat windturbinegeluid directe gezondheidsproblemen of ziektes veroorzaakt, onafhankelijk van het effect van windturbinegeluid op hinder of slaap. Dat omwonenden van windparken ziek worden door voortdurende geluidshinder en ernstige slaapverstoring telt dus in wetenschappelijk onderzoek gewoon niet mee!

De conclusie dat wetenschappelijke onderzoeken (nog) niet kunnen aantonen dat er een direct verband is tussen windturbines en gezondheidsschade is volstrekt onvoldoende om te kunnen voldoen aan het voorzorgsprincipe.

Het voorzorgsprincipe is wereldwijd een belangrijk uitgangspunt in de omgang met de risico's van nieuwe en nog onvoldoende onderzochte technologieën. Overheden moeten het voorzorgsprincipe toepassen wanneer de gevolgen van een nieuwe techniek nog onvoldoende bekend zijn, terwijl de kans op ernstige schade voor bijvoorbeeld het milieu of de volksgezondheid aanwezig is.

Het voorzorgsprincipe schrijft voor dat, indien er twijfel of onduidelijkheid bestaat in de wetenschap over een ernstig gevaar, volksgezondheid en milieu altijd prioriteit moeten krijgen. *Better safe than sorry.*

Vanuit deze gedachte dient de overheid de burgers te beschermen tegen mogelijke gezondheidsschade door windturbines zolang er geen zekerheid is over de veiligheid van windturbines voor de gezondheid van omwonenden.

Samenvattend:

- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat een direct verband tussen windturbines en gezondheidsschade (nog) niet bewezen aangetoond kan worden.
- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat windturbines gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Er zijn nog geen onderzoeken waaruit volgt dat windturbines met zekerheid en bewezen géén gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Zolang dit zo is dient de overheid het voorzorgsprincipe te hanteren bij het plannen van windparken met industriële windturbines in de omgeving van woningen.

Bronvermelding, waarnaar tevens verwezen wordt voor verdere informatie en onderbouwing:

<https://www.windwiki.nl/>

<https://www.windwiki.nl/externe-bronnen/>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/04/Voorkom-het-windturbinesyndroom-DEI.pdf>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/11/Gezondheidseffecten-van-windturbinegeluid-D.-Bijl-2021.pdf>

Onderwerp 12:

Zienswijze participatie Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Voorafgaand aan de vergunningsverlening behoort aan de omgeving duidelijkheid en zekerheid te worden gegeven omtrent de regelingen voor de financiële participatie.

Dit betreft onder meer:

- Omgevingsvergoedingen:
 - Wie komt daarvoor in aanmerking?
 - De hoogte van het bedrag per woning?
 - Etc.

- Omgevingsfonds
 - Verdeling
 - Bestemming
 - Beheer
 - Etc.

- 50% Locaal eigendom
 - Wie?
 - Hoe?
 - Opbrengsten en risico's?
 - Voordelen en nadelen?
 - Etc.

Daarnaast dient er duidelijkheid te zijn omtrent planschade vergoeding/nadeelcompensatie en andere vormen van schadevergoedingen

- Rol van de initiatiefnemers/ontwikkelaar m.b.t. planschade/nadeelcompensatie
 - Voorafgaand planschade onderzoek?
 - Aanbod van de ontwikkelaar m.b.t. planschade vergoeding/nadeelcompensatie?
 - Wie komen hiervoor in aanmerking tot welke afstand van het windpark?

- Rol van de initiatiefnemer/ontwikkelaar m.b.t. overige schadevergoeding
Bijvoorbeeld inkomensschadevergoeding (recreatie etc. etc.)

De omgeving en omwonenden van Windpark Horst&Telgt verkeren in grote onzekerheid omtrent de financiële schade, en of en hoe dit vergoed en gecompenseerd zal worden.

Hierover leven in de omgeving heel veel vragen waarop voorafgaand aan de vergunningsverlening een passend antwoord zou moeten komen wat volledig recht doet aan de schade die de omgeving van Windpark Horst&Telgt ondervindt en nog veel meer zal gaan ondervinden.

Onderwerp 13:

Zienswijze locatie Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Uit de MER en alle ontwerp-besluiten blijkt dat Windpark Horst&Telgt alleen gerealiseerd mag en kan worden als voldaan wordt aan groot aantal maatregelen.

Zonder deze noodzakelijke maatregelen is de realisatie en exploitatie van dit windpark onaanvaardbaar, onverantwoord, ontoelaatbaar en volgens heersende regelgeving niet toegestaan.

Het betreft maatregelen zoals:

- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de wespendief
- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de rosse vleermuis
- Frequentie stilstand in verband met slagschaduw
- Forse mitigatie in verband met geluid

Deze noodzakelijke maatregelen beperken de energieopbrengst van Windpark Horst & Telgt aanzienlijk.

Zie hiervoor tabel 19.12 en 19.13 in de MER Windpark Horst&Telgt.

Tabel 19.12 Berekening mitigatie verliezen met gelijktijdigheid¹⁷⁵ (geluid, slagschaduw, wespandief en rosse vleermuis) VKA met 7 windturbines

Windturbine	Verlies (MWh/jaar)	Verlies (aantal huishoudens)
WT1	7.590	2.780
WT2	6.053	2.217
WT3	3.326	1.218
WT4	2.748	1.006
WT5	6.770	2.479
WT6	5.899	2.160
WT7	6.670	2.443
Totaal	39.057	14.303

Tabel 19.13 Energieopbrengst en vermeden emissies VKA 7 WT's met en zonder mitigatie (op basis van gelijktijdigheid¹⁷⁵)

VKA 7 windturbines	Voor mitigatie	Verlies door mitigatie	Na mitigatie	Effectscore na mitigatie
Elektriciteitsproductie				
Netto energieproductie (P50) [GWh/jr]	142,6	39,1	103,5	+
Verliezen door mitigatie		27,4%		
Aantal huishoudens per jaar	52.221	14.303	37.902	
Bijdrage aan RES doelstelling	27%		20%	+
Vermeden emissies				
Reductie CO ₂ [ton/jr]	67.112		48.170	+
Reductie NO _x [ton/jr]	37		27	+
Reductie SO ₂ [ton/jr]	22		16	+
Reductie fijn stof PM ₁₀ [ton/jr]	0,6		0,4	+
Reductie fijn stof PM _{2,5} [ton/jr]	6,9		5,0	+

En ondanks al deze maatregelen vormt Windpark Horst&Telgt op deze locatie nog altijd een gevaar voor de gezondheid en het welzijn van omwonenden, een bedreiging voor de instandhoudingsdoelen van beschermde diersoorten, een beperking voor nieuwe ontwikkelingen in de omgeving en een ontsiering van het landschap.

Deze locatie is dus alles behalve optimaal in benutting van ruimte, grondstoffen en het veroorzaken van schadelijke effecten. Te veel en te hoge windturbines in een relatief veel te klein gebied, met teveel noodzakelijke beperkingen ter bescherming van mens en natuur. Opoffering van de schaarse ruimte in Nederland aan buitensporig hoge industriële complexen zoals windparken kan beter op alternatieve locaties waar meer vrije ruimte is en een betere balans tussen energie-opbrengsten ten opzichte van het gebruik aan grondstoffen, de schade aan mens, natuur, milieu en landschap. Dit zou uit de MER duidelijk moeten worden en zou voor de Provincie reden en bestuurlijke noodzaak moeten zijn om op een dergelijk slecht renderende locatie geen windpark toe te staan.

Bij elk bestemmingsplan dus ook dit provinciaal inpassingsplan behoort een economische paragraaf waarin duidelijk wordt dat de wijziging niet voor niets wordt gedaan omdat aangetoond wordt dat het plan financieel haalbaar is. De inhoud daarvan is wegens "bedrijfsgeheim" niet beschikbaar voor het publiek. In het geval van Windpark Horst&Telgt is het belangrijk dat de provincie als bevoegd gezag het financieel-economische plan extern laat controleren door bijvoorbeeld TNO, omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien, hetgeen van grote invloed is op de te realiseren energie-opbrengst. In dat kader dient het ook voorafgaand het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan gegarandeerd zeker te zijn dat Liander op tijd een bij de te verwachten elektra-opbrengst passende aansluiting kan realiseren, daar zonder terugleverings- en verkoopmogelijkheden van de geproduceerde electra de economische paragraaf geheel op losse schroeven zal komen te staan.

Onderwerp 14:

Vergoeding op voorhand

De situatie van mijn woning op de windturbine is ruim 800 meter. Ik heb gesproken met een makelaar die mijn woning heeft getaxeerd op de bestaande situatie, maar ook als het windpark er staat. De waarde van de woning zal met € 18.000,- dalen en dat is dan alleen nog maar de daling door het park en de overlast. De situatie voor een nieuwe koper die mogelijk geen eens bij een windpark wilt wonen is hierin niet meegenomen. Als dit windpark doorgaat wil ik vooraf deze € 18.000,- aan schade ontvangen. Nog voor de planschade!

Op basis van alle beschikbare gegevens is er feitelijk maar één harde conclusie mogelijk:

Windpark Horst&Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied. Met als gevolg extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur.

Daar dit de economische balans van Windpark Horst&Telgt onder druk zet is voor de burgers van belang dat de economische paragraaf die onderdeel uitmaakt van het provinciaal inpassingsplan gecontroleerd wordt door bijvoorbeeld TNO. Tevens is voor de burgers belangrijk dat voorafgaand aan het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan het gegarandeerd zeker is dat Liander op tijd een passende aansluiting kan garanderen.

Een aanvaardbare leefomgeving mag nooit ondergeschikt zijn aan het behalen van doelstellingen.

Temeer daar de doelstelling uit het Klimaataccoord voor 2030, te weten 35 TWh per jaar duurzame energie-opwek op land, inmiddels al volledig is behaald.

Horst& Telgt is dus geen goede en passende locatie voor een windpark. En er is voor het bevoegd gezag feitelijk geen redelijke grond op basis waarvan voor dit windpark op deze locatie een omgevingsvergunning verleend zou kunnen worden

aantekenen

Gedeputeerde staten van de
Provincie Gelderland
Postbus 9090
6800 GX ARNHEM

Postbus 1474
8001 BL ZWOLLE

Hanzelaan 351
8017 JM ZWOLLE

info@wertheimadvocatuur.nl
T 038 7601383

KvK-nr. 62228943
BTW-nr. NL854716798B01

tevens per mail post@gelderland.nl en griffie@gelderland.nl

Zwolle, 5 februari 2024

Dossiernaam: [REDACTED] /Prov. Gelderland № 20220043
Uw kenmerk: zaaknummer 2023-014597 (Windpark Horst en Telgt)
Behandeld door: [REDACTED], advocaat
Mobiel: +31 [REDACTED]
E-mail: wertheim@wertheimadvocatuur.nl

Geachte dames en heren,

1 Inleiding

1. Als advocaatgemachtigde van de [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] alsmede van Reijersen van Buuren Beheer B.V., kantoor houdend en gevestigd op hetzelfde adres, dien ik hierbij een zienswijze in over de volgende ontwerpbesluiten tot vaststelling c.q. afgifte van:
 - inpassingsplan Windpark Horst en Telgt ("**PIP**") (met bijbehorende stukken, waaronder het milieueffectrapport), vastgesteld op 12 december 2023 door van het College van Gedeputeerde Staten van Gelderland (hierna: **ontwerp-PIP**);
 - een omgevingsvergunning op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, met zaaknummer W.Z23.107756.01, voor de activiteiten: bouwen, uitvoeren van werk of werkzaamheden, op- richting van een inrichting en handelen in strijd met regels ruimtelijke ordening (hierna: **ontwerpomgevingsvergunning**);
 - een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, met zaaknummer 2023-012524, voor de bouw en exploitatie van 7 windturbines (Windpark Horst en Telgt) nabij de Schaapsdijk en omgeving in de gemeenten Ermelo en Putten (hierna: **ontwerpnatuuronthefing**);
 - een vergunning op grond van de Wet natuurbescherming, met zaaknummer 2023-012555, voor de bouw en exploitatie van 7 windturbines (Windpark Horst en Telgt) nabij

de Schaapsdijk en omgeving in de gemeenten Ermelo en Putten (hierna:
ontwerpnatuurvergunning).

2. Blijkens <https://zoek.officiëlebekendmakingen.nl/prb-2023-15265.html> liggen deze ontwerpbesluiten van donderdag 28 december 2023 tot en met woensdag 7 februari 2024 voor zienswijzen ter inzage, zodat deze zienswijze tijdig is ingediend.
3. De ontwerpbesluiten hebben tot doel de bouw van zeven windturbines onder voorwaarden in het gebied tussen de A 28 en de kernen Horst en Telgt in de gemeenten Ermelo en Putten mogelijk te maken. Het woonhuis van cliënten aan de Waterweg 109 te Putten is gelegen op zo'n 500 m vanaf mast van de dichtstbijzijnde, meest zuidelijke windturbine. De afstand van de grens van het kadastrale perceel van het woonhuis, Putten A 1414, tot aan die turbine is nog korter, namelijk zo'n 420 m. De meest noordelijk gelegen turbine is op zo'n 2,42 km gelegen en daarmee ook nog steeds binnen een afstand van 10 maal de tiphoogte van de windturbines (250 m), het criterium voor belanghebbendheid (dat in de onderhavige zienswijzefase overigens geen rol speelt, omdat eenieder zienswijzen mag indienen). Op het tot de woonkavel behorende kadastrale perceel Putten A 1589 hebben cliënten een tweetal schuren staan. De ene schuur dient als stal en de andere schuur dient voor de opslag van hooi, gras, stro en machines. Dit perceel is nog dicht bij de meest zuidelijke windturbine gelegen, namelijk op zo'n 380 m. Het ontwerp-PIP voorziet verder in een gebiedsaanduiding "overige zone-parkinfrastuur" zo'n 100 m ten noorden van genoemde kadastrale percelen. De desbetreffende gronden zijn blijkens ontwerpvoorschrift 8.3 bedoeld voor onder meer toegangs- en onderhoudswegen ten behoeve van de windturbines, alsmede voor kabels en leidingen en hekwerken en infrastructurele voorzieningen.

2 Bezwaren algemeen

4. De realisatie van Windpark Horst en Telgt zal een ernstige inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van cliënten beteken. Zij krijgen zeven windturbines naast zich, waarvan de dichtstbijzijnde turbine zich als gezegd op zo'n 380 m van de woonkavel bevindt. De turbines zijn elk met hun tiphoogte van 250 m zo'n 65 m hoger dan de Euromast in Rotterdam, in een gebied dat zich tot nog toe kenmerkt door openheid. Op die openheid maken de turbines een ernstige inbreuk en cliënten zullen uitzicht krijgen op zeven enorme windturbines.
5. Cliënten zijn bovendien bevreesd voor ernstige geluidhinder. Weliswaar worden nu iets lagere geluidwaarden voorgesteld dan die welke landelijk tot het bekende arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ EU) inzake Windturbinepark Aalter en Nevele golden, maar de geluidwaarden worden nog steeds uitgedrukt in L_{den} en L_{night} . Omdat dit jaargemiddelde dosisenormen zijn, bieden zij cliënten geen bescherming tegen een hoge geluidbelasting op een bepaald moment, omdat met die dosisenormen de optredende geluidniveaus over een heel jaar gemiddeld worden. Luidere perioden kunnen dus met stillere worden gecompenseerd. Daar komt bij dat gelet op ontwerpplanvoorschrift 3.3.4. de windturbines in juli en augustus overdag stil moeten staan. Met een jaargemiddelde dosisenorm kan dus in de overige maanden van het jaar

extra veel lawaai kan worden gemaakt. De stille maanden juli en augustus halen het gemiddelde immers omlaag. Zelfs als de turbines op enig moment (onevenredig) veel lawaai maken, zullen vanwege die middeling de nu voorgestelde geluidnormen vrijwel nooit overschreden kunnen worden. Oftewel, de exploitant kan qua geluid zijn gang gaan en de normen bieden geen bescherming. Cliënten daarentegen zullen vanwege de te verwachten geluidhinder ernstige overlast (o.a. in de vorm van slaapproblemen) ervaren en als gevolg daarvan gezondheidsproblemen ontwikkelen.

6. Volgens de ontwerpplantoelichting, tabel 5.5, is de te verwachten slagschaduwduur in de situatie zonder mitigatie bij cliënten (toetspunt 12) nul. Cliënten hopen dat dat juist is, maar zij verzetten zich tegen elke vorm van slagschaduw hinder voor het geval die toch mocht optreden.
7. Cliënten zijn voorts bevreesd voor ongevallen met de windturbines, bijvoorbeeld los rakende wieken. Zij constateren dat hun kavels blijkens ontwerpplantoelichting, § 5.4.2, binnen de daar gedefinieerde identificatieafstand van 471 m liggen. De kavels liggen vervolgens weliswaar buiten de door u berekende contouren voor externe veiligheid PR 10^{-5} en PR 10^{-6} , maar cliënten weten dat de Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (STAB) in de kwestie van Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding 2020 in overweging heeft gegeven om niet langer uit te gaan van een risicobenadering (risico = kans x effect), maar meer van een effectbenadering; bovendien dateren de gehanteerde faalfrequenties van voor 2012 en zijn zij mogelijk niet meer representatief.¹ Cliënten weten dat de rechtspraak de risicobenadering tot nog toe in weerwil van dat advies aanvaardt, maar zij weten ook dat daarover in den lande wordt geprocedeerd. Zij wijzen er bovendien op dat, hoewel de kansen op losrakende wieken wellicht niet heel groot zijn, de effecten groot kunnen zijn. Dat bewijst een incident met een windturbine van Vattenfall in Zeewolde begin vorig jaar. Het ongeval in Zeewolde laat zien hoe groot de impact van het

¹ Zie J. Koedoot, J.N. Schinkel, A.J. Verheijke, Verslag ex artikel 8:47 Algemene wet bestuursrecht, Wijziging Windpark Delfzijl Zuid Uitbreiding 2020, STAB-41443, Opdrachtgever Raad van State, kenmerk opdrachtgever 20200882/3/R3, Den Haag: STAB 31 maart 2022 (concept), o.a. p. 6-7.

afbreken van een deel van een turbine kan zijn. Zie bijvoorbeeld onderstaande foto's van het incident:

Figuur 1 Bron: <https://nos.nl/artikel/2458661-bovenste-deel-van-windmolen-afgebroken-op-dijk-bij-zeewolde>

Figuur 2 Bron: <https://www.destentor.nl/zeewolde/opruimwerkzaamheden-afgebroken-windmolen-in-zeewolde-begonnen-oorzaak-nog-niet-gevonden~a3fc1292e/>

8. De windturbines zullen voorts leiden tot aantasting van de natuurwaarden ter plekke. U stelt nu een voorschrift in verband met de wespendif voor (zie boven), maar het is niet duidelijk in

hoeverre u kunt voldoen aan de door uw provinciebestuur inmiddels ook voorgestelde “aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe”,² waarvoor nu een zienswijzetermijn loopt.³

9. Cliënten zijn bovendien bevreesd voor verontreiniging. Windturbines, met name de wieken, bevatten chemicaliën die na verloop van tijd kunnen afbladderen of uitlogen. Gelet op de nabijheid van de percelen van cliënten kunnen gevaarlijke stoffen, al dan niet via de lucht, het oppervlaktewater of het grondwater, ook bij cliënten terecht komen.
10. Al met al zullen de woning en de overige panden van cliënten aan de Waterweg 109 in Putten dus ook in waarde dalen. Cliënten begrijpen best dat beoogd vergunninghouder Prowind B.V. winst wil maken, maar het is aan uw provinciebestuur om de belangen af te wegen. De windturbines dragen in het grote geheel slechts in geringe mate bij aan duurzame energieopwekking; op zee zijn bijvoorbeeld veel grotere projecten worden mogelijk. Tegenover die geringe bijdrage staan de grote negatieve gevolgen voor landschap, natuur en omwonenden zoals cliënten. Die gevolgen zijn niet evenredig in verhouding met de doelen die u met de ontwerpbesluiten zegt te willen nastreven, zodat de besluiten, als ze in vervolg op deze ontwerpfase onverhoopt genomen mochten worden, niet zullen voldoen aan het evenredigheidsbeginsel van artikel 3:4, tweede lid, van de Algemene wet bestuursrecht en, speciaal wat het PIP betreft, evenmin aan het criterium van een goede ruimtelijke ordening.

2.1 Ontwerp-PIP

11. Wat hierboven is opgemerkt, geldt ook als zienswijze over het ontwerp-PIP. Daaruit volgt reeds dat cliënten zich verzetten tegen de bestemming Bedrijf-Windturbinepark van ontwerpplanvoorschrift 3 en de daarbij behorende aanduidingen van artikel 8.
12. Cliënten merken in het bijzonder nog het volgende op.
13. De respectieve bestemmingsvlakken van de bestemming Bedrijf-Windturbinepark hebben volgens de plankaart een diameter van zo'n 30 m. Dat is veel te groot en laat te veel variatie in de plaatsing van de turbines toe. Het gehele vlak kan bovendien worden gevuld met bijvoorbeeld een fundering, die dan ook nog eens 4 m hoog mag zijn (ontwerpplanvoorschrift 3.2.1 onder h). Dat is een extra onaanvaardbare inbreuk op het uitzicht en het open landschap. Ook de oppervlakte een bouwhoogte van een inkoopstation is veel te ruim bemeten (ontwerpplanvoorschrift 3.2.2). Ten onrechte worden ook nog palen en masten en overige bouwwerken, geen gebouw zijnde, toegestaan, bovendien ten onrechte tot een veel te grote bouwhoogte van 6 respectievelijk 3 meter (ontwerpplanvoorschrift 3.2.3).

² Zie

https://media.gelderland.nl/Ontwerp_aanvulling_beleidslijn_windenergie_op_en_rondom_de_Veluwe_b696bc8cc8.pdf.

³ Zie <https://www.gelderland.nl/themas/duurzaamheid/energietransitie/de-6-regionale-energiestrategieen/gelders-milieuonderzoek-windenergie-veluwe/documenten-gelders-beleid-windenergie-veluwe> en <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/prb-2024-1468.html> (“Terinzagelegging Aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe”).

14. De ruimtelijke inpassing van de windturbines is volstrekt onvoldoende. Ook met het Versterkingsplan van bijlage 7 bij de ontwerpplantoelichting (dat bijvoorbeeld voorziet in "kruidenrijk grasland") houden cliënten uitzicht op de windturbines. De masten zouden op z'n minst deels, aan de onderkant, aan het zicht onttrokken moeten worden, door groenvoorzieningen van enige hoogte.
15. De aanduiding "overige zone – parkinfrastructuur" ligt vlak bij de percelen van cliënten. De toegangsweg naar de windturbines loopt dus ook vlak bij de percelen van cliënten. Dat zal, met name in de bouwfase, leiden tot onaantvaardbare overlast.

3 Ontwerpomgevingsvergunning

3.1 Activiteit bouwen

16. Ten onrechte wordt nu nog het windturbintype in het midden gelaten. Volgens de rechtspraak mag dat, maar cliënten zullen dat met kracht van argumenten bestrijden mocht u in de definitieve besluiten het windturbintype in het midden laten. Marges in de bouwhoogte vergunnen past eenvoudigweg niet in het wettelijk systeem, dat veronderstelt dat een concreet bouwwerk wordt vergund. U kunt nu dus ook niet stellen dat "aannemelijk is gemaakt dat het plan voldoet aan de voorschriften van het Bouwbesluit" (ontwerpvergunning, p. 6/34).
17. Cliënten menen verder dat de voorgestelde lichtgrijze/witte kleurstelling niet past in de omgeving. Mocht u onverhoopt vergunnen, dan zult u een kleurstelling moeten voorschrijven die de turbines meer doet opgaan in het landschap, bijvoorbeeld door voor te schrijven dat de onderkanten van de masten in groentinten moeten worden uitgevoerd. Bovendien valt op p. 8/34 te lezen:

"De beoordeelde tekeningen hebben nog enigszins een indicatief karakter (merk en type moeten nog nader worden vastgesteld) maar worden gekenmerkt door een elegante en slanke uitstraling. Het is van belang dat het definitieve model deze slankheid benadert, hetgeen als voorwaarde wordt meegegeven."

Het is in de stukken onduidelijk hoe u dit als voorwaarde zult meegeven.

3.2 Activiteit milieu

18. Volgens p. 18/34 is vergunning gevraagd voor de duur van 25 jaar na de commerciële ingebruikname. Dat is veel te lang. Volgens ontwerpvoorschrift 2.1.4 (ontwerpomgevingsvergunning, p. 29/34) moet een windturbine voldoen aan de veiligheidseisen opgenomen in NEN-EN-IEC 61400-1. Blijkens informatie op InfoMil zijn turbines die voldoen aan de eisen van NEN-EN-IEC 61400, ontworpen voor een levensduur van ten minste 20 jaar,⁴ maar dus niet voor een termijn van 25 jaar of langer.

⁴ Zie <https://www.infomil.nl/onderwerpen/veiligheid/windturbines/>. Zie in verband met het bovengenoemde ongeval in Zeewolde ook *Kamerstukken II* 2023/24, 33 612, nr. 83, p. 2 (<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-33612-83.html>): "Hoewel dit specifieke incident niet zal voorkomen bij andere windturbines, is het incident wel extra aanleiding zorgvuldig te kijken naar het voortgezet gebruik van windturbines voorbij de certificatieperiode, die meestal 20 jaar bedraagt."

19. Cliënten zien in de ontwerpvergunning bovendien geen verplichting tot afbraak van de windturbines na die 25 jaar terug. Zo'n verplichting moet wel in de vergunning worden opgenomen. Bovendien dient u financiële zekerheid te verlangen voor het geval de exploitant niet in staat is aan zo'n afbraakverplichting te voldoen.

20. Wat hierboven is opgemerkt over geluid, externe veiligheid, slagschaduw en verontreiniging geldt uiteraard ook als zienswijze over de onderhavige ontwerpomgevingsvergunning.

4 Ontwerpnatuurvergunning

21. Cliënten hebben hierboven al gewezen op uw in voorbereiding zijnde "aanvulling beleidslijn windenergie op en rondom de Veluwe". Voor de wespandief hanteert u blijkens de ontwerpnatuurvergunning, p. 16 van 20, een 1%-mortaliteitsnorm van 0,34-0,36, maar het cumulatieve effect is zonder stilstand 0,48 (dus meer dan de norm) en met stilstand (in juli en augustus overdag) 0,34. Dat is dus bijzonder krap.

22. Bovendien wordt de 1%-mortaliteitsnorm weliswaar in de Nederlandse (maar niet expliciet in de Europese) rechtspraak aanvaard, maar in de literatuur is daarop kritiek. P. Schippers e.a., 'Mortality limits used in wind energy impact assessment underestimate impacts of wind farms on bird populations', Ecol Evol. 2020; <https://doi.org/10.1002/ece3.6360>, schrijft bijvoorbeeld: "We show that the use of the ORNIS 1%, the 5% mortality criterion, and potential biological removal criteria are inadequate for providing safe thresholds with respect to the impact of wind turbine collisions on populations."

23. Hierna wordt gewezen op zienswijzen die door buurtgenoten van cliënten zijn opgesteld. Voor de ontwerpnatuurvergunning is onder meer van belang de zienswijze "Zienswijze Natura2000 ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt", die dus uitdrukkelijk ook als zienswijze van cliënten over de ontwerpnatuurvergunning heeft te gelden.

5 Ontwerpnatuuronthefing

24. Ook in dit ontwerpbesluit wordt een mortaliteitsnorm van 1% gehanteerd. Zie hiervoor.

25. Verder wordt in de ontwerpnatuuronthefing nauwelijks ingegaan op de vereiste wettelijke belangen. Er wordt volstaan met de opmerking:

"Het doel van het project is het bouwen en exploiteren van windturbines om daarmee een bijdrage te leveren aan de Nederlandse doelstelling om in 2030 te streven naar 49% CO2 reductie (en 95% in 2050). Daarmee wordt een bijdrage geleverd aan de beperking van klimaatverandering." (ontwerpnatuuronthefing, p. 19 van 21)

26. Deze onderbouwing is volstrekt onvoldoende. Immers, volgens de artikelen 3.3, lid 4, en 3.8, lid 5, 3.10, lid 2, Wet natuurbescherming (oud) moet aan allerlei voorwaarden voldaan worden,

waaronder de voorwaarde dat de ontheffing *nodig* is voor de behartiging van de in die artikelen genoemde belangen.

6 Zienswijzen omgeving

27. Buurtgenoten van cliënten hebben de volgende modelzienswijzen opgesteld:

- Zienswijze conflicts ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 1**);
- Zienswijze corrosie ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 2**);
- Zienswijze détournement de procédure met betrekking tot Windpark Horst (**productie 3**);
- Zienswijze geluid ontwerp provinciaal inpassingplan en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 4**);
- Zienswijze landschap ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 5**);
- Zienswijze LFG ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 6**);
- Zienswijze locatie ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 7**);
- Zienswijze Natura2000 ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 8**);
- Zienswijze stilstand ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 9**);
- Zienswijze voorzorgsprincipe ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 10**);
- Zienswijze wespandief ontwerp PIP en ontwerp besluiten Windpark Horst&Telgt (**productie 11**).

28. Deze zienswijzen maken cliënten tot de hunne en dienen hier dus als herhaald en ingelast te worden beschouwd en als te zijn gericht tegen alle vier ontwerpbesluiten die thans ter inzage liggen.

7 Conclusie

29. Gelet op het bovenstaande kunnen uw college en provinciale staten niet overgaan tot afgifte van de ontwerpvergunningen en -ontheffing c.q. vaststelling van het PIP. Cliënten verzoeken uw college en de staten aldus te beslissen en mij van uw beslissingen dienaangaande direct na de besluitvorming schriftelijk in kennis te stellen.

Met vriendelijke groet

[Redacted signature block]

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Onderwerp: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt
Datum: maandag 5 februari 2024 18:36:34

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@hotmail.com. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Beste LS,

Bijgaand de zienswijze betreft Windpark Horst & Telgt zaaknummer 2023-014597.

We vertrouwen erop u hiermee voldoende informatie te hebben gegeven.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Onderwerp: Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt
Datum: maandag 5 februari 2024 om 20:39:34 Midden-Europese standaardtijd
Van: [REDACTED]
Aan: ProvincieGelderland
CC: info@commissiemer.nl
Bijlagen: image.png, image.png, image.png, image.png, image.png

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@hotmail.nl. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Naam [REDACTED]

Adres [REDACTED]

Emailadres [REDACTED] [hotmail.nl](#)

tel nr [REDACTED]

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlage Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt
door Pondera in opdracht van Prowind

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving is een afstandsnorm opgenomen van tweemaal de tiphoogte. Voor de windturbines die gepland zijn voor Windpark Horst&Telgt komt dit neer op een afstand van plm. 500 meter.

De exacte begrenzing hangt nog af van meetmethode, exacte tiphoogte van de windturbines en andere factoren, maar wel is nu al duidelijk dat minimaal vier van de zeven geplande windturbines in Windpark Horst&Telgt op de nu geplande posities naar alle waarschijnlijkheid niet aan deze afstandsnorm zullen kunnen voldoen.

In de voorbereiding van het Provinciaal Inpassings Plan voor Windpark Horst&Telgt dient gebruik gemaakt

te worden van de meeste

recente wetenschappelijke inzichten vanuit onderzoeken die betrekking hebben op gevolgen van windturbines op de leefomgeving. Hiertoe behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving wordt op pagina 145-155 een afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte als norm aangegeven en onderbouwd door de meest recente wetenschappelijke onderzoeken van Arcadis.

De keuze is met name gevallen op tweemaal de tiphoogte omdat dit vrijwel geen invloed heeft op de plaatsingsruimte voor windturbines in Nederland. Dit omdat op deze afstand de belasting door geluid en slagschaduw gemiddeld nog steeds véél hoger is dan toegestaan, zodat er ook nog extra maatregelen voor reductie van geluid en slagschaduw genomen moeten worden om aan de toegestane normen te kunnen voldoen. De afstandsnorm wordt daarom beschouwd als een aanvullende norm die basisbescherming kan bieden aan de burgers.

Bij een afstandsnorm van driemaal of viermaal de tiphoogte neemt de hinder duidelijk af, maar ook het plaatsingspotentieel wordt dan veel kleiner. Op grond daarvan is voor deze varianten niet gekozen. Onderstaande tabel laat dit zien voor windturbines van 235 meter en 280 meter hoogte, en voor kleine (3 windturbines) en grote (10 windturbines) windparken.

Menu ☆ planmer-windturbine... x + Maken Aanmelden

Alle tools Bewerken Converteren Ondertekenen Tekst of gereedschappen zoeken

Tabel 12-2 Geluidbelasting bij een afstandsnorm van 2 keer tiphoogte, 3 keer tiphoogte en 4 keer tiphoogte (afgeleid uit Onderzoek afstandsnormen windturbines (Koppen & Ekelschot - Smink, 2022)).

Referentieturbine	Afstandsnorm	Afstand behorend bij de afstandsnorm [m]	Onder- en bovengrens geluidsbelasting L_{den} [dB]	Representatieve geluidbelasting kleine windparken *	Representatieve geluidbelasting grote windparken**
Referentiesituatie 47 dB L_{den}	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	47	47
Turbine met tiphoogte van 235 m	2 keer tiphoogte	470	39 – 54	48	51
	3 keer tiphoogte	705	36 – 51	44	48
	4 keer tiphoogte	940	32 – 48	41	45
Turbine met tiphoogte van 280 m	2 keer tiphoogte	560	38 – 52	47	50
	3 keer tiphoogte	840	34 – 49	42	46
	4 keer tiphoogte	1.120	30 – 46	38	43

* Gebaseerd op de helft van de maximale afstand.

¹²⁰ In het Onderzoek afstandsnormen windturbines is hiervoor uitgegaan van een windpark met respectievelijk drie en tien windturbines.

146 Datum: 2 december 2022

Voor Windpark Horst&Telgt zijn 7 windturbines gepland van 250 meter hoogte, dit ligt dus ergens in het midden van de onderzochte situaties. Globaal zou daarom gesteld kunnen worden dat 7 windturbines van 250 meter hoogte op een afstand van tweemaal de tiphoogte, dus 500 meter, een representatieve geluidsbelasting van rond 49 dB L_{den} zal veroorzaken. Dit is zeer veel hoger dan de norm

van 45 dB Lden.

De afstand van de dichtstbijzijnde woningen tot de windturbines in Windpark Horst&Telgt is aanzienlijk kleiner dan de nieuwe landelijke norm van tweemaal de tiphoogte. Minimaal 12 woningen staan op een afstand van minder dan 500 meter vanaf een geplande windturbine, waarvan sommigen zelfs op minder dan 400 meter, en één op 277 meter afstand.

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn dus voornemens om, indien het bevoegd gezag hen daartoe de ruimte biedt, relatief te veel en te grote windturbines te plaatsen in een relatief te klein gebied, waardoor de afstanden tussen windturbines en woningen aanzienlijk kleiner zijn dan de nieuwe landelijke normen voorschrijven.

Dit heeft grote consequenties voor de hinder voor de omwonenden, met name de geluidsbelasting.

Tabel 2.1 op pagina 7 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

De referentiewoningen zijn representatief voor de situatie en zijn hieronder weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Referentiepunten

Toetspunt	Naam	Afstand tot dichtstbijzijnde turbine [m]	Windrichting vanaf woning richting dichtstbij gelegen windturbine
1	Buitenbrinkweg 81	430	ZW
2	Zeeweg 164	370	N
3	Zeeweg 162	390	N
4	Riebroekersteeg 3	430	W
5	Riebroekersteeg 5	420	W
6	Riebroekersteeg 31	400	ZW
7	Riebroekseweg 23	420	W
8	Riebroekseweg 27	440	NW
9	Riebroekseweg 30	470	NW
10	Riebroekseweg 48	460	N
11	Riebroekseweg 46	430	W
12	Waterweg 109	470	NW
13	Dasselaarweg 1A	1320	ZO
14	Palmbosweg 4*		

*: Dit betreft een woning met dove gevels, zie Kader 2.1

Tabel 2.4 op pagina 13 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.4 Jaargemiddelde geluidniveaus voor de alternatieven (zonder geluidvoorzieningen) [dB(A)]

Toetspunt	Adres	Alternatief 1		Alternatief 2	
		<i>L_{night}</i>	<i>L_{den}</i>	<i>L_{night}</i>	<i>L_{den}</i>
1	Buitenbrinkweg 81	40	46	40	46
2	Zeeweg 164	44	51	44	50
3	Zeeweg 162	44	50	43	50
4	Riebroekersteeg 3	44	50	43	49
5	Riebroekersteeg 5	44	50	43	49
6	Riebroekersteeg 31	44	50	44	50
7	Riebroekseweg 23	43	49	42	48
8	Riebroekseweg 27	42	48	41	47
9	Riebroekseweg 30	41	48	41	47
10	Riebroekseweg 48	43	49	41	48
11	Riebroekseweg 46	42	49	42	48
12	Waterweg 109	40	46	40	47
13	Dasselaarweg 1A	36	42	35	41
14	Palmbosweg 4	36	43	36	42

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn voornemens de veel te hoge geluidsbelasting ten gevolge van de te korte afstanden

te verminderen door een extreme mitigatie. Dit betekent dat de windturbines altijd of een groot deel van de tijd in een geluidsreductiemodus zullen draaien. Dit blijkt uit het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst en Telgt door

Pondera in opdracht van Prowind dd 3 januari 2023, waarin duidelijk wordt dat bijvoorbeeld de meest noordelijke windturbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 zal moeten draaien om te kunnen voldoen aan een geluidsnorm van 45 dB

L_{den}.

Tabel 2.8 op pagina 17 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.8 Geluidmitigatie benodigd om aan normstelling van 45 dB L_{den} te kunnen voldoen

Windturbinennummer	Windturbintype	dag	avond	nacht
11	Nordex N163-6.X STE	mode 12	mode 12	mode 16
12	Nordex N163-6.X STE	mode 6	mode 6	mode 16
13	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 5
14	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 6
15	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
16	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
17	Nordex N163-6.X STE	--	mode 2	mode 9
21	Nordex N133/4800	mode 7	mode 7	mode 13
22	Nordex N133/4800	mode 2	mode 2	mode 13
23	Nordex N133/4800	mode 1	mode 1	mode 13
24	Nordex N133/4800	--	--	mode 8
26	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
27	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
28	Nordex N133/4800	--	--	mode 13

*: windturbinennummer 11-17 zijn voor Alternatief 1, nummers 21-28 voor Alternatief 2

--: normale modus, mode 1 voor N163 en mode 0 voor N133

Arcadis geeft in het Ontwerp plan MER voor de nieuwe landelijke normen op pagina 191 aan dat 1 geluidsreductiemodus overeen komt

met ongeveer 1 dB geluidsreductie, waaruit geconcludeerd kan worden dat de meest noordelijke windturbine overdag ongeveer 12 dB en in de nacht maar liefst ongeveer 16 dB gereduceerd moet worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen. Wat dus tevens betekent dat deze meest noordelijke windturbine in potentie 12-16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen.

Voor de 7 geplande windturbines geldt dat in de nacht geen enkele op maximale bronsterkte mag werken, en overdag slechts drie van de vier. Vier van de zeven geplande windturbines mogen dus helemaal nooit op maximale bronsterkte werken indien de toegestane 45 dB Lden gelijkmatig en evenredig over het jaar verdeeld wordt.

Hierin schuilt voor Windpark Horst&Telgt een substantieel risico, en dit wordt bevestigd door de onderzoeken van Arcadis in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

Hierin waarschuwt Arcadis namelijk, aan de hand van enkele voorbeelden op pagina 133 en 191, voor de neiging van exploitanten om gedeeltelijke energie-opbrengst door het functioneren in een geluidsreductiemodus of door een periode van stilstand zoveel mogelijk te compenseren in de rest van het kalenderjaar tot de toegestane 45 dB Lden volgemaakt is.

Voor Windpark Horst&Telgt schuilt hierin een groot risico, vanwege de te verwachte langdurige en frequente periodes van stilstand vanwege de wesp, de rosse vleermuis en slagschaduw. Deze periodes van stilstand zouden dus op volle kracht gecompenseerd kunnen worden in periodes waarin de windturbines wel mogen draaien. Met

als mogelijk gevolg in die periodes een zeer hoge piekgeluidsbelasting.

De jaargemiddelde norm dB Lden is in origine opgesteld ten aanzien van een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Het gebruik van een volledig jaargemiddelde norm heeft daarbij een goede grondslag. Bij Windpark Horst&Telgt zijn echter zeer geruime perioden van stilstand voorzien waarbij logischerwijs er geen geluidsproductie is.

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 7 windturbines

Mitigatie													
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
6	WT7			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
		Wespendif											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1												
2	WT2												
3	WT3												
4	WT4												
7	WT5												
5	WT6												
6	WT7												
		Lucht											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
2	WT2			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand		's nachts stilstand			
5	WT6			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

Het effect daarvan is dat de jaargemiddelde norm van 45 dB Lden ook bereikt kan worden door de langdurige periodes van stilstand af te wisselen met periodes waarin de windturbines zonder of met geringe mitigatie op volle toeren draaien, en daarmee een hoge piekgeluidbelasting veroorzaken.

Deze zorg wordt gedeeld door Arcadis in hun memo dd 9 januari 2024 gericht aan de Gemeente Ermelo:

In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari

2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen: *'In het MER staat dat in zijn algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB Lden (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB Lden of 45 dB Lden te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau.'*

Door mitigatie en door periodes met stilstand verandert dus de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau. Zodat omwonenden in die situatie onvoldoende beschermd worden tegen hinder en ernstige hinder door een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden. De geluidsnormen dienen daarom in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving naar beneden

moeten worden bijgesteld en er dient een aanvullende norm voor piekgeluidbelasting te worden toegevoegd. Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wesp en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Verder heeft mitigatie in de vorm van functioneren in een geluidsreductiemodus nog een complicatie, zo blijkt uit de onderzoeken in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving. Bij functioneren in een geluidsreductiemodus worden de hoge frequenties aanzienlijk meer gereduceerd dan de lage frequenties, met name wanneer serrations worden toegepast. Dit betekent dus dat het toegestane geluid voor een aanzienlijk groter aandeel bestaat uit lage frequenties. Woningen in de omgeving worden dus veel zwaarder belast met lage frequenties dan het geval zou zijn als de 45 dB Lden minstens gedeeltelijk gerealiseerd zou worden met voldoende afstand tussen windturbines en woningen, zoals de nieuwe landelijke afstandsnormen voorschrijven. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties veel minder goed kunnen tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat de dB Lden jaargemiddelde norm niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar is. Voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens verstrekt door de windturbinefabrikant en de jaarproductiegegevens verstrekt door de exploitant. Beide zijn bedrijfsgeheim en kunnen vrijwel niet door de overheden zelf worden vastgesteld.

Het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan. Ook zijn Omgevingsdiensten niet in staat de software van de windturbines uit te lezen en met metingen de mitigatie door het instellen van de silent modus qua tijdstippen en effecten te controleren, en daarmee vast te stellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm.

Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft hierin veel meer zekerheid voor de burgers. Het bevoegd gezag zou vanuit oogpunt van handhaafbare bescherming van burgers, leefomgeving en natuur tegen omgevingseffecten goed handhaafbare normen vast moeten stellen waaraan het windpark moet voldoen.

Omwonenden hebben er recht op dat voor het Provinciaal Inpassings Plan dat nu in ontwikkeling is, gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de meest recente onderzoeken, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, zodat zij niet willens en wetens blootgesteld zullen worden aan een mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat dit

overmatig en onaanvaardbaar is.

Om de omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte, zoals benoemd in het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, voor Windpark Horst&Telgt gerespecteerd en onverkort toegepast zal worden als basisbescherming.

Uit de onderzoeken blijkt dat deze afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle frequenties, ook de lage frequenties, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen.

Wordt aan deze afstandsnorm niet voldaan dan lopen de omwonenden van Windpark Horst & Telgt een sterk verhoogd risico op hoge piekgeluidbelastingen, en op hoge belastingen door laag frequent geluid en daardoor geluidsoverlast binnenshuis. Dit doordat er ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis langdurige periodes van stilstand noodzakelijk zijn, en doordat meerdere windturbines altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd zullen moeten worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen.

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor Windpark Horst&Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting binnenshuis essentieel voor de bescherming van omwonenden tegen overmatige en onaanvaardbare geluidsbelasting.

Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespandief en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Om omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de initiatiefnemers kiezen voor een stille windturbine met een zo laag mogelijk brongeluid. Immers de hoogte van het piekgeluid kan nooit hoger worden dan het brongeluid van de windturbine. Daarom is het belangrijk dat in de omgevingsvergunning een bepaling wordt opgenomen waarin geregeld wordt dat het brongeluid van de windturbine zodanig afgestemd moet zijn op de maximaal toegestane geluidbelasting dat de jaargemiddelde geluidsnorm bereikt kan worden zonder mitigerende maatregelen.

Ter aan vulling denk eens goed er over wat jullie van plan zijn.

Of dit in deze huidige tijd 2024 met alle zonnepaneel velden en wind molens die meer stil staan dan stroom produceren nog mag gebeuren.

Nog een opmerking, er worden dit jaar 2024 subsidies verstreken om diverse landbouwgrond onder de geplande windmolens en aangrenzend onder water te pompen voor de natuur en de weidevogels. (plasdrass)

Waar zijn we mee bezig.

Horst& Telgt is dus geen goede en passende locatie voor een windpark.

En er is voor het bevoegd gezag feitelijk geen redelijke grond op basis waarvan voor dit windpark op deze locatie een omgevingsvergunning verleend zou kunnen worden

Gedeputeerde Staten van Gelderland
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

DIGITAAL verzonden (post@gelderland.nl)

Datum : 6 februari 2024
Kenmerk : 1847-24
Uw kenmerk :
Contactgegevens : [redacted]; mail [redacted]@vogelbescherming.nl
Betreft : zienswijze ontwerp inpassingsplan Windpark (2023-014597) Telgt en Horst en
ontwerpvergunning Wet natuurbescherming (2023-012555)

Geacht College,

Hierbij willen we graag reageren op het ontwerp inpassingsplan Windpark Telgt en Horst (zaaknr.2023-014597) en de daarbij behorende ontwerpvergunning Wet natuurbescherming (Wnb) (zaaknr.2023-012555).

In aanloop naar dit plan hebben we al enkele keren in het vooroverleg een aantal zaken kunnen inbrengen. Het plan en de diverse bijlagen gelezen hebbende brengt ons dit tot de volgende opmerkingen.

1. N.a.v. de toelichting van het inpassingsplan

Voorkeursopstelling

In de toelichting geven GS aan dat een voorkeursopstelling voor het windpark is vastgesteld van vijf windturbines, plus twee windturbines onder voorwaarden. Wij lezen in de planregels en de ontwerpvergunning Wnb niet terug wat de specifieke voorwaarden zijn t.a.v. deze twee windturbines.

Voorkomen vogelslachtoffers

Om vogelslachtoffers zoveel mogelijk te voorkomen bestaat de mogelijkheid om naast de periodieke stilstand ook gebruik te maken van een doelmatig detectiesysteem op andere momenten in het jaar zodat individuele grotere vogels en groepen van vogels (bijvoorbeeld gedurende perioden van trek) minder gevaar te duchten hebben van de windturbines. Niet duidelijk is waarom hier geen toepassing aan is gegeven.

Lepelaar

De lepelaar is een kwalificerende soort voor Natura2000-gebied Randmeren en foerageert waarschijnlijk ook in het poldergebied van Telgt/Horst (zie waarneming.nl). In het onderzoeksrapport wordt voor deze soort niet ingegaan op de kans op aanvaringen bij passages van het windpark en de mogelijke effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura2000-gebied Randmeren.

Zeearend

Van de zeearend zijn waarnemingen bekend boven het poldergebied Telgt/Horst (zie waarneming.nl). Passages van het windpark van en naar de randmeren zijn dan ook aannemelijk. Al bij 1 slachtoffer is sprake van een aanmerkelijk effect op de regionale populatie. Dit aspect is naar onze mening onderbelicht.

Afspraken in kader Nieuwhol

Het Rijk, Provincies, NWEA, TenneT en groene partijen (Vogelbescherming Nederland, Zoogdiervereniging en de Natuur en Milieu Federaties) werken samen aan het traject Natuurinclusieve Energietransitie voor wind en hoogspanning op land (NIEWHOL). Het doel van dit traject is om te komen tot afspraken waarmee zowel wordt gezorgd voor de doorgang van de ontwikkeling van windparken en hoogspanningsverbindingen op land, als voor een vermindering van de negatieve effecten ervan op de staat van instandhouding van kwetsbare vogels en vleermuizen

De notitie Bouwstenen voor het akkoord Nieuwhol fungeert reeds als leidraad bij de ontwikkeling van nieuwe wind- en hoogspanningsprojecten. Voor nieuwe windparken betekent dit dat enerzijds wordt gekeken naar locatiespecifieke maatregelen om vogelslachtoffers te beperken maar anderzijds ook naar generieke maatregelen, bijvoorbeeld stilstand ten tijde van vogeltrek, en dat maatregelen ook worden gemonitord.

Onze vraag is of het plan dat nu ter inzage ligt is getoetst aan deze leidraad omdat er niet specifiek naar wordt verwezen? Concrete afspraken over monitoring worden in het inpassingsplan bijvoorbeeld niet benoemd. Ook niet in de ontwerpvergunning Wnb (wel daar waar wordt gesproken over een mogelijke latere toepassing van een detectiesysteem).

2. N.a.v. de verbeelding in het ontwerp inpassingsplan

Ook op de verbeelding is niet specifiek aangegeven om welke twee windturbines het gaat die vallen onder extra voorwaarden die gelden bij de voorkeursopstelling.

Voor de locatie van de onderste windturbine lijkt ons het vrij arbitrair dat de dubbelbestemming met de waarde archeologie L precies stopt bij de gemeentegrens tussen Ermelo en Putten. Dit lijkt niet tot stand gekomen op basis van actueel onderzoek.

3. N.a.v. de planregels in het ontwerp inpassingsplan

Artikel 1.24 Aanvulling Beleidslijn Windenergie - Windenergie op en rondom de Veluwe (handelingsperspectief wespandief)

In dit artikel wordt een link gelegd met de windbeleidsregels en de omgevingsverordening wanneer het gaat over de bescherming van de wespandief als Natura 2000-soort van de Veluwe. Onze vraag is op welke wijze rekening wordt gehouden met wespandieven die broeden in het nabijgelegen Flevoland (Horsterwold) die mogelijk voedselvuchten maken buiten het bosgebied richting Gelderland. Deze vogels zijn namelijk, evenals die van de Veluwe, van belang wanneer het gaat over landelijke instandhoudingsdoelstelling van de wespandief.

Een ander aspect is het gegeven dat de Noord-Veluwe een hotspot is voor de Wespendif en daarmee een belangrijke bijdrage levert aan het instandhoudingsdoel voor de Veluwe als geheel. Een en ander blijkt ook uit het rapport Natuurbeheer- en zoneringsmaatregelen voor zeven aangewezen vogelsoorten in Natura 2000-gebied Veluwe: Bouwstenen Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe.¹ In Bijlage 3 laat de zogenaamde geschiktheidskaart zien dat voor de Wespendif het zwaartepunt ligt op de NW-Veluwe. Kortom hier mogen dan ook relatief gezien voor meer wespendifen verre voedselvuchten verwacht worden die juist ook gaan in richting van op te richten windmolens. Het is niet duidelijk op welke wijze met dit gegeven rekening is gehouden.

Artikel 3.3.4 Wespendif

Deze planregel voorziet in de randvoorwaarde dat alle windturbines voorzien moeten zijn van een voorziening die zorgt voor stilstand in de maanden juli en augustus. Op zich een goede zaak maar onze vraag is waarom de maand juni bijvoorbeeld daarin niet is meegenomen. Uit de publicatie Ecologie van de Wespendif *Pernis apivorus* op de Veluwe in 2008-2010² maken we op dat verre voedselvuchten ook samenhangen met de jaarlijkse voedselbeschikbaarheid op de Veluwe. In dat rapport wordt aangegeven dat bijvoorbeeld de wespendifen van Vierhouten foerageerden op de Veluwe en buiten de Veluwe in het gebied tussen Veluwe en randmeren en bovendien in Flevoland. Minder voedsel betekent meer en verdere voedselvuchten. Met name de vrouwelijke vogels maken volgens de publicatie deze verre voedselvuchten. Uit figuur 23 in dit rapport valt op te maken dat in 2010 bijvoorbeeld al vanaf juni sprake is van verre voedselvuchten van vrouwelijke vogels. Het is daarom niet duidelijk hoe wordt geanticipeerd op andere maanden dan juli en augustus waarbinnen ook sprake kan zijn van minder voedselbeschikbaarheid op de Veluwe en vogels dan dus ook genoodzaakt zijn tot het maken van verdere voedselvuchten.

Verder wordt aangegeven dat de windmolens tijdens de maanden juli en augustus moeten worden stilgezet gedurende de dag. Over welke uren hebben we het dan precies? Van 1 uur voor zonsopgang tot 1 uur na zonsondergang? Van belang is dat in de regels/vergunning wordt opgenomen om welke tijdspanne het precies gaat, ook t.b.v. de handhaving.

Artikel 3.4 Afwijken van de gebruiksregels

In deze planregel staat het volgende te lezen: *Het bevoegd gezag is bevoegd af te wijken van het bepaalde in artikel 3.3.4 om significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de wespendif te voorkomen indien*

- a. *er een cameradetectiesysteem beschikbaar is en is geïnstalleerd dat het voorkomen van de wespendif detecteert en de windturbines alleen stilzet bij detectie van de wespendif, of;*
- b. *er andere mitigerende maatregelen beschikbaar zijn en ingesteld zijn om significante effecten op de wespendif te voorkomen*

¹ Sierdsema H., ten Holt H., Martens S., Nijssen M. & Petra Verburg, *Natuurbeheer en zoneringsmaatregelen voor zeven aangewezen vogelsoorten in Natura 2000-gebied Veluwe. Bouwstenen Soortenherstel Beheerplan Natura 2000 Veluwe. Achtergrondrapport, 2020, Sovon-rapport 2020/32. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.*

² <https://edepot.wur.nl/348250>

Volgens ons moet er staan dat de exploitant met toestemming van het bevoegd gezag mag afwijken van het bepaalde in dit artikel 3.3. 4.

Ten aanzien van sub a stellen wij voor dat het systeem bij voorkeur ook andere grote vogels detecteert t.b.v. tijdelijke stilstand bij aanwezigheid, zoals de zeearend en evt. verdwaalde gieren.

Ten aanzien van sub b zien we graag specifiek aangegeven dat het moet gaan over andere "bewezen" mitigerende maatregelen. Bovendien zijn we van mening dat deze maatregelen dan ook benut moeten worden om aanvaringen van andere grotere vogels en bij voorkeur van groepen van vogels te voorkomen.

Artikel 5.2. Natuurversterkingsplan

Aangegeven is dat er regulier gerapporteerd moet worden over het natuurversterkingsplan. Het is niet duidelijk wie wordt aangemerkt als de opdrachtgever t.a.v. de uitvoering van deze rapportage. Zijn dat de individuele grondeigenaars, is dat de exploitant van het windpark, of is dat de provincie? Zijn hier sluitende privaatrechtelijke afspraken over gemaakt?

Opvallend is verder dat er geen vegetatiekartering verplicht is gesteld en dat bijvoorbeeld niet specifiek wordt ingezet op een specifiek beheertype zoals N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland (Natuurbeheerplan Gelderland). Welke kwaliteit natuur wordt er dan gegarandeerd met het natuurversterkingsplan en op welk moment kan men dan optreden omdat men niet voldoet aan een bepaalde natuurkwaliteit?

Naar onze mening is een vegetatiekartering en faunaonderzoek nodig om te kunnen beoordelen of de verplichte maatregelen om te komen tot kruidenrijk grasland (nu zonder beheertype aanduiding) en grasklaverland inderdaad het beoogde resultaat opleveren qua versterking van de natuurdoelen. Niet duidelijk is ook wat de relatie is van grasklaverland met de beoogde natuurdoelen van de Groene Ontwikkelzone ter plaatse zoals die zijn opgenomen in de Omgevingsverordening Gelderland.

Opmerkelijk is verder dat niet concreet wordt ingezet om leefgebied voor weidevogels te verbeteren te meer daar recent nog sprake was van een beschermd weidevogelgebied in deze polder.

Verder valt ons op dat geen invulling wordt gegeven aan het GO-ontwikkeldoel om de barrière vanwege de A28 richting de randmeren te verminderen. Deze barrière wordt door het windmolenpark namelijk verder versterkt. De A28 vormt nu met name een ecologische barrière voor grondgebonden dieren maar door het windpark wordt die barrière tussen het IJsselmeergebied en het polderachterland straks ook voor vogels en vleermuizen vergroot.

Regels monitoring en evaluatie

We missen planregels/voorschriften t.a.v. een verplichting tot uitvoering van onderzoek en monitoring en rapportage van de bevindingen over aantallen en soorten die eventueel betrokken zijn bij aanvaringen met de windturbines. Deze verplichting is ten eerste van belang om te kunnen beoordelen of genomen maatregelen wel werken en of de toestemming op grond van de Wet natuurbescherming gehandhaafd kan blijven of moet worden aangepast. Zo kan het zijn dat de aantallen slachtoffers en het aantal soorten dat betrokken is bij aanvaringen groter zijn dan bij aanvang wordt aangenomen. Deze onderzoeks- en rapportageverplichting komt ook voort uit het bouwstenendocument Nieuwhol

waarin afspraken zijn opgenomen t.a.v. natuurinclusieve toepassing van wind op land. Van belang is ook om eventuele effecten op weidevogels te monitoren gelet op de zorgelijke staat van instandhouding van de diverse soorten in de provincie.

Randvoorwaarden 2 windmolens

Genoemde randvoorwaarden in de toelichting voor de 2 windturbines ontbreken ook in de planregels en/of de voorschriften van de vergunning Wnb

Wij verzoeken u rekening te houden met onze zienswijze bij het vaststellen van de definitieve besluiten.

Met vriendelijke groet,

Senior Jurist
Vogelbescherming Nederland

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Cc: info@commissiener.nl
Onderwerp: 06-02-2024, Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer 2023-014597
Datum: dinsdag 6 februari 2024 21:09:11
Bijlagen: [06-02-2024, Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer 2023-014597.docx](#)

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@planet.nl. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Geachte mevrouw, mijnheer,

In de bijlage treft u aan: Zienswijze Windpark Horst & Telgt, zaaknummer 2023-014597, d.d. 6 februari 2024.

Ik vraag graag uw aandacht voor het volgende:

1. De bovengenoemde zienswijze betreft 12 onderwerpen die betrekking hebben op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt. Ik sta achter hetgeen gemeld wordt bij alle 12 onderwerpen.
2. Bij deze voeg ik nog, een meer persoonlijk, onderwerp 13 toe:
Ik ben mijn hele werkzame leven actief geweest in de natuurvoedingsmarkt/ de markt voor biologische voedingsmiddelen. Ik ben in het algemeen gesteld niet tegen windmolens. In het geval van het Windpark Horst & Telgt zijn er wel een aantal extra punten die mij raken/ steken:
 - a. Het lijkt me duidelijk dat bij zowel Prowind BV als bij de boeren/ grondeigenaren, waar de windturbines geplaatst zouden moeten worden, de zakelijke component een grote rol speelt. Dat vervolgens de hele omgeving hiervan moet gaan "meegenieten" stuit me tegen de borst.
 - b. Er zijn m.i. een paar zaken ongelukkig verlopen. De Buurtvereniging Horst en Telgt is m.i. in een soort spagaat belandt. Zowel de genoemde boeren/ grondeigenaren als de omwonenden behoren tot haar leden. De gemeente Ermelo, die toch als eerste zou moeten opkomen voor zijn burgers, heeft ondertussen spijt van zijn eerdere instemming met de plannen.
 - c. Nederland heeft nog maar kort ervaring met grote windturbines met een tiphoogte van 250 meter. De plaatsing hiervan zo dicht bij omwonenden komt mij voor als een experiment.
 - d. Als u Horst en Telgt zou bezoeken, bij voorbeeld met de fiets, dan zult u zien dat het om een heel mooi gebied gaat. Dit gebied zal door deze windturbines zwaar worden ontsierd.
 - e. Het lijkt mij dat de omwonenden, zeker de omwonenden die het dichtsbij de geplande windturbines wonen, slecht behandeld worden.
 - f. Nog een persoonlijke noot: ik mag op het perceel Konijnenwal 15 A een huis bouwen. Vanwege het prachtige uitzicht op de Telgtereng had ik in mijn hoofd om op de 1^e verdieping een terras te maken. Bij dat mooie uitzicht zouden dan tot 7 grote windturbines komen. Dit heet horizonvervuiling.

Met vriendelijke groeten,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]@planet.nl

Mobiel: 06-[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Aan: [ProvincieGelderland](#)
Onderwerp: Zienswijze Windpark Horst & Telgt zaaknummer: 2023-014597
Datum: dinsdag 6 februari 2024 22:08:03
Bijlagen: [Zienswijze Windpark Horst & Telgt zaaknummer 2023-014597 Henrie Timmer.pdf](#)

U ontvangt niet vaak e-mail [REDACTED] msn.com. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Geachte heer/mevrouw,

Ik ben werkzaam bij W. Timmer & Zn bv. De windmolens hebben grote negatieve gevolgen voor het bedrijf waar ik en 25 collega's uit de omgeving voor werken.

In de bijlage treft u mijn zienswijze met betrekking tot het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst & Telgt, zaaknummer 2023-014597.

Graag hoop ik u hiermee voldoende te hebben ingelicht en ga ervanuit dat u ons op de hoogte houdt.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Wednesday, March 6, 2024 at 11:39:35 Central European Standard Time

Onderwerp: 2023-014597

Datum: dinsdag 6 februari 2024 om 18:29:24 Midden-Europese standaardtijd

Van: [REDACTED]

Aan: ProvincieGelderland

U ontvangt niet vaak e-mail van [REDACTED]@hotmail.com. [Meer informatie over waarom dit belangrijk is](#)

Bezwaar Windpark Horst en telgt

Zaak nummer 2023-014597

Verzonden vanaf [Outlook voor Android](#)

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Adres

Emailadres

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Ik dien deze zienswijze in omdat ik mij heel veel zorgen maak over de overlast die de windmolens in Horst&Telgt ons gaan geven. Met name met betrekking tot geluidsoverlast en de continue draaiende beweging. Wij kijken recht op dit park uit en tussen ons en de windmolens is geen bebouwing. Overal waar wij straks heen kijken zien we deze enorme reuzen staan. De wind komt bijna altijd vanaf de kant van het windpark en zal het geluid (net als het geluid van de daarachterliggende A28) naar ons toe versterken. Er zijn steeds meer omwonenden die gek worden van de overlast van windmolens en niet meer kunnen slapen in Nederland. Wij zijn bang om ziekgemaakt te worden door deze enorme windturbines. Uit het onderzoek blijkt dat er niet of nauwelijks controle op de daadwerkelijke geluidsoverlast is. Het ILT heeft al in 2009 aan Minister Cramer gerapporteerd dat Lden geheel niet handhaafbaar is <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/inspectie-burgers-onvoldoende-beschermd-tegen-geluidsoverlast-windmolens>.

Waarom wordt er niet gewacht op de nieuwe normen die gaan gelden en wordt daarmee gerekend? Wie beschermd de inwoners, de natuur en dieren als het straks misgaat? Als ze er eenmaal staan zal het wel weer een "jammer het is niet anders" verhaal worden en kunnen wij hier niet meer met plezier wonen.

Onderstaand het overige deel van mijn zienswijze.

Deze zienswijze betreft 12 onderwerpen die betrekking hebben op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt:

1. détournement de procédure
2. landschap
3. stilstand
4. natura2000
5. geluid
6. laag frequent geluid
7. schadelijke stoffen
8. wespandief
9. conflicts of interest
10. voorzorgsprincipe
11. participatie
12. locatie

De rest van de zienswijze is identiek aan zienswijze 6

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: [REDACTED]
[REDACTED]@hotmail.com
06-[REDACTED]

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Een persoonlijke toevoeging. Wij hebben een huis laten bouwen in het buiten gebied met een warmte-pomp, zonnepanelen en geen gas aansluiting. Allemaal omdat dit wordt afgedwongen. En nu komen er 5 windmolens midden in Nederland vlak bij agrarisch gebied. Ik vraag me ook af wat de investering is, en wat de businesscase van de partij is die hier in investeert. Het stroomnet is al overvol. Misschien meer investeren in duurzame opslag van energie?

Als ik ook maar enig zins last heb van slagschaduw of geluid, dan maak ik hier een zaak van. Ik kijk al op een "prachtig" zonnepanelen veld, en als ik richting Harderwijk rij kom ik er langs nog één. Beide afzichtelijk en niet passend in het landschap.

Deze zienswijze betreft 12 onderwerpen die betrekking hebben op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt:

- 1.
2. détournement de procédure
3. landschap
4. stilstand
5. natura2000
6. geluid
7. laag frequent geluid
8. schadelijke stoffen
9. wespendif
10. conflicts of interest
11. voorzorgsprincipe
12. participatie
13. locatie

De rest van de zienswijze is identiek aan zienswijze 6

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geachte heer, mevrouw,

Als bewoners en derhalve direct betrokkene dienen wij deze zienswijze in op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt. Als bewoner maak ik mij ernstig zorgen over dit voorgenomen plan en voel ik mij genoodzaakt om een zienswijze in te dienen. Mijn zorgen hebben betrekking op de gezondheidsrisico's als gevolg van de plaatsing van windturbines. Hierbij maak ik mij zorgen om het hanteren van de Nederlandse normen om windturbines dicht op de bebouwing te realiseren. Ik zal hieronder mijn standpunt nader toelichten.

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.
De GGD heeft landelijk in een zienswijze een aantal adviezen gegeven, onder meer adviseert de GGD om naast de voorbereiding en de realisatiefase ook monitoring en beheer (na realisatie) in het participatie- plan op te nemen, en om in het kader van monitoring voorafgaand aan de realisatie een nulmeting voor laag frequent geluid (LFG) te doen op een aantal relevante punten. Zodat LFG in de exploitatiefase gemonitord kan worden.

Dit GGD-advies is in de MER en ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt niet overgenomen. Terwijl in de reactienota op de NRD MER in reactie op het advies van de GGD wel de toezegging is gedaan dat in de planuitwerkingsfase de monitoring en de nulmeting van LFG betrokken zal worden. In de MER wordt hierover in Hoofdstuk 6.3.4 aangegeven:

Nulmeting geen onderdeel onderhavige MER

In het onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid hebben in het kader van deze MER geen metingen van (laagfrequent) geluid plaatsgevonden. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines niet voor andere effecten zorgen dan het hoorbare spectrum van 'normaal' geluid. Dat betekent dat in de beoordeling van de effecten van het aspect geluid het effect van laagfrequent geluid reeds meegenomen is en dat aanvullende metingen geen meerwaarde hebben. Immers, dat zou betekenen dat uit de metingen ook een conclusie of oorzaak-gevolg relatie af te leiden zou zijn. Dat is op basis van de wetenschappelijke kennis niet het geval. Een betrouwbare en toepasbare nulmeting kan pas dan worden uitgevoerd wanneer het windpark gerealiseerd is. Dit omdat pas dan onder vergelijkbare omstandigheden metingen kunnen worden uitgevoerd (geluidniveau met windturbinegeluid (turbines draaien) en geluidniveau zonder windturbinegeluid (windturbines worden stil gezet). Alleen op die manier kan een eventuele direct oorzaak-gevolg relatie met zekerheid worden vastgesteld.

In de ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt is hierover echter geen voorschrift opgenomen.

Daarom het verzoek de nulmeting en een zorgvuldige monitoring van laag frequent geluid (LFG) alsnog in de ontwerp vergunning op de te nemen. En in de omgevingsovereenkomst afspraken op te nemen omtrent terugkoppeling van de uitkomsten naar de omgeving en omtrent handhaving.

Met vriendelijke groet,

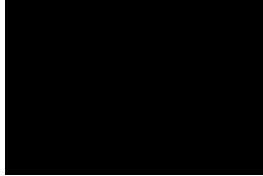

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geachte heer, mevrouw,

Als bewoners en derhalve direct betrokkenen dienen wij deze zienswijze in op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst&Telgt. Als bewoners maken wij ons ernstig zorgen over dit voorgenomen plan en voelen wij ons genoodzaakt om een zienswijze in te dienen. Onze zorgen hebben betrekking op de gezondheidsrisico's als gevolg van de plaatsing van windturbines. Hierbij maken wij ons zorgen om het hanteren van de Nederlandse normen om windturbines op een afstand van slechts 500 meter van de bebouwing te realiseren. Wij zullen hieronder ons standpunt nader toelichten.

In het MER zal worden onderzocht wat de effecten zijn van de opstelling van verschillende hoeveelheden windturbines. In Horst & Telgt is het de bedoeling om minimaal 5 en maximaal 7 windturbines geplaatst zullen worden.

Wij verzoeken u om ons bezwaar zo te lezen dat te allen tijde wordt uitgegaan van de internationaal door wetenschappers erkende formule 10 keer de tiphoogte.

Onduidelijke normen

Wij maken ons zorgen om de normen die gehanteerd zullen worden voor het berekenen van de MER rapportage. De MER berekeningen op geluid zijn kwantitatief, dus in meetbare gegevens. Wij vragen u daarom welke normen u hierin stelt te gaan volgen voor deze berekeningen? Zijn dit de normen zoals vastgesteld door de Nederlandse overheid of zult u andere normen gaan hanteren, zoals bijv. de vaker gehanteerde norm voor 10 keer de tiphoogte? En hoe denkt u de geluidsnorm te berekenen? Op basis van jaargemiddelden? Beseft u de gevolgen voor geluidsoverlast bij dagen én nachten van langdurige harde wind?

Gezondheid

Wij maken ons zorgen om de gezondheid van ons en onze burens als de windturbines volgens de Nederlandse normen worden gerealiseerd en daarmee binnen 2000 meter van onze woning komen. De afstandsnormen in de regelgeving zijn sinds 2010 voor omwonenden dusdanig ongunstig aangepast dat de daadwerkelijke bescherming tegen gezondheids- en milieuschade in het geding is. Van effectief onderzoek vooraf aan de besluitvorming over windturbineparken is geen sprake. Ondanks dat EU richtlijnen, waaronder vooral de Strategische Milieu Beoordeling Richtlijn (SMB) uit 2001, dit onderzoek aan de Nederlandse overheid wel voorschrijven. Inmiddels wordt in rechtszaken de Nederlandse bestuursorganen nalatigheid verweten.

Daarnaast zijn bij onder meer de Raad van State in beroepszaken tegen de planning van windturbineparken prejudiciële vragen opgeworpen aangaande de plicht tot uitvoering van de EU richtlijnen. Dit mede naar aanleiding van een recente uitspraak op 25 juni 2020 van het Hof van Justitie van de EU.

Uit onderzoek bij eerdere windparken, o.a. door audioloog [REDACTED] aan het Leids Universitair Medisch Centrum komt naar voren dat windparken een effect kunnen hebben op de gezondheid van mensen. In het prille verleden toen windturbines gebouwd werden die niet hoger waren dan 110 meter (tiphoogte), werden nog maar weinig klachten gehoord, behalve heel dichtbij de turbine. Hierover werd door het RIVM gerapporteerd in 2015 en 2017. In Horst & Telgt gaat het echter om windturbines met een tiphoogte van 250 meter hoogte.

Uit voorlopige conclusies van [REDACTED] in 2018 is er sprake van te hoog risico op het ontstaan van slapeloosheid, concentratieverlies, druk op de oren c.q. het hoofd, hoofdpijn en/of spanningen (stress) – wat soms lijkt op zeeziekte – als niet aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Dit laatste hangt vaak samen met de stroom van klachten die bewoners van huizen in de nabije omgeving van een windturbinepark zullen melden als niet wordt voldaan aan verschillende criteria t.a.v. de locatie van de windturbines.

De mens hoort pas geluid vanaf een toonhoogte van 50 Hz. Het geluid hieronder, infrasoon, horen we niet. Toch vangt het lichaam dit geluid wel op. In het binnenoor, waar het evenwichtsorgaan zit. Het lichaam van iemand die hier langere tijd aan wordt blootgesteld, kan in de war raken. Hierdoor ontstaat een gevoel dat lijkt op zeeziekte. Hierdoor kan iemand misselijk en duizelig worden, gedesoriënteerd raken, darmklachten krijgen of duizeligheid ontwikkelen. Bij heel lange blootstelling kunnen zelfs zwaardere klachten ontstaan, waardoor het gevoel en 'psychisch welbevinden' wordt aangetast.

Afstand woningen tot windturbines

Internationale onderzoekers adviseren daarom om bij hoge krachtige windturbines een veilige bufferzone aan te houden met een straal van 10x de tiphoogte van de molen. Dat wil zeggen in het geval van windpark Horst & Telgt een afstand van 2500 meter.

Op dit moment werkt [REDACTED] samen met enkele collega's aan een systematisch review op het gebied van windturbinegeluid, welke in een afrondende fase zit. Daarop vooruitlopend waarschuwt hij er al voor om windturbines niet te dicht bij woonwijken te plaatsen¹.

De Nederlandse normen om geen windturbines te plaatsen binnen een straal van 400 tot 500 meter zijn achterhaald en gebaseerd op oude windturbines met een veel lagere tiphoogte. Zo hanteert Polen sinds juli 2016 de regel dat de afstand tot woonbebouwing minimaal 10x de tiphoogte van de windturbine moet zijn. In Duitsland is de minimale afstand voor windturbines tot bebouwing 1000 meter. Echter in Beieren, notabene voorloper in windenergie, heeft de federale overheid in 2016 besloten dat de minimale afstand tussen turbines en bewoning tienmaal de tiphoogte moet bedragen.

¹ EenVandaag: [Windturbines te vaak te dicht bij woonwijken, blijkt uit onderzoek: 'Voorkom leed door goed te plannen'](#)

Zowel in Denemarken als Wallonië bedraagt de minimale afstand tot de bebouwing vier maal de tiphoogte van de turbine. In Denemarken dient men zelfs een financiële compensatie te verkrijgen ter compensatie van de waardevermindering van de woning, indien deze zich binnen de straal van zes maal de hoogte van de turbine bevindt. Tenslotte, de minimale, wettelijk bepaalde afstand tot de bewoning in Frankrijk bedraagt 500 meter, maar in veel gevallen wordt zelfs een afstand van 1500 meter geopperd en gehanteerd.

Het is daarom dat de diverse overheden in Nederland, notabene het meest dichtbevolkte land van Europa, hierin niet achter kunnen blijven, omwille van de gezondheid van haar bewoners.

Gemiddeld geluid

In de MER zal ook worden gekeken naar de geluidsoverlast van het geluid dat wel hoorbaar is. Zo valt er op pagina 31 te lezen: “Bij het bepalen van de effecten worden de geluidscontouren in beeld gebracht in drie klassen. Dit betreft de wettelijke norm voor windturbinegeluid, Lden 47 dB, de door de WHO geadviseerde norm van Lden 45 dB en aanvullend Lden 42 dB ter vergelijking van de alternatieven. Daarnaast wordt de geluidsnorm voor de nachtperiode, Lnight 41 dB, bepaald. Per variant worden het aantal gehinderden en ernstig gehinderden binnen deze contouren bepaald. Tevens zal worden aangegeven of aan de wettelijke voorschriften voor geluid kan worden voldaan en of hiertoe mitigerende maatregelen vereist zijn.”

Graag willen wij u er op wijzen, mede uit de SMB-richtlijn 2001/42² volgt, dat windturbines pas mogen worden vergund als vooraf met wetenschappelijke zekerheid is vastgesteld dat plaatsing en exploitatie de gezondheid van de mens en diens leefomgeving wordt beschermd of verbeterd. Daaruit volgt dat verslechtering niet zijn toegestaan. Dat geldt zowel voor de individuele gezondheid als voor de volksgezondheid.

Al bij het formuleren van de normen in genoemde regelingen was volgens het RIVM al duidelijk dat ten minste 9% van alle omwonenden mogelijk schade aan de gezondheid ondervindt. Dat betekent dat toen al dergelijke vergunningen niet hadden mogen worden afgegeven. Dat klemmt te meer nu het toen in de praktijk windmolens met een tiphoogte van circa 75 meter betrof, terwijl er inmiddels vergunningen worden afgegeven voor turbines met een tiphoogte van 270 meter en de turbines ook steeds dichterbij woningen worden geplaatst.

Daarbij komt dat deze normen jaargemiddelden betreffen. Dat betekent dat 0 dB op een windstille dag net zo veel wordt meegerekend als meerdere dagen met harde wind en bijbehorend geluidsoverlast van meer dan 40 dB.

Bescherming van de gezondheid van de mens is een grondrecht, zowel internationaal, als nationaal. Ook daarom verzoek ik u om de afstand van 10 keer de tiphoogte aan te houden, om de overlast voor mij als omwonende ook op dagen met harde wind beperkt te houden. Naast het geluid van de windturbines hebben wij immers ook al overlast van de havenindustrie. Dit voelt dan ook als een inperking van mijn woongenot.

Lichthinder

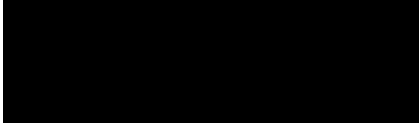
In de NRD staat beschreven dat verlichting van de turbines mogelijk nodig is voor vliegveiligheid. Hierbij maak ik mij zorgen over de lichtvervuiling die zal plaatsvinden, welke mogelijk invloed kan hebben op mijn nachtrust. Ik vraag u dan ook de overlast hiertoe zoveel mogelijk te beperken.

² <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2001/42/oj>

Conclusie

Al met al concluderend verzoeken wij u om de plaatsing van windturbines op de locatie Horst & Telgt te heroverwegen zodat de geadviseerde norm 10x de tiphoogte nergens rond de bebouwing overschreden wordt en de volksgezondheid gegarandeerd kan worden.

Met vriendelijke groet

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geachte heer, mevrouw,

Zienswijze stilstand Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 18.2.1

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Hoofdstuk 5.2.5.2

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt Soortspecifieke voorschriften 14

In de MER Hoofdstuk 18.2.1 wordt naar aanleiding van onderzoek de noodzakelijke mitigerende maatregelen ter bescherming van de wespandief en de rosse vleermuis beschreven.

Voor zowel 5 als 7 windturbines komt dit op het volgende neer:

Ter bescherming van de wespandief moeten alle 5 of 7 windturbines tijdens de dagperiode in de maanden juli en augustus stilstaan.

Mitigatie voor de rosse vleermuis houdt het volgende in:

- De twee turbines die in de vliegroute van de rosse vleermuis zijn gesitueerd (WT1 en WT5) moeten in de nachtperiode vanaf maart tot en met oktober stilstaan.
- De overige turbines moeten in de nachtperiode van maart tot en met oktober stil staan wanneer het warmer is dan 10 °C én het niet harder waait dan 6 m/s.

Figuur 18.2 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespandief VKA 5 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												
		Wespandief	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								Overdag stilstand					
2	WT2								Overdag stilstand					
3	WT3								Overdag stilstand					
4	WT4								Overdag stilstand					
7	WT5								Overdag stilstand					
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen												
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen												
		Stilte	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts					
2	WT2				soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3				soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4				soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
5	WT6	onder voorwaarden te bouwen							Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7	onder voorwaarden te bouwen							Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespandief VKA 7 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis												
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand										
2	WT2			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand										
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand										
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand										
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand										
5	WT6			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand										
6	WT7			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand										
		Wespandief	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								stilstand overdag					
2	WT2								stilstand overdag					
3	WT3								stilstand overdag					
4	WT4								stilstand overdag					
7	WT5								stilstand overdag					
5	WT6								stilstand overdag					
6	WT7								stilstand overdag					
		Stilte	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand					Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
2	WT2			soms nachts stilstand					Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3			soms nachts stilstand					Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4			soms nachts stilstand					Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand					Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
5	WT6			soms nachts stilstand					Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7			soms nachts stilstand					Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

In de Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt is in Hoofdstuk 5.2.5.2 de stilstand voor de wespandief overgenomen zoals aangegeven in de MER: stilstand overdag van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang in de maanden juli en augustus.

In de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt wordt onder Soortspecifieke voorschriften 14 aangegeven:

Om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren, is een aangescherpte stilstandvoorziening (SVZ) op maat voorgeschreven met onderscheid voor de verschillende turbines en delen van het plangebied, gebaseerd op het veldonderzoek en deskundigenoordeel.

Dit komt neer op complete stilstand van de turbines 1 en 7 onder de volgende voorwaarden:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- vanaf een uur voor zonsondergang tot een uur na zonsopkomst.

Turbines 2 t/m 6 moeten stilstaan op de momenten wanneer tegelijkertijd aan alle van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- tussen een uur voor zonsondergang en een uur na zonsopkomst;
- bij temperaturen boven de 10 graden Celsius; - bij windsnelheden lager of gelijk aan 6 m/sec, gemeten op gondelhoogte;
- bij droog weer (geen neerslag).

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt met betrekking tot de stilstand ter bescherming van de rosse vleermuis voldoen niet aan de MER Windpark Horst&Telgt.

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt dienen daarom aangepast te worden aan de voorschriften in de MER Windpark Horst&Telgt.

Met vriendelijke groet

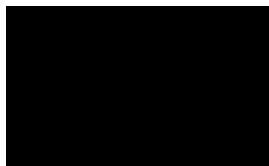

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geachte heer, mevrouw,

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Natura2000 gebied Veluwerandmeren

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten heeft geen passende beoordeling plaatsgevonden. Gezien ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit Natura2000 gebied Veluwerandmeren is dit wel vereist.

Natura2000 gebied Veluwe

Ten aanzien van het effect op Natura2000 gebied Veluwe heeft een beoordeling plaatsgevonden betreffende soortenbescherming en ten aanzien van gebiedsbescherming.

Dit gebied bevindt zich niet in een goede staat van instandhouding zodat op grond van artikel 6.2. Habitatrichtlijn een verslechteringsverbod geldt. Dit verbod heeft betrekking op zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste betreft meer specifiek een verslechteringsverbod ten aanzien van de depositie van stikstof.

Gebiedsbescherming

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van mobiele werktuigen is niet in de berekeningen betrokken terwijl nu juist deze een relatief zeer hoge emissie kennen, mogelijk hoger dan de in de berekeningen betrokken salderingsruimte.

Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt en de bepaling van de oppervlakte kent een onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing.

De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald. Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven, waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand aan de realisatiefase te worden beschouwd.

Het gebruik van een gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland zoals in de berekeningen gebruikt is volstrekt niet representatief voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden. Dat betekent dat de berekeningen met een (veel) te hoge emissie (saldering) uitgevoerd zijn.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt daarmee onderschat, en de emissie waarmee gesaldeer wordt wordt daarmee overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Voor het Natura2000 gebied Veluwerandmeren dient een passende beoordeling plaats te vinden.

Voor het Natura2000 gebied Veluwe geldt een verslechteringsverbod, met name ook ten aanzien van de verslechtering door stikstofdepositie.

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op Natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van het Windpark Horst&Telgt wordt in de berekening onderschat, en de emissie waarmee gesaldeer wordt wordt overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Met vriendelijke groet,

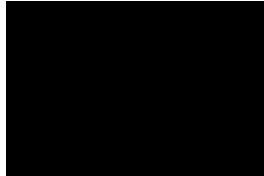
Familie

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geachte heer, mevrouw,

Zienswijze geluid Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlage Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving is een afstandsnorm opgenomen van tweemaal de tiphoogte. Voor de windturbines die gepland zijn voor Windpark Horst&Telgt komt dit neer op een afstand van plm. 500 meter.

De exacte begrenzing hangt nog af van meetmethode, exacte tiphoogte van de windturbines en andere factoren, maar wel is nu al duidelijk dat minimaal vier van de zeven geplande windturbines in Windpark Horst&Telgt op de nu geplande posities naar alle waarschijnlijkheid niet aan deze afstandsnorm zullen kunnen voldoen.

In de voorbereiding van het Provinciaal Inpassings Plan voor Windpark Horst&Telgt dient gebruik gemaakt te worden van de meeste recente wetenschappelijke inzichten vanuit onderzoeken die betrekking hebben op gevolgen van windturbines op de leefomgeving. Hiertoe behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

In het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving wordt op pagina 145-155 een afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte als norm aangegeven en onderbouwd door de meest recente wetenschappelijke onderzoeken van Arcadis.

De keuze is met name gevallen op tweemaal de tiphoogte omdat dit vrijwel geen invloed heeft op de plaatsingsruimte voor windturbines in Nederland. Dit omdat op deze afstand de belasting door geluid en slagschaduw gemiddeld nog steeds véél hoger is dan toegestaan, zodat er ook nog extra maatregelen voor reductie van geluid en slagschaduw genomen moeten worden om aan de toegestane normen te kunnen voldoen. De afstandsnorm wordt daarom beschouwd als een aanvullende norm die basisbescherming kan bieden aan de burgers.

Bij een afstandnorm van driemaal of viermaal de tiphoogte neemt de hinder duidelijk af, maar ook het plaatsingspotentieel wordt dan veel kleiner. Op grond daarvan is voor deze varianten niet gekozen. Onderstaande tabel laat dit zien voor windturbines van 235 meter en 280 meter hoogte, en voor kleine (3 windturbines) en grote (10 windturbines) windparken.

Tabel 12-2 Geluidbelasting bij een afstandsnorm van 2 keer tiphoogte, 3 keer tiphoogte en 4 keer tiphoogte (afgeleid uit Onderzoek afstandsnormen windturbines (Koppen & Ekelschot - Smink, 2022).

Referentieturbine	Afstandsnorm	Afstand behorend bij de afstandsnorm [m]	Onder- en bovengrens geluidbelasting L_{den} [dB]	Representatieve geluidbelasting kleine windparken *	Representatieve geluidbelasting grote windparken**
Referentiesituatie 47 dB L_{den}	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	47	47
Turbine met tiphoogte van 235 m	2 keer tiphoogte	470	39 – 54	48	51
	3 keer tiphoogte	705	36 – 51	44	48
	4 keer tiphoogte	940	32 – 48	41	45
Turbine met tiphoogte van 280 m	2 keer tiphoogte	560	38 – 52	47	50
	3 keer tiphoogte	840	34 – 49	42	46
	4 keer tiphoogte	1.120	30 – 46	38	43

* Gebaseerd op de helft van de maximale afstand.

¹⁰⁰ In het Onderzoek afstandsnormen windturbines is hiervoor uitgegaan van een windpark met respectievelijk drie en tien windturbines.

146 Datum: 2 december 2022

Voor Windpark Horst&Telgt zijn 7 windturbines gepland van 250 meter hoogte, dit ligt dus ergens in het midden van de onderzochte situaties. Globaal zou daarom gesteld kunnen worden dat 7 windturbines van 250 meter hoogte op een afstand van tweemaal de tiphoogte, dus 500 meter, een representatieve geluidbelasting van rond 49 dB L_{den} zal veroorzaken. Dit is zeer veel hoger dan de norm van 45 dB L_{den} .

De afstand van de dichtstbijzijnde woningen tot de windturbines in Windpark Horst&Telgt is aanzienlijk kleiner dan de nieuwe landelijke norm van tweemaal de tiphoogte. Minimaal 12 woningen staan op een afstand van minder dan 500 meter vanaf een geplande windturbine, waarvan sommigen zelfs op minder dan 400 meter, en één op 277 meter afstand.

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn dus voornemens om, indien het bevoegd gezag hen daartoe de ruimte biedt, relatief te veel en te grote windturbines te plaatsen in een relatief te klein gebied, waardoor de afstanden tussen windturbines en woningen aanzienlijk kleiner zijn dan de nieuwe landelijke normen voorschrijven.

Dit heeft grote consequenties voor de hinder voor de omwonenden, met name de geluidbelasting.

Tabel 2.1 op pagina 7 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduw hinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

De referentiewoningen zijn representatief voor de situatie en zijn hieronder weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Referentiepunten

Toetspunt	Naam	Afstand tot dichtstbijzijnde turbine [m]	Windrichting vanaf woning richting dichtstbij gelegen windturbine
1	Buitenbrinkweg 81	430	ZW
2	Zeeweg 164	370	N
3	Zeeweg 162	390	N
4	Riebroekersteeg 3	430	W
5	Riebroekersteeg 5	420	W
6	Riebroekersteeg 31	400	ZW
7	Riebroekseweg 23	420	W
8	Riebroekseweg 27	440	NW
9	Riebroekseweg 30	470	NW
10	Riebroekseweg 48	460	N
11	Riebroekseweg 46	430	W
12	Waterweg 109	470	NW
13	Dasselaarweg 1A	1320	ZO
14	Palmbosweg 4*		

*: Dit betreft een woning met dove gevels, zie Kader 2.1

Tabel 2.4 op pagina 13 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.4 Jaargemiddelde geluidniveaus voor de alternatieven (zonder geluidvoorzieningen) [dB(A)]

Toetspunt	Adres	Alternatief 1		Alternatief 2	
		L_{night}	L_{den}	L_{night}	L_{den}
1	Buitenbrinkweg 81	40	46	40	46
2	Zeeweg 164	44	51	44	50
3	Zeeweg 162	44	50	43	50
4	Riebroekersteeg 3	44	50	43	49
5	Riebroekersteeg 5	44	50	43	49
6	Riebroekersteeg 31	44	50	44	50
7	Riebroekseweg 23	43	49	42	48
8	Riebroekseweg 27	42	48	41	47
9	Riebroekseweg 30	41	48	41	47
10	Riebroekseweg 48	43	49	41	48
11	Riebroekseweg 46	42	49	42	48
12	Waterweg 109	40	46	40	47
13	Dasselaarweg 1A	36	42	35	41
14	Palmbosweg 4	36	43	36	42

De initiatiefnemers van Windpark Horst&Telgt zijn voornemens de veel te hoge geluidsbelasting ten gevolge van de te korte afstanden te verminderen door een extreme mitigatie. Dit betekent dat de windturbines altijd of een groot deel van de tijd in een geluidsreductiemodus zullen draaien. Dit blijkt uit het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwinder Windpark Horst en Telgt door Pondera in opdracht van Prowind dd 3 januari 2023, waarin duidelijk wordt dat bijvoorbeeld de meest noordelijke windturbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 zal moeten draaien om te kunnen voldoen aan een geluidsnorm van 45 dB Lden.

Tabel 2.8 op pagina 17 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwinder Windpark Horst&Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.8 Geluidmitigatie benodigd om aan normstelling van 45 dB L_{den} te kunnen voldoen

Windturbinennummer	Windturbintype	dag	avond	nacht
11	Nordex N163-6.X STE	mode 12	mode 12	mode 16
12	Nordex N163-6.X STE	mode 6	mode 6	mode 16
13	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 5
14	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 6
15	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
16	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
17	Nordex N163-6.X STE	--	mode 2	mode 9
21	Nordex N133/4800	mode 7	mode 7	mode 13
22	Nordex N133/4800	mode 2	mode 2	mode 13
23	Nordex N133/4800	mode 1	mode 1	mode 13
24	Nordex N133/4800	--	--	mode 8
26	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
27	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
28	Nordex N133/4800	--	--	mode 13

1: windturbinennummer 11-17 zijn voor Alternatief 1, nummers 21-28 voor Alternatief 2
 --: normale modus, mode 1 voor N163 en mode 0 voor N133

Arcadis geeft in het Ontwerp plan MER voor de nieuwe landelijke normen op pagina 191 aan dat 1 geluidsreductiemodus overeen komt met ongeveer 1 dB geluidsreductie, waaruit geconcludeerd kan worden dat de meest noordelijke windturbine overdag ongeveer 12 dB en in de nacht maar liefst ongeveer 16 dB gereduceerd moet worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen. Wat dus tevens betekent dat deze meest noordelijke windturbine in potentie 12-16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen.

Voor de 7 geplande windturbines geldt dat in de nacht geen enkele op maximale bronsterkte mag werken, en overdag slechts drie van de vier. Vier van de zeven geplande windturbines mogen dus helemaal nooit op maximale bronsterkte werken indien de toegestane 45 dB Lden gelijkmatig en evenredig over het jaar verdeeld wordt.

Hierin schuilt voor Windpark Horst&Telgt een substantieel risico, en dit wordt bevestigd door de onderzoeken van Arcadis in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving.

Hierin waarschuwt Arcadis namelijk, aan de hand van enkele voorbeelden op pagina 133 en 191, voor de neiging van exploitanten om gederfde energie-opbrengst door het functioneren in een geluidsreductiemodus of door een periode van stilstand zoveel mogelijk te compenseren in de rest van het kalenderjaar tot de toegestane 45 dB Lden volgemaakt is.

Voor Windpark Horst&Telgt schuilt hierin een groot risico, vanwege de te verwachte langdurige en frequente periodes van stilstand vanwege de wespandief, de rosse vleermuis en slagschaduw. Deze periodes van stilstand zouden dus op volle kracht gecompenseerd kunnen worden in periodes waarin de windturbines wel mogen draaien. Met als mogelijk gevolg in die periodes een zeer hoge piekgeluidsbelasting.

De jaargemiddelde norm dB Lden is in origine opgesteld ten aanzien van een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Het gebruik van een volledig jaargemiddelde norm heeft daarbij een goede grondslag. Bij Windpark Horst&Telgt zijn echter zeer geruime perioden van stilstand voorzien waarbij logischerwijs er geen geluidsproductie is.

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 7 windturbines

Mitigatie													
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
3	WT3			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
6	WT7			Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
		Wespendif											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1							stilstand overdag					
2	WT2							stilstand overdag					
3	WT3							stilstand overdag					
4	WT4							stilstand overdag					
7	WT5							stilstand overdag					
5	WT6							stilstand overdag					
6	WT7							stilstand overdag					
		Dag											
		jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag: 's nachts stilstand		's nachts stilstand			
2	WT2			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5			Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag: 's nachts stilstand		's nachts stilstand			
5	WT6			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7			soms nachts stilstand				Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

Het effect daarvan is dat de jaargemiddelde norm van 45 dB Lden ook bereikt kan worden door de langdurige periodes van stilstand af te wisselen met periodes waarin de windturbines zonder of met geringe mitigatie op volle toeren draaien, en daarmee een hoge piekgeluidbelasting veroorzaken.

Deze zorg wordt gedeeld door Arcadis in hun memo dd 9 januari 2024 gericht aan de Gemeente Ermelo:

In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari 2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen: *'In het MER staat dat in zijn algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB Lden (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB Lden of 45 dB Lden te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidsniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau.'*

Door mitigatie en door periodes met stilstand verandert dus de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau. Zodat omwonenden in die situatie onvoldoende beschermd worden tegen hinder en ernstige hinder door een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden. De geluidsnormen dienen daarom in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving naar beneden moeten worden bijgesteld en er dient een aanvullende norm voor piekgeluidbelasting te worden toegevoegd. Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespendif en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Verder heeft mitigatie in de vorm van functioneren in een geluidsreductiemodus nog een complicatie, zo blijkt uit de onderzoeken in het kader van het Ontwerp PlanMER

windturbinebepalingen leefomgeving. Bij functioneren in een geluidsreductiemodus worden de hoge frequenties aanzienlijk meer gereduceerd dan de lage frequenties, met name wanneer serrations worden toegepast. Dit betekent dus dat het toegestane geluid voor een aanzienlijk groter aandeel bestaat uit lage frequenties. Woningen in de omgeving worden dus veel zwaarder belast met lage frequenties dan het geval zou zijn als de 45 dB Lden minstens gedeeltelijk gerealiseerd zou worden met voldoende afstand tussen windturbines en woningen, zoals de nieuwe landelijke afstandsnormen voorschrijven. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties veel minder goed kunnen tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden.

Tenslotte moet opgemerkt worden dat de dB Lden jaargemiddelde norm niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar is. Voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens verstrekt door de windturbinefabrikant en de jaarproductiegegevens verstrekt door de exploitant. Beide zijn bedrijfsgeheim en kunnen vrijwel niet door de overheden zelf worden vastgesteld.

Het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan. Ook zijn Omgevingsdiensten niet in staat de software van de windturbines uit te lezen en met metingen de mitigatie door het instellen van de silent modus qua tijdstippen en effecten te controleren, en daarmee vast te stellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm.

Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft hierin veel meer zekerheid voor de burgers. Het bevoegd gezag zou vanuit oogpunt van handhaafbare bescherming van burgers, leefomgeving en natuur tegen omgevingseffecten goed handhaafbare normen vast moeten stellen waaraan het windpark moet voldoen.

Omwonenden hebben er recht op dat voor het Provinciaal Inpassings Plan dat nu in ontwikkeling is, gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de meest recente onderzoeken, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, zodat zij niet willens en wetens blootgesteld zullen worden aan een mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat dit overmatig en onaanvaardbaar is.

Om de omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte, zoals benoemd in het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, voor Windpark Horst&Telgt gerespecteerd en onverkort toegepast zal worden als basisbescherming. Uit de onderzoeken blijkt dat deze afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle frequenties, ook de lage frequenties, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen.

Wordt aan deze afstandsnorm niet voldaan dan lopen de omwonenden van Windpark Horst & Telgt een sterk verhoogd risico op hoge piekgeluidbelastingen, en op hoge belastingen door laag frequent geluid en daardoor geluidsoverlast binnenshuis. Dit doordat er ter bescherming van de wespensdief en de rosse vleermuis langdurige periodes van stilstand noodzakelijk zijn, en doordat meerdere windturbines altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd zullen moeten worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen.

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor Windpark Horst&Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting

binnenshuis essentieel voor de bescherming van omwonenden tegen overmatige en onaanvaardbare geluidsbelasting.

Bij het berekenen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden dienen de periodes met verplichte stilstand vanwege de wesp en de rosse vleermuis niet meegeteld te worden. Zodat de geluidbelasting voor omwonenden in de periodes waarin het windpark wel in bedrijf is in elk geval niet hoger zal worden dan het geval zou zijn als deze verplichte stilstandperiodes er niet zouden zijn en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Om omwonenden te beschermen tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de initiatiefnemers kiezen voor een stille windturbine met een zo laag mogelijk brongeluid. Immers de hoogte van het piekgeluid kan nooit hoger worden dan het brongeluid van de windturbine. Daarom is het belangrijk dat in de omgevingsvergunning een bepaling wordt opgenomen waarin geregeld wordt dat het brongeluid van de windturbine zodanig afgestemd moet zijn op de maximaal toegestane geluidbelasting dat de jaargemiddelde geluidnorm bereikt kan worden zonder mitigerende maatregelen.

Met vriendelijke groet,

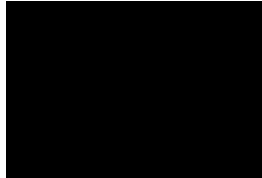
A large black rectangular redaction box covers the signature and name of the sender. To the left of this box, there is a smaller, horizontal black rectangular redaction box.

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geachte heer, mevrouw,

Zienswijze LFG Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft in reactie op de NRD MER Windpark Horst&Telgt in een zienswijze een aantal adviezen gegeven, onder meer adviseert de GGD om naast de voorbereiding en de realisatiefase ook monitoring en beheer (na realisatie) in het participatie- plan op te nemen, en om in het kader van monitoring voorafgaand aan de realisatie een nulmeting voor laag frequent geluid (LFG) te doen op een aantal relevante punten. Zodat LFG in de exploitatiefase gemonitord kan worden.

Dit GGD-advies is in de MER en ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt niet overgenomen.

Terwijl in de reactienota op de NRD MER in reactie op het advies van de GGD wel de toezegging is gedaan dat in de planuitwerkingsfase de monitoring en de nulmeting van LFG betrokken zal worden.

In de MER wordt hierover in Hoofdstuk 6.3.4 aangegeven:

Nulmeting geen onderdeel onderhavige MER

In het onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid hebben in het kader van deze MER geen metingen van (laagfrequent) geluid plaatsgevonden. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines niet voor andere effecten zorgen dan het hoorbare spectrum van 'normaal' geluid. Dat betekent dat in de beoordeling van de effecten van het aspect geluid het effect van laagfrequent geluid reeds meegenomen is en dat aanvullende metingen geen meerwaarde hebben. Immers, dat zou betekenen dat uit de metingen ook een conclusie of oorzaak-gevolg relatie af te leiden zou zijn. Dat is op basis van de wetenschappelijke kennis niet het geval. Een betrouwbare en toepasbare nulmeting kan pas dan worden uitgevoerd wanneer het windpark gerealiseerd is. Dit omdat pas dan onder vergelijkbare omstandigheden metingen kunnen worden uitgevoerd (geluidniveau met windturbinegeluid (turbines draaien) en geluidniveau zonder windturbinegeluid (windturbines worden stil gezet). Alleen op die manier kan een eventuele direct oorzaak-gevolg relatie met zekerheid worden vastgesteld.

In de ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt is hierover echter geen voorschrift opgenomen.

Daarom het verzoek de nulmeting en een zorgvuldige monitoring van laag frequent geluid (LFG) alsnog in de ontwerp vergunning op de te nemen. En in de omgevingsovereenkomst afspraken op te nemen omtrent terugkoppeling van de uitkomsten naar de omgeving en omtrent handhaving.

Met vriendelijke groet

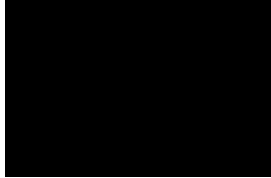
Familie

Zienswijze Windpark Horst&Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van:

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst&Telgt

Geachte heer, mevrouw,

Onderwerp 9:

Zienswijze conflicts of interest Windpark Horst&Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In oktober 2021 heeft [REDACTED] een rapport gepubliceerd over verborgen belangen in literatuur windturbines:

In de MER hoofdstuk 8 worden onder andere gegevens uit twee RIVM rapporten uit 2017 en 2020 gebruikt als zijnde literatuurstudies waarin (peer reviewed) wetenschappelijke onderzoeken zijn onderzocht.

Van Hoof toont echter aan dat in beide RIVM-rapporten geen enkele keer gemeld wordt dat bepaalde studies, bij de originele publicatie, een conflict of interest, competing interest of financiering vanuit de windenergie-industrie hebben ontvangen. Terwijl sommige auteurs werkzaam zijn of waren in of voor de windindustrie, afkomstig zijn uit de windindustrie of betaald worden door de windindustrie, of anderszins conflicterende belangen hebben, en dus niet onafhankelijk zijn. Bij al deze artikelen staat in de originele publicatie een verklaring van belangenverstrengeling of financiering vanuit de industrie vermeld, terwijl het RIVM hiervan in hun rapporten geen melding doet.

Van Hoof geeft in zijn conclusie aan:

De windenergie-industrie slaagt er op deze manier in om een constante stroom van informatie in de discussie rondom windturbines te houden, en om de aandacht af te leiden van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de gezondheidseffecten en -risico's van windturbines op mens en dier. Bestuurders en onderzoekers moeten kritisch kijken naar de financiering van onderzoek en welke invloed de industrie kan hebben gehad in wetenschappelijke publicaties. De invloed van de windenergie-industrie en andere belanghebbenden dient transparant te zijn, zeker in wetenschappelijke publicaties en rapporten.

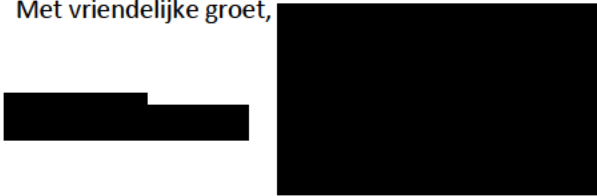
Bronvermelding:

Van Hoof, J. J. (2021). Verborgen belangen in literatuur windturbines. Enschede: Universiteit Twente.

Zie: <https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/10/2021-Factsheet-UTwente-Windturbines-van-Hoof.pdf>

Op methodologische en ethische gronden dienen in de MER Windpark Horst&Telgt onderzoeken waarvan de auteurs banden hebben (gehad) met of belangen hebben (gehad) in de windindustrie uitgesloten te worden. Dit geldt des te meer als het verborgen belangen zijn.

Met vriendelijke groet,

A large black rectangular redaction box covering the signature and name of the sender.

Geachte dame/heer,

Bijgaand een document in het kader van opgemeld onderwerp naar de inhoud waarvan ik u voor wat betreft strekking en betekenis graag verwijst.

In aanvulling op hetgeen ik in mijn document schrijf over gevoel van vertrouwen in het bestuur, wijs ik u nog graag op onderstaande publicatie :

Bron : <https://www.gld.nl/nieuws/8088091/waar-ben-je-in-godsnaam-mee-bezig-klinkt-het-verbijsterd-over-windmolens>

RIVIERENGEBIED

'Waar ben je in godsnaam mee bezig?', klinkt het verbijsterd over windmolens

26 januari, 20:58 • 3 minuten leestijd

De huidige windmolens langs de A15 bij Echteld. © Google Streetview

ECHTELDE - "Waar ben je in godsnaam mee bezig?" De vraag brandt Els Borst uit Echteld op de lippen. Ze stelt hem graag aan BBB-gedeputeerde Ans Mol, die instemde met de komst van zeven gigagrote windmolens in het buitengebied van Echteld. En dat terwijl de BBB tegenstander is van 'het grootschalig plaatsen van windmolens op het land', een citaat dat letterlijk staat in het provinciale programma van de boerenpartij.

Het gaat niet over niks, daar in Echteld. De zeven windmolens worden namelijk 270 meter hoog. Daarmee zijn ze bijna twee keer zo hoog als de huidige windmolens die nu nog op de geplande locatie langs de snelweg A15 staan. Het lijken straks zelfs de allerhoogste windmolens van heel Nederland te worden.

"Ik heb hoogstamfruitbomen in mijn tuin staan en daar komen nu stalen hoogstammen bij", zegt een boze Els Borst van Stichting Tegenwind vrijdag in het tv-programma De Week van Gelderland. "Ze komen nog dichterbij te staan dan die huidige windmolens. Die staan op 600 meter, maar de nieuwe komen op 400 tot 500 van mijn huis te staan. Het geluid en de gezondheid zijn de grote problemen, je krijgt slapeloze nachten en trillingen. Ik sta nu met de rug tegen de muur omdat ik mijn huis niet zou kunnen verkopen."

'Puur kiezersbedrog'

Tot haar verbijstering zag Borst het Gelderse provinciebestuur dinsdag groen licht geven voor de windmolens. "Wij hebben veel moeite gedaan om te laten weten hoe omwonenden erover denken. We hadden veel contact met de BBB, want die is tegen windmolens. Maar gedeputeerde Ans Mol is van de BBB en die heeft vóór gestemd. Dat is puur kiezersbedrog."

De redactie van de Week van Gelderland nodigde BBB-gedeputeerde Ans Mol vrijdag uit in de studio om een reactie te geven. De politicus zei te zijn verhinderd. Ook een plaatsvervanger was niet beschikbaar voor een reactie. BBB-fractievoorzitter **Rik Loeters** laat zaterdag desgevraagd weten dat **BBB** wél tegen plaatsing van de windturbines is: "We zijn nog steeds tegen, want het zijn gewoon eiffeltorens. Maar in het coalitieakkoord is vastgelegd dat we lopende zaken zoals deze niet stop zouden zetten. Als we het tegen willen houden, is dat juridisch bijna onhaalbaar."

Loeters voegt eraan toe dat hij het enorm frustrerend vindt om 'te worden geconfronteerd met oude lopende trajecten rondom wind'. Over de omvang van de turbines en het beschermen van de leefomgeving is volgens BBB nog veel te zeggen. "We zullen daarover vragen gaan stellen aan de Gedeputeerde Staten."

Brandbrief gemeente

Maar Els Borst is boos. "Er wordt gezegd dat omwonenden erbij betrokken zijn, maar dat is niet waar. De provincie heeft ons advies dinsdag ter plekke naast zich neergelegd."

Dat die gang van zaken niet fijn is, snapt Alda van Zijl-Hoek wel. Zij is namens D66 raadslid van de gemeente Buren. In een brandbrief aan de provincie noemde de gemeente de windmolens "absoluut onwenselijk". Toch stemde Van Zijl-Hoek in een raadsvergadering vóór de komst van de torenhoge windmolens. "Niemand wil graag die windmolens daar hebben, dat snap ik ook wel. Maar op andere plekken zijn weer andere tegenstanders, terwijl we de energietransitie gewoon móeten doen."

Door vóór te stemmen, kon de gemeente Buren de regie in eigen hand houden, stelt het raadslid. "De informatievoorziening en het overleg met de inwoners, dat hadden we dan zelf kunnen doen." Uiteindelijk stemde een meerderheid in Buren echter tegen en dus ligt de regie rond de windmolens nu bij de provincie Gelderland.

Overigens was er eerder sprake van negen windmolens, maar dat worden er dus zeven. Er gaat een streep door de twee molens die het dichtst bij woningen zouden staan. Helemaal doof voor de zorgen van de omgeving lijkt de provincie Gelderland dus niet. "Hoe begrijpelijk die zorgen ook zijn, de komst van een windpark op deze locatie komt niet uit het niets. We geven nu concreet vervolg aan eerder democratisch vastgesteld beleid."

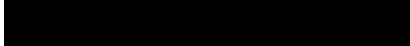
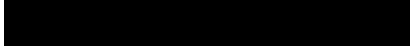
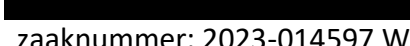
Ik zie uw bevestiging van ontvangst alsmede uw inhoudelijke reactie op de inhoud graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Ermelo

Zienswijze Windpark Horst & Telgt zaaknummer: 2023-014597

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
e-mailadres: post@gelderland.nl
CC: Commissie MER
e-mailadres: info@commissiemer.nl

Van:
adres:
emailadres:
tel.nr.:
Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst & Telgt

Leest u alstublieft zorgvuldig de zienswijze van het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst & Telgt op de volgende twaalf onderwerpen:

1. détournement de procédure
2. landschap
3. stilstand
4. natura2000
5. geluid
6. laag frequent geluid
7. schadelijke stoffen
8. wespendif
9. conflicts of interest
10. voorzorgsprincipe
11. participatie
12. plaatsing, beheer en onderhoud en afbouw
13. locatie

Onderwerp 1: détournement de procédure Windpark Horst & Telgt

De overheid moet zich in haar omgang met de burgers houden aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, onderdeel daarvan is het verbod op détournement de procédure. Deze procédure houdt in dat de overheid verplicht is om te kiezen voor de procedure die de meeste rechtsbescherming biedt aan de burger.

De datum waarop het PIP ter inzage gelegd wordt door de provincie, bepaalt onder welke omgevingswet onderhavige procedure valt.

De nieuwe omgevingswet biedt, door ruimere inspraakmogelijkheden, meer rechtsbescherming. Dit bepaalt de keuze van het bevoegd gezag voor het ter inzage leggen van het PIP voor of na 1 januari 2024 volgens het verbod op de détournement de procedure.

De nieuwe landelijke normen welke gelden met het ter inzage leggen van het PIP na 1 januari 2024 bieden een betere rechtsbescherming voor de burgers. Een beroep op het verbod op détournement in een juridische procedure zal worden voorkomen door de Provincie Gelderland door de nieuwe landelijke te normen hanteren, en de PIP procedure conform de nieuwe omgevingswet te uitvoeren.

- ⇒ Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen biedt een betere rechtsbescherming aan de burgers voor hinder van de windturbines dan de concept-lokale normen.
- ⇒ Het verbod op détournement de procedure, verplicht de overheid te kiezen voor een procedure waarin de nieuwe landelijke normen gerespecteerd worden.

Conclusie is vanuit het Ontwerp Plan MER voor de landelijke normen, dat een deel van de windturbines buiten de afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte komen en daarmee vervallen.

De onderhavige procedure zal moet worden uitgesteld tot de nieuwe landelijke normen definitief zijn.

Onderwerp 2: landschap

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

De omgevingsverordening van de provincie Gelderland definieert het nationaal landschap Randmeerkust. Het beoogde Windpark Horst & Telgt bevindt zich binnen dit landschapstype. De omgevingsverordening schrijft onaantastbare kernkwaliteiten voor. Als activiteiten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, moet er compensatie zijn, dusdanig dat meetbaar op deze kwaliteit er een verbetering is.

- ⇒ Door een leek is al te onderkennen dat de kernkwaliteit “openheid van het landschap” bij de realisatie van het beoogde windpark dermate ernstig wordt aangetast dat compensatie tot een verbetering onmogelijk is.

Op grond van de omgevingsverordening van de provincie Gelderland is toestemming verlenen onwettig voor het oprichten en in bedrijf hebben van een windpark.

Onderwerp 3: stilstand

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst & Telgt Hoofdstuk 5.2.5.2

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst & Telgt Soortspecifieke voorschriften

In de MER Hoofdstuk 18.2.1 wordt naar aanleiding van onderzoek de noodzakelijke mitigerende maatregelen ter bescherming van de wespendif en de rosse vleermuis beschreven.

Ter bescherming van de wespendif:

- moeten alle 5 of 7 windturbines tijdens de dag periode in de maanden juli en augustus stilstaan.

Mitigatie voor de rosse vleermuis houdt het volgende in:

- De twee turbines die in de vliegroute van de rosse vleermuis zijn gesitueerd (WT1 en WT5) moeten in de nachtperiode vanaf maart tot en met oktober stilstaan.
- De overige turbines moeten in de nachtperiode van maart tot en met oktober stilstaan wanneer het warmer is dan 10 °C én het niet harder waait dan 6 m/s.

Figuur 18.2 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 5 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2													
3	WT3													
4	WT4													
7	WT5													
5	WT6	ondervoorwaarden te bouwen												
6	WT7	ondervoorwaarden te bouwen												
		Wespendif	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								Overdag stilstand					
2	WT2								Overdag stilstand					
3	WT3								Overdag stilstand					
4	WT4								Overdag stilstand					
7	WT5								Overdag stilstand					
5	WT6	ondervoorwaarden te bouwen												
6	WT7	ondervoorwaarden te bouwen												
		Rosse	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand					
2	WT2								Overdag stil soms 's nachts					
3	WT3								Overdag stil soms 's nachts					
4	WT4								Overdag stil soms 's nachts					
7	WT5								Overdag stil soms 's nachts					
5	WT6	ondervoorwaarden te bouwen							dag en nacht stilstand					
6	WT7	ondervoorwaarden te bouwen												

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 7 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
3	WT3						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
4	WT4						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
6	WT7						Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand							
		Wespendif	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								stilstand overdag					
2	WT2								stilstand overdag					
3	WT3								stilstand overdag					
4	WT4								stilstand overdag					
7	WT5								stilstand overdag					
5	WT6								stilstand overdag					
6	WT7								stilstand overdag					
		Uitsak	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand			's nachts stilstand		
2	WT2								Overdag stil soms 's nachts			soms nachts stilstand		
3	WT3								Overdag stil soms 's nachts			soms nachts stilstand		
4	WT4								Overdag stil soms 's nachts			soms nachts stilstand		
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nacht stilstand			's nachts stilstand		
5	WT6								Overdag stil soms 's nachts			soms nachts stilstand		
6	WT7								Overdag stil soms 's nachts			soms nachts stilstand		

In de Wnb vergunning Windpark Horst & Telgt is in Hoofdstuk 5.2.5.2 de stilstand voor de wespandief overgenomen zoals aangegeven in de MER: stilstand overdag van een uur voor zonsopgang tot een uur na zonsondergang in de maanden juli en augustus.

De Wnb ontheffing Windpark Horst & Telgt geeft aan onder Soortspecifieke voorschriften: “Om het aantal slachtoffers onder vleermuizen te reduceren, is een aangescherpte stilstandvoorziening (SVZ) op maat voorgeschreven met onderscheid voor de verschillende turbines en delen van het plangebied, gebaseerd op het veldonderzoek en deskundigenoordeel.”

Dit komt neer op complete stilstand van de turbines 1 en 7:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- vanaf een uur voor zonsondergang tot een uur na zonsopkomst.

Turbines 2 t/m 6 moeten stilstaan op de momenten wanneer tegelijkertijd al deze voorwaarden gelden:

- in de periode van 1 april tot en met 15 oktober;
- tussen een uur voor zonsondergang en een uur na zonsopkomst;
- bij temperaturen boven de 10 graden Celsius;
- bij windsnelheden lager of gelijk aan 6 m/sec, gemeten op gondelhoogte;
- bij droog weer (geen neerslag).

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst & Telgt voor stilstand ter bescherming van de rosse vleermuis wijken af van de MER Windpark Horst & Telgt.

De voorschriften in de Wnb ontheffing Windpark Horst & Telgt dienen daarom aangepast te worden aan de voorschriften in de MER Windpark Horst & Telgt.

Er is inmiddels sprake van negatieve energie prijzen. Op momenten van veel wind leveren windparken sinds 2022 (100 uur) meer stroom dan de vraag. Dit komt voor wanneer er veel zon is zoals bijvoorbeeld op 23 april 2022 toen op het hoogtepunt van de dag het aanbod aan energie 20% hoger lag dan de vraag. Het gevolg hiervan is dat energie producenten geld toeleggen en ze geen subsidie ontvangen. Hoe meer windparken hoe vaker dat gaat gebeuren en hoe hoger de gemiddelde stroomprijs van de consument kan zijn.

Ook dit gegeven met de bouw van meer windparken dan volgens de SDG doelen nodig, (deze doelen zijn immers al gehaald) staat haaks op de belangen van de burger.

Als er weinig wind is leveren de windparken nauwelijks tot geen stroom en moeten klassieke energie centrales de totale vraag aan energie opvangen.

Er is geen enkele andere optie dan om tegelijkertijd twee complete energie systemen, klassiek en hernieuwbaar operationeel te houden.

Wat is de impact van de stilstand op de carbon credits? En is de energie derving wegens stilstand nog in verhouding tot het gebruik van elektriciteit door de windmolen zelf?

Vooraf bij kleinere windturbines kan het voorkomen dat ze meer elektriciteit verbruiken dan opleveren. Het kan voorkomen in winters dat windturbines met dieselgeneratoren warm gehouden moesten worden om deze ijsvrij te houden.

<https://www.dailyrecord.co.uk/news/scottish-news/dozens-scottish-power-wind-turbines-29135763>

Op 5 februari berichtte de Schotse krant 'Sunday Mail' dat in december 2022, 71 windturbines op de windturbine <https://www.dailyrecord.co.uk/news/scottish-news/dozens-scottish-power-wind-turbines-29135763>

Zijn voor dit soort omstandigheden ook voorzieningen getroffen en doorgerekend op de totale effectiviteit van windmolens die gedurende lange tijd stilstaan en ook voor wat betreft de milieu effecten?

En staat de ingehouden CO2 uitstoot met deze langdurige stilstand nog in verhouding tot de CO2 uitstoot die met de bouw, het onderhoud en de afbouw aan het einde van de product levenscyclus gepaard gaat? Rekening houdend met het gebruik van fossiele energie bij daarvoor benodigde verkeersbewegingen en de CO2 die vrijkomt bij de productie en recycling van de gebruikte materialen als grote hoeveelheden beton, de tot op heden niet recyclebare bladen wegens de epoxy kunsthars en bijvoorbeeld lithium (voor opslag van de opgewekte energie).

Onderwerp 4: natura2000

Betreft:

MER Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst&Telgt plus bijbehorende bijlagen

Natura2000 gebied Veluwerandmeren

Het effect van de plaatsing, de operatie en het onderhoud van de turbines op het Natura2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten, heeft geen passende beoordeling gekregen. Dit terwijl dit wegens de ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit Natura2000 gebied Veluwerandmeren wel is vereist.

Natura2000 gebied Veluwe

Het effect op Natura2000 gebied Veluwe heeft een beoordeling ondergaan op betreffende soortenbescherming en ten aanzien van gebiedsbescherming. Dit gebied is in geen goede staat van instandhouding zodat op grond van artikel 6.2. Habitatrichtlijn een verslechtingsverbod geldt. Dit verbod heeft betrekking op zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste betreft meer specifiek een verslechtingsverbod ten aanzien van de depositie van stikstof.

Gebiedsbescherming

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op het natura2000 gebied de Veluwe te bepalen werd onvoldoende onderbouwd en is inhoudelijk incorrect. De emissie van mobiele

werktuigen voor de plaatsing, het onderhoud en het weer opruimen van de turbines die, tenzij gebruik gemaakt wordt van elektrisch aandrijving, feitelijk relatief hoog is, werd buiten de berekeningen gehouden. Deze emissie is mogelijk hoger dan de in de berekeningen betrokken salderingsruimte.

Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen, zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt; de bepaling van de oppervlakte kent een onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing. Daarnaast dient bemesting afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald. Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven, waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand aan de realisatiefase te worden beschouwd.

Het in de berekeningen gebruikte gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland is volstrekt misplaatst voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden namelijk relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden.

Berekeningen zijn met een (veel) te hoge emissie (saldering) uitgevoerd.

- ⇒ Voor het Natura2000 gebied Veluwerandmeren dient een passende beoordeling plaats te vinden.
- ⇒ Voor het Natura2000 gebied Veluwe geldt een verslechteringsverbod, met name ook ten aanzien van de verslechtering door stikstofdepositie.

De Aeries berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op Natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De feitelijke emissie van het Windpark Horst & Telgt door aanleg, onderhoud en opruimen is onderschat, en de emissie voor saldering is overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten, is daarmee onjuist.

Onderwerp 5: geluid

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlage Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwinder Windpark Horst & Telgt door Pondera in opdracht van Prowind.

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In het Ontwerp Plan MER windturbinebepalingen leefomgeving is de afstandsnorm tweemaal de tiphoogte. Voor de windturbines geselecteerd in plan Windpark Horst & Telgt voor mogelijke plaatsing, komt dit neer op een afstand van plm. 500 meter.

De exacte begrenzing hangt nog af van meetmethode, exacte tiphoogte van de windturbines en andere factoren. Nu al wel is duidelijk dat minimaal vier van deze geplande windturbines in het plan Windpark Horst & Telgt op de bedachte posities de afstandsnorm overschrijden. In de voorbereiding van het Provinciaal Inpassings Plan voor Windpark Horst & Telgt dient gebruik gemaakt te worden van de meeste recente wetenschappelijke inzichten vanuit onderzoeken die betrekking hebben op gevolgen van windturbines op de leefomgeving. Hiertoe behoren de onderzoeken van Arcadis en van Peutz, die ten grondslag liggen aan het Ontwerp Plan MER windturbinebepalingen leefomgeving.

In het Ontwerp Plan MER windturbinebepalingen leefomgeving wordt op pagina 145-155 een afstandsnorm van tweemaal de tiphoogte aangegeven, onderbouwd door de meest recente wetenschappelijke onderzoeken van Arcadis.

Omdat de belasting door geluid en slagschaduw op die afstand gemiddeld véél hoger ligt dan toegestaan heeft deze norm van tweemaal de tiphoogte vrijwel geen invloed op de plaatsingsruimte voor windturbines in Nederland. Om te voldoen aan de toegestane normen daarvoor moeten extra maatregelen voor reductie van geluid en slagschaduw worden genomen.

Bij een afstandsnorm van driemaal of viermaal de tiphoogte neemt de hinder ten gevolge van slagschaduw en geluid duidelijk af, maar het plaatsingspotentieel wordt hierdoor kleiner. Op grond daarvan is afgezien van deze varianten. Onderstaande tabel laat dit zien voor windturbines van 235 meter en 280 meter hoogte, en voor kleine (3 windturbines) en grote (10 windturbines) windparken.

Tabel 12-2 Geluidbelasting bij een afstandsnorm van 2 keer tiphoogte, 3 keer tiphoogte en 4 keer tiphoogte (afgeleid uit Onderzoek afstandsnormen windturbines (Koppen & Ekelschot - Smink, 2022)).

Referentieturbine	Afstandsnorm	Afstand behorend bij de afstands-norm [m]	Onder- en bovengrens geluidsbela-ting L _{den} [dB]	Representatieve geluidbelasting kleine windparken *	Representatieve geluidbelasting grote windparken**
Referentiesituatie 47 dB L_{den}	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	47	47
Turbine met tiphoogte van 235 m	2 keer tiphoogte	470	39 – 54	48	51
	3 keer tiphoogte	705	36 – 51	44	48
	4 keer tiphoogte	940	32 – 48	41	45
Turbine met tiphoogte van 280 m	2 keer tiphoogte	560	38 – 52	47	50
	3 keer tiphoogte	840	34 – 49	42	46
	4 keer tiphoogte	1.120	30 – 46	38	43

* Gebaseerd op de helft van de maximale afstand.

¹²⁰ In het Onderzoek afstandsnormen windturbines is hiervoor uitgegaan van een windpark met respectievelijk drie en tien windturbines.

146 Datum: 2 december 2022

In de planning van Windpark Horst & Telgt zijn 7 windturbines van 250 meter hoogte meegenomen, deze hoogte ligt dus ergens in het midden van bovenstaande onderzochte situaties. Globaal zou daarom gesteld kunnen worden dat 7 windturbines van 250 meter hoogte op een afstand van tweemaal de tiphoogte, dus 500 meter, een representatieve

geluidsbelasting van rond 49 dB Lden gaan veroorzaken. Dat is vele malen meer dan de norm van 45 dB Lden. Vele malen meer is dit wegens de logaritmische schaal van decibellen.

De dichtstbijzijnde woningen zijn gelegen op aanzienlijk minder afstand dan de nieuwe landelijk geldende norm van minimaal tweemaal de tiphoogte tot de windturbines in het plan van Windpark Horst & Telgt.

Het betreft minimaal 12 woningen die staan op een afstand van minder dan 500 meter vanaf een geplande windturbine, waarvan sommigen zelfs op minder dan 400 meter, en één op 277 meter afstand.

Initiatiefnemers van Windpark Horst & Telgt zijn dus voornemens om, indien het bevoegd gezag hen daartoe de ruimte biedt, relatief te veel en te grote windturbines te plaatsen in een relatief te klein gebied. De afstanden tussen windturbines en woningen zijn aanzienlijk kleiner dan deze voorgeschreven vanuit nieuwe landelijke normen.

Consequenties voor hinder voor omwonenden zijn enorm, met name wegens de geluidsbelasting en de belasting van de slagschaduw.

Tabel 2.1 op pagina 7 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst & Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

De referentiewoningen zijn representatief voor de situatie en zijn hieronder weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Referentiepunten

Toetspunt	Naam	Afstand tot dichtstbijzijnde turbine [m]	Windrichting vanaf woning richting dichtstbij gelegen windturbine
1	Buitenbrinkweg 81	430	ZW
2	Zeeweg 164	370	N
3	Zeeweg 162	390	N
4	Riebroekersteeg 3	430	W
5	Riebroekersteeg 5	420	W
6	Riebroekersteeg 31	400	ZW
7	Riebroekseweg 23	420	W
8	Riebroekseweg 27	440	NW
9	Riebroekseweg 30	470	NW
10	Riebroekseweg 48	460	N
11	Riebroekseweg 46	430	W
12	Waterweg 109	470	NW
13	Dasselaanweg 1A	1320	ZO
14	Palmbosweg 4*		

*: Dit betreft een woning met dove gevels, zie Kader 2.1

Tabel 2.4 op pagina 13 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst & Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.4 Jaargemiddelde geluidniveaus voor de alternatieven (zonder geluidvoorzieningen) [dB(A)]

Toetspunt	Adres	Alternatief 1		Alternatief 2	
		L_{night}	L_{den}	L_{night}	L_{den}
1		40	46	40	46
2		44	51	44	50
3		44	50	43	50
4		44	50	43	49
5		44	50	43	49
6		44	50	44	50
7		43	49	42	48
8		42	48	41	47
9		41	48	41	47
10		43	49	41	48
11		42	49	42	48
12		40	46	40	47
13		36	42	35	41
14		36	43	36	42

De initiatiefnemers van Windpark Horst & Telgt zijn voornemens de veel te hoge geluidsbelasting ten gevolge van de te korte afstanden te verminderen door een extreme mitigatie. Dit betekent dat de windturbines altijd of een groot deel van de tijd in een geluidsreductiemodus zullen draaien. Dit blijkt uit het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst en Telgt door Pondera in opdracht van Prowind dd. 3 januari 2023, waarin duidelijk wordt dat bijvoorbeeld de meest noordelijke windturbine overdag en in de avond in modus 12 en in de nacht in modus 16 zal moeten draaien om te kunnen voldoen aan een geluidsnorm van 45 dB L_{den}.

Tabel 2.8 op pagina 17 van het Akoestisch onderzoek en onderzoek slagschaduwhinder Windpark Horst & Telgt door Pondera in opdracht van Prowind:

Tabel 2.8 Geluidmitigatie benodigd om aan normstelling van 45 dB L_{den} te kunnen voldoen

Windturbinenummer	Windturbintype	dag	avond	nacht
11	Nordex N163-6.X STE	mode 12	mode 12	mode 16
12	Nordex N163-6.X STE	mode 6	mode 6	mode 16
13	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 5
14	Nordex N163-6.X STE	--	--	mode 6
15	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
16	Nordex N163-6.X STE	mode 11	mode 11	mode 16
17	Nordex N163-6.X STE	--	mode 2	mode 9
21	Nordex N133/4800	mode 7	mode 7	mode 13
22	Nordex N133/4800	mode 2	mode 2	mode 13
23	Nordex N133/4800	mode 1	mode 1	mode 13
24	Nordex N133/4800	--	--	mode 8
26	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
27	Nordex N133/4800	mode 13	mode 13	mode 13
28	Nordex N133/4800	--	--	mode 13

*: windturbinennummer 11-17 zijn voor Alternatief 1, nummers 21-28 voor Alternatief 2

--: normale modus, mode 1 voor N163 en mode 0 voor N133

Arcadis geeft in het Ontwerp plan MER voor de nieuwe landelijke normen op pagina 191 aan dat 1 geluidsreductiemodus overeen komt met ongeveer 1 dB geluidsreductie, waaruit geconcludeerd kan worden dat de meest noordelijke windturbine overdag ongeveer 12 dB en in de nacht maar liefst ongeveer 16 dB gereduceerd moet worden om aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te kunnen voldoen. Wat dus tevens betekent dat deze meest noordelijke windturbine in potentie 12-16 dB meer geluid op de gevel van de dichtstbijzijnde woning kan produceren dan hij mag doen.

- ⇒ Geen enkele van de 7 geplande windturbines mag s' nachts op maximale bronsterkte werken. Overdag zijn dat er slechts drie van de vier.
- ⇒ Vier van de zeven geplande windturbines mogen dus helemaal nooit op maximale bronsterkte werken!
Dat is als de toegestane 45 dB Lden gelijkmatig en evenredig over het jaar wordt verdeeld. Daarin schuilt voor het inmiddels onmogelijke Windpark Horst & Telgt een substantieel risico, hetgeen bevestigd is door de onderzoeken van Arcadis in het kader van het Ontwerp PlanMER windturbine- bepalingen leefomgeving.

Arcadis waarschuwt met voorbeelden op pagina 133 en 191, dat exploitanten gederfde energieopbrengsten door het functioneren in een geluidsreductiemodus of door een periode van stilstand, compenseren in de rest van het kalenderjaar! Dit tot het gemiddelde van de toegestane 45 dB Lden is volgemaakt.

Juist bij de plannen voor een Windpark bij Horst & Telgt schuilt hierin dit grote risico voor geluidsoverlast voor omwonenden, vanwege de te verwachte langdurige en frequente periodes van stilstand wegens de wespandief, de rosse vleermuis en slagschaduw. De vereiste periodes van stilstand zouden op volle kracht gecompenseerd kunnen worden in periodes waarin de windturbines wél mogen draaien. Met als mogelijk gevolg in die periodes een zeer hoge piekgeluidsbelasting.

De jaargemiddelde norm dB Lden is in origine opgesteld ten aanzien van een relatief constante geluidsbron zoals een snelweg. Het gebruik van een volledig jaargemiddelde norm heeft daarbij een goede grondslag. Een Windpark bij Horst & Telgt vormt hierop echter een uitzondering wegens de zeer geruime voorziene perioden van stilstand, logischerwijs is er dan geen geluidsproductie.

Figuur 18.3 Mitigatieschema ter bescherming van de rosse vleermuis en wespendif VKA 7 windturbines

Mitigatie														
HA1 nummering	VKA nummering	Rosse vleermuis	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
2	WT2				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
3	WT3				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
4	WT4				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand									
5	WT6				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
6	WT7				Rosse vleermuis: onder bepaalde condities 's nachts stilstand									
		Wespendif	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1								stilstand overdag					
2	WT2								stilstand overdag					
3	WT3								stilstand overdag					
4	WT4								stilstand overdag					
7	WT5								stilstand overdag					
5	WT6								stilstand overdag					
6	WT7								stilstand overdag					
		rosas	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1	WT1				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nachts stilstand		's nachts stilstand			
2	WT2						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
3	WT3						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
4	WT4						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
7	WT5				Rosse vleermuis: 's nachts stilstand				dag en nachts stilstand		's nachts stilstand			
5	WT6						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			
6	WT7						soms nachts stilstand		Overdag stil soms 's nachts		soms nachts stilstand			

Bij een windpark op een locatie als bij Horst & Telgt kan de jaargemiddelde norm van 45 dB Lden enkel bereikt worden door de langdurige periodes van stilstand af te wisselen met periodes waarin de windturbines zonder of met geringe mitigatie op volle toeren draaien, en daarmee een ook hoge piekgeluidbelasting veroorzaken.

Deze zorg wordt gedeeld door Arcadis in hun memo dd. 9 januari 2024 gericht aan de Gemeente Ermelo:

In het eerdere advies van Arcadis zoals vastgelegd in de memo met referentie D10059548:3 van 24 januari 2023 is hierover onder meer het volgende opgenomen:

“In het MER staat dat in zijn algemeenheid geldt dat wanneer er niet gemitigeerd wordt 47 dB Lden (jaargemiddeld) overeenkomt met 43 tot 45 dB(A) bij hoge windsnelheden. Met name omdat er fors gemitigeerd moet worden om aan 47 dB Lden of 45 dB Lden te voldoen wordt aanbevolen nader inzicht te geven in de geluidsniveaus die na mitigatie in de dag-, avond- en nachtperiode optreden op de momenten dat de windturbines maximaal geluid produceren. Door de mitigatie verandert namelijk de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau.”

- ⇒ Door mitigatie gecombineerd met periodes van stilstand is wijziging van de verhouding tussen de geluidbelasting in Lden en het maximale equivalente geluidniveau voorspelbaar.
- ⇒ Om omwonenden wegens het feit dat de windmolens te dichtbij zouden komen te staan in deze situatie voldoende te beschermen tegen hinder en ernstige hinder binnen een jaargemiddelde norm van 45 dB Lden, dienen de geluidsnormen in het kader van de zorgplicht voor een gezonde leefomgeving naar beneden te worden bijgesteld én er dient een aanvullende norm voor piekgeluid-belasting te worden toegevoegd.
- ⇒ Daarbij dienen in de berekeningen van de jaargemiddelde maximaal 45 dB Lden, de periodes met verplichte stilstand vanwege de wespendif en de rosse vleermuis uitgesloten te worden.

De geluidbelasting voor omwonenden in die periodes waarin het windpark wél in bedrijf is, zou in elk geval gelijk of lager moeten zijn dan in geval deze verplichte stilstandperiodes afwezig waren en het windpark jaarrond in bedrijf zou mogen zijn.

Volgens [REDACTED] zou het meten van immissiewaarden slechter zou zijn of niet haalbaar. Alle industrie van Nederland moet voldoen aan immissie-waarden bij zonepunten en/of woninggevels. Dat zijn normen ook uitgedrukt in piekwaarden. Het is irrationeel dat uitsluitend en alleen windturbines daarvan uitgezonderd zouden moeten worden.

Mitigatie in de vorm van functioneren in een geluidsreductiemodus heeft nóg een complicatie, zo blijkt uit de onderzoeken in het kader van het Ontwerp Plan MER windturbinebepalingen leefomgeving.

Bij functioneren in een geluidsreductiemodus worden hoge frequenties aanzienlijk meer dan lage frequenties gereduceerd, met name wanneer serrations worden toegepast. Het toegestane geluid bestaat voor een aanzienlijk groter aandeel uit lage frequenties. Woningen in de omgeving worden zwaarder belast met lage frequenties dan wanneer de 45 dB Lden minstens gedeeltelijk gerealiseerd zou worden met voldoende afstand tussen windturbines en woningen, zoals de nieuwe landelijke afstandsnormen voorschrijven. Lage frequenties zorgen voor meer overlast over veel grotere afstanden, maar ook voor meer overlast binnenshuis omdat gevels lage frequenties minder goed tegenhouden dan hoge frequenties, en er zeer hinderlijke resonantie kan gaan optreden.

De dB Lden jaargemiddelde norm is niet of nauwelijks controleerbaar en handhaafbaar. Het ILT heeft al in 2009 aan Minister Cramer gerapporteerd dat Lden geheel niet handhaafbaar is <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/inspectie-burgersonvoldoende-bescherm-d-tegen-geluidsoverlast-windmolens>. Dat komt omdat de overheid geheel afhankelijk is van:

- voor handhaving is de overheid geheel afhankelijk van bronsterktegegevens te verstrekken door de windturbinefabrikant en jaarproductiegegevens door de exploitant.
- deze gegevens zijn bedrijfsgeheim en kan geen overheid zelf vast stellen
- het realiseren van een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten is door Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf gedaan.
- Omgevingsdiensten kunnen geen software van de windturbines uitlezen of mitigatie controleren met metingen vanuit instelling van de silent modus qua tijdstippen en effecten en daarmee vaststellen of voldaan wordt aan de jaargemiddelde geluidsnorm.

Het is daarom dat het (oude) regeerakkoord pleitte voor “heldere afstandsnormen”, die de Provincie hier alleen op grond van foute motivatie van [REDACTED] niet overneemt. Het is eenvoudiger de ‘Handreiking meten en rekenen Industrielawaai’ toe te passen om piekwaarden te controleren, dan een volledige bronsterktemeting bij allerhande windrichtingen en -sterkten te fabriceren, wat de Omgevingsdiensten nog vrijwel nooit zelf hebben gedaan.

Een heldere en duidelijke afstandsnorm in combinatie met een norm voor piekgeluidbelasting geeft burgers veel meer zekerheid. Het bevoegd gezag zou vanuit oogpunt van handhaafbare bescherming van burgers, leefomgeving en natuur tegen omgevingseffecten, goed handhaafbare normen waaraan het windpark moet voldoen, vast moeten stellen.

Omwonenden hebben recht op gebruik van gegevens uit de meest recente onderzoeken in het in ontwikkeling zijnde Provinciaal Inpassings Plan. Het provinciaal inpassingsplan ligt ten grondslag aan het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving. Dit zodat zij niet willens en wetens blootgesteld kunnen worden aan een dergelijke mate van hinder waarvan nu al bekend en aangetoond is dat deze overmatig en onaanvaardbaar zal zijn.

- ⇒ Als basisbescherming voor omwonenden tegen overmatige en onaanvaardbare hinder is het van groot belang dat de **afstandsnorm van minimaal tweemaal de tiphoogte**, zoals benoemd in het Ontwerp PlanMER windturbinebepalingen leefomgeving, voor het plan van Windpark Horst & Telgt onverkort is toegepast. Uit de onderzoeken blijkt dat deze afstandsnorm, aangevuld met mitigerende maatregelen, de enige manier is om het geluid voor alle frequenties, ook de lage, binnen aanvaardbare grenzen te kunnen brengen.
- ⇒ **Een goede norm voor afstand is strikt noodzakelijk, om te voorkomen dat omwonenden van voorgenomen windmolens uit het plan Windpark Horst & Telgt, verhoogd risico lopen op zowel hoge piekgeluidbelastingen als ook hoge laag frequent geluid belastingen binnenshuis.** Wegens bescherming van de wespenspiegelen en de rosse vleermuis zijn langdurige periodes van stilstand noodzakelijk. Meerdere windturbines moeten altijd in hoge mate voor geluid gemitigeerd worden om heel het jaar aan de geluidsnorm van 45 dB Lden te voldoen.

Naast de norm voor jaargemiddeld geluid van 45 dB Lden of lager en 39 dB Lnight of lager, en een toeslag voor tonaal geluid, is daarom specifiek voor het plan Windpark Horst & Telgt tevens een norm voor piekgeluidbelasting Laeq, een norm voor laagfrequent geluid en een norm voor geluidbelasting noodzakelijk.

Onderwerp 6: laag frequent geluid

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

De GGD Noord- en Oost Gelderland heeft in reactie op de NRD MER Windpark Horst & Telgt in een zienswijze een aantal adviezen gegeven, onder meer adviseert de GGD om naast de voorbereiding en de realisatiefase ook monitoring en beheer (na realisatie) in het participatie- plan op te nemen, en om in het kader van monitoring voorafgaand aan de realisatie een nulmeting voor laag frequent geluid (LFG) te doen op een aantal relevante punten. Zodat LFG in de exploitatiefase gemonitord kan worden.

Dit GGD-advies ontbreekt in de MER en ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt.

Terwijl in de reactienota op de NRD MER in reactie op het advies van de GGD wel de toezegging is gedaan dat in de plan uitwerkingsfase de monitoring en de nulmeting van LFG betrokken zal worden.

In de MER wordt hierover in Hoofdstuk 6.3.4 aangegeven:

- Nulmeting geen onderdeel onderhavige MER

In het onderzoek naar de effecten van windturbinegeluid hebben in het kader van deze MER geen metingen van (laagfrequent) geluid plaatsgevonden. De belangrijkste reden hiervoor is het feit dat laagfrequent geluid en infrageluid van windturbines niet voor andere effecten zorgen dan het hoorbare spectrum van 'normaal' geluid. Dat betekent dat in de beoordeling van de effecten van het aspect geluid het effect van laagfrequent geluid reeds meegenomen is en dat aanvullende metingen geen meerwaarde hebben. Immers, dat zou betekenen dat uit de metingen ook een conclusie of oorzaak-gevolg relatie af te leiden zou zijn. Dat is op basis van de wetenschappelijke kennis niet het geval. Een betrouwbare en toepasbare nulmeting kan pas dan worden uitgevoerd wanneer het windpark gerealiseerd is. Dit omdat pas dan onder vergelijkbare omstandigheden metingen kunnen worden uitgevoerd (geluidniveau met windturbinegeluid (turbines draaien) en geluidniveau zonder windturbinegeluid (windturbines worden stil gezet). Alleen op die manier kan een eventuele direct oorzaak-gevolg relatie met zekerheid worden vastgesteld.

In de ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt is hierover echter geen voorschrift opgenomen.

Daarom het verzoek de nulmeting en een zorgvuldige monitoring van laag frequent geluid (LFG) alsnog in de ontwerp vergunning op de te nemen. En in de omgevingsovereenkomst afspraken op te nemen omtrent terugkoppeling van de uitkomsten naar de omgeving en omtrent handhaving.

Onderwerp 7: schadelijke stoffen

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Omtrent de invloed van milieu vervuiling in de omgeving van windturbines door schadelijke stoffen die vrijkomen van en uit windturbines onder andere door erosie bestaan zeer verschillende inzichten.

De in verschillende onderzoeken aangegeven aard en hoeveelheid schadelijke stoffen laten een zeer grote spreiding zien.

In de MER Windpark Horst & Telgt wordt de invloed van schadelijke stoffen gebagatelliseerd, maar het is maar zeer de vraag of dit wel terecht is.

Om de invloed van deze schadelijke stoffen te kunnen monitoren is het van belang om in de vergunning de verplichting op te nemen voor:

- Een nulmeting voor schadelijke stoffen waaronder Bisfenol A, PFAS en andere schadelijke stoffen die mogelijk vrij kunnen komen van en uit windturbines
- Monitoring door jaarlijkse metingen tijdens de eerste 5 jaar van de exploitatiefase

- Bij zowel de nulmeting als de jaarlijkse metingen dient onderzoek van de oppervlakte en tevens het grondwater plaats te vinden, daar in dit gebied mens en dier gebruik maken van uit de bodem opgepompt bronwater
 - De resultaten van de nulmeting en de jaarlijkse metingen dien op een inzichtelijke wijze teruggekoppeld te worden naar de omgeving/omwonenden
- In de omgevingsovereenkomst dienen afspraken vastgelegd te worden omtrent monitoring en handhaving indien bij metingen in de exploitatiefase schadelijke stoffen worden vastgesteld.

Onderwerp 8: wespendif

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Soortenbescherming

Dit betreft specifiek het effect op de populatie van de wespendif. Er is getoetst op de zogenaamde 1% norm. Bij de achterliggende analyses zijn de volgende onderdelen onjuist:

- Er is geen rekening gehouden met jonge wespendifen (zie Rapport Wespendif Commissie MER 301123)
- Er is onterecht niet uitgegaan van het voorzorgsprincipe
- Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe is onjuist en niet conform jurisprudentie bepaald.

Jonge wespendifen

Bij de sterfte is het effect op een deel van de populatie te weten de jonge wespendifen buiten beschouwing gelaten. Dit is onjuist en leidt tot een onderschatting van de sterfte.

Voorzorgsprincipe

Op grond van 6.2 habitatrichtlijn geldt een verslechteringsverbod. Daarbij dient een verslechtering uitgesloten te zijn. Bij de analyses is uitgegaan van gemiddelde waarden t.a.v. de aanvaringskansen en daarmee is evident het voorzorgsprincipe niet gehanteerd. Op grond van het voorzorgsprincipe had moeten worden uitgegaan van een "worst case scenario" om daarmee een verslechtering eventueel te kunnen uitsluiten. Aangezien (zie de rapporten) melding wordt gemaakt van een worst case scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn, en daarmee dus zeer ruim boven de 1% norm uitkomt, kan op geen enkele wijze een verslechtering worden uitgesloten.

Cumulatie

Bij het bepalen van het cumulatief effect van alle windparken op of rond de Veluwe zijn op grond van een peiljaar parken buiten beschouwing gelaten bij de cumulatie. Uit documentatie blijkt dat dit in eerdere instantie deze windparken wel zijn meegeteld en dat daarmee het effect boven de 1% norm uitkwam.

Het cumulatief effect dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.
Hierbij moet opgemerkt worden dat deze handelswijze de indruk wekt dat hier naar een resultaat is toegerekend omdat in eerste aanleg de 1% norm werd overschreden en met het bijstellen van criteria t.b.v. cumulatie de berekening tot onder de 1% norm is gebracht. Dit wordt beschouwd als een uiterst kwalijke gang van zaken.

Conform Rapport Wespandief Commissie MER 301123 dient rekening gehouden te worden met de jonge wespandieven.

In het kader van de naleving van het verslechteringsverbod dient uitgegaan te worden van het worst case scenario, en niet van gemiddelden.

Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek, conform jurisprudentie, waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Bronvermelding:

GS brief Windparken op en rondom de Veluwe 131222

<https://gelderland.notubiz.nl/document/13032396/1#search=%2220221220%22>

Rapport Wespandief Commissie MER 301123

<https://www.commissiemer.nl/docs/mer/p37/p3759/a3759rd.pdf>

Onderwerp 9: conflicts of interest

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst&Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

In oktober 2021 heeft Dr. Joris J. van Hoof een rapport gepubliceerd over verborgen belangen in literatuur windturbines:

In de MER hoofdstuk 8 worden onder andere gegevens uit twee RIVM rapporten uit 2017 en 2020 gebruikt als zijnde literatuurstudies waarin (peer reviewed) wetenschappelijke onderzoeken zijn onderzocht.

Van Hoof toont echter aan dat in beide RIVM-rapporten geen enkele keer gemeld wordt dat bepaalde studies, bij de originele publicatie, een conflict of interest, competing interest of financiering vanuit de windenergie-industrie hebben ontvangen. Terwijl sommige auteurs werkzaam zijn of waren in of voor de windindustrie, afkomstig zijn uit de windindustrie of betaald worden door de windindustrie, of anderszins conflicterende belangen hebben, en dus niet onafhankelijk zijn. Bij al deze artikelen staat in de originele publicatie een verklaring van belangenverstrengeling of financiering vanuit de industrie vermeld, terwijl het RIVM hiervan in hun rapporten geen melding doet.

Van Hoof geeft in zijn conclusie aan:

De windenergie-industrie slaagt er op deze manier in om een constante stroom van informatie in de discussie rondom windturbines te houden, en om de aandacht af te leiden

van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar de gezondheidseffecten en -risico's van windturbines op mens en dier. Bestuurders en onderzoekers moeten kritisch kijken naar de financiering van onderzoek en welke invloed de industrie kan hebben gehad in wetenschappelijke publicaties. De invloed van de windenergie-industrie en andere belanghebbenden dient transparant te zijn, zeker in wetenschappelijke publicaties en rapporten.

Bronvermelding:

Van Hoof, J. J. (2021). Verborgen belangen in literatuur windturbines. Enschede: Universiteit Twente.

Zie: <https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/10/2021-Factsheet-UTwente-Windturbines-van-Hoof.pdf>

⇒ De aangehaalde RIVM publicaties zijn vanuit de Wind energie gesponsord.

Op methodologische en ethische gronden dienen in de MER Windpark Horst & Telgt onderzoeken waarvan de auteurs banden hebben (gehad) met of belangen hebben (gehad) in de windindustrie uitgesloten te worden. Dit geldt des te meer als blijkt dat het verborgen belangen zijn.

Onderwerp 10: voorzorgsprincipe

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 6 Gezondheid

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt hoofdstuk 8 plus bijbehorende bijlagen.

Artikel 21 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de zorgplicht op voor de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu.

Artikel 22 van de Nederlandse Grondwet legt de overheid de plicht op maatregelen te treffen ter bevordering van de volksgezondheid. Beide artikelen zijn opgenomen in het hoofdstuk grondrechten van onze Grondwet. Behalve grondrechten voor de burger houden de artikelen een voorzorgplicht voor de overheid in om te voorkomen dat burgers en milieu worden blootgesteld aan risico's.

Het aspect schade door de invloed van windturbines voor de gezondheid is in de medische en juridische literatuur nationaal en internationaal niet meer te ontkennen. Onder andere de giftige fijnstof die van rotorbladen af komt brengt veel schade aan mens en milieu. In de afgelopen decennia heeft een groot aantal wetenschappers ervoor gepleit in de planning en besluitvorming rond de aanleg van windturbineparken veel zorgvuldiger om te gaan met de gezondheid van de mens.

In de MER Windpark Horst & Telgt wordt voor de invloed van de geplande windturbines op de gezondheid van omwonenden het voorzorgsprincipe niet of beslist onvoldoende toegepast.

Conclusies uit onderzoeken en publicaties waarin gezondheidsschade door windturbines duidelijk naar voren komt worden op methodologische gronden niet meegenomen in de MER. Onderzoeken waarvan het wetenschappelijk gehalte voor de MER hoog en betrouwbaar genoeg bevonden wordt, komen tot conclusies waar het gezond verstand echt niet bij kan. Zo blijkt er wel een duidelijk verband te zijn tussen het geluid van windturbines

en hinder. In lijn met de WHO-definitie van gezondheid is ook hinder als een schadelijk gezondheidseffect te beschouwen. Toch leidt dit dan tot de onbegrijpelijke conclusie dat er geen direct bewijs is voor het ontstaan van gezondheidsschade door de invloed van windturbines. Er is namelijk onvoldoende bewijs dat windturbinegeluid directe gezondheidsproblemen of ziektes veroorzaakt, onafhankelijk van het effect van windturbinegeluid op hinder of slaap. Dat omwonenden van windparken ziek worden door voortdurende geluidshinder en ernstige slaapverstoring zou in wetenschappelijk onderzoek mee moeten tellen.

De conclusie dat wetenschappelijke onderzoeken (nog) niet kunnen aantonen dat er een direct verband is tussen windturbines en gezondheidsschade is volstrekt onvoldoende om te kunnen voldoen aan het voorzorgsprincipe.

Het voorzorgsprincipe is wereldwijd een belangrijk uitgangspunt in de omgang met de risico's van nieuwe en nog onvoldoende onderzochte technologieën. Overheden moeten het voorzorgsprincipe toepassen wanneer de gevolgen van een nieuwe techniek nog onvoldoende bekend zijn, terwijl de kans op ernstige schade voor bijvoorbeeld het milieu of de volksgezondheid aanwezig is.

Het voorzorgsprincipe schrijft voor dat, indien er twijfel of onduidelijkheid bestaat in de wetenschap over een ernstig gevaar, volksgezondheid en milieu altijd prioriteit moeten krijgen. Better safe than sorry.

Vanuit deze gedachte dient de overheid de burgers te beschermen tegen mogelijke gezondheidsschade door windturbines zolang er geen zekerheid is over de veiligheid van windturbines voor de gezondheid van omwonenden.

Samenvattend:

- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat een direct verband tussen windturbines en gezondheidsschade (nog) niet bewezen aangetoond kan worden.
- Er zijn onderzoeken waaruit volgt dat windturbines gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Er zijn nog geen onderzoeken waaruit volgt dat windturbines met zekerheid en bewezen géén gezondheidsschade kunnen veroorzaken.
- Zolang dit zo is dient de overheid het voorzorgsprincipe te hanteren bij het plannen van windparken met industriële windturbines in de omgeving van woningen.

Bronvermelding, waarnaar tevens verwezen wordt voor verdere informatie en onderbouwing:

<https://www.windwiki.nl/>

<https://www.windwiki.nl/externe-bronnen/>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/04/Voorkom-hetwindturbinesyndroom-DEI.pdf>

<https://www.windwiki.nl/wp-content/uploads/2021/11/Gezondheidseffecten-van-windturbinegeluid-D.-Bijl-2021.pdf>

Onderwerp 11: participatie Windpark Horst & Telgt

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Voorafgaand aan de vergunningsverlening behoort aan de omgeving duidelijkheid en zekerheid te worden gegeven omtrent de regelingen voor de financiële participatie.

Dit betreft onder meer:

- Omgevingsvergoedingen:
 - Wie komt daarvoor in aanmerking?
 - De hoogte van het bedrag per woning?
 - Etc.
- Omgevingsfonds
 - Verdeling
 - Bestemming
 - Beheer
 - Etc.
- 50% Locaal eigendom
 - Wie?
 - Hoe?
 - Opbrengsten en risico's?
 - Voordelen en nadelen?
 - Etc.

Daarnaast dient er duidelijkheid te zijn omtrent planschade vergoeding/nadeelcompensatie en andere vormen van schadevergoedingen

- Rol van de initiatiefnemers/ontwikkelaar m.b.t. planschade/nadeelcompensatie
 - Voorafgaand planschade onderzoek?
 - Aanbod van de ontwikkelaar m.b.t. planschade vergoeding/nadeelcompensatie?
 - Wie komen hiervoor in aanmerking tot welke afstand van het windpark?
- Rol van de initiatiefnemer/ontwikkelaar m.b.t. overige schadevergoeding
Bijvoorbeeld inkomensschadevergoeding (recreatie etc. etc.)

De omgeving en omwonenden van Windpark Horst & Telgt verkeren in grote onzekerheid omtrent de financiële schade, en of en hoe dit vergoed en gecompenseerd zal worden. Hierover leven in de omgeving heel veel vragen waarop voorafgaand aan de vergunningsverlening een passend antwoord zou moeten komen wat volledig recht doet aan de schade die de omgeving van Windpark Horst & Telgt ondervindt en nog veel meer zal gaan ondervinden.

Onderwerp 12: plaatsing, beheer en onderhoud en afbouw

Hoge belastingen en trillingen, draaiende delen en slijtage maken regelmatige inspecties en onderhoud noodzakelijk om gevaarlijke incidenten te voorkomen. Onderhoud van windturbines die ook nog eens langdurig moeten stilstaan is een belangrijk aspect.

Hoe is zeker gesteld dat er geen bezuiniging op onderhoud plaatsvindt na eventueel de stop van subsidies, op onderhoud?

Zijn in het onderhoudsplan van de windmolens alle gevolgen voor het gebruik van fossiele energie (een windturbine heeft afhankelijk van de grootte tussen de 200-800 liter olie nodig als smeermiddel voor de turbine) en de milieu effecten van gebruikte materialen en het fossiele brandstof gebruik van de verkeersbewegingen meegenomen? Wat te denken van de stikstof depositie bij aanleg en onderhoud maar ook bij de afbouw van het vermeende park bij het verstrijken van de product levenscyclus van de windturbines?

De rijksoverheid wil dat Nederland in 2050 een circulaire economie heeft en daarom is het Uitvoeringsprogramma circulaire Economie opgezet. Voor metalen en beton is dit met de huidige technologie te realiseren.

Is er een doorrekening van de gebruikte materialen als beton en metaal hiervoor, ook voor de rotorbladen? En wat gebeurt er met de rotorbladen die wegens slijtage eventueel ook al tijdens de levensduur van de windturbine vervangen moeten worden? Hoe wordt omgegaan met de vezel-epoxy schilfers die vanuit die slijtage in ons landschap komen?

Wat is het gebruik van fossiele brandstof om al deze materialen te recyclen en her te gebruiken? Wat is per saldo de impact en hiermee nog de beoogde vermindering van de CO2 uitstoot?

Onderwerp 13: locatie

Betreft:

MER Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb vergunning Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Ontwerp besluit Wnb ontheffing Windpark Horst & Telgt plus bijbehorende bijlagen

Uit de MER en alle ontwerp-besluiten blijkt dat Windpark Horst & Telgt alleen gerealiseerd mag en kan worden als voldaan wordt aan een groot aantal maatregelen.

Zonder deze noodzakelijke maatregelen is de realisatie en exploitatie van dit windpark onaanvaardbaar, onverantwoord, ontoelaatbaar en volgens heersende regelgeving niet toegestaan. Het betreft maatregelen zoals:

- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de wespandief
- Langdurige stilstand in verband met bescherming van de rosse vleermuis
- Frequentie stilstand in verband met slagschaduw
- Forse mitigatie in verband met geluid

Deze noodzakelijke maatregelen beperken de energieopbrengst van Windpark Horst & Telgt aanzienlijk. Zie hiervoor tabel 19.12 en 19.13 in de MER Windpark Horst & Telgt.

Tabel 19.12 Berekening mitigatie verliezen met gelijktijdigheid¹⁷⁵ (geluid, slagschaduw, wespdeif en rosse vloermuis)
VKA met 7 windturbines

Windturbine	Verlies (MWh/jaar)	Verlies (aantal huishoudens)
WT1	7.590	2.780
WT2	6.053	2.217
WT3	3.326	1.218
WT4	2.748	1.006
WT5	6.770	2.479
WT6	5.899	2.160
WT7	6.670	2.443
Totaal	39.057	14.303

Tabel 19.13 Energieopbrengst en vermeden emissies VKA 7 WT's met en zonder mitigatie (op basis van gelijktijdigheid¹⁷⁵)

VKA 7 windturbines	Voor mitigatie	Verlies door mitigatie	Na mitigatie	Effectscore na mitigatie
Elektriciteitsproductie				
Netto energieproductie (P50) [GWh/jr]	142,6	39,1	103,5	+
Verliezen door mitigatie		27,4%		
Aantal huishoudens per jaar	52.221	14.303	37.902	
Bijdrage aan RES doelstelling	27%		20%	+
Vermeden emissies				
Reductie CO ₂ [ton/jr]	67.112		48.170	+
Reductie NO _x [ton/jr]	37		27	+
Reductie SO ₂ [ton/jr]	22		16	+
Reductie fijn stof PM ₁₀ [ton/jr]	0,6		0,4	+
Reductie fijn stof PM _{2,5} [ton/jr]	6,9		5,0	+

En ondanks al deze maatregelen vormt Windpark Horst & Telgt op deze locatie nog altijd een gevaar voor de gezondheid en het welzijn van omwonenden, een bedreiging voor de instandhoudingsdoelen van beschermde diersoorten, een beperking voor nieuwe ontwikkelingen in de omgeving en een ontsiering van het landschap.

Te denken valt ook aan andere risico's rond windturbines die bij plaatsing dichtgelegen langs een snelweg als de A28 onaanvaardbaar zijn. Voorbeelden zijn ijsafwerping, mastbreuken het afbreken van een turbineblad of gondel. Het is voorgekomen dat ijsbrokken van windturbines afkomen. Dit kan gevolgen hebben voor de verkeerssituatie op de A28 maar ook voor verkeer op de weg parallel hieraan. Andere incidenten zijn het afbreken van de windturbine zelf zoals op 4 januari 2023 toen een van de windturbines op het windpark langs de dijk tussen Zeewolde en Almere afbrak bij windkracht 6 een stevige maar zeker geen abnormale wind.

Deze locatie is dus alles behalve optimaal in benutting van ruimte, grondstoffen en het veroorzaken van schadelijke effecten. Te veel en te hoge windturbines in een relatief veel te klein gebied, met teveel noodzakelijke beperkingen ter bescherming van mens en natuur. Opoffering van de schaarse ruimte in Nederland aan buitensporig hoge industriële complexen zoals windparken kan beter op alternatieve locaties waar meer vrije ruimte is en een betere balans tussen energie-opbrengsten ten opzichte van het gebruik aan grondstoffen, de schade aan mens, natuur, milieu en landschap.

Dit zou uit de MER duidelijk moeten worden en zou voor de Provincie reden en bestuurlijke noodzaak moeten zijn om op een dergelijk slecht renderende locatie geen windpark toe te staan.

Bij elk bestemmingsplan dus ook dit provinciaal inpassingsplan behoort een economische paragraaf waarin duidelijk wordt dat de wijziging niet voor niets wordt gedaan omdat

aangetoond wordt dat het plan financieel haalbaar is. De inhoud daarvan is wegens “bedrijfsgeheim” niet beschikbaar voor het publiek. In het geval van Windpark Horst & Telgt is het belangrijk dat de provincie als bevoegd gezag het financieel-economische plan extern laat controleren door bijvoorbeeld TNO, omdat wel heel erg veel stilstand wordt voorzien, hetgeen van grote invloed is op de te realiseren energie-opbrengst. In dat kader dient het ook voorafgaand het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan gegarandeerd zeker te zijn dat Liander op tijd een bij de te verwachten elektra-opbrengst passende aansluiting kan realiseren, daar zonder terugleverings- en verkoopmogelijkheden van de geproduceerde electra de economische paragraaf geheel op losse schroeven zal komen te staan.

Op basis van alle beschikbare gegevens is er feitelijk maar één harde conclusie mogelijk: Windpark Horst & Telgt past niet binnen de geplande locatie, er worden relatief te veel en te grote windturbines geplaatst in een naar verhouding veel te klein gebied.

Daar dit de economische balans van Windpark Horst & Telgt onder druk zet is het voor de burgers van belang dat de economische paragraaf die onderdeel uitmaakt van het provinciaal inpassingsplan gecontroleerd wordt door bijvoorbeeld TNO. Tevens is voor de burgers belangrijk dat voorafgaand aan het vaststellen van het provinciaal inpassingsplan het gegarandeerd zeker is dat Liander op tijd een passende aansluiting kan garanderen.

Een aanvaardbare leefomgeving mag nooit ondergeschikt zijn aan het behalen van doelstellingen. Temeer daar de doelstelling uit het Klimaat akkoord voor 2030, te weten 35 TWh per jaar duurzame energie-opwek op land, inmiddels al volledig is behaald. Ook is bekend dat er sprake is van negatieve energie prijzen waarmee ook onze landgenoten mogelijk worden geconfronteerd met nog meer uitbreiding van opwekking met windenergie.

Tot slot

Wij maken ons grote zorgen over de uitvoering van de extreem veel noodzakelijke beperkende maatregelen ter bescherming van mens en natuur met name bij dit plan. Wij zijn bezorgd over de te verwachten geluidsoverlast vanwege hoge gevoeligheid voor geluiden waarvoor we juist vanuit de stad naar het buitengebied zijn verhuisd. s’ Nachts zetten wij al de Wifi uit en maken geen gebruik van nachtstroom voor elektrische apparaten als de wasmachine, droger en vaatwasser om geluidsoverlast te voorkomen. Het is onze grote angst met de eventuele komst van windturbines op een dermate korte afstand van ons woonhuis dat we gezondheidsklachten zullen gaan ervaren, niet door de stress van een drukke baan en gezinsleven maar door een alles overheersende en ons huis doordringende laag frequente geluidshinder.

Horst& Telgt is geen goede en passende locatie voor een windpark. Wij menen en hopen uit het diepst van ons hart dat bevoegd gezag feitelijk vanuit geen redelijke grond hebben voor het verlenen van een omgevingsvergunning op dit windpark op deze locatie, hiervan afziet.

Wij danken u voor het lezen van deze zienswijze en uw belangstelling en wensen u goede raad bij uw afwegingen.

Aan: het college van Gedeputeerde Staten van Gelderland
postbus 9090, 6800 GX Arnhem
emailadres: post@gelderland.nl

CC: Commissie MER
Emailadres: info@commissiemer.nl

Van: Stichting Behoud Veluwsch Landschap
Postbus 14, 8160 AA Epe
Emailadres: info@behoudveluwschlandschap.nl
Datum: 7-02-2024

Betreft: zaaknummer: 2023-014597 Windpark Horst & Telgt

Deze zienswijze betreft 2 onderwerpen die betrekking hebben op het ontwerp-inpassingsplan en de ontwerpbesluiten voor Windpark Horst & Telgt:

1. Natuur
2. Landschap

1. Natuur

Zienswijze betreffende effecten op natura2000

Natura2000 gebied Veluwerandmeren

Ten aanzien van het effect op natura2000 gebied Veluwerandmeren en meer specifiek het effect op de daar aanwezige soorten heeft geen passende beoordeling plaatsgevonden. Gezien ligging van het beoogde windpark ten opzichte van dit natura2000 gebied is dit wel vereist.

Natura2000 gebied Veluwe

Ten aanzien van het effect op natura2000 gebied Veluwe heeft een beoordeling plaatsgevonden betreffende soortenbescherming en ten aanzien van gebiedsbescherming.

Dit gebied bevindt zich niet in een goede staat van instandhouding waarmee op grond van artikel 6.2. Habitatrichtlijn een verslechteringsverbod geldt. Dit verbod heeft betrekking op zowel soortenbescherming als gebiedsbescherming. Dit laatste meer specifiek een verslechteringsverbod ten aanzien van de depositie van stikstof.

Gebiedsbescherming

De Aerius berekening die in het kader van een passende beoordeling is uitgevoerd om het effect van stikstofdepositie van het windpark op natura2000 gebied de Veluwe te bepalen is volstrekt onvoldoende onderbouwd en inhoudelijk incorrect.

De emissie van mobiele werktuigen is niet in de berekeningen betrokken terwijl nu juist deze een relatief zeer hoge emissie kennen, mogelijk hoger dan de in de berekeningen betrokken salderingsruimte.

Bij de berekening van de toegepaste saldering door middel van het niet bemesten van de bouwlocaties en de tijdelijke toevoerwegen zijn volstrekt onjuiste uitgangspunten gebruikt en de bepaling van de oppervlakte kent een onvoldoende dan wel ondeugdelijke onderbouwing.

De bemesting dient afhankelijk van gewastypen en de daadwerkelijke bemesting te worden bepaald. Dit dient bepaald te worden op basis van de mestboekhouding van de desbetreffende bedrijven, waarbij tevens de methode van toediening relevant is. Daarbij dient een aantal jaren voorafgaand aan de realisatiefase te worden beschouwd.

Het gebruik van een gemiddelde veldemissie per hectare voor heel Nederland zoals in de berekeningen gebruikt is volstrekt niet representatief voor de daadwerkelijke situatie. Voor het betreffende gebied gelden relatief lage bemestingsnormen die tot een veel lagere veldemissie leiden. Dat betekent dat de berekeningen met een (veel) te hoge emissie (saldering) uitgevoerd zijn.

De emissie van het windpark wordt daarmee onderschat en de emissie waarmee gesaldeer wordt, wordt daarmee overschat. De conclusie dat een verslechtering (habitatrichtlijn 6.2) kan worden uitgesloten is daarmee onjuist.

Soortenbescherming

Dit betreft specifiek het effect op de populatie van de Wespandief.

Er is getoetst op de zgn. 1% norm.

Bij de achterliggende analyses zijn de volgende onderdelen onjuist :

- Er is geen rekening gehouden met de jonge wespandieven
- Er is onterecht niet uitgegaan van het voorzorgsprincipe
- Het cumulatief effect van alle windparken rond de Veluwe is onjuist en niet conform jurisprudentie bepaald.

Jonge wespandieven

Bij de sterfte is het effect op een deel van de populatie te weten de jonge wespandieven buiten beschouwing gelaten. Dit is onjuist en leidt tot een onderschatting van de sterfte.

Voorzorgsprincipe

Op grond van 6.2 habitatrichtlijn geldt een verslechtingsverbod. Daarbij dient een verslechtering uitgesloten te zijn. Bij de analyses is uitgegaan van gemiddelde waarden t.a.v. de aanvaringskansen en daarmee is evident het voorzorgsprincipe niet gehanteerd. Op grond van het voorzorgsprincipe had moeten worden uitgegaan van een "wordt case scenario" om daarmee een verslechtering eventueel te kunnen uitsluiten. Aangezien (zie de rapporten) melding wordt gemaakt van een worst-case scenario waarbij de sterfte tot 5% kan zijn (en daarmee zeer ruim boven de 1% norm uitkomt) kan op geen enkele wijze een verslechtering worden uitgesloten.

Cumulatie

Bij het bepalen van het cumulatief effect van alle windparken op of rond de Veluwe zijn op grond van een peiljaar parken buiten beschouwing gelaten bij de cumulatie. Uit documentatie blijkt dat dit in eerdere instantie wel is gedaan en dat daarmee het effect boven de 1% norm uitkwam.

Het cumulatief effect dient opnieuw te worden vastgesteld op basis van een juiste methodiek waarna opnieuw dient te worden getoetst aan de 1% norm.

Hierbij opgemerkt dat deze handelswijze de indruk wekt dat hier naar een resultaat is toegerekend omdat in eerste aanleg de 1% norm werd overschreden en met het bijstellen van criteria t.b.v. cumulatie de berekening tot onder de 1% norm is gebracht. Indiener beschouwt dit als een uiterst kwalijke gang van zaken.

2. Landschap

De omgevingsverordening van de provincie Gelderland definieert de te beschermen landschappen "Gelderse streken : Randmeerkust" en "Gelderse streken : Veluwe". Het beoogde windpark bevindt zich binnen de Gelderse streek Randmeerkust en heeft invloed op de Gelderse streek Veluwe.

De omgevingsverordening schrijft voor dat de kernkwaliteiten of ontwikkeldoelen voor deze landschappen zoals gedefinieerd in de omgevingsverordening niet mogen worden aangetast, en, dat als er activiteiten plaatsvinden die deze kwaliteiten beïnvloeden, er compensatie moet zijn dusdanig dat er een verbetering is.

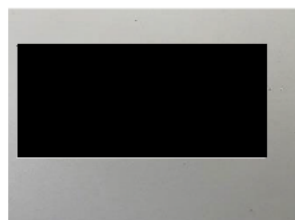
Het beoogde windpark tast voor de Randmeerkust op zijn minst de kernkwaliteit "openheid van het landschap" in ernstige mate aan waarbij compensatie leidend tot een verbetering naar mening van indiener onmogelijk wordt geacht.

Voor de Veluwe is het windpark op zijn minst strijdig met het ontwikkeldoel "Zichtlijnen behoeden voor verstorende elementen en waar mogelijk panorama's toevoegen."

Op grond hiervan kan geen toestemming worden verleend voor het oprichten en in bedrijf hebben van het beoogde windpark.

Met vriendelijke groet,

, voorzitter Stichting Behoud Veluwsch Landschap

Aan het college van gedeputeerde staten
van de Provincie Gelderland
Markt 11
6811 CG Arnhem

Uw kenmerk: NL.IMRO.9925.IPWPHorstTelgt
-ont1
Zaaknummer: 2023-014597

Uitsluitend per e-mail:
post@gelderland.nl

Ons kenmerk RWE-sol-BNL-24-002
Behandeld door [REDACTED]
Telefoon +31 [REDACTED]
E-mail [REDACTED]@rwe.com
Bijlage(n) --
Datum 7 februari 2024

Onderwerp: Zienswijze Ontwerp Inpassingsplan Windpark Horst en Telgt

Geacht College,

Hiermee dient RWE Solar Netherlands BV (hierna: **RWE**) een zienswijze in op de ontwerpbesluitvorming voor windpark Horst en Telgt. Het gaat om:

- het ontwerp van het provinciaal ontwerp inpassingsplan Windpark Horst en Telgt, kenmerk NL.IMRO.9925.IPWPHorstTelgt-ont1 (hierna: het **PIP**), en
- de ontwerpomgevingsvergunning voor het realiseren van Windpark Horst en Telgt (hierna: **Omgevingsvergunning**).

De ontwerpbesluiten dienen voor het bouwen en exploiteren van windturbines in windpark Horst en Telgt en liggen van 28 december 2023 tot en met 7 februari 2024 ter inzage. Met dit schrijven dient RWE tijdig haar zienswijzen in.

RWE is ontwikkelaar van het Zonnepark aan de A28 nabij de Riebroekseweg te Putten (hierna: **Zonnepark**).

De ontwikkeling van het Zonnepark is in samenspraak met de gemeente Putten in augustus 2022 opgestart, dit naar aanleiding van het afwijzen van een principeverzoek voor de realisatie en exploitatie van een windpark project langs de A28, dat is ingediend door RWE op 10 oktober 2019. Vervolgens is door de Provincie Gelderland gekozen voor een andere insteek, met name een realisatiemogelijkheid voor meer vermogen binnen de gemeente Ermelo. Daarbij zijn de doelstellingen voor de gemeente Putten sterk gereduceerd en is tevens de vooropgestelde lijnopstelling (die qua landschappelijke inpassing meer wenselijk zou zijn) losgelaten in de verdere planontwikkeling.

Ondertussen heeft RWE gezamenlijk met de landeigenaar van de op onderstaande afbeelding met rood aangeduide percelen (zie figuur 1) de ontwikkeling van een natuur-inclusief zonnepark ingezet. Voor RWE is het daarom van belang dat het Zonnepark kan worden gerealiseerd en dat hiermee in het PIP rekening wordt gehouden. Realisatie van (grootschalige) zonne-energie vormt immers een onmisbaar en integraal onderdeel van de vooropgestelde transitie-doelstellingen.

Figuur 1 Locatie Zonnepark A28 Putten

Lijnopstelling

In de MER staat dat een lijnopstelling in lijn met de A28 het meest wenselijk zou zijn. Het onderliggend PIP wijkt hier bewust van af. RWE verzoekt de Provincie om alsnog deze lijnopstelling nader te onderzoeken, c.q. verplicht te stellen, en - zoals oorspronkelijk is beoogd - het zoekgebied daarmee ten zuiden van het initiatief van Windpark Horst en Telgt aansluiting te laten vinden.

(Slag)schaduwvorming

Gezien de te verwachten impact van de windturbines op het zonnepark door schaduwvorming optredend vanuit met name oostelijke richting, is het van belang dat de opbrengsten van het zonnepark niet negatief worden beïnvloedt. Indien de schaduw op een deel van de panelen valt heeft dit invloed op productie van een groter gedeelte van de installatie. Dit heeft naast invloed op productie en daaruit voortvloeiende financiële schade ook invloed op de technische installaties. Immers door veelvuldige fluctuaties (aantal schakelingen) zal de levensduur afnemen en het aantal storingen toenemen. RWE behoudt zich het recht voor om eventuele minder opbrengsten door slagschaduw te claimen en wel zodanig dat minderopbrengsten en schade door levensduurverkorting volledig worden gecompenseerd. RWE verzoekt u uitdrukkelijk hiermee, al dan niet in het kader van planschade compensatie, rekening te houden.

IJs afworp

IJsvorming, en spray van de turbine(s) dienen geen negatieve impact te hebben op het zonnepark. Schade door ijs afworp is een risico dat dient te worden gemitigeerd, of voorkomen. Hieruit voortvloeiende schade dient volledig te worden gecompenseerd door de exploitant van het Windpark. RWE verzoekt u uitdrukkelijk hiermee, al dan niet in het kader van planschade compensatie, rekening te houden.

Collisie met vogels

Vogels die door de windturbine worden geraakt en eindigen op de zonnepanelen kunnen leiden tot een lagere productie en schade aan de panelen.

Schade door eventuele collisies zal gecompenseerd dienen te worden door de exploitant van het Windpark. RWE verzoekt u uitdrukkelijk hiermee, al dan niet in het kader van planschade compensatie, rekening te houden.

Werkzaamheden

Bouwwerkzaamheden en onderhoudswerkzaamheden dienen veilig te kunnen worden uitgevoerd. Dit is van belang is voor de continuering van de energieproductie van het zonnepark en de daarbij behorende groenzones.

De exploitant van het Windpark dient in goed overleg maatregelen te treffen om werkzaamheden aan het Zonnepark die vallen binnen de risicocontouren van een Windturbine, veilig uit te kunnen voeren. Bovendien zullen de werkzaamheden overlast (stofvorming e.d.) voor het zonnepark veroorzaken met een negatieve impact op de opbrengst en levensduur van het zonnepark tot gevolg. RWE verzoekt u uitdrukkelijk hiermee, al dan niet in het kader van planschade compensatie, rekening te houden en de exploitant van het Windpark tot integrale compensatie te verplichten.

Volgorde van uitvoering

De verwachte oplevering van het zonnepark is gepland in 2026. Er dient rekening mee worden gehouden dat het perceel/ de percelen vanaf dat moment niet toegankelijk is/zijn ten behoeve van (constructie) van het windpark. Afspraken rondom het betreden van het perceel waarop het zonnepark is of wordt gerealiseerd dient in afstemming met RWE plaats te vinden. Eventuele kosten ter compensatie van maatregelen die benodigd zijn, dienen door de exploitant van het Windpark te worden vergoed.

Positionering van (toekomstige) windturbines

Voor de bedrijfsactiviteiten van RWE is van belang dat nader onderzocht wordt of de positie van windturbines zoals in het PIP vooropgesteld wel optimaal is, en daarbij een uitbreiding naar het zuiden nog mogelijk kan worden gemaakt. Tevens dient optimaal rekening te worden gehouden met het verder invullen van de doelstellingen voor wind op land voor de regio, ook na invulling van de RES, of tot aan 2030 en daarna. De mogelijkheid moet blijven bestaan om turbines in lijn te kunnen plaatsen langs de A28, en tevens de impact op buurten en andere functies te minimaliseren.

Wij danken u voor de geboden mogelijkheid een zienswijze in te dienen en worden graag op de hoogte gehouden van het verdere verloop van de procedure. Wij verzoeken u de ontvangst van deze zienswijze te bevestigen.

Hoogachtend,

RWE Solar Netherlands BV

Bezoekadres: Grote Voort 247, 8041 BL Zwolle,

Vestigingsadres: Amerweg 1, 4931 NC, Geertruidenberg